

UNITÁRIUS KALENDÁRIUM
2014

Unitárius kalendárium 2014

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház
Kolozsvár
2013

A fedőlapon: a vargyasi unitárius templom

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház

Szerkesztette: *Bálint Róbert Zoltán*

Havi központi témák: *Székely Kinga Réka*

Belső fényképek: *Andorkó Attila*

Elmélkedések: *Tódor Csaba*

Anekdóták: *Farkas Dénes*

Egyháztörténeti érdekességek: *Bálint Róbert Zoltán, Kovács Sándor,
Molnár Lehel*

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára:

Bálint Róbert Zoltán és Márkó László

Rejtvények: *Forrai Tibor*

Műszaki szerkesztő: *Virág Péter*

Szövegkorrekció: *Kürti Miklós*

Borítóterv: *Idea Plus*

Nyomdai munkák: *Gloria nyomda és kiadóvállalat, Kolozsvár*

ISSN 2285 – 987X

ISSN-L 2285 – 987X

Köszöntés az Olvasónak

Kedves Olvasó! Kezedben tartod a Magyar Unitárius Egyház 2014-es kalendáriumát. Bizonyára kíváncsisággal és várankozással nyitod ki, keresve benne a lelket építő, erősítő írásokat, olyan olvasnivalót, mely megszólít Téged.

Ebben az évben a szerkesztőket az a gondolat vezette, hogy a szerzők unitárius hit- és életfelfogásunk alaptételeiről valljanak, és vallomásaik által segítsenek emberi és istengyermeki mivoltunk teljesebb megélésében.

Az ember alapvetően alkotó lény, és ez Jézus tanításában is központi gondolatként jelenik meg. Jézus tanítványaiként, unitáriusokként és magyarokként állandó feladata életünknek önmagunkat és egymást lélekben építeni, szeretetben segíteni, Istentől kapott szellemi és lelki értékeinkkel igazolni, hogy gyermekei és munkatársai vagyunk. Az építés eme nemes és felelősségteljes folyamatában segítenek bennünket azok a valláserkölcsei értékek, melyeket unitáriusként hiszünk és vallunk.

A 2014-es kalendárium tartalma elmúlt gyermekkorok építőköveit, kirakójátékait idézi, melyeket egymáshoz igazítva elkészül a torony vagy a színes kép. Ez a toronyépítés, kirakójáték folyamatos velejárója emberi életünknek. Minden nap, minden év Isten szeretetéből kapott lehetőség, hogy a Kalendáriumban bemutatásra kerülő, életünket és cselekedeteinket alapvetően meghatározó értékek tudatosításával folytassuk a munkát. A szerzők segítenek annak felismerésében, hogy istenhitünk és ember-szeretetünk megvallásában és vállalásában a hit, az értelem, a szeretet, a szenvedés, a megbocsátás kockái miként illeszkednek egymáshoz. Minél szorosabb az illesztés, minél több a kocka, a megvallott és megélt érték, annál magasabb és szilárdabb lesz életünk tornya, annál világosabb és értelmezhetőbb a világ kirakójátéka. Ez a munka pedig soha nem öncélú, hiszen nem azért építünk, hogy bábeli zűrzavart teremtsünk, hanem Istent hívjuk segítségül, hogy életünk tornya, a teremtett világ és benne közösségünk kirajzolódó képe az Ő dicsőségét tegye nyilvánvalóvá. Ezt a munkát, a lélek belső és a világ külső építésének fontosságát és összhangját kívánják segíteni a szerzők írásaik által. Legyen ez a kalendárium út-
ravaló a mindennapokhoz, legyen segítségére életed lelki és szellemi értékeinek építésében, hogy általa szeretteid és közösségeid is épüljenek.

Bálint Benczédi Ferenc püspök

1. szerda • Újév
Fruzsina
2. csütörtök
Ábel, Ákos
3. péntek
Benjámin
4. szombat
Angéla, Titusz
5. vasárnap
Simon, Árpád
6. hétfő
Gáspár, Menyhért, Boldizsár
7. kedd
Attila, Artúr
8. szerda
Gyöngyvér, Virág
9. csütörtök
Marcell, Etele
10. péntek
Melánia, Vilmos
11. szombat
Ágota, Barna
12. vasárnap
Ernő, Erna
13. hétfő • Vallásszabadság
 ünnepe
Veronika, Csongor
14. kedd
Félix, Bódog, Edömér
15. szerda
Loránd, Aurél
16. csütörtök
Gusztáv, Dániel
17. péntek
Antal, Antónia

● 1782. január 1-jén halt meg **Gejza József** lelkész, tanár, énekszerző, író. Nyomtatásban megjelent temetési beszédei, halotti versei nem mindennapi tehetségéről tesznek bizonyosságot.

1883. január 2-án született **Benczédi Pál** lelkész, teológiai tanár, író. (1966. június 9-én halt meg Kolozsváron.)

1601. január 3-án halt meg **Várfalvi Kósa János**, egyházunk 4. püspöke.

1720. január 4-én halt meg **Kolozsvári Dimjén Pál** iskolaigazgató, hittudós, orvos. (1655-ben született.)

1946. január 7-én halt meg **Józan Miklós** író, műfordító, egyházunk 26. püspöke.

1937. január 8-án halt meg **Csikszentkirályi Bors Mihály** szindi földbirtokos, a huszadik század legnagyobb unitárius jótevője.

1672. január 13-án halt meg **Valentin Baumgart**, a kolozsvári szász unitáriusok nagyhirű papja. (1610. május 5-én született Memelben.)

1636. január 13-án halt meg **Thordai János** költő, az 1632-ben megjelent unitárius énekeskönyv szerkesztője.

○ 1886. január 13-án Mészkon született **Gálfy Zsigmond** műfordító, igazgató-tanár. (1958. december 26-án halt meg Kolozsváron.)

18. szombat
Piroska
19. vasárnap
Sára, Sarolta
20. hétfő
Sebestyén, Tímea
21. kedd
Ágnes
22. szerda
Vince, Alfonz
23. csütörtök
Aladár, Zelma
24. péntek
Erik, Erika, Hanga
25. szombat
Pál, Henrik
26. vasárnap
Vanda, Aba, Paula
27. hétfő
Zsolt, Angéla
28. kedd
Károly, Karola
29. szerda
Adél, Eta, Emőke
30. csütörtök
Noémi, Gellért, Gerda
31. péntek
Marcella, Lujza

1885. január 15-én halt meg **Koronka Antal** unitárius lelkész, író. (1806-ban született Kövenden.)

1889. január 18-án Gyulafehérváron született **dr. Mikó Lőrinczné Zsakó Aranka**, az Unitárius Nőszövetség elnöke. (Kolozsváron halt meg 1968. május 19-én.)

1902. január 18-án Marosvásárhelyen született **Szent-Iványi Sándor** lelkész, író, politikus, a Kolozsvári Teológiai Akadémia tanára, a Polgári Demokrata Párt alapító tagja. (1983. október 16-án halt meg az A. E. Á.-ban, Lancasterben.)

1786. január 21-én halt meg **Agh István** író, természettudós, egyházunk 17. püspöke. (1709-ben született Sepsiszentkirályon.)

1721. január 21-én halt meg **Bíró Sámuel**, egyházunk első főgondnoka.

1778. január 22-én halt meg **Uzoni-Fosztó István** bágyoni lelkész, egyháztörténetíró.

1899. január 22-én Székelyudvarhelyen született **Dobai István** lelkész, költő, a Tizenegyek egyik szerkesztője.

1941. január 26-án halt meg **Boros György** teológiai tanár, író, egyházunk 24. püspöke.

1881. január 27-én halt meg **Gyergyai Árpád** orvostudományi szakíró.

1. szombat
Ignác, Enikő, Kincső
 2. **vasárnap**
Karolina, Apor
 3. hétfő
Balázs, Oszkár
 4. kedd
Ráhel, Andrea, Csenge, Csengele
 5. szerda
Ágota, Ingrid, Ibla
 6. csütörtök
Dorottya, Dóra, Amanda
 7. péntek
Tódor
 8. szombat
Aranka, Salamon
 9. **vasárnap**
Abigél, Csilla
 10. hétfő
Elvira, Gabriella
 11. kedd
Elek, Dezső
 12. szerda
Lídia, Livia, Lilla
 13. csütörtök
Ella, Linda
 14. péntek
Bálint
 15. szombat
Kolos, Györgyi
 16. **vasárnap**
Julianna, Samu
1829. február 3-án Lengyelfalván született br. **Orbán Balázs** író, néprajzgyűjtő, történész, alapítványtevő. (1890. április 19-én halt meg Budapesten.)
1842. február 3-án halt meg Kolozsváron **Bölöni Farkas Sándor** útirajz- és naplóíró. (1795. január 15-én született Bölönben.)
1879. február 8-án Nyárádszentmártonban született **Pozsonyi Szentmártoni Kálmán** igazgató-tanár, népmesegyűjtő. (Kolozsváron halt meg 1968. július 11-én.)
1820. február 13-án Szentgericén született **Jakab Elek** történettudós, Kolozsvár történetírója, Dávid Ferenc egyházalapító püspökünk első monográfusa. (1897. július 22-én halt meg Budapesten, a Kerepesi temetőben pihent. 1900-ban exhumálták, és december 24-én a kolozsvári Házsongárdi temetőben eltemették a város által adományozott főútmenti díszhelyre. Sírelékét 1901. szeptember 21-én avatták fel.)
1802. február 13-án halt meg **Pákei József**, a Kolozsvári Unitárius Kollegium tudós igazgatója, az egyház főjegyzője. (Született 1759. november 10-én.)
1882. február 13-án Homoródjánosfalván született **Kiss Sándor** lelkész, író, fordító. (Kolozsváron halt meg 1973. december 3-án.)

17. hétfő
Donát, Emőd
18. kedd
Konrád, Ellák, Bernadett
19. szerda
Zsuzsanna, Ozsvát
20. csütörtök
Aladár, Álmos
21. péntek
Eleonóra, Nóra
22. szombat
Gerzson
- 23. vasárnap**
Tas, Alfréd, Lázár
24. hétfő
Mátyás
25. kedd
Géza, Vanda
26. szerda
Edina, Izabella
27. csütörtök
Ákos, Gábor
28. péntek
Elemér

1903. február 13-án Korondon született **Simén Dániel** lelkész, teológiai tanár, író. (1969. február 25-én halt meg Kolozsváron).

1. szombat
Albin, Levente
 2. **vasárnap**
Lujza, Dalma, Magor
 3. hétfő
Kornél, Kornélia
 4. **kedd • Húshagyó kedd**
Kázmér, Adrienn
 5. szerda
Olivér, Adorján, Lehel
 6. csütörtök
Frigyes, Jenő
 7. péntek
Tamás
 8. szombat
Zoltán
 9. **vasárnap • Húsvét előtti 6. v.**
Franciska, Gerő
 10. hétfő
Ildikó, Elemér
 11. kedd
Aranka, Szilárd, Teréz
 12. szerda
Gergely, Ince
 13. csütörtök
Krisztina, Ida
 14. péntek
Matild, Pólika
 15. **szombat**
Kristóf, Lukrécia
 16. **vasárnap • Húsvét előtti 5. v.**
Henriett, Henrik
- 1853. március 1-jén Kolozsváron született **Pákei Lajos** építész mérnök, Kolozsvár főépítésze.
 - 1661. március 7-én halt meg **Beke Dániel**, egyházunk 8. püspöke.
 - 1819. március 8-án Szentivánlaborfalván született **Berde Áron** természettudós, lapszerkesztő, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem rektora.
 - 1913. március 9-én Böződön született **Böződi (Jakab) György** író, szociográfus, történész.
 - 1792. március 11-én halt meg **Suki László**. Végrendeletében minden vagyonát az Unitárius Egyházra hagyta.
 - 1844. március 13-án született **Szentkatolnai Bálint Gábor** egyetemi tanár, nyelvész, utazó.
 - 1571. március 14-én halt meg **János Zsigmond**, Erdély első unitárius fejedelme.
 - 1910. március 14-én Kőhalomban született **László Gyula** régész, őstörténész, művészettörténész, képzőművész, egyetemi tanár.
 - 1888. március 14-én Homoródalmáson született **Zoltán Sándor** lelkész, író.
 - 1882. március 20-án Fiafalván született **Kovács Lajos** lelkész, író, szerkesztő, fordító. Kovács Lajos püspök édesapja. (1942. október 20-án halt meg Brassóban.)
 - 1932. március 20-án halt meg Kolozsváron **Borbély István**

17. hétfő
Gertrúd, Irén
18. kedd
Sándor
19. szerda
József
20. csütörtök
Hubert, Klaudia, Mór
21. péntek
Benedek, Bence
22. szombat
Beáta, Lea
23. **vasárnap • Húsvét előtti 4. v.**
Emőke, Botond, Emese
24. hétfő
Gábor, Karin
25. kedd
Mária, Zsolt
26. szerda
Emánuel, Bulcsú
27. csütörtök
Hajnalka, Alpár
28. péntek
Gedeon, Johanna, Koppány
29. szombat
Jónás, Márk
30. **vasárnap • Húsvét előtti 3. v.**
Hunor, Magor, Zalán
31. hétfő
Árpád, Ákos
- teológiai tanár, irodalomtörténész.
(1886. november 23-án született
Torockón.)
1724. március 24-én halt meg
Almási Gergely Mihály,
egyházunk 14. püspöke.
(Homoródalmáson született 1654.
január 11-én).
1881. március 25-én
Nagyszentmiklóson született
Bartók Béla zeneszerző, zongora-
művész, népzene kutató. Felnőtt ko-
rában lett unitáriussá. (New York-
ban halt meg 1945. szeptember
26-án.)
1911. március 27-én
Bánffyhunyadon született **Mikó
Imre** jogász, műfordító, író, politi-
kus, egyházunk főgondnoka.
1888. március 28-án
Nagymedeséren született **Kiss Elek**
teológiai tanár, író, lapszerkesztő,
egyházunk 27. püspöke.
1908. március 28-án Brassóban
született **Szabó Sámuel** közíró, az
egykori *Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet*
titkára, a Kévekötés szerkesztője.
1839. március 29-én Felsőbencéden
született **Benczédi Gergely**, a Ko-
lozsvári Unitárius Kollégium igaz-
gató-tanára, író.
1758. március 30-án halt meg
Szentábrahámi Lombárd Mihály,
az unitáriusok „szeme, szíve, szája”,
egyházunk 16. püspöke.

1. kedd
Szőrény, Hugó
2. szerda
Áron
3. csütörtök
Keresztély, Richárd
4. péntek
Csaba, Ambrus
5. szombat
Vince, Kocsárd
6. **vasárnap • Húsvét előtti 2. v.**
Bíborka, Edna
7. hétfő
Lívia, Orsolya
8. kedd
Dénes, Zselyke
9. szerda
Géza, Dömötör
10. csütörtök
Zsolt, Ezékiel
11. péntek
Klotild, Leó
12. szombat
Gyula
13. **vasárnap • Virágvasárnap**
Ida, Hermina
14. hétfő
Tibor, Gusztáv
15. kedd
Emese, Tas
16. szerda
Bánk, Győző
17. csütörtök
Rudolf, Előd

1781. április 8-án halt meg **Fejérvári Sámuel** nyelvtudós, lelkész, tanár.

1792. április 9-én született **Nagyernyei Kelemen Benő**, az erdélyi modern mezőgazdaság úttörője, a zsigóói Wesselényi uradalom gazdatisztje, alapítványtevő. (Meggalt 1885. június 3-án.)

1684. április 16-án halt meg **Nagysolymosi Koncz Boldizsár**, egyházunk 10. püspöke.

1808. április 18-án Loughbourban született **John Paget** orvos, író, egyházunk lelkes támogatója, a kolozsvári *Angol Olvasókör* alapítója. (Meggalt 1892. április 10-én.)

1861. április 20-án Nagyajtán született **Nyiredy Géza** természettudós, a Kolozsvári Unitárius Kollégium természettan és kémia tanára, a természettan és vegytan laboratórium szorgalmas gyarapítója. (1914. június 17-én halt meg Kolozsváron.)

1874. április 20-án Tarcsafalván született **Ürmösi Károly** lelkész-esperes, író. (Kolozsváron halt meg 1953. február 6-án.)

1868. április 23-án Firtosmartonosban született **Vári Albert** lelkész, teológiai tanár, író, az *Unitárius Irodalmi Társaság* elnöke. (Kolozsváron halt meg 1953. szeptember 22-én.)

1648. április 25-én halt meg **Dálnoki Nagy Mihály** lelkész, a kolozsvári unitárius iskola igazgatója.

18. péntek • Nagypéntek

Ilma, Andrea

19. szombat

Emma

20. vasárnap • Húsvét 1. n.

Tivadar, Töhötöm

21. hétfő • Húsvét 2. n.

Zsombor

22. kedd • Húsvét 3. n.

Noémi, Csilla

23. szerda

Béla

24. csütörtök

György, Györgyi

25. péntek

Márk, Csongor, Ajnácska

26. szombat

Boglárka, Ervin

27. vasárnap

Gyöngyi, Zita

28. hétfő

Valéria

29. kedd

Tihamér

30. szerda

Ibolya, Kitti

1913. április 28-án

Kézdivásárhelyen született **Erdő János**, egyházunk 29. püspöke. (1996. július 27-én halt meg Kolozsváron.)

1737. április 30-án halt meg

Várfalvi Pálfi Zsigmond, egyházunk 14. püspöke. Halála napján kelt végrendeletében külföldi peregrinációja során vásárolt könyveit a Kolozsvári Unitárius Kollégiumra hagyta.

1. csütörtök
Fülöp, Jakab
 2. péntek
Zsigmond
 3. szombat
Irma, Tímea
 4. **vasárnap**
Mónika, Flórián
 5. hétfő
Erna, Kocsárd
 6. kedd
Eliz, Frida, Tamara
 7. szerda
Dalma, Tünde, Gizella
 8. csütörtök
Győző
 9. péntek
Gergely, Beáta
 10. szombat
Antónia, Jób, Míra
 11. **vasárnap**
Albert, Irén
 12. hétfő
Pongrác, Johanna
 13. kedd
Szervác, Imola, Imelda
 14. szerda
Bonifác, Julianna
 15. csütörtök
Zsófia, Izsák
 16. péntek
Mózes, Botond
1834. május 1-jén született **Buzogány Áron** lelkész, kormánytanácsos. (Meghalt Budapesten 1888. február 25-én.)
1689. május 12-én halt meg **Szentiványi Márkos Dániel**, egyházunk 11. püspöke.
1829. május 14-én halt meg **Sylveszter György**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára.
1871. május 20-án született **Tóth György** jogász, szakíró. (1942. február 19-én halt meg.)
1937. május 22-én halt meg **Balázs Ferenc** lelkész, író.
1859. május 25-én született **Kanyaró Ferenc** irodalom- és egyháztörténész, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (Tordán halt meg 1910. március 21-én.)
1892. május 29-én született **Tóth István** festőművész, a Kolozsvári Unitárius Kollégium rajztanára. (1964. május 21-én halt meg Kolozsváron.)
1813. május 30-án Nyáradgálfalván született **Szentiváni Mihály** költő, író, politikus, szerkesztő. (Kolozsváron halt meg 1842. december 10-én.)

17. szombat
Andor, Ede
- 18. vasárnap**
Erika, Erik, Hanga
19. hétfő
Buda, Zoárd, Sára
20. kedd
Bernát, Hanna, Réka
21. szerda
Konstantin, Szilárd
22. csütörtök
Júlia, Renáta, Rita
23. péntek
Dezső, Vilmos
24. szombat
Eszter
- 25. vasárnap**
Orbán
26. hétfő
Aladár, Gyöngyvér, Evelin
27. kedd
Nándor, Ágoston
28. szerda
Emil, Csanád
- 29. csütörtök • Áldozócsütörtök**
Magdolna
30. péntek
Johanna, Janka, Zsanett
31. szombat
Marietta, Matild, Angyalka

- 1. vasárnap**
Tünde, Álmos
2. hétfő
Anita, Csilla
3. kedd
Klotild
4. szerda
Ildikó, Bulcsú
5. csütörtök
Angéla, Ferdinánd
6. péntek
Norbert, Szabolcs
7. szombat
Róbert, Levente
- 8. vasárnap • Püünkösöd 1. n.**
Medárd
- 9. hétfő • Püünkösöd 2. n.**
Félix, Előd, Annabella
- 10. kedd • Püünkösöd 3. n.**
Margit
11. szerda
Barnabás, Barna
12. csütörtök
János, Villó
13. péntek
Antal, Tóbiás
14. szombat
Alpár, Vazul
- 15. vasárnap**
Jolán, Vid, Zója, Izolda
16. hétfő
Jusztina
17. kedd
Laura, Teréz

1661. június 2-án halt meg **Járai János**, egyházunk 9. püspöke.

1878. június 4-én Tarcsafalván született **Márkos Albert** tanár, tankönyvíró, műfordító. (Székelykeresztúron halt meg 1949. november 17-én.)

1863. június 11-én született **Boros Sándor**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgatója. (1900. június 28-án halt meg Kolozsváron.)

1704. június 14-én halt meg **Kmita Andrásné Wilhelm Krisztina**, egyházunk jötevője. (1656-ban született.)

1797. június 15-én Torockószentgyörgyön született **Brassai Sámuel**, az utolsó erdélyi polihisztor. (Kolozsváron halt meg 1897. június 24-én.)

1890. június 24-én Bágyonban halt meg **Kovács Dénes** lelkész, alapítványtevő.

1879. június 25-én Szentábrahámon született **Fekete Lajos** lelkész, író, költő. (Brassóban halt meg 1945. április 23-án.)

1772. június 27-én halt meg **Kénosi Tőzsér János**, a tordai iskola igazgatója, lelkész, egyháztörténetíró.

1811. június 28-án született **Kriza János** író, költő, népköltési gyűjtő, egyházunk 22. püspöke. (1875. március 26-án halt meg Kolozsváron.)

18. szerda
Arnold, Márkus
19. csütörtök
Gyárfás
20. péntek
Keve, Illés, Szilamér
21. szombat
Alajos, Dalma
- 22. vasárnap**
Paulina, Krisztina
23. hétfő
Zoltán, Szidónia
24. kedd
Iván
25. szerda
Vilmos
26. csütörtök
János, Pál
27. péntek
László
28. szombat
Irén, Iringó, Leó
- 29. vasárnap**
Péter, Pál
30. hétfő
Tihamér

1. kedd
Renáta, Előd
2. szerda
Ottó
3. csütörtök
Kornél, Soma
4. péntek
Berta, Bíborka, Rajmund
5. szombat
Emese, Sarolta
6. **vasárnap**
Csaba, Zsolt
7. hétfő
Donát, Evódia
8. kedd
Liza, Teréz
9. szerda
Ruth, Vera
10. csütörtök
Amália, Melinda
11. péntek
Nóra, Lilla, Lili, Nella
12. szombat
Izabella, Dalma
13. **vasárnap**
Jenő
14. hétfő
Örs, Ulrik
15. kedd
Henrik, Örkény
16. szerda
Enikő, Kármén
17. csütörtök
Endre, Elek

1592. július 6-án halt meg **Hunyadi Demeter**, egyházunk 2. püspöke.

1828. július 6-án Nyáradgálfalván született **Nagy Lajos** lelkész, tanár, egyházi főjegyző, a *Keresztény Magvető* egyik alapítója. (1910. május 19-én halt meg Kolozsváron.)

1869. július 16-án született **Várad Aurél** ügyvéd, hírlapíró, az Unitárius Teológiai Akadémia és a Kollegium felügyelő gondnoka. (1931. május 9-én halt meg Kolozsváron.)

1603. július 17-én a Brassó melletti csatában esett el **Székely Mózes**, Erdély második unitárius fejedelme.

1819. július 17-én Tordán született **Kőváry László**, Erdély történetírója. (1907. szeptember 25-én halt meg Kolozsváron.)

1866. július 20-án Felsőrákoson született **Ferenczy Géza** ügyvéd, lapszerkesztő, egyházunk főgondnoka. (Ürmösön halt meg 1935. március 11-én.)

1836. július 30-án Tarcsafalván született **Simén Domokos** teológiai tanár, író, műfordító. (1878. szeptember 9-én halt meg Kiskadácsban.)

18. péntek
Frigyes, Cecília
19. szombat
Emília, Alfréd
- 20. vasárnap**
Illés
21. hétfő
Dániel, Léna
22. kedd
Mária, Magdolna
23. szerda
Lenke
24. csütörtök
Kinga, Krisztina, Kincső
25. péntek
Jakab, Kristóf
26. szombat
Anna, Anita, Panna
- 27. vasárnap**
Olga
28. hétfő
Szabolcs, Ince
29. kedd
Márta, Flóra
30. szerda
Judit, Jutta, Xénia
31. csütörtök
Oszkár, Heléna

1. péntek
Péter, Reményke, Boglárka
 2. szombat
Lehel, Hajnal
 3. **vasárnap**
Hermina, Kira
 4. hétfő
Domokos, Kriszta
 5. kedd
Krisztina, Zita
 6. szerda
Berta
 7. csütörtök
Ibolya
 8. péntek
László, Gusztáv
 9. szombat
Emőd
 10. **vasárnap**
Lőrinc, Blanka, Lóránt
 11. hétfő
Tibor, Zsuzsa
 12. kedd
Klára
 13. szerda
Csongor, Gertrúd
 14. csütörtök
Özséb, Marcell
 15. péntek
Mária
 16. szombat
Ábrahám, Aba
 17. **vasárnap**
Jácint, Anasztáz
1691. augusztus 1-jén halt meg **Andreas Lachovius**, a kolozsvári lengyel unitárius menekültek papja.
1837. augusztus 3-án született **Mózes András** lelkész, író, tanár.
1880. augusztus 4-én Benczédén született **Gyallay Pap Domokos** író, újságíró, szerkesztő, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára.
1915. augusztus 5-én Magyaroszovátton született **Bodor András** történész, egyetemi tanár, a Kolozsvári Unitárius Kollégium államosítást megelőző utolsó igazgatója.
1901. augusztus 7-én Alsójárán született **Ferenczi Sándor** természettudományi szakíró, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára.
1846. augusztus 8-án Fiafalván született **Kovács János** igazgató, tanár, utazó, a kolozsvári *Angol Társalgó Kör* alapítója és első elnöke.
1574. augusztus 8-án halt meg **Johannes Sommer** humanista költő, a kolozsvári iskola tudós igazgatója.
1845. augusztus 9-én Alparéten született **Ferencz József** lelkész, tanár, író, műfordító, egyházunk 23. püspöke.
1862. augusztus 11-én Kolozsváron halt meg **Székely Mózes** püspökhelyettes, tanár, tankönyvíró.
1886. augusztus 16-án Siménfalván született **Vári Domokos** lelkész-költő.

18. hétfő
Ilona, Lenke
19. kedd
Huba
- 20. szerda**
István
21. csütörtök
Sámuel
22. péntek
Menyhért
23. szombat
Farkas, Szidónia
- 24. vasárnap**
Bertalan, Delinke
25. hétfő
Lajos
26. kedd
Endre, Rita, Mónika
27. szerda
Ellák, Gáspár
28. csütörtök
Ágoston, Mózes
29. péntek
Beatrix, Erna
30. szombat
Rózsa, Róza
- 31. vasárnap**
Erika, Bella, Nimród

1836. augusztus 16-án halt meg
Molnos Dávid teológiai tanár.

1882. augusztus 17-én Gyulafehérváron született **Zsakó István** elmeorvos, orvosi szakíró, az *Unitárius Irodalmi Társaság* alapító tagja.

1632. augusztus 18-án halt meg
Radecki Bálint, egyházunk 6. püspöke.

1885. augusztus 20-án
Küküllődombón született **Ütő Lajos** lelkész, író, lapszerkesztő.

1778. augusztus 21-én
Abrudbányán született **Gedő József** irodalompártoló, alapítványtevő.

1786. augusztus 26-án született
Székely Miklós, egyházunk 20. püspöke.

1851. augusztus 30-án Közéapján született **Péterfi Dénes** lelkész, író, műfordító.

1. hétfő
Egyed, Egon
2. kedd
Rebeka, Dorina
3. szerda
Hilda, Annamária
4. csütörtök
Rozália
5. péntek
Lőrinc, Szende
6. szombat
Ida, Zakariás, Csanád
7. **vasárnap**
Regina, Ivor
8. hétfő
Mária, Adrienn
9. kedd
Ádám
10. szerda
Attila, Hunor, Nikoletta
11. csütörtök
Árpád, Teodóra, Zsolna
12. péntek
Virág, Ibolya
13. szombat
Ludovika, Kornél
14. **vasárnap**
Szeréna, Szerénke
15. hétfő
Enikő, Tünde, Debóra
16. kedd
Edit
17. szerda
Zsófia, Gyula

1797. szeptember 13-án született Székelykálban **Aranyosrákosi Székely Sándor** író, költő, egyházunk 21. püspöke. (Maros-szentkirályon halt meg 1854. január 27-én.)

1763. szeptember 14-én született **Körmöczy János**, egyházunk 19. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1836. december 13-án.)

1559. szeptember 15-én halt meg **Izabella királyné**, János Zsigmond édesanyja.

1912. szeptember 16-án született **Benczédi Sándor** szobrászművész. (Kolozsváron halt meg 1998. január 1-jén.)

1856. szeptember 22-én százegy éves korában halt meg **Abrudbányai Szabó Sámuel**, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgató-tanára.

1893. szeptember 22-én Budapesten halt meg **Berde Mózsza**, az unitárius alapítványtevők fejedelme. (1815-ben született Laborfalván.)

1877. szeptember 30-án született **Kelemen Lajos** történettudós, levéltáros, egyházunk főgondnoka. (Kolozsváron halt meg 1963. július 29-én.)

2010. szeptember 30-án halt meg **Szabó Árpád** lelkész, teológiai tanár, egyházunk 30. püspöke.

18. csütörtök
Tamás, Diána
19. péntek
Vilma
20. szombat
Melinda, Frida
- 21. vasárnap**
Máté, Vadony, Ilka
22. hétfő
Ottó, Móric
23. kedd
Etelka, Tekla, Polixéna
24. szerda
Gellért, Mercédesz
25. csütörtök
Adorján, Kende
26. péntek
Jusztina
27. szombat
Albert
- 28. vasárnap • Őszi hálaadás**
Vencel
29. hétfő
Mihály
30. kedd
Jeromos, Őrs

1. szerda
Malvin, Andrea
2. csütörtök
Petra
3. péntek
Helga, Apor
4. szombat
Ferenc, Hajnalka
- 5. vasárnap**
Aranka, Attila
6. hétfő
Brunó, Renáta
7. kedd
Amália, Márk
8. szerda
Etelka, Gitta
9. csütörtök
Dénes
10. péntek
Gedeon, Bendegúz
11. szombat
Gyöngyi, Brigitta
- 12. vasárnap**
Miksa, Rezső
13. hétfő
Kálmán, Ede
14. kedd
Livia, Beatrix, Helén
15. szerda
Teréz
16. csütörtök
Gál, Mónika
17. péntek
Hedvig, Rudolf
1692. október 2-án halt meg **Kövendi Nagy Mihály**, egyházunk 13. püspöke.
1798. október 3-án halt meg **Kozma Mihály** lelkész, egyháztörténetíró, a *Kénosi-Uzoni Históriajának* folytatója.
1811. október 7-én halt meg **Lázár István**, egyházunk 18. püspöke.
1837. október 7-én halt meg **Augusztinovics Pál** alapítványtevő. (1763-ban született Szentábrahámon.)
1886. október 23-án született **Varga Béla** filozófus, író, egyházunk 25. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1942. április 10-én).
1901. október 24-én Kolozsváron született **Balázs Ferenc** lelkész, író, költő. (1937. május 22-én halt meg Tordán.)
1981. október 24-én halt meg **Lőrinczi László** lelkész, szövetkezetszervező, mezőgazdasági szakíró.
1553. október 27-én a Kálvin János vezette Genfben vallásos meggyőződéséért máglyán elégették **Szervét Mihály** spanyol orvost, teológust.
1821. október 29-én Szentgericén született **Jakab József** szabadságharcos, akadémista. (Száműzetésben, Görögországban halt meg 1855-ben.)

18. szombat
Lukács, Ambrus
- 19. vasárnap**
Nándor, Ferdinánd
20. hétfő
Irén, Artúr
21. kedd
Orsolya, Zsolt
22. szerda
Előd, Szörény
- 23. csütörtök** ●
Gyöngyvér
24. péntek
Salamon, Ráhel
25. szombat
Blanka, Vilma, Dália
- 26. vasárnap**
Demeter
27. hétfő
Szabina
28. kedd
Simon
29. szerda
Melinda, Szilárd
30. csütörtök
Kolos, Keve
- 31. péntek • A reformáció ünnepe** ◐
Farkas, Kristóf

1. szombat
Marianna, Itala
2. **vasárnap**
Viktor, Ella
3. hétfő
Győző, Szilvia, Ilka
4. kedd
Károly, Karola
5. szerda
Imre
6. csütörtök
Lénárd, Krisztina
7. péntek
Rezső, Lázár
8. szombat
Lehel, Zsombor
9. **vasárnap**
Tivadar, Tihamér
10. hétfő
Réka, Delinke
11. kedd
Márton
12. szerda
Emília, Levente
13. csütörtök
Szilvia, Bulcsú
14. péntek
Aliz, Albert
15. **szombat • Dávid Ferenc halálának emléknapja**
Lipót
16. **vasárnap**
Ödön, Margit
1690. november 5-én halt meg **Böloni Bedő Pál**, egyházunk 12. püspöke.
1699. november 6-án halt meg **Petrichevich Horváth Ferenc**, az *Apologia Fratrum Unitariorum* szerzője.
1579. november 7-én a dévai várbörtönben vallásos meggyőződéséért mártírhálált halt **Dávid Ferenc**, egyházalapító püspökünk.
- 1873. november 11-én Várfalván született **Pálfi Márton** nyelvész, zenetanár, az új énekeskönyv szerkesztője. (1936. augusztus 11-én halt meg Kolozsváron.)
1909. november 13-án Kissolymoson született **Kovács Lajos** lelkész, teológiai tanár, író, egyházunk 28. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1994. október 2-án.)
1726. november 14-én halt meg **Keresztúri Sámuel** lelkész, tanár.
1806. november 19-én Bölönben született **Mikó Lőrinc** ügyvéd, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára. (1872. március 10-én halt meg Kolozsváron.)
- ▶ 1804. november 21-én halt meg **Petrichevich Horváth Ferenc** főgondnok, a *Marosvásárhelyi Konzisztórium* megszervezője.
1643. november 22-én halt meg **Járai Sámuel** kolozsvári lelkész.
1886. november 23-án Torockón született **Borbély István** teológiai tanár, irodalomtörténész (1932).

17. hétfő
Gergő, Hortenzia, Hilda
18. kedd
Jenő
19. szerda
Erzsébet
20. csütörtök
Jolán
21. péntek
Ilma, Olivér
22. szombat
Cecília, Csilla
- 23. vasárnap**
Kelemen, Klementina
24. hétfő
Emma, Flóra
25. kedd
Katalin, Karin, Edina, Kata
26. szerda
Csongor, Virág
27. csütörtök
Elemér, Leonárd
28. péntek
Stefánia
29. szombat
Taksony, Szabolcs
- 30. vasárnap • Advent 1. v.**
András, Andor

március 20-án halt meg Kolozsváron.)

1597. november 24-én halt meg **Enyedi György** tanár, teológus, író, egyházunk 3. püspöke. (1555-ben született Nagyenyeden.)

1845. november 25-én Tordán született **id. Rédiger Géza** lelkész, költő. (1905. június 7-én Marosvásárhelyen halt meg.)

- 1723. november 27-én halt meg **Désfalvi Simon Mihály**, egyházunk első főgondnoka.

1. hétfő
Elza
2. kedd
Aranka, Melinda
3. szerda
Ferenc, Olívia
4. csütörtök
Borbála, Boróka
5. péntek
Vilma, Ünige
6. szombat
Miklós
7. **vasárnap • Advent 2. v.**
Ambrus, Ányos
8. hétfő
Márta, Mária, Emőke
9. kedd
Györgyi, Leona
10. szerda
Judit
11. csütörtök
Árpád, Dániel
12. péntek
Gabriella
13. szombat
Luca, Lúcia, Edda
14. **vasárnap • Advent 3. v.**
Huba, Konrád
15. hétfő
Dezső, Valér
16. kedd
Etelka, Aletta
17. szerda
Lázár, Olimpia

1636. december 2-án halt meg **Csanádi Pál** teológus-orvos, egyházunk 7. püspöke.

1548. december 4-én Tordán született **Bogáti Fazekas Miklós** lelkész, zoltárfordító, költő.

1869. december 6-án Tordatúron született **Józan Miklós** író, költő, műfordító, egyházunk 26. püspöke. (Kolozsváron halt meg 1946. január 7-én.)

1971. december 7-én halt meg **Kiss Elek** teológiai tanár, egyházunk 27. püspöke.

1906. december 13-án halt meg **Benczédi Gergely** író, a Kolozsvári Unitárius Kollégium tanára.

1836. december 13-án halt meg **Körmöczy János**, egyházunk 19. püspöke.

1810. december 15-én Providence-ben (Rhode Island, AEÁ) született **Ana Richmond** alapítványtevő. (1881. január 25-én halt meg.)

1841. december 26-án született **Sándor János**, a Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium igazgató-tanára és jötevője.

1869. december 27-én Szentgericén született **Gál Kelemen**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgatótanára, pedagógiai, filozófiai és történeti szakíró. (Tatabányán halt meg 1945. február 10-én.)

1890. december 27-én halt meg **Dersi János** alapítványtevő. (1831 augusztusában született Küküllővárt.)

18. csütörtök
Álmos, Augusztá
19. péntek
Viola, Nemere
20. szombat
Apor, Otília
- 21. vasárnap • Advent 4. v.**
Tamás
22. hétfő
Anikó, Márk
23. kedd
Viktória, Gyöző
24. szerda
Ádám, Éva
- 25. csütörtök • Karácsony 1. n.**
- 26. péntek • Karácsony 2. n.**
István
- 27. szombat • Karácsony 3. n.**
János
- 28. vasárnap**
Kamilla, Apor
29. hétfő
Tamás, Tamara
30. kedd
Dávid, Zoárd
31. szerda
Szilveszter
1879. december 28-án Siménfalván született **Ürmösi József** lelkész, író, a szövetkezeti mozgalom elkötelezett híve és szervezője. (Kolozsváron halt meg 1953. január 22-én.)
1879. december 29-én halt meg **Jánosfalvi Sándor István** lelkész, könyvgyűjtő, író, az *Utazás a két Homoród mentén* szerzője.
- 1911. december 30-án Szentábrahámon született **Lőrinczi Mihály** lelkész, teológiai tanár. (Budapestén halt meg 1991. február 24-én.)
1925. december 31-én Budapesten halt meg **Perczel Ferencné Kozma Flóra** író, a budapesti Dávid Ferenc Egylet alapító tagja. (1864-ben született Baracsán.)
- ◐

Keresztnevek és névnapok az Unitárius Naptárban

A, Á

- Aba I. 26., VIII. 16.
Abigél II. 9.
Adél I. 29.
Adorján III. 5., IX. 25.
Adrienn III. 4., IX. 8.
Ajnácska IV. 25.
Aladár I. 23., II. 20., V. 26.
Alajos VI. 21.
Albert V. 11., IX. 27., XI. 14.
Albin III. 1
Aletta XII. 16.
Alfonz I. 22.
Alfréd II. 23., VII. 19.
Aliz XI. 14.
Alpár III. 27., VI. 14.
Amanda II. 6.
Amália VII. 10., X. 7.
Ambrus IV. 4., X. 18., XII. 7.
Anasztáz VIII. 17.
Andor V. 17., XI. 30.
András XI. 30.
Andrea II. 4., IV. 18., X. 1.
Angéla I. 4., I. 27., VI. 5.
Angyalka V. 31.
Anikó XII. 22.
Anita VI. 2., VII. 26.
Anna VII. 26.
Annabella VI. 9.
Annamária IX. 3.
Antal I. 17., VI. 13.
Antónia I. 17., V. 10.
Apor II. 2., X. 3., XII. 20., XII. 28.
Aranka II. 8., III. 11., X. 5., XII. 2.
Arnold VI. 18.
Artúr I. 7., X. 20.
Attila I. 7., IX. 10., X. 5.
Augusztá XII. 18.
Aurél I. 15.
Ábel I. 2.
Ábrahám VIII. 16.
Ádám IX. 9., XII. 24.
Ágnes I. 21.
Ágoston V. 27., VIII. 28.
Ágota I. 11., II. 5.
Ákos I. 2., II. 27., III. 31.
Álmos II. 20., VI. 1., XII. 18.
Ányos XII. 7.
Áron IV. 2.
Árpád I. 5., III. 31., IX. 11., XII. 11.

B

- Balázs II. 3.
Barna I. 11., VI. 11.
Barnabás VI. 11.
Bálint II. 14.
Bánk IV. 16.
Beatrix VIII. 29., X. 14.
Beáta III. 22., V. 9.
Bella VIII. 31.
Bence III. 21.
Bendegúz X. 10.
Benedek III. 21
Benjámín I. 3.
Bernadett II. 18.
Bernát V. 20.
Berta VII. 4., VIII. 6.
Bertalan VIII. 24.
Béla IV. 23.
Biborka IV. 6., VII. 4.

Blanka VIII. 10., X. 25.
Boglárka IV. 26., VIII. 1.
Boldizsár I. 6.
Bonifác V. 14.
Borbála XII. 4.
Boróka XII. 4.

Botond III. 23., V. 16.
Bódog I. 14.
Brigitta X. 11.
Brunó X. 6.
Buda V. 19.
Bulcsú III. 26., VI. 4., XI. 13.

C, Cs

Cecília VII. 18., XI. 22.
Csaba IV. 4., VII. 6.
Csanád V. 28., IX. 6.
Csenge II. 4.

Csengele II. 4.
Csilla II. 9., IV. 22., VI. 2., XI. 22.
Csongor I. 13., IV. 25., VIII. 13., XI.
26.

D

Dalma III. 2., V. 7., VI. 21., VII. 12.
Dália X. 25.
Dániel I. 16., VII. 21., XII. 11.
Dávid XII. 30.,
Debóra IX. 15.
Demeter X. 26.
Delinke VIII. 24., XI. 10.
Dezső II. 11., V. 23., XII. 15.

Dénes IV. 8., X. 9.
Diána IX. 18.
Domokos VIII. 4.
Donát II. 17., VII. 7.
Dorina IX. 2.
Dorottya II. 6.
Dóra II. 6.
Dömötör IV. 9.

E, É

Edda XII. 13.
Ede V. 17., X. 13.
Edina II. 26., XI. 25.
Edit IX. 16.
Edna IV. 6.
Edömér I. 14.
Egon IX. 1.
Egyed IX. 1.
Elek II. 11., VII. 17.
Elemér II. 28., III. 10., XI. 27.
Eleonóra II. 21.
Eliz V. 6.
Ella II. 13., XI. 2.

Ellák II. 18., VIII. 27.
Előd IV. 17., VI. 9., VII. 1., X. 22.
Elvira II. 10.
Elza XII. 1.
Emánuel III. 26.
Emese III. 23., IV. 15., VII. 5.
Emil V. 28.
Emília VII. 19., XI. 12.
Emma IV. 19., XI. 24.
Emőd II. 17., VIII. 9.
Emőke I. 29., III. 23., XII. 8.
Endre VII. 17., VIII. 26.
Enikő II. 1., VII. 16., IX. 15.

Erik I. 24., V. 18.
Erika I. 24., V. 18., VIII. 31.
Erna I. 12., V. 5., VIII. 29.
Ernő I. 12.
Ervin IV. 26.
Erzsébet XI. 19.
Eszter V. 24.

Eta I. 29.
Etele I. 9.
Etelka IX. 23., X. 8., XII. 16.
Evelin V. 26.
Evódia VII. 7.
Ezékiel IV. 10.
Éva XII. 24.

F

Farkas VIII. 23., X. 31.
Ferdinánd VI. 5., X. 19.
Ferenc X. 4., XII. 3.
Félix I. 14., VI. 9.
Flóra VII. 29., XI. 24.
Flórián V. 4.

Franciska III. 9.
Frida V. 6., IX. 20.
Frigyes III. 6., VII. 18.
Fruzsina I. 1.
Fülöp V. 1.

G, Gy

Gabriella II. 10., XII. 12.
Gábor II. 27., III. 24.
Gál X. 16.
Gáspár I. 6., VIII. 27.
Gedeon III. 28., X. 10.
Gellért I. 30., IX. 24.
Gerda I. 30.
Gergely III. 12., V. 9.
Gergő XI. 17.
Gerő III. 9.
Gertrúd III. 17., VIII. 13.
Gerzson II. 22.

Géza II. 25., IV. 9.
Gitta X. 8.
Gizella V. 7.
Gusztáv I. 16., IV. 14., VIII. 8.
Gyárfás VI. 19.
Gyöngyi IV. 27., X. 11.
Gyöngyvér I. 8., V. 26., X. 23.
György IV. 24.
Györgyi II. 15., IV. 24., XII. 9.
Győző IV. 16., V. 8., XI. 3., XII. 23.
Gyula IV. 12., IX. 17.

H

Hajnal VIII. 2.
Hajnalka III. 27., X. 4.
Hanga I. 24., V. 18.
Hanna V. 20.
Hedvig X. 17.
Helén X. 14.

Heléna VII. 31.
Helga X. 3.
Henriett III. 16.
Henrik I. 25., III. 16., VII. 15.
Hermina IV. 13., VIII. 3.
Hilda IX. 3., XI. 17.

Hortenzia XI. 17.
Huba VIII. 19., XII. 14.
Hubert III. 20.

Hugó IV. 1.
Hunor III. 30., IX. 10.

I

Ibla II. 5.
Ibolya IV. 30., VIII. 7., IX. 12.
Ida III. 13., IV. 13., IX. 6.
Ignác II. 1.
Ildikó III. 10., VI. 4.
Ilka IX. 21., XI. 3.
Illés VI. 20., VII. 20.
Ilma IV. 18., XI. 21.
Ilona VIII. 18.
Imelda V. 13.
Imola V. 13.
Imre XI. 5.

Ince III. 12., VII. 28.
Ingrid II. 5.
Iren III. 17., V. 11., VI. 28., X. 20.
Iringó VI. 28.
Irma V. 3.
István VIII. 20., XII. 26.
Itala XI. 1.
Iván VI. 24.
Ivor IX. 7.
Izabella II. 26., VII. 12.
Izolda VI. 15.
Izsák V. 15.

J

Jakab V. 1., VII. 25.
Janka V. 30.
Jácint VIII. 17.
János VI. 12., VI. 26., XII. 27.
Jenő III. 6., VII. 13., XI. 18.
Jeromos IX. 30.
Johanna III. 28., V. 12., V. 30.
Jolán VI. 15., XI. 20.

Jób V. 10.
Jónás III. 29.
József III. 19.
Judit VII. 30., XII. 10.
Julianna II. 16., V. 14.
Jusztina VI. 16., IX. 26.
Jutta VII. 30.
Júlia V. 22.

K

Kamilla XII. 28.
Karin III. 24., XI. 25.
Karola I. 28., XI. 4.
Karolina II. 2.
Kata XI. 25.
Katalin XI. 25.
Kálmán X. 13.
Kármén VII. 16.

Károly I. 28., XI. 4.
Kázmér III. 4.
Kelemen XI. 23.
Kende IX. 25.
Keresztély IV. 3.
Keve VI. 20., X. 30.
Kincsó II. 1., VII. 24.
Kinga VII. 24.

Kira VIII. 3.
Kitti IV. 30.
Klaudia III. 20.
Klára VIII. 12.
Klementina XI. 23.
Klotild IV. 11., VI. 3.
Kocsárd IV. 5., V. 5.
Kolos II. 15., X. 30.
Konrád II. 18., XII. 14.

Konstantin V. 21.
Koppány III. 28.
Kornél III. 3., VII. 3., IX. 13.
Kornélia III. 3.
Kristóf III. 15., VII. 25., X. 31.
Kriszta VIII. 4.
Krisztina III. 13., VI. 22., VII. 24.,
VIII. 5., XI. 6.

L

Lajos VIII. 25.
Laura VI. 17.
László VI. 27., VIII. 8.
Lázár II. 23., XI. 7., XII. 17.
Lea III. 22., VI. 28.
Lehel III. 5., VIII. 2., XI. 8.
Lenke VII. 22., VIII. 18.
Leona XII. 9.
Leonárd XI. 27.
Leó IV. 11.
Levente III. 1., VI. 7., XI. 12.
Léna VII. 21.
Lénárd XI. 6.
Lilla II. 12., VII. 11.
Lili VII. 11.

Linda II. 13.
Lipót XI. 15.
Liza VII. 8.
Lídia II. 12.
Lívia II. 12., IV. 7., X. 14.
Loránd I. 15.
Lóránt VIII. 10.
Lőrinc VIII. 10., IX. 5.
Luca XII. 13.
Ludovika IX. 13.
Lujza I. 31., III. 2.
Lukács X. 18.
Lukrécia III. 15.
Lúcia XII. 13.

M

Magdolna V. 29., VII. 22.
Magor III. 2., III. 30.
Malvin X. 1.
Marcell I. 9., VIII. 14.
Marcella I. 31.
Margit VI. 10., XI. 16.
Marianna XI. 1.
Marietta V. 31.
Matild III. 14., V. 31.
Mária III. 25., VII. 22., VIII. 15.,
IX. 8., XII. 8.

Márk III. 29., IV. 25., X. 7., XII. 22.
Márkus VI. 18.
Márta VII. 29., XII. 8.
Márton XI. 11.
Máté IX. 21.
Mátyás II. 24.
Medárd VI. 8.
Melánia I. 10.
Melinda VII. 10., IX. 20., X. 29., XII. 2.
Menyhért I. 6., VIII. 22.
Mercédesz IX. 24.

Mihály IX. 29.
Miklós XII. 6.
Miksa X. 12.
Míra V. 10.

Mónika V. 4., VIII. 26., X. 16.
Mór III. 20.
Móric IX. 22.
Mózes V. 16., VIII. 28.

N

Nándor V. 27., X. 19.
Nella VII. 11.
Nemere XII. 19.
Nikoletta IX. 10.

Nimród VIII. 31.
Noémi I. 30., IV. 22.
Norbert VI. 6.
Nóra II. 21., VII. 11.

O, Ö

Olga VII. 27.
Olivér III. 5., XI. 21.
Olimpia XII. 17.
Olívia XII. 3.
Orbán V. 25.
Orsolya IV. 7., X. 21.
Oszkár II. 3., VII. 31.

Otília XII. 20.
Ottó VII. 2., IX. 22.
Ozsvát II. 19.
Ödön XI. 16.
Örkény VII. 15.
Örs VII. 14., IX. 30.
Özséb VIII. 14.

P

Panna VII. 26.
Paula I. 26.
Paulina VI. 22.
Pál I. 25., VI. 26., VI. 29.
Petra X. 2.

Péter VI. 29., VIII. 1.
Piroska I. 18.
Polixéna IX. 23.
Pongrác V. 12.
Pólíka III. 14.

R

Rajmund VII. 4.
Ráhel II. 4., X. 24.
Rebeka IX. 2.
Regina IX. 7.
Reményke VIII. 1.
Renáta V. 22., VII. 1., X. 6.
Rezső X. 12., XI. 7.
Réka V. 20., XI. 10.

Richárd IV. 3.
Rita V. 22., VIII. 26.
Rozália IX. 4.
Róbert VI. 7.
Róza VIII. 30.
Rózsa VIII. 30.
Rudolf IV. 17., X. 17.
Ruth VII. 9.

S, Sz

Salamon II. 8., X. 24.
Samu II. 16.
Sarolta I. 19., VII. 5.
Sámuel VIII. 21.
Sándor III. 18.
Sára I. 19., V. 19.
Sebestyén I. 20.
Simon I. 5., X. 28.
Soma VII. 3.
Stefánia XI. 28.
Szabina X. 27.

Szabolcs VI. 6., VII. 28., XI. 29.
Szende IX. 5.
Szeréna IX. 14.
Szerénke IX. 14.
Szervác V. 13.
Szidónia VI. 23., VIII. 23.
Szilamér VI. 20.
Szilárd III. 11., V. 21., X. 29.
Szilveszter XII. 31.
Szilvia XI. 3., XI. 13.
Szörény IV. 1., X. 22.

T

Taksony XI. 29.
Tamara V. 6., XII. 29.
Tamás III. 7., IX. 18., XII. 21., XII. 29.
Tas II. 23., IV. 15.
Tekla IX. 23.
Teodóra IX. 11.
Teréz III. 11., VI. 17., VII. 8., X. 15.
Tibor IV. 14., VIII. 11.

Tihamér IV. 29., VI. 30., XI. 9.
Titusz I. 4.
Tivadar IV. 20., XI. 9.
Tímea I. 20., V. 3.
Tóbiás VI. 13.
Tódor II. 7.
Töhötöm IV. 20.
Tünde V. 7., VI. 1., IX. 15.

U, Ű

Ulrik VII. 14.

Űnige XII. 5.

V

Vadony IX. 21.
Valér XII. 15.
Valéria IV. 28.
Vanda I. 26., II. 25.
Vazul VI. 14.
Vencel IX. 28.
Vera VII. 9.
Veronika I. 13.
Vid VI. 15.

Viktor XI. 2.
Viktória XII. 23.
Villó VI. 12.
Vilma IX. 19., X. 25., XII. 5.
Vilmos I. 10., V. 23., VI. 25.
Vince I. 22., IV. 5.
Viola XII. 19.
Virág I. 8., IX. 12., XI. 26.

X

Xénia VII. 31.

Z, Zs

Zakariás IX. 6.

Zalán III. 30.

Zelma I. 23.

Zita IV. 27., VIII. 5.

Zoárd V. 19., XII. 30.

Zoltán III. 8., VI. 23.

Zója VI. 15.

Zsanett V. 30.

Zselyke IV. 8.

Zsigmond V. 2.

Zsolna IX. 11.

Zsolt I. 27., III. 25., IV. 10., VII. 6.,
X. 21.

Zsombor IV. 21., XI. 8.

Zsófia V. 15., IX. 17.

Zsuzsa VIII. 11.

Zsuzsanna II. 19.

Egyházi ünnepeink 2014-ben

január 13. hétfő, *a vallásszabadság ünnepe*
április 13. vasárnap, *virágvasárnap*
április 18. péntek, *nagypéntek*
április 20. vasárnap, *húsvét*
május 29. csütörtök, *áldozócsütörtök*
június 8. vasárnap, *pünkösöd*
szeptember 28. vasárnap, *ősz háláadás*
október 31. péntek, *a reformáció ünnepe*
november 15. szombat, *Dávid Ferenc halálának emléknapja*
november 30. vasárnap, *advent első vasárnapja*
december 25. csütörtök, *karácsony*

Nemzeti ünnepeink

március 15. szombat, *az 1848/49-es forradalom emlékünnepe*
augusztus 20. szerda, *az államalapító Szent István király ünnepe*
október 23. csütörtök, *az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékünnepe*

Húsvét időpontja (2014–2024)

2014 – április 20. (keleti szertartású egyházak: ápr. 20.)	2019 – április 21.	(ápr. 28.)
2015 – április 5. (ápr. 12.)	2020 – április 12.	(ápr. 19.)
2016 – március 27. (máj. 1.)	2021 – április 4.	(máj. 2.)
2017 – április 16. (ápr. 16.)	2022 – április 17.	(ápr. 24.)
2018 – április 1. (ápr. 8.)	2023 – április 9.	(ápr. 16.)
	2024 – március 31.	(máj. 5.)

Jelentős évfordulók 2014-ben

- 450 éve – 1564-ben zajlott le a **nagyenyedi zsinat**, mely az erdélyi reformáció kettészakadásához vezetett. A helvét reformáció hívei Dávid Ferencet püspöknek választották. János Zsigmond fejedelem Dávid Ferencet udvari prédikátorának nevezte ki.
- 445 éve – 1569. október 20–25. között zajlott le magyar nyelven a **nagyváradai hitvita** János Zsigmond fejedelem jelenlétében.
– nyomtatásban megjelent **Dávid Ferenc prédikációinak** első kötete.
- 440 éve – 1574-ben halt meg **Heltai Gáspár** prédikátor, bibliafordító, író és könyvkiadó.
– **Alvinczi György** unitárius lelkészt a **nagyharsányi hitvitán** ellenfelei, a helvét reformáció hívei halálra ítélték, és kivégeztették.
- 435 éve – 1579. november 7-én Déva vári börtönében vallásos meggyőződéséért mártírhalt **Dávid Ferenc**.
- 410 éve – 1604. március 4-én halt meg **Socinus Faustus**, a lengyel antitrinitarizmus legnagyobb teológusa.
- 330 éve – 1684. április 16-án halt meg **Nagysolymosi Konc Boldizsár**, egyházunk tizedik püspöke.
- 325 éve – 1689. május 12-én halt meg **Szentiványi Márkos Dániel**, egyházunk tizenegyedik püspöke.
- 310 éve – 1704. június 14-én halt meg **Kmita Andrásné Wilhelm Krisztina**, egyházunk egyik jótévője.
- 290 éve – 1724-ben az árkosi zsinat világi és egyházi tagokból álló Tanácsot szervezett az egyházi ügyek intézésére. Ebből fejlődött ki a jelenlegi Egyházi Képviselő Tanács.
– március 23-án halt meg **Almási Gergely Mihály**, egyházunk 14. püspöke.

- 285 éve – 1729. január 15-én a Kissároson tartott zsinaton világi és egyházi tagokból álló tanácsot szerveztek. Ebből alakult ki a mai Főtanács.
- 210 éve – 1804. november 21-én halt meg **Petrichevich Horváth Ferenc** főgondnok, a *Marosvásárhelyi Konzisztórium* megszervezője.
- 200 éve – 1814-ben halt meg **Petrichevich Horváth Miklós** főgondnok.
- 185 éve – jelent meg nyomtatásban az **első unitárius egyháztörténet** (Aranyosrákosi Székely Sándor: *Az unitaria vallás története Erdélyben*).
- 175 éve – 1839. március 29-én született **Benczédi Gergely**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgatója, író.
- 150 éve – 1864-ben jelent meg Ferencz József kolozsvári lelkész kátéja.
– született **Perczelné Kozma Flóra** író, a budapesti Dávid Ferenc Egylet alapító tagja.
- 145 éve – 1869. december 27-én született **Gál Kelemen**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium igazgató-tanára, pedagógiai, filozófiai és történelmi szakíró.
- 135 éve – 1879. december 29-én halt meg **Jánosfalvi Sándor István** lelkész, könyvgyűjtő, író, az *Utazás a két Homoród mentén* szerzője.
- 125 éve – 1889-ben született **dr. Mikó Lőrincné Zsakó Aranka**, az Unitárius Nőszövetség vezetője, a Romániai Kisebbségi Nők Központi Titkárságának tagja, az Unitárius Ipari Leánylíceum felügyelőgondnokaként az Egyházi Főtanács első női tagja.
- 100 éve – 1914. június 17-én halt meg **Nyiredy Géza**, a Kolozsvári Unitárius Kollégium természetrajz- és kémia tanára.
- 95 éve – 1919-ben kezdte meg működését az **Unitárius Leányotthon** az új kollégium épületében.
- 50 éve – 1964-ben **Mikó Imrét** főgondnökká választották.

JANUÁR

*Áldjon meg téged az Úr, és őrizzen meg téged!
Ragyogtassa rád orcáját az Úr, és könyörüljön rajtad!
Fordítsa feléd orcáját az Úr, és adjon neked békeséget!*

(4Móz 6,24–26)

Arc

Arcon csókolsz ó- és újesztendő között.
Pontban tizenkét órákor,
amikor őseink egymás után felsorakoznak.
Nemsokára gyermekeink is.
Nemcsak a már megszületettek.
Mint megújult csengettyű úgy hajol rám a templom ebben a sorban.
A teremtett levegő kint hideg és sötét.
A föld havába lehelsz Atyám,
s formálsz bennem a hegyeket és a völgyeket,
s a csillagokat is, ahogy magasra nézek,
akár az asztalon hagyott filléresnek tűnő emlékeket.
Pedig most volt vége: tavasztól késő őszig tartott,
a bölcsőtől a gyertyába égésig.
Mindig ugyanaz-törvényed:
arcomtól arcodig tartó csók, könnyörület és békesség.
Anyai békesség. Igen, anyai.
Arcod fénye csorog az arcomon,
ahogy a fehér hóban egy időre megmarad a lábnyom.
Fehér sapkájukban a tavalyi vén hegyek most olyanok,
mint talán karácsony után
az angyal-látta kisgyermekek.
Az utcán, a házban rám néznek az emberek.
A kertekben ilyenkor születnek meg a hóemberek.
Orruk piros, tartásuk bársonyos,
akár áldásra váró arcukkal a konfirmandusok.
Ha ránk nézel ma békességgel,
kegyelem árad a szánkban,
s kezünk melegében.

Kezdet ez nekünk, új kezdet.

Isten arcú ember – ember arcú Isten

A Prótagorasz című platóni dialógusban a címadó szofista filozófus mondja el Szókratésznek az ember keletkezésével kapcsolatos mítoszt. Eszerint Epimétheusz titánt bízták meg az istenek, hogy a frissen teremtett élőlények között ossza szét azokat az eszközöket és képességeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy túléljenek. A titán – aki nem eszességről volt híres – eleget is tett a feladatnak, és minden állatnak neki illő eszközt adott. Így a tigrisnek éles fogakat, a sasnak karmot stb. A sor végén, miután minden tulajdonságot elosztott, egy csupasz és fázó lény, az ember állt, akinek a titán már semmit sem tudott nyújtani: se éles fogakat, se erős testet, de még bundát sem, hogy magát megvédhesse a hideg ellen. Végül ezt a magatehetetlen és kiszolgáltatott lényt megsajnálta Epimétheusz testvére, az eszes Prométheusz, aki Héphaisztosztól ellopta a tüzet, Athénétől pedig az értelem képességét, s ezeket az embereknek adta. Ezáltal váltak az emberek képessé arra, hogy a számukra ellenséges világban megmaradhassanak, ám nem rendelkeztek a közösség megteremtésének és megélésének eszközével, ez ugyanis Zeusz tulajdona volt, így aztán az emberek majdnem elpusztították egymást. Végül a főisten megsajnálta az emberiséget, és elküldte Hermészt, hogy ossza szét közöttük a szegyen és az igazság képességét, így megmentve fajunkat.

A mítosz, tárgyunk szempontjából azt jelenti, hogy az ember része a teremtett világnak, de isteni tulajdonságokkal is rendelkezik. Hasonló gondolattal találkozhatunk az Ószövetség teremtéstörténetében is, ahol Isten, miután a föld porából megteremtette az embert, saját lelkét adta neki. E kettősség gondolata a világ különböző pontjain megjelenő civilizációkban egyaránt feltűnik. Ezért elmondható, hogy egy egyetemes tapasztalással állunk szemben, amelynek lényege az ember idegenség-érzete. Azt is lehetne mondani, hogy öneszmélésünk legkorábbi időszakában már rádöbbsentünk arra a tényre, hogy noha részei vagyunk az érzékszervekkel felfogható világunknak, mégis rendelkezünk a lét egy másfajta dimenziójával is, ami kézzel nem fogható, de ugyanolyan valóságos, mint a környezetünk. Az ember, saját koponyáján belül, képes új világot teremteni eszmékből, képes önmagára gondolni, képes arra,

hogy szimbólumokat teremtsen, elvont eszméket fogalmazzon meg, sőt arra is, hogy ezeket az elvont eszméket – adott esetben – érzékelhetővé tegye a művészet eszközeivel. Micsoda furcsa, egyben borzasztó felismerés ez! Hol vagyunk mi emberek igazán otthon? Mi a célja ennek a kettősségnek? Merre tartunk? Mi az értelme sajátos, mindenben résztvevő, de sehol sem igazán otthonra találó létünknek? Vajon létezik-e nyugvópontja az emberi lét természeti és isteni kettősségének?

A fenti egzisztenciális, vagyis létkérdésekre kíván válaszolni a vallás. Sártermészetünk a földre ránt, de isteni szellemünk az egek felé emel, azaz abba a szférába, ahol nyugvópontra kerülnek kételyeink, otthonra lelünk. A megoldás pedig egyértelműen az Isten felé fordulásban jelentkezik. Ki más adhatna számunkra nyugalmat, mint a Teremtő, aki örökévaló bölcsességében belénk plántálta a felemelkedés, a lelki fejlődés iránti vágyat, és eszközöket is adott annak érdekében, hogy ezt megértjük. Így az ember elindult önnön léte legizgalmasabb és legfontosabb kalandjára, önmagán keresztül az univerzum rejtélyének megfejtésére, és ezáltal arra, hogy saját létezését igazolja a maga számára. A keresésben pedig arra a hívásra összpontosított, ami lényé mélyéről szólította, hogy ne adja fel a küzdelmet, hanem keresse a megoldást.

Igen ám, de már az első lépés megtétele után az ember leküzdhetetlen akadályba ütközik. Arról van szó, hogy időben és térben korlátozott, nem tökéletes eszközeivel tesz kísérletet arra, hogy az idő- és térfelleti tökéletességet megragadja. Szembesülünk azzal a problémával, hogy a megfogalmazhatatlant próbáljuk megfogalmazni. Mintha egy szót akar-nánk kimondani, de amikor kitátjuk a szánkat, csupán érthetetlen nyögés bukik ki ajkaink közül. Hogyan lehet a tökéletes Istent emberi gondolatok közé szorítani, a mi korlátozott létkategóriáink által körülírni? A válasz a kiábrándító: sehogy. Az ember képtelen arra, hogy teljességgel felfogja Istent.

De nem azért vagyunk mi Prométheusz kegyeltjei, hogy ilyen könnyen feladjuk! Az ember pontosan isteni lelkét vetette latba, hogy a megfogalmazhatatlant leegyszerűsítse, rendszerbe foglalja, arcot adjon az arcfölöttinek. Ezek a próbálkozások a vallások, amelyek az adott civilizáció eszközeivel, a kor tudásával artikulálják a létünk végső választ jelentő Istent. Sajnos, a kísérletezés rendjén legtöbbször abba a hibába esünk, hogy a vallásunk által leírt istenképről elhiszük, hogy az maga a tökéletes Isten, a mindent átfogó Szellem. Micsoda fennhéjzás azt felté-

telezni, hogy mi – a mégannyira is eszes lények – képesek lennénk arra, hogy a végtelent átfogjuk! A legtöbb, amire számíthatunk, hogy az eszméknek nevet adunk, így valamilyen formában megtestesítjük, felfoghatóvá tehetjük, de azt, hogy meg is ragadjuk, merő képtelenség. Helyesebb lenne belátni azt, hogy minden vallás az igazság egy-egy részletét ragadja meg, a végtelen gazdagság parányi szeletét szorítja markában, amely úgy viszonyul Istenhez, mint egy porszem az univerzumhoz.

Hadd világítsam meg a fentieket egy kis történettel. Hatéves iker fiaimtól azt kérdeztem, hogy milyennek látnak engem, az apjukat. Rossz lépés volt, ugyanis megkaptam a választ... Kiderült, hogy jó vagyok, de nem vagyok jobb, mint Anya, mindig dolgozom, néha vicces vagyok, de sokszor szigorú vagyok, mindig megmondom, hogy mit kell csinálni, szabályokat állítok. Persze nálam erősebb nincs az egész világon, esetleg a nindzsák, de ez már egy másik történet. A diagnózis metszően helyes, de távolról sem teljes. Ugyanis gyermekeim nem rendelkeznek (még) azokkal az eszközökkel, tapasztalattal, tudással, amire szükségük van, hogy mélységeiben értsenek és ismerjenek. Idő kell nekik arra, hogy rájöjjenek, nem én vagyok a legerősebb, talán még Anyánál is vannak jobb dolgok, hogy mi a szabályoknak a szerepe, miért érdemes dolgozni, hogy vannak elvont eszmék, illetve, hogy a létnek vannak olyan vetületei is, amiről ők jelen pillanatban nem is sejtenek semmit: a tudomány, a művészet, a szexualitás, az erkölcs stb. A bennük élő kép rólam jelen pillanatban, az én harminc éves létemhez képest leegyszerűsített, egyoldalú, még akkor is, ha igaz. Valahogy mi is így viszonyulunk Istenhez. Egyoldalú, leegyszerűsített, a mi emberi léptékünkhöz kalibrált képpel rendelkezünk, és nem is remélhetjük azt, hogy valaha felfognánk a maga teljességében ezt a komplexitást és végtelenséget.

Íme, Tisztelt Olvasó, a Nagy Emberi Paradoxon! Egyfelől arra vagyunk teremtve, hogy folyamatosan a Szellem bűvkörében éljünk, de teremtettségünkől fakadóan teljesen képtelenek arra, hogy a Szellemet felfogjuk. Több ezer formát alkottunk meg annak érdekében, hogy megragadjuk Istent, de kiderül, hogy valahányszor úgy érezzük, most meg van, „kicsúszik” ujjaink közül. Mindenki találhat a maga alkata szerinti vallást, de a mégoly rokonszenves hitrendszer is csak dadogás, helyben toporgás és porszemek szorongatása Isten végtelenségéhez viszonyítva. Mondhatni kilátástalan helyzetben vagyunk. Azaz kilátástalan helyzetben lennénk, ha Isten ezt úgy akarná, de én azt hiszem, hogy mégsem

ezt kívánja. Feltételezésemet pedig arra alapozom, hogy nem teremtett volna ilyennek, nem lehelte volna orrlyukunkba saját lelkét, nem indított volna el ezen az úton, ha nem akarná azt, hogy korlátozottságunk ellenére ne kísérelnénk meg a Vele való mély találkozást.

Tudatában vagyok annak, hogy fentebbi mondatommal pontosan azt teszem, amit kicsit odább elítéltem: Istennek próbálok gondolatokat adni a szájába, de legfontosabb küzdelmünk az értelemtalálás. Ez a bizalom ad nekem erőt, hogy reggel kikeljek az ágyból, hogy létezzek, híve azt, hogy bárgyú és esendő gondolat-morzsáim között csak akad egy-két búzaszem is.

Hitem szerint Isten minden pillanatban, mindenhol szólítja az embert. Ezt a hívó szót kijelentésnek nevezzük. Isten felfedi magát a vallás különböző szent szövegeiben, de felfedi magát a természetben, a művészek elméjében, a tudósok szívós kutatásában, az áhítattal végzett templomi szertartásokban, sőt minden tiszta emberi cselekedetben, gondolatban, vágyban, álomban. Az ember pedig képes arra, hogy bár értelme nem bírja felfogni a teljességet, mégis rejtélyesen közel bújjon Istenhez, érezze a közelséget, a szentséget, és hagyja, hogy véges léte megízlelje a tökéletesség zamatát. Teremtőnk még erőforrást is adott a számunkra, hogy a gyakran lehetetlennek tűnő vállalkozásban tartsunk ki. Ez az erőforrás pedig a hegyeket mozdító hit. A hit az élő eleven köldökzsinora az embernek, amivel kapcsolatban van Istennel, egy láthatatlan szál, egy kimondhatatlan nyelv, amin keresztül Isten hív, mindig beljebb a lét dzsungelébe.

A hit nemcsak a vallásos emberek kiváltsága. Nem csak annak az elfogadása, hogy létezik transzcendencia. Ez még nem elég! A hit az a cselekvésre ösztönző, javíthatatlan idealizmusa az emberiségnek, hogy haladjon tovább. A hit a tudós szívósságában nyilvánul meg, aki ezer és ezer kudarcba fulladó kísérlet után is tovább hajszolja a megoldást a problémára, még akkor is, ha az leküzdhetetlennek, megfejthetetlennek tűnik. Bizalom abban, hogy a legkegyetlenebb, legigazságtalanabb rendszerekben is, mélyszegénységben, diktatúrában is merjünk, tudjunk létezni. A hit az, ami feloldja az értelem görcsét, amikor az szembetalálja magát önmaga korlátaival. Ezekon a korlátokon a hit könnyedén túllép, és hívogatja, csalogatja a rációt, hogy lendüljön cselekvésbe, és induljon el a nyomában. E köldökzsinor nélkül az emberiség a passzivitás és rezignáltság mocsarába kellene süppedjen, de ha még voltak is ilyen kor-

szakok, az emberiség – megrögzött hívóként – mégis továbblépett, félretette szomorúságát, és azt mondta: kell és lehet.

Az emberiség története felfogható úgy is, mint egy girbe-gurba, de mégis felfele, előre tartó menetelést, amelyben a hit ad erőt az embernek, hogy megtegye a következő lépést. Valahol, ezer, meg ezer vallás függönyén túl, eltakarva, de mégis láthatóan szólítja gyermekét magához a Teremtő. Nem az, akit egyik vagy másik hitrendszer megrajzol, nem az, akinek nevében gyakran mézárolták le egymást az emberek, hanem az egyedüli és igaz Isten, aki kijelenti magát minden korban és minden embernek, aki arra ösztönöz, hogy gondolkodjunk a világról, és próbáljuk megfejtetni annak a titkait, tegyük meg a mindig előttünk álló következő lépést. Az az Isten, akinek nem lehet nevet adni, mert maga a cselekvő létezés, maga az ellentmondás, maga a kifürkészhetetlen, mindig előttünk járó titok, ám ugyanakkor mindig megnyilvánuló, örök hívó szavú szülő.

Az ember valóban Isten arcú lény, aki az önmagába rejlő tökéletesség csíráját vetíti ki magán túlra, azért, mert a többlet lépten-nyomon kívül az élettelen anyag réseiből úgy, ahogy este kiárad a fény a ház ablakán. A maga képmására teremt magának istent, érezve, hogy szavai csupán kismértékben képesek arra, hogy a felfoghatatlant kimondják, de bízva benne, hogy e szavak mögött mégis ott rejlik az igazság egy-egy magva, amely aztán a lélek tekervényes ösvényein segít abban, hogy az akarat tette érjen. Ahhoz pedig, hogy mindez megvalósuljon, arra a lendületre van szükség, amit hitnek nevezünk. Arra az erőre, amely ellentmond a legsötétebb pillanatoknak is, és buzdít, hogy mozduljunk, hogy javuljunk, hogy istenüljünk.

Azt hiszem, zárszóként a legjobb lenne, ha egy olyan ember gondolatait idézném, aki azon kivételesek közé tartozott, akik képesek voltak átlátni a lét fátylán, és a látszaton túl meglátták a lényegét. Weöres Sándor *Szembe fordított tükrök* című alkotásáról van szó, amelyben a költő így fogalmaz: *„Egyetlen parancs van, a többi csak tanács: igyekezz úgy érezni, gondolkodni, cselekedni, hogy mindennek javára legyen. Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra. Az igazság nem mondatokban rejlik, hanem a torzítatlan létezésben. Az öröklét nem az időben rejlik, hanem az összhang állapotában.”*

„A hívő ember valamiképpen rátalál erre az igazságra: Van Isten! Isten léteének felismerése még nem elegendő. Felelni kell erre a kérdésre is, hogy ki, illetve milyen az Isten?

– Mondd meg, hogyan fogod fel az Istent, és én megmondom ki vagy. Lelke mélyén ugyanis minden ember olyan, amilyen végső eszménye: az Istene. A hívő ember természetes feladatai és célkitűzése tehát az Isten megismerésére való törekvés, minél közelebb jutni Istenhez, minél hűségesebb képet és fogalmat alkotni lényéről. Nehéz ez, de nem reménytelen vállalkozás. Isten segítségére jön az embernek. Megismerő képességgel ruházza fel. Művein keresztül szól hozzá, nemcsak a körülötte fejlődő nagy világból, hanem a benne bontakozó kis világból is. Isten megismerésében útmutatók a múlt nagy valláserkölcsei tanítói, elsősorban Jézus. Ő a mi számunkra »út, igazság és élet«.

(Erdő János)

„És hiszem az Istent: oh e világ gyönyörűsége, hatalmas, csodálatos, boldog végzetű, megdöbbentő és titokzatos; s amikor csordulásig megtelek vele, amikor elnyom a végtelenség, fölemel közvetlensége, megújjongtat az öröme, akkor buggyan ki belőlem: Isten.

Ne kérdezzétek tőlem mit jelent nekem ez a szó.

Nekem olyan ez, mint a jaj a szenvedőknek, az oh a meglepettnek, a kacagás az örvendezőknek, mindent kifejez ez, mert semmit nem mond. Én nem szállok vitába, nem állítok, nem bizonytok; következetes nem vagyok, okokat nem hozok föl: én csak sóhajtok, sírok, ujjongok, lelkesedem.”

(Balázs Ferenc)

Benedek Elek

Isten

Egyszer, mikor Jézus Szent Péterrel a Földön utazott, azt mondja Péter:

– Hej, be szeretnék Isten lenni, majd másként kormányoznám én ezt a világot!

Mondotta Jézus szelíden:

– Bolondot beszélsz, Péter, bízd csak az Istenre a világot, egyedül ő tudja azt elkormányozni.

– De így, de úgy – mondja Péter –, majd megmutatnám én, csak egy napig lehetnék Isten.

– Hát jól van – mondotta Jézus –, teljék kedved, légy egy napig Isten.

Még jóformán ki sem mondotta ezt Jézus, aranyos karosszék szállott le az égből.

– Ülj bele, Péter, s kormányozd a világot!

Beleül Péter az aranyos székbe, s hát abban a pillanatban jön egy szegény asszony, hajtja a borjas tehenét a legelőre. A tehen a borjúval elkezdett legelészni, a szegény asszony pedig megfordult, s ment hazafelé.

Rászól Péter az asszonyra:

– Hé, asszony, hát te nem maradsz itt? Ki őrzi a tehenedet?

– Majd őrzi a jó Isten – felelte az asszony –, van otthon elég gyermekem, akit őrizzek.

Azzal az asszony elmegy, a tehen a borjával ott marad a legelőn.

Mondja Jézus:

– Péter, te vagy az Isten, tenéked kell őrízned a tehenet s a borját – s ahogy Jézus ezt mondta, egy karikás ostor csavarodott Szent Péter nyaka körül.

Rekkenő meleg volt, csípték a legyek a borjat, egyszerre csak, uccu neki, fölcsapja a farkát, szalad árkon-bokron keresztül, s utána a tehen, de Szent Péter is kiugrik az aranyos székből, szalad a tehen után, nagyot rittyent a karikás ostorával, s kiabál:

– Hó, hahó, megállj, hó!

De bizony sem a tehen, sem a borjú meg nem állott. Csurgott a verejték Szent Péterről, s jó este lett, mire visszaterelte a tehenet a borjával.

– Látod, látod, Péter – mondotta Jézus –, az egész világot akartad kormányozni, s még egy tehenet sem tudtál megőrizni...

Telt-múlt az idő. Szent Péter, úgy látszik, elfelejtette ezt az esetet, s megint mondja Jézus Krisztusnak:

– Haj, de szeretnék Isten lenni!

– Ugyan, miért, Péter?

– S te még kérded azt, Uram! Segítenék az özvegyeken, az árvákon, a jókat megjutalmaznám, a gonoszokat megbüntetném. Hiszen ha Isten lennék, megmutatnám, hogy nem lenne több rossz ember a világon.

Jézus nem szólt semmit, hadd beszéljen Péter. Amint továbbmennek, Jézus egy fának az ágán méhrajt pillant meg.

– Eredj, Péter – mondja Jézus –, koppintsd meg azt az ágat, üsd a rajt a kalapodba, hátha hasznát vesszük.

Odamegy Péter a fához, megkoppintja az ágat, de a rajnak csak egy része esett a kalapjába, a más része a kezeféjére hullott. A méhek egy ideig szépen megmaradtak a Péter keze fejen, de egyszerre csak egyik megszúrja a fullánkjával, Péter nagy mérgesen ledobja a kalapját, s a többi méhet is lerázza a keze fejről.

Kérdi Jézus:

– Mi lelt, Péter?

– Jaj, egy gonosz méh megszúrta a kezemet, úgy fáj! – mondotta Péter.

– Hát azért nem kellett volna ledobni az egészet, büntesd meg azt, amelyik megszúrt.

– Hiszen ha én tudnám, melyik szúrt meg – mondta Péter nagy haraggal.

– Látod, Péter, látod – mondotta Jézus –, mégsem lenne jó, ha te Isten volnál: az emberekkel éppen úgy cselekednél, mint ezekkel a méhekkal. Ha egy megbántana, bosszút állnál a többin is. Csak bízd Istenre a világot, Péter.

Mondotta Péter szelíden, meghunyászkodva:

– Igazad van, Uram, többet nem kívánom, hogy Isten legyek.

Pajkos egyházi történetek – 1.

Az elmúlt rendszer nagyon korlátozta a papnevelést. Kevés teológust lehetett képezni, mert az akkori Vallásügyi Államtitkárság szabta meg a felvételig jelentkező ifjak számát. Egyértelmű volt, hogy az Egyházak elsorvasztása a cél. Mivel nem volt elegendő utánpótlás, úgy határozott az Egyházi Képviselő Tanács, hogy 70 éves korig kötelezi papjait a szolgálataik végzésére.

Voltak, akik ezt remekül csinálták, de az öregedés hozta jelenségek akkor is éppen úgy megvoltak, mint ahogy ma. Ennek természetes velejáróit érzem magamon a mában, pedig most már 65 évesen „elvonulhat” a fáradt szolgál, főleg ha – a mai divatos kifejezéssel élve – kiegészítettnek érezte, vagy érzi magát.

Voltak nagyon szív-lélek papok, akik soha nem panaszkodtak, s állták a sarat Isten igájában.

Ilyen volt idős Báró Józsi bácsi, kedves szolgatársam, később barátom, aki egy életen át szolgált a homoródvárosfalvi gyülekezetet. Sok szép gondolatot vetett papírra vers és jegyzetek formájában, s még arra is tellett az energiájából, hogy majdnem hetvenévesen új paplakot épített a régi helyett. Városfalva gyönyörű, nagy és új kultúrotthonának építésénél is bábáskodott annak dacára, hogy ez időben minden közösségi dologból félretolták a papokat.

Józsi bácsinak akkora volt a népszerűsége, hogy inkább a „sejt-titkár” (pártaktivista) vonult félre, minthogy belekössön a papba, s ezáltal a falu félreálljon.

Egy alkalommal lementem Városfalvára, s kértem a jó öreget, hogy írjon nekem egy menyasszony búcsúztatót, mert valaki kéri a falumban, és én erre képtelen vagyok. Meg is csinálta ripp-ropp, és nagy sikert arattam vele.

Szó szót hozott, s azt mondja nekem Józsi bácsi, hogy képzelj, hogy jártam... Hallgattam, s kezdte mesélni, hogy Székely Laci baróti lelkész meghívta, hogy tartson egy Dávid Ferenc ünnepélyt november 15-én.

El is mentem – mondja Józsi bácsi – és volt egy albumom Dávid Ferenc életével kapcsolatos képekkel, benne Déva vára, a Kerek-kő, János Zsigmond, A vallásszabadság kihirdetésének festménye stb. Amíg tartotta a megemlékező beszédet, az albumot körbeadta, hogy a hívek né-

zegessék, s adják kézről-kézre. Láttam, hogy komolytalanok – mondta Józsi bácsi –, mert az előadásom alatt mind vigyorogtak.

Amikor hazajöttem, akkor vettem észre, hogy egy másik albumot vittem el, melyben Viola lányom és Emese (de szép volt) unokám képei voltak a tengerparton. Semmi baj, Józsi bácsi, mondtam én, hisz jár így az iparos. Kárpótlásként én is végignéztem Emese unokájának a képeit, mert Dávid Ferencsel már kollokviumokon találkoztam.

Papi baki, mondhatja valaki, mely előfordul, de azokat a drágalelkű embereket nem feledem. Abban a világban nem ismertük a „kiégés” fogalmát, pedig nem volt sem „szupervájzer”, sem „modulozás”, csak lelki-pásztori gondozás, legalább 70 éves korig.

Az ilyen apró bakikat a népünk szeretettel bocsátotta meg!

Tudtad-e, hogy...

...285 éve, 1729. január 15-én és 16-án a Kissároson tartott téli egyházi tanácsi ülésen (Generalis Consistorium) világi és egyházi tagokból álló tanácsot (Supremum Consistorium) szerveztek? Ebből alakult ki később a mai Főtanács.

...1718-ig világiak nem vettek részt az egyház vezetésében? Ekkor hozták létre a főgondnoki és felügyelő gondnoki intézményt. Egyházunk első főgondnokai: Homoródszentmártoni Biró Sámuel és Dészfalvi Simon Mihály.

...az 1729-ben létrehozott Supremum Consistorium meg nem határozott tagokból álló, önmagát minden korlátozás nélkül kiegészítő testület volt?

...a Supremum Consistoriumot főként országgyűlések idejére hívta össze a püspök vagy a főgondnok (főcurator)?

...utóda, a Főtanács az egyház legfőbb döntéshozó és felügyelő hatósága?

...a Főtanácsnak 114 tagja van? Hivatalból 34, választás útján 80. Ebből 44 lelkész jellegű, 72 világi tag.

...a Főtanács évente egyszer, rendkívüli esetekben többször is ülésezik?

FEBRUÁR

*Uram, te vagy osztályrészem és poharam, te tartod kezekben sorsomat.
Osztályrészem kies helyre esett, örökségem nagyon tetszik nekem.
Áldom az Urat, mert tanácsot ad nekem, még éjszaka is figyelmeztet
bensőm.*

*Az Úrra tekintek szüntelen, nem tántorodom meg, mert a jobbomon
van.*

Ezért örül a szívem, és ujjong a lelkem, testem is biztosságban van.

*Megismerteted velem az élet útját, teljes öröm van tenálad, örökké tart
a gyönyörűség jobbodon.*

(Zsolt 16,5–9,11)

Sorsom a helyem

Istent megtaláltam az idei új kezdetben.
Uram, tovább szeretnék maradni veled még egy darab úton.
Most nem vándornak, hiszen kezemnek vagy kehely, s
ahol te jelen vagy, ott van nekem is a helyem.
Sorsom nem távoli, hiszen úgy simul alakomhoz, gondolatomhoz,
akár testemhez a ruha: egészen közel, akár ünnepi, akár viseltes.
Sors kehellyel a kezemben állok hát helyemen,
jobb kezem felől érzek,
ahogy neked verődik minden szívdobbanásom.
Teljes örömmel borítasz el,
mint kint a tavasz álma az egyelőre még zúzmarás faágakat.
Elindulok, hogy felfedezzem új világom.
A szívekbe szeretnék belépni
veled, Atyácskám, ha nem bánod.
A vesék teljes örömedet érzik,
s a sors veled szabadság,
s a pohár kezemben sem akar még elmúlni,
hiszen most érkeztem lakomádra,
ahogy megszólítottál az élet ösvényein.

Lelkiség és lelketlenség

A lelkiség a hit megélése. A lelkiség hited és cselekedeted összhangja. A lelkiség az általad kimondott hit, megvallott vallás tükröződése tetteidben, életviteledben.

Hitedet, mint minden emberi tevékenységedet, két nagy veszedelemtől kell megmentened, a sorvasztástól és a burjánzástól. Mindkét tevékenység veszélyes, mert mindkettő a végletekbe sodor, és kényszerű kitérőkre ösztönöz, ami által magadnak és másoknak is fájdalmat, szenvedést okozol.

Elsorvasztani a hitet, annyit jelent, mint meggyőzni téged arról, hogy a hit és a vallás fölösleges rossz. Ezt tették a kommunisták. Gúnyt űztek mindemből, ami a valláshoz kötődött. Oly keskenyre szabták az emberi létezés határát, hogy nem csoda hogy a világtörténelemben oly rövid időszakot tudtak befutni. Kár, hogy te is, én is épp beleestünk ebbe a rövid időszakba. A kommunistának nem létezik Isten. A kommunistának a vallásosság, a hit mákony, téboly, örültség. Őt csak két dolog foglalkoztatja, az anyag, a matéria mindenhatósága és a másként gondolkodók elpusztítása.

Rossz hír, hogy a kommunizmus lejártával itt, Közép-Európában, a hit sorvasztása nem ért véget. Jelenünkben egy különleges társadalmi folyamat, a globalizációval ölelkező szekularizáció kezd meghonosodni. Ennek a társadalmi folyamatnak egyik fő elve a fogyasztásban, mint legfontosabb emberi tevékenységben meghatározott legfőbb jó. Az ókori hedonista életszemlélet visszhangzik ebben az emberi megnyilvánulásban, mert a vágyak és ösztönök azonnali kielégülését tűzte zászlójára, ahol az erkölcsi értékekre szánt idő és energia oly minimálissá válik, hogy szinte nem is létezik. A kommunizmus azt hangsúlyozta, hogy mindenki egyforma kell legyen, vagyis proletár, különben a társadalom kizsákmányolója vagy élősködője lesz. A fogyasztói társadalom azt hangsúlyozza, hogy a legfőbb jó a fogyasztás, ami a mértéktelen, pazarló költsékezésben és az azonnal megszerzhető gyönyörben valósul meg.

Hívó, unitárius ember számára a legfőbb jó Isten. Isten a kezdet és Isten az örökkévalóság, Ő az a sokszor megfogalmazhatatlan erő, mely

bennünk és fölöttünk van, és arra indít, hogy együtt érző és bizalommal teljes életet éljünk itt a földön. Isten teremtette az embert a föld porából és önmagából, Ő lehelte belénk a lelket, ami örökkévaló. Isten teremtette ezt a földet, hogy rajta és általa boldogan és megelégedetten éljünk. Amikor ráébredsz arra, hogy saját életedet ajándékba kaptad, amikor felfogod, hogy milyen csodálatosan gazdag és változatos a föld, amelyen élsz, önkéntelenül is megszületik benned az alázat az élet iránt.

Az élet iránti alázat kifejeződése a hála érzése. Amikor pedig hálával tekintesz életedre, mindjárt megoldódik az az önkínzó kérdés, hogy életemben te magad, mint egyén vagy-e fontosabb, vagy a közösség, melyben élsz. Az élet iránti alázat, a jó Isten iránti hálaérzés rávezet arra a megnyugtató örömeire, mely kimondja, hogy az egyén és a közösség egyforma fontossággal és értékkel bír, de megtörténhetik, hogy a két hasonlóan fontos érték közül az egyik inkább előtérbe helyeztetik, mint a másik, de ez mégsem válik egyik rovására sem. Hasonlóan a nő és a férfi szerepéhez a világban. Mindkettő egyformán fontos, de különbözőképpen élik meg értékeiket.

Amikor ráébredsz arra, hogy a másik ember élete is ajándék, megszületik benned az egyik legreménykeltőbb emberi viszonyulás: az együttérzés.

Az együttérzéstől persze sokszor irtózol, egyenesen viszolyogsz tőle. Nincs elég bajom nekem – kérdezed felháborodva –, na még csak az hiányzik, hogy kezdjek el együttérezni tolvajokkal és hazugokkal, hűtlenekkel és csalókkal, képmutatókkal és fukarokkal, gyilkosokkal?! Esetleg érzek együtt az áldozatokkal, a meghurcoltakkal, a meglóptakkal, a megcsaltakkal, az esélytelenekkel, a mindig lemaradókkal, a megerőszakoltakkal, a megkínzottakkal?!

Az együttérzés hiúságmentes és előítéletmentes.

Amikor ráébredsz arra, hogy a te egyéni akaratod összhangot kell keresen és találjon Isten akaratával és minden egyes teremtmény akaratával, tehát nem az történik a világban amit csak te akarsz, és nem csak a te akaratod fontos, hamar rájössz arra, hogy segítő és önsegítő gyakorlatokra van szükséged a túléléshez. A megbocsátás gyakorlata a legnehezebb. Én néha felveszem a könnyebb köntöst, és azt mondom: nem vagyok én Isten, hogy mindent megbocsássak. Ő kell mindent megbocsásson, én csak egy ember vagyok, nekem nem muszáj mindent megbocsásson. Ugyanakkor már meggyőződtem arról, hogy a lelkemet meg-

tisztító, katartikus megtérés csakis az igazi megbocsátások, elengedések nyomán valósul meg.

A hit sorvasztásánál már csak a hit burjánzása rosszabb.

Nekünk, európai nőknek, a legfájdalmasabb a boszorkányperekre gondolni. Persze az is fájdalmas, amikor szembesülünk azzal mind a mai napig, hogy egyes vallások nyíltan megfogalmazzák a nők alsóbbrendűségéről szóló hitüket. A nő ne menjen be a szentélybe, ne tegye rá a kezét a keresztre, ne beszéljen hangosan, kerítés mögött üljön a templomban, ne mutassa az arcát és így tovább.

Magyarországon az utolsó boszorkányper 1756-ban volt, minek utána Mária Terézia elrendelte, hogy sem kínvallatással, sem halállal nem szabad büntetni a boszorkányságot.

A boszorkány jelképe mindannak, amit az általános erkölcsi szokások között elutasítunk. Gustav Henningsen szerint egy olyan ideológiai rendszer, melynek lényege egyfajta bűnbak szerep áthárítása, vagyis: az embereket érő bajok nem Isten büntetései, hanem rosszindulatú támadások a gonosszal szövethető személyek, a boszorkányok részéről.

1485-ben kezdődött a nagyméretű boszorkánykeresés és üldözés VIII. Ince pápa bullája nyomán, amikor a két fő inkvizítor, Sprenger és Kramer nekifogtak vizsgálni férfiakat és nőket egyaránt. A sok ártatlanul elégetett és vízbe fojtott férfi és nő lelke remélem, nem hagy nyugodni egyetlen képmutató vallásos vezetőt sem.

1623-ban XV. Gergely pápa ismételten összefoglalta a fő irányelvet, miszerint a boszorkányok rossz tettek szerzői, ezért jó, ha mindenki figyel, és mihelyt valami gyanúsat sejt, halaszthatatlanul jelentse az inkvizítoroknak. A kommunisták hálásak lehetnek az inkvizítoroknak, hogy már a 17. században meghonosították a besúgás intézményének rendszerét. Mindenki félt és mindenki rettegett, mert két ember feljelentése elég volt a boszorkányüldözési per beindításához, aminek rendszeres vége kínzás, gyilkolás és vagyonekzolás volt. Mindez a tiszta hit megtartásának a jegyében.

Hívó, unitárius ember meggyőződése szerint más út is vezet Istenhez, nemcsak a miénk. Más egyházak is építik Isten országát, nemcsak mi. Más nyelven és más formában is lehet Istent dicsérni, és mindez minket nem bánt és nem indít sem haragra, sem gyűlöletre, hanem inkább elfogadásra. A vakhit útja nem a mi utunk. A kizárólagosság útja nem a mi utunk. Az egyedül üdvözítő igazság nemcsak nálunk lehet, hanem bár-

kinél, aki alázatot érez az élet iránt, hálát az Isten iránt és képes együtt érezni más emberekkel.

A mi hitünk nem követelte és ma sem követeli senki megalázását, megkínzását, meggyilkolását.

Az a keresztény lelkiség, amit magunkénak mondunk, az a lelki tisztaság, amit óhajtunk, az első három században volt sajátja a keresztény tagoknak, majd a reformáció időszakában a reformációt elindítóknak. Mert ami e két időpont után történt már kevésbé nevezhető kereszténynek. Ahogy Konsztantin és Liciniusz társcsászárok kiadták 313-ban a Milánói Ediktumot, és a Római Birodalomban első ízben engedélyezték a keresztény vallást, ahogy a keresztények kezdtek versenyezni a római polgárokkal a politikai befolyás megszerzése érdekében máris elindult a lelketlenség. Ahogy Luther Márton kezdett belefáradni a Rómával való harcba és volt társát a reformációban, Thomas Müntzert kezdte üldözni, újra teret hódított a lelketlenség.

Amikor ráébredsz arra, hogy egy dolgot hiszel, de másról beszélsz, és nem azt teszed, amiről beszélsz, elfogadhatod, hogy meghasonlottál önmagaddal. Megcsúfoltad önmagadban a tiszta és ártatlan, szeretetre éhes és szeretetet adni képes gyermeki lelkedet.

Az unitárius lelkiség ellentéte az unitárius lelketlenség. Az unitárius fásultság néha belengi az egész Kárpát-medencét. Amikor azt mondod: minek menjek templomba, minek imádkozzak, látszik rajtad, hogy belefáradtál saját életedbe. Amikor tanácstalanul, de még mindig gögösen állsz, és azt kérded: mit is higgyek, hisz már mindenben csalódtam, látszik rajtad, hogy szíved mélyén még mindig hiszel Isten szeretetében és abban, hogy küldeni fog Ő segítséget neked. Ilyenkor keresd a csendet, mondd el az imádságot, amit gyermekkorodban tanultál, ha kell százszor is, és lapozd végig életed könyvét. Olyan ez, mint a régi módú búzaszárítás, amikor nagyapád feldobta a búzát egy huzatos helyen, hogy a polyvát és a szemetet kifújja belőle a szél, s maradjon a tiszta, száradó gabona.

Nyilván az unitárius lelketlenség akkor ijesztő, amikor egyházi személyekről sugárzik le. Amikor a pap imájában nincsen lélek, prédikációjában vizet prédikál, de otthon bort iszik. Amikor a maga jelenlététől telik el a szószékben és nem a szentlélek erejétől, amikor azt hiszi, hogy ő tévedhetetlen, mint ahogy a pápa is rosszul hiszi. Amikor csak vezetni akar, de szolgálni nem tud. Amikor hirdeti a műveltséget, de könyv a ke-

zében nem jár, és azt hiszi, hogy neki már semmi tanulnivalója. Amikor a gondnok káromkodással ösztönzi a közmunkát, és templomba csak nagy ünnepeken jár, amikor nem példamutatással, hanem pálinkával akar hatni keblitanácsos társaira.

A mi hitünk türelemre int, a másság elfogadására, ami azonban nem azonos a beolvadással, az asszimilációval.

A mi hitünk felelősségre tanít, tiszta öntudatra, mely elfogadtatja veled azt a nagy igazságot, hogy a rossz követése egyéni döntés eredménye, a te tetteredért te vagy felelős.

A mi hitünk a teremtett világ megőrzését kéri tőled, ezért kell nemet mondanod a verespataki ciános technológiával történő aranybányászatra. (Bányásszanak aranyat másképpen, több befektetéssel, kevesebb természeti kárral.)

A mi hitünk óv a pazarló életviteltől, mások kizsákmányolásától, és az ingyenéléstől. A munka a legnemesebb cselekedet miáltal fenntarthatod önmagadat.

A mi hitünk megvéd a szélsőséges ideológiáktól, és hozzásegít az arany középút megtalálásához.

Amikor hited van a jó Istenben és bizalmaid a gondviselésben, megtalálod célját földi életednek.

Tudod, hogy az életet szeretni, átadni, megóvni kell. S ha mindezt tudod, akkor a lelkiesség az a lehetőség, amin keresztül ezt a hitet, ezt a meggyőződést a mindennapokban meg is élheted.

„Isten, amiképpen a békességnek Ura és Istene, azonképpen az Ő ajándékait is azért adja az embereknek, hogy a békesség és egyenesség eszközei legyenek.”

„A hit olyan legyen, hogy szeretet által cselekedjék.”

(Dávid Ferenc)

„Az unitárius keresztény vallásos világnézet elsősorban vallás, melynek hivatása az, hogy minden tekintetben megnyugtassa és betöltse a lelkek világát.”

(Varga Béla)

Istenáldotta búza

A búzamezőkről hoztam ezt a mesét, amelynek édes az íze, mint a bibliai manának. Továbbadom úgy, ahogy vettem, azaz hogy sokkal olcsóbban adom, mint amibe nekem került.

Mert kalászszedő Mári néni mesélte ezt nekem, akit ülve találtam a kunágotai tarlón, két keresztbefektetett zsákocska mellett.

– Mit visz, Mári néném? – kérdeztem a szegény, töpörödött öreg kis nénit.

– Csak vinném, lelköm, ezt a kis felejtött kalászt, mert a gazda megengedte, hogy összesződhessem, de az én öreg vállamnak már ez is nehéz köröszt.

Fölkaptam vállamra a Mári néni „nehéz körösztjét”, és míg beértem vele a sárfalú zsellér-putriba, addig mesélte el Mári néni az istenáldotta búza történetét, és mikor bevégezte, azt tette hozzá:

– Adja az Isten lelke üdvösségire.

Hát én senkitől se kívánom, hogy vigye az én keresztemet, hanem aki elolvassa a búza legendáját, annak én is azt kívánom:

– Adja az Isten lelke üdvösségire...

Úgy volt az, hogy mikor az Úristen a világot megteremtette, leküldte az angyalokat, nézzenek körül idelent, van-e még valami híja a világnak.

– Van ám, Urunk-teremtőnk – jelentették az angyalok –, mert búzát elfelejtettél teremteni.

– Ejnye, ejnye – csóválta meg az Úristen a fejét –, hát akkor miből sütködalent az emberek a kalácskenyeret?

– Bizony csak zuzmóból törrik, fakéregből őrlik – panaszták az angyalok.

– No, ez nem jól van így – tűnődött el az Úristen –, de hát mit lehetne itt most már tenni?

Szerencsére az Úristennek nem jutott eszébe ankétot összehívni, se népjóléti minisztérium nem volt még akkor teremtve, mert ha lett volna,

akkor még ma se volna búza. Ehelyett kiadta az Úristen a parancsot az angyaloknak:

– Nosza hamar, rázzátok ki az abroszomat az ablakon!

Egy-kettőre fölkapták az angyalok az aranyabroszt az Úristen diófa-asztaláról, vitték a csillagablakhoz, s ami morzsa volt rajta, azt mind kirázták a földre: abból hajtott ki idelent a búza.

Az ám, csakhogy akkoriban még nem volt istenáldotta búza a búza. Olyan volt az csak, mint az árokparton növény vadbúza, amivel a gyerekek szoktak játszani. Alacsony a szára, tarackos gyökere, ritkás a kalásza, apró a szeme.

– Ejnye, de hitvány gizgaz lepte el a földet – mondogatták az emberek, és ügyet se vetettek a búzára, hanem azután is zuzmóból meg fakéregből őrlték a kenyeret. Mert mindig olyanok voltak az emberek, hogy a jó se kellett nekik, ha rájuk nem parancsolták, ugyan néha még akkor se kellett.

Mindössze két testvér akadt, aki azt mondta, hogy nem szabad az Isten ajándékát megvetni, hanem legalábbis próbát kell vele csinálni.

Az egyik is fogott magának egy darab búzaföldet, a másik is.

– Isten nevében vessünk – mondta a fiatalabb, akinek annyi volt a fia, lánya, ahány az uja.

– Isten nevében arassunk – mondta az öregebb testvér, aki olyan magánosan élt a világban, mint valami öreg fűzfa a pusztában.

Hát, hiszen vetni könnyű volt, mert abban a szél is segített. Vitte az apró magot, mint a pelyvát, s hol szemenként hullajtotta el, hol csomósan ágyazta bele a földbe.

– Adtál, Uram, segítséget, de nincs benne köszönet – sóhajtották a testvérek, akik az első szántóvetők voltak a világon.

Bezzeg nem fújt a szél aratáskor. Sütött a nap, mint a fűtött kemence, hullott a verejték, mint az eső, szédelgett a két testvér, mint a beteg. Külön kellett leszakajtani minden szál búzácskát, kézzel kipergetni minden kalászatát, s utoljára se lett több az egész termés egy-egy zsák búzánál. Szép holdvilágos este volt, mikor a fiatalabb testvér bekötötte a zsákját a tarlón. De ki is nyitotta mindjárt, felét kiöntötte a szérűre, és csak a másik felét hagyta a zsákban.

– Hát azzal mit akarsz? – kérdezte a felesége.

– Ezt átviszem a bátyám szérűjére, odaöntöm az övéhez. Nézd, nekünk van fiunk, lányunk, aki segítsen kenyeret keresni. Neki nincs se kicsi, se nagy, aki segítségére legyen.

– Isten segítsen meg jószándékodban! – igazította az asszony a vállára a zsákot.

Az ember azzal nekivágott az éjszakának. Hát ahogy a földje széléhez ér, és át akar bújni az eleven sövényen, összeütődik valakivel, annak is zsák van a vállán, mint neki, az is hátrahökken, mint ő.

– Te vagy az, öcsém?

– Én ám, bátyám. Hát te hová igyekszel éjszakának idején? – kérdezte a fiatalabb testvér, lecsúsztatván válláról a zsákot nagy meglepetésében.

– Én bizony tehozzád indultam – tette le az öregember is a zsákját. – Azt gondoltam, hogy jó lenne megfeleznem veled, amit az Isten adott. Magános ember vagyok én, kicsivel beérem; ti meg sokan vagytok, sok éhes szájat kell megelégtened.

Abban a percben nagyot villant a fejük fölött az ég, hirtelen meleg szellő kerekedett, fölkapta a zsákokat, s ami búza volt bennük, azt mind szerteszét szórta a világon.

– Legyen megáldva, amit a testvéri szeretet megszentelt! – mosolyodott le az Isten az égből.

S azóta olyan bokros növésű, dús kalászá, kövér szemű, istenáldotta növény a búza. De mikor gyűlölködés hatalmasodik el az embertestvérek között, akkor alacsony a szára, tarackos a gyökere, ritkás a kalásza, apró a szeme...

– Az Isten tudja, lelkem, mitől van – simogatta meg a kabátom ujját búcsúzóban Mári néni –, de mintha csupa vadbúza nőne mostanában a világon.

Pajkos egyházi történetek – 2.

Jakab Dénesné Éva mesélte el az alábbi szentábrahámi történetet:

Őév éjszakáján harangszó és templomi imádság búcsúztatta, illetve köszöntötte az elmúló, eljövendő esztendő. Az „új” világban elterjedtek a petárdák, melyeket előszeretettel pukkantottak gyermekek, felnőttek egyaránt. A harangozó ezt a néhány percet a toronyban töltötte, s miután elhúzta a harangot, meglehetősen kapatosan, végigsétált a templom piacán haladva az orgona felé, hogy fújtsa azt. Menetközben a gyülekezet között haladva hangosan azt mondta: „A zántiját, úgy lövöldöznek, hogy azt hittem, hogy a torony is réjám szakad”. Akkora lett a derűltég a templomban hogy a papi ima mosolyogva szállt Isten felé. Másnap az újévi istentisztelet után a pap szelíden megjegyezte a harangozónak: „Magának az este nagyobb sikere volt, mint nekem a mai prédikációmmal!”

Hát imigyen lépegetünk harangszóra Isten felé – Isten felé!

Pajkos egyházi történetek – 3.

Az 1960-as években temetési szertartást végeztem Gyepesben. Egy drága szív-lélek nénit kísértem utolsó útjára, akit nagy családja gyászolt. Kezembe került egy verstöredék, a homoródmonti papok gyűjtéséből, mely valami ilyenszerű szöveget hordozott: „*Egy asszony halt meg itt az éjjel, szólt a közömbös idegen... az orvos azt mondta, hogy nehéz betegem!*” A férj a koporsó fölé hajolva csak annyit mondott: *Mindenem!*(?). Beidéztem e versikét a temetési beszédembe, és hetek múltán megjegyezte az egyik fia, hogy: „Tiszteletes úr! Nem volt szép magától, hogy Édesanyámat közömbös idegennek nevezte, mert sokszor asztalhoz ültette magát!” Ezt a félreértést soha többet nem sikerült helyére tenni, mert maradt a feszültség, s a családnak nem volt annyi kultúrája, hogy meghallja a vers záradékát is: „Mindenem”.

Tudtad-e, hogy...

...a 2011-es népszámlálási adatok alapján a vizsgált időszakban 57 686 unitárius élt Romániában?

...a 41 megyéből 30-ban, illetve a fővárosban, Bukarestben is élnek unitáriusok?

...a legtöbb unitárius Hargita megyében él (21 023)?

...az 57 686 unitáriusból 28 201 (48,88%) városban, 29 485 (51,12%) vidéken él?

...az 57 686 unitárius 50,78%-a (29 291) nő, 49,22%-a (28 395) férfi?

...az unitáriusok 96,72%-a (55 794) magyar nemzetiségű? Emellett 1044 (1,8%) személy román és 796 (1,3%) roma nemzetiségűnek vallottam magát. 27 személy német nemzetiségű, 3 lipován.

...a népszámlálási adatok szerint görög, ukrán, olasz, zsidó és csángó nemzetiségű követői is vannak az unitarizmusnak?

MÁRCIUS

„Ha Isten Fia vagy, mondd, hogy ezek a kövek változzanak kenyérré.”

Ő így válaszolt: „Meg van írva: Nem csak kenyérral él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik.”

Ezután magával vitte őt az ördög a szent városba, a templom párká-nyára állította, és így szólt hozzá:

*„Ha Isten Fia vagy, vesd le magadat, mert meg van írva: Angyalainak parancsot ad, és azok tenyerükön hordoznak téged, hogy meg ne üsd lába-
dat a kőbe.”*

Jézus ezt mondta neki: „Viszont meg van írva: Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet!”

Majd magával vitte az ördög egy igen magas hegyre, megmutatta neki a világ minden országát és azok dicsőségét, és ezt mondta neki:

„Mindezt neked adom, ha leborulva imádsz engem.”

Ekkor így szólt hozzá Jézus: „Távozz tőlem, Sátán, mert meg van írva: Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!”

(Mt 4,3–10)

Rádhagyatkozás

Együtt repülünk Istenem. Felemel szent lelked a hétköznapiak fölé,
ég és föld közé emelsz, a felhőkhöz közel,
s még föntebb.

Van, aki álmában sokat repül,
színes, zöld pázsitok fölött egyedül.

Ez most más, mert nem egyedül vagyok.
Istennel lejtelek táncot.

Lentinek tűnnek innen fentről a bálvány-hétköznapiak,
a kövek, a szirtek, a búzamezők s az igazi virágok:

vígy oda engem Istenem,
ahol ültél, mielőtt megalkottál,
szerelmet, embert, hangyát.

Fogd a kezemet, s én beléd karolok, hogy ne kísértselek,
hanem teljes valómmal szállni tudjak veled.

Táplálj úgy, mint formát öltésem előtt,
mint életbe-zuhanásomban.

Majd álljunk meg egy magas tetőn,
s mutasd meg sors-világom, amit nekem kijelöltél
innen fentről.

A hit és az értelem (tudomány) kapcsolata vallásunkban

Kétségtelen, hogy mindkét terület, a tudomány és a vallás igen fontos része emberi életünknek, és meg kell találnunk a kettő közötti egészséges együttműködésnek. Paradigmaváltásnak lehetünk tanúi a két fél viszonyát illetően. A 20. század szellemtörténetének egyik érdekes és pozitív fordulata, hogy megindult a párbeszéd a természettudomány és vallás között.

A vallás és tudomány között a korai kezdetben egység volt, következett a konfrontálódás, majd a szétválás időszaka. A szétválás a mai helyzetben elég ellentmondásos módon jelenik meg. Egyfelől az figyelhető meg, hogy a különböző tudományterületek mindinkább specializálódnak, ugyanakkor szinte minden irányban hallhatóvá válik az interdiszciplinaritás igénye.

A teológia és a tudomány ugyanúgy a világgal foglalkoznak, mindketten ugyanarról a világról tesznek kijelentéseket, tehát nem lehet őket művi úton szétválasztani. A két különböző terület állásfoglalását szembeesíteni kell egymással, mivel e két terület kölcsönhatása olyan felismerésekre vezethet, amelyek segítenek a világ jobb, teljesebb megértésében.

A konfliktusokra épülő, vagy éppen a különbözőséget hangoztató modellek mellett létrejött az úgynevezett párbeszéd-modell, mely mindkét területet gazdagítja.

Az unitárius vallás a semper reformanda (örök megújulás) jegyében nemcsak napjainkban, hanem a kezdetektől fogva nyitott volt az értelem válaszaira, és folyamatosan megújulva tudta magába olvasztani a tudomány vívmányait. Ezáltal elkerülte azt, hogy hite a babonák, a naivitás szintjén megrekedjen

Hol van vége az értelemnek, és hol kezdődik a hit?

Bár a mai természettudósok nagy része mindinkább belátja a természettudományos módszer határait, ez önmagában még nem vezet el a bölcséleti reflexióhoz, vagy a hit kapujához.

A tudóst tudományos tevékenysége egyáltalán nem kényszeríti arra, hogy filozófiai elveket vegyen fontolóra, és vallási igazságokat fogadjon el. De a tudományos módszerek korlátai megteremthetik azt a nyitottságot, amely szükséges előfeltétele annak, hogy meglássa, elismerje és elfogadja a hit világának értékeit és szépségeit. Különösen igaz akkor, amikor figyelembe vesszük azt, hogy a tudománynak „természetképe” van és nem „világképe”.

A modern tudomány, korlátait ismerve, nem tesz végleges kijelentéseket a világ természetéről, azaz nem akarja megválaszolni a végső kérdéseket. A tudós tudja, hogy modellekkel dolgozik, nem a legvégső igazságot kutatja.

Mégis, az embernek szüksége van a világ teljességének értelmezésére, a végső válaszokra. Az ember számára a végső kérdésekre adott felelet akkor is igazi érték, ha a válaszok nem természettudományos egyértelműséggel vannak megfogalmazva, ha a metafizika vagy valamelyik vallás fogalmazza meg azokat. A vallás és a teológia éppen a létezés és a szabadság végső kérdéseire keresi a választ. Miért létezik egyáltalán a világ, miért vannak a világnak törvényei, miért létezik az élet, mi az ember létezésének, közte a saját létezésének az értelme.

Hol kell vége legyen a hitnek és helye az értelemnek?

Ugyanezt a nyitottságot lehet megkövetelni a hit emberétől is. A teológust a nyitottság megóvja attól, hogy hite gyermeki fokon elakadjon, újra át kell gondolnia hittételeit, a tudomány hatása megtisztító és elmélyítő jellegű. Mivel a hit világképe összefogóbb, ugyanakkor kultúraformáló hatása van, bizonyos értelemben nagyobb szüksége van a tudományra, mint fordítva. Valaki lehet kiváló természettudós hit nélkül, de senki sem lehet kiváló teológus tudomány nélkül.

A vallás és a hit világa olyan eseményeket és tapasztalatokat tartalmaz, amelyeket nem lehet megmérni, hűen feljegyezni, vagy ismét lejátszani. Például, hogy mi történik velünk halálunk után, ezt nem lehet ellenőrizni. Ennek ellenére nem tehetünk olyan kijelentéseket, melyek merőben ellentmondanak a tudományos megállapításoknak.

Miért kell kéz a kézben járjon a hit és az értelem?

A valóság sokkal gazdagabb, minthogy csak az egyik vagy csak a másik oldal mellett törjünk pácát. Mindig is úgy gondolkodtam, hogy két

alapvető és egyenrangú megismerés létezik: a vallásos (művészi stb.), valamint a tudományos. A kettőt soha nem lehet teljes mértékben szétválasztani. A tudomány nélküli vallás megkérdőjelezi a vallási ismeretek értékét, a hit nélküli tudomány egyfajta lélek nélküli szcientizmust nyújt. Ugyanakkor azt is éreznünk kell, hogy a két terület bár közös talajon áll, alapvetően más módszerekkel dolgozik, ezt pedig mindkét félnek tiszteletben kell tartania. A cél a kölcsönös szembesítés, segítség a világ, az igazság megismerésében és megélésében.

A 20. században a természettudomány az univerzumot akarta meghódítani. De kiderült, hogy a természettudománynak léteznek határai. Képtelen megragadni a valóság bonyolult szövetét, összetettségét, végső kérdésekre, az élet miértjeire nem adhat választ.

Nagy szükségünk van az alázat megélésére. A bölcsesség követése, azaz a tapasztalatok összegzésén alapuló analógiás gondolkodás viszont képes lehet arra, hogy megfelelő döntéseket hozzon.

Felgyorsult, sokszor kaotikusnak tűnő világunkban szükségünk van arra, hogy a tudomány gyümölcsét a magunk javára fordítsuk, de legalább annyira fontos hogy kilássunk mindennapi dolgainkból, hittel és bölcsen tudjunk döntéseket hozni és élni.

„Mindkettő, vallás és természettudomány munkájához szükség van az Istenben való hitre. Csak a vallás számára az Isten a gondolkodás kezdeténél, a tudomány számára a végénél. Az egyiknél az alapot jelenti, a másikonál a betetőzést minden világnézeti elmélkedés felépítésének... Akárhová és bármily messzire is tekintünk, vallás és természettudomány között sehol sem találunk ellentmondást, sőt teljes egyetértést éppen a döntő pontokban. Vallás és természettudomány nem zárja ki egymást, mint némelyek manapság hiszik vagy félnek tőle, hanem feltételezik és kiegészítik egymást.” (Max Planck)

Önmagam megismerése, küldetésem megismerése. A teremtett világ megismerése.

Mi emberek a világegyetem csak egy nagyon vékony szeletét vizsgáljuk, és azt sem tudjuk mindennapi fogalmainkkal, realiztikusan leírni. Az értelem, a tudomány a körülöttünk lévő természet működését írja le, és sokszor bármennyire fura is, ez mindenképpen „realitás” számunkra. Csodálkozunk hát rá e világ sokszínűségére, és ha fogékonyak vagyunk rá, hagyjuk, hogy megérintsen.

A teremtett világ megismerése, a természettudományos leírások hatnak vallásos világnézetünkre mindannak ellenére, hogy általa nem lehet bizonyítani pl. Isten létezését, vagy nem létét. A hit Isten ajándéka, mondjuk sokszor, ám bizonyos természettudományos eredmények akarva vagy akaratlanul formálják világnézetünket.

Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy önmagunk, küldetésünk megismerésére és meghatározására közelről sem elegendők az értelem, a tudomány szavai. A szeretetközösség megélését, küldetésünket a világban, a hitet, mint egyedüli felszabadító erőt emberi végességünkre csak a vallásunk adhatja meg.

„A vallás megadja az én életem célját, a tudomány hozzásegít az eléréséhez, a művészet alkalmat ad, hogy benne gyönyörrel elmerüljek. Az én imígyen teljessé váló életemben várom Istent, hogy kinyilatkoztassa magát.”

(Balázs Ferenc)

„A tudomány arról szól, hogy milyen a világ, a vallás pedig arról, hogy milyennek kellene lennie a világnak.”

(René Descartes)

„Isten embernek soha nem segít közvetlen, de mindig csak közvetve, »esze, tudománya, szorgalma által«.”

(Széchenyi István)

„Én úgy is mint író, úgyis mint hazafi és politikus, hirdetője voltam mindig a szabadságnak, mely a művelődés terjesztésével, a hazaszeretettel és istentisztelettel párosul. Ehhez a törekvésemhez a legközelebb találtam magamhoz az unitárius vallásfelekezetet, mely mindig elől járt a hazafiságban és a tudomány művelésében.”

(Jókai Mór)

Láncszemek

(részlet)

Egy döntő dolog igenis van – mondtam a vita hevében – (megint ezekről a hullámvonalakról volt szó, hogy fejlődik-e a világ, megy-e valamerre, vagy visszatérő ütemek játéka csak az egész, megújódása a Mindigvoltnak) –, nem is tudom, hogy fejezzem ki, nem szeretek ismétlésbe esni. Talán így: soha még ilyen kicsike nem volt a Földgolyó, mint amilyené mostanában lett – persze viszonylagosan. A szóbeli és fizikai közlekedés egyre gyorsuló irama összezsugorította a világot – elhiszem, hogy ez is volt már, az is volt már, mindenről volt már szó, de arról még nem volt szó soha, hogy amit gondolok, csinállok, amit akarok vagy szeretnék, arról – ha úgy tetszik neki vagy nekem – percek alatt értesül a Föld egész lakossága –, s ha személyesen akarok erről meggyőződni, napok alatt ott vagyok, hipp-hopp, ahol lenni akarok. Tündérország, ami a hétmérföldes csizmákat illeti, eljött e világra – némi csalódást csak annyiban hozott, hogy Tündérország sokkal kisebb országnak bizonyult, mint amilyen Valóság országa volt valaha. Chesterton azt írja valahol, nem érti, miért akarják a Kozmoszt mindenáron valami igen nagy dolognak elképzeltetni a metafizikusok – őneki jobban tetszik egy icike-picike, apart, hercig, intim kis világmindenség gondolata. Nagyon jellemzőnek találom ezt az ötletet a közlekedés századában – jellemzőbb, mint amennyire elmés vagy igaz, s éppen ezért, mert a reakciós tudomány- és technikagadó, anti-evolucionista Chesterton volt vele kénytelen önkénytelenül elismerni, hogy az általa sokat emlegetett Tündérországot, íme mégiscsak az a bizonyos „tudományos” fejlődés varázsolta elő. Hát persze, minden visszatér és megújul – de nem veszitek észre, hogy ennek a visszatérésnek és megújulásnak a tempója gyorsul soha nem látott mértékben, térben és időben? Percek alatt kerüli meg gondolatom a glóbuszt – a világtörténelem fázisait évek alatt daráljuk le, mint a megunt leckét – ebből mégiscsak kijön valami, csak tudnám, mi? (Úgy rémlik, már-már szinte tudtam – de aztán elfelejtettem megint. Kételemek fogtak el – talán éppen azért, mert túl közel jártam az igazsághoz. A Sark köze-

lében a mágnes-tű ingadozni kezd, tudjátok – úgy látszik, Isten közelében vagyunk így a hittel.)

Egyébként kedves játék alakult ki a vitából. Annak bizonyításául, hogy a Földgolyó lakossága sokkal közelebb van egymáshoz, mindenféle tekintetben, mint ahogy valaha is volt, próbát ajánlott fel a társaság egyik tagja. Tessék egy akármilyen meghatározható egyént kijelölni a Föld másfél milliárd lakója közül, bármelyik pontján a Földnek – ő fogadást ajánl, hogy legföljebb öt más egyéneken keresztül, kik közül az egyik neki személyes ismerőse, kapcsolatot tud létesíteni az illetővel, csupa közvetlen – ismeretség – alapon, mint ahogy mondani szokták: „Kérlek, te ismered X. Y.-t, szólj neki, hogy szóljon Z. V.-nek, aki neki ismerőse...” stb.

– Na, erre kíváncsi vagyok – mondta valaki –, hát kérem, mondjuk... mondjuk, Lagerlöf Zelma.

– Lagerlöf Zelma – mondta barátunk –, mi sem könnyebb ennél.

Két másodpercig gondolkodott csak, már kész is volt. Hát kérem, Lagerlöf Zelma, mint a Nobel-díj nyertese, nyilván személyesen ismeri Gusztáv svéd királyt, hiszen az adta át neki a díjat, az előírás szerint. Márpedig Gusztáv svéd király szenvedélyes teniszjátékos, részt vesz a nemzetközi nagy versenyeken is, játszott Kehringgel, akit kétségkívül kegyel és jól ismer – Kehringet pedig én magam (barátunk szintén erős teniszjátékos) nagyon jól ismerem. Íme a lánc – csak két láncszem kellett hozzá a maximális öt pontból, ami természetes is, hiszen a világ nagy híré és népszerű embereihez könnyebb kapcsolatot találni, mint a jelentéktelenséghez, lévén előbbieknél rengeteg ismerőse. Tessék nehezebb feladatot adni.

A nehezebb feladatot: egy szövegcselő munkást a Ford-művek műhelyéből, ezek után magam vállaltam, és négy láncszemmel szerencsésen meg is oldottam. A munkás ismeri műhelyfőnökét, műhelyfőnöke magát Fordot, Ford jóban van a Hearst-lapok vezérigazgatójával, a Hearst-lapok vezérigazgatójával tavaly alaposan összeismerkedett Pásztor Árpád úr, aki nekem nemcsak ismerősöm, de tudtommal kitűnő barátom – csak egy szavamba kerül, hogy sürgönyözzön a vezérigazgatónak, hogy szóljon Fordnak, hogy Ford szóljon a műhelyfőnöknek, hogy az a

szögecselő munkás sürgősen szögecseljen nekem össze egy autót, éppen szükségem lenne rá.

Így folyt a játék, és barátunknak igaza lett – soha nem kellett ötnél több láncszem ahhoz, hogy a Földkerekség bármelyik lakosával, csupa személyes ismeretség révén, összeköttetésbe kerüljön a társaság bármelyik tagja. Mármost felteszem a kérdést – volt-e valaha kora a történelemnek, amikor ez lehetséges lett volna? Julius Caesar hatalmas ember volt, de ha például eszébe jut, hogy az akkori Amerika valamelyik azték- vagy maya-törzsbeli papjához néhány órán vagy néhány napon belül protekciót szerezzen – ezt a tervét nem őt, hanem háromszáz láncszemen keresztül sem tudta volna megvalósítani, már csak azért sem, mert hiszen Amerikáról és annak lehetséges vagy nem lehetséges lakosairól kevesebbet tudtak abban az időben, mint amennyit mi a Marsról és annak lakosairól tudunk.

Valami van, valami folyamat, ritmuson és hullámon túl – szűkülés és tágulás. Valami összemegy, és kisebb lesz, és valami szétárad, és egyre nagyobbodik. Lehetséges – lehetséges volna mégis –, hogy ez az összemelés és kisebbedés – hogy ez a fizikai világ és ez a Szétáradás és Nagyobbodás ezzel a pislákoló kis szikrával kezdődött, ami sok millió évvel ezelőtt gyulladt ki az ember-állat idegkocsonyájában – hogy szétáradva és nagyobbodva és mindent fölégetve, ami útjába kerül, lángba borítsa és összezsugorítsa és hamuvá égesse az egész fizikai világot? Lehetséges – hát mégis lehetséges volna, hogy az erő legyőzi az anyagot – hogy a lélek erősebb és igazabb igazság, mint a test – hogy az életnek értelme van, mely túléli az életet – hogy a jó túléli a rosszat, az élet túléli a halált –, hogy Isten mégis hatalmasabb az ördögnél?

A mindentudó kalap

Volt nagyapónak egy sima szőrű, magas tetejű fekete kalapja. Sokszor meséltek róla. Azt mondták, hogy aki azt a kalapot a fejére teszi, mindent tud. Lám, nagyapó is milyen okos, mindenhez ért: tud olvasni az újságból, szépen szóló fűzfásipot farag, malmot csinál a papirosból, sőt azt is meg tudja mondani, hogy hányat mutat az óra.

És mindez a sok tudomány, tudjátok-e, hol van? A nagy fekete kalapban.

Sokszor szerette volna a fejére tenni Pista ezt a mindentudó kalapot, de sohasem adták oda. Azt mondták neki, hogy még nem tud eléggé vigyázni a drága kalapra, majd ha nagyobb lesz!

Pista csodálkozva nézte a nagy fekete kalapot.

Néha megesett, hogy a saját fejére álmolta, és ilyenkor annyi mindent tudott, hogy maga is bámult rajta: házat, hajót épített könnyűszerrel, meg tudott számlálni egy zsák diót, sőt egyszer repülni is tudott a kalappal, mint a madarak.

Egy délután a díványon aludt a nagyapó. Olyan mélyen aludt, hogy arra sem ébredt föl, mikor Pista kinyitotta az ajtót.

A mindentudó kalap a kis asztalon feketélt, s egy széken ott voltak nagyapó felső ruhái is. Pistának szikrázott a szeme örömeiben. Lábujjhegyen osont a kis asztalhoz, és a fejére nyomta a mindentudó kalapot. A kalap nagy volt. Az egész feje beleszaladt.

Legelőször is azt tapasztalta, hogy sötétség van a kalapban, és hogyha a kalap mindent is tud, azt az egyet nem tudja, hogyan kell Pista fülén megállni.

Végre a tarkójára támasztotta a kalapot, és így az arca szabad lett.

– No, lássuk hát, mit tudok? – kérdezte Pista.

Fölvett egy újságot, és olvasni próbált, de nem tudott arról egyebet olvasni, mint amit maga kigondolt.

– Bizonyosan rossz az újság – szólta a gyerek –, nem jól van szerkesztve. Megpróbálta a kártyákat: tud-e belőlük magas tornyot építeni? Az sem sikerült.

– Rossz kártyák – szólt bosszankodva –, nagyapó sokszor mondta úgy kártyázás után, hogy rossz kártyák is vannak a világon.

Próbáljunk hát repülni. Megfogta kezével a kalap szélét, s a két lábát emelgette. Persze nem tudott repülni egy arasznyit sem.

Pista ekkor gondolkodóba esett: hol lehet a hiba?

– Most már látom – úgymond –, hogy a kalap egy magában nem elég, bizonyosan a többi ruha is kell, hogy mindent tudjon az ember.

Lassan, óvatosan magára vette a nagyapó kabátját, azután felhúzta a cipőjét, és hogy a siker teljes legyen, a görbe végű botot is a kezébe vette.

– No, hát most legelőször is repüljünk, mint a ludak. Hogy bámul majd a nagyapó, ha fölötte fogok röpködni!

Nekiszaladt a repülésnek, mint a ludak szoktak, de ekkor jött csak a váratlan helyzet. Ahogy felrepülhetett volna, megbotlott a nagy cipőben, és úgy elvágódott, hogy még a tenyerét is oda csapta a padlóhoz. A kalap ropogva gurult el a szobában. A bot nagyot csattant a padlón, és a cipők is leestek a lábáról. Nagyapó fölébredt.

– Mit csinálsz, Pistike? – kérdezte a hason fekvő kis polgártól.

– Mindent akarok tudni – felelte síró hangon.

– Hogyan akarsz te mindent tudni?

– Hát a mindentudó kalappal.

– Jaj, kis barátom – szólt nevetve a nagyapó –, a kalap csak akkor mindentudó, mikor az én fejemen van.

Tudtad-e, hogy...

...410 éve, 1604. március 4-én halt meg Socinus Faustus, a lengyel antitrinitarizmus legnagyobb teológusa?

...a 16. században az erdélyivel egyidőben Lengyelországban is szerveződött antitrinitárius/unitárius egyház?

...az erdélyi és lengyel hittestvérek között rendszeres kapcsolat volt, és közös teológiai munkákat is jelentettek meg (pl. *De Falsa et Vera*)?

...Socinus Faustus – a lengyel egyház megszervezője – olasz származású volt?

...Balandrata György 1578-ban honfitársát, Socinust hívta segítségül, és közös rávegye Dávid Ferencet tanainak visszavonására?

...a lengyel unitáriusok szellemi központja a Krakkótól mintegy 50 kilométernyire található város, Rakow volt, ahol 1638-ig unitárius iskola és nyomda is működött?

...a lengyel unitáriusokat az 1658-ban tartott varsói országgyűlés arra kötelezte, hogy katolikus hitre térjenek, ellenkező esetben három év alatt el kellett hagyniuk az országot? Az 1659-es országgyűlés ezt a határidőt egy évre szűkítette.

...1660-ban több lengyel unitárius család hagyta el az országot lemondva vagyonáról, megtartva unitárius hitét? Egy részük Erdélyben telepedett le.

...Kolozsváron a lengyel unitáriusok önálló eklézsiát szerveztek, ahol egy évszázadon át lengyel nyelven folyt az istentisztelet? Emellett saját iskolát is működtettek. Javaikat végül az épülő belvárosi templom (1792–1796) költségeinek fedezésére fordították, és beolvadtak a magyar egyházközségbe.

ÁPRILIS

Amikor a tanítványok meglátták, hogy a tengeren jár, megrettentek, azt mondták, hogy kísértet, és ijedtükben felkiáltottak.

De Jézus azonnal megszólította őket, és ezt mondta: „Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!”

Péter ekkor így szólt hozzá: „Uram, ha te vagy, parancsold meg, hogy menjek oda hozzád a vizen.”

Mire ő így szólt: „Jöjj!” Péter erre kiszállt a hajóból, elindult a vizen, és Jézus felé ment.

Amikor azonban az erős szélre figyelt, megijedt, és amint süllyedni kezdett, felkiáltott: „Uram, ments meg!”

Jézus azonnal kinyújtotta a kezét, megragadta őt, és ezt mondta neki: „Kicsinyhitű, miért kételkedtél?”

(Lk 14,26–31)

Határain

Ketten állunk most már: én és a keresztem.
Nem a sorsom. Nem a bánatom, s nem, dehogyis a feszületem.
Ráaggatta az úristen keresztemre – mint fogásra a ruhát –
családomat, gyermekeimet, a híveket.
Mindent a maga helyére tettél Istenem.
Nem a megfeszítés helye ez, annál másabb:
alkudozás, nevelődés-élet ez.
Mint amikor valaki tornyot épít:
hétornyot
őrtornyot
világítóornyot.
Vagy mielőtt ellenfelével megütközik, hát
számítást végez, s ha kell, alkuszik.
Beszél.
Tárgyal.
Tanácstalankodik.
Ahol valaki keresztyével marad kettesben,
ott próféták születnek.
Sőt, királyok, katonák, anyák és apák.
Épülő tornyok, megemelt keresztek: mind-mind életarcú április,
bolondos komoly játék.
Nem főpróba, hanem hivatás.
Hogy mennyire adom magam,
s hogy mennyire kellek Istenem.
Aztán távolabb, tovább
már egybeolvad közös utunk,
mint suhogásával a nád.

Tolerancia – Határok nélkül?

Mottó: „A tolerancia, a mindennapokat segít elviselni, könnyebbé teszi a létezést, a szeretet előszobája...”

(Jókai Anna: *A mérleg nyelve*)

A tolerancia a nagyok játékszere és a kicsik őszinte gyakorlata. Röviden így tudnám összegezni az elfogadással kapcsolatos eddigi tapasztalataimat. Ezt a meglátásomat leginkább a következő verstördékkel tudnám szemléltetni: „Türelmes férfi a tanárom, / Vasárnap kertjében találok, / Rálép egy csigára, / Tücsökre, bogárra, / Azt mondja: »Bocsáss meg, barátom!«” (Bencze Imre)

Ezzel a fajta iróniával szinte naponként szembesül, még a modern Európában is az ember. Még a nagy türelem-csősz, toleránsnak mondott országok is a versbeli „türelmes tanár” módjára tipornak egy-egy kisebbségi közösség méltóságába, bogárka létébe úgy, hogy részükről még a bocsánatkérés is elmarad...

Szinte naponként szembesülünk azzal, hogy a politikai, egyházi, világnézeti, de akár gazdasági hatalmat gyakorló erők nem a „tolerancia”, hanem inkább „dominancia” elve alapján bánnak mivelünk. Míg a felettes erő részéről a tolerancia legtöbbször egy szépen csengő szólamtördék marad csupán, addig a kisebbségiek, az elviseltek és megtűrtek, lelkesedve hirdetik és gyakorolják az elfogadást. A kívülről diktált türelem hiteltelen, míg a belülről fakadó, spontán türelem hiteles. Úgy vélem, hogy az elfogadással társuló türelem, a tolerancia elve, az emberi életünket és kapcsolatainkat illetően, leginkább a kisebbségi sorsban élők közös nyelve, viszonyulási kultúrájának része marad.

A tolerancia elve azonban igazából az erősek attitűdje, hangsúlyosabban, uralkodói erénye kellene legyen. Mert míg a kicsik türelem-gyakorlatának nem igazán van „tétje”, „súlya”, hiszen nem igazán tudnák egymást elnyomni, eltiporni, ellehetetleníteni, addig a hatalmat gyakorlók részéről kinyilvánított őszintén vállalt türelem jólétet, jó közérzetet, valóságos harmóniát, és a békés együttélés alapját teremthetné meg.

A történelemben ismeretesek azok a kiemelkedő pillanatok, amikor az állami berendezkedés a védelmébe vette a megkülönböztetetteket. Ilyen nevezetes fordulat az unitarizmus szempontjából az 1568-as *tordai ediktum*, de ismeretes az 1573-as *Varsói Konföderáció (Konfederacja Warszawska)*, az 1689-es angol *Türelmi Rendelet (Act of Toleration)* és II. József, német-római császár, magyar és cseh király egyik legfontosabb intézkedése, az 1781-es *Türelmi Rendelete (Toleranzpatent)* is, amely szabad vallásgyakorlatot és hivatalviselést biztosított a protestáns, így az unitárius vallásúak számára is.

Az elfogadó türelem gyakorlása új minőséget adhat az életünknek! Erről szól Szynai Balázs, budapesti kortárs költő versrészlete is: *A türelem minőség, / egyfajta alázat. / Felkutatja a megszokottól menekülő lázat, / cselekszik s tesz, / mint a rendtől eltérő fohász, s mint a lélekről lemart zománc, / Kutat, utat keres, vagy épp megmarad a csendben.*

Ezt a fajta minőségi türelmet adta Jézus is az életpéldájával és tanításaival. Képes volt leküzdeni korának türelem-korlátait. A Hegyi Beszédben olvasható idevonatkozó részek mind-mind az emberi türelemnek, tűrőképességnek, toleranciának szabnak új határt. A „megmondott” és az „én pedig azt mondom” kontrasztjából érthető meg igazán az az erkölcsi többlet, amelyet a tanítómester kér az őt követőktől: „...aki arcul út jobb felől, tartsd oda a másik arcodat is.” „Ha valaki el akarja venni az alsó ruhádat, engedd át neki a felsőt is.” „Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy legyetek mennyei Atyátnak fiai... Ti azért legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes.” Tanításaiban Jézus új minőséget adott az alázatos elfogadás, a türelem gyakorlatának. Oly magasra tette a toleranciaküszöb mértékét, hogy sokan úgy gondolják, hogy ez a szint már vállalhatatlan. Aki azonban az Atyának a fia akar lenni, az a „tökéletes türelmet”, a „teokratikus toleranciát” (Pásztori Kupán István) kell gyakorolja és megélje. A jézusi tolerancia gyakorlatára inti Pál apostol az ő hitbeni fiát, Timóteust is a hozzá intézett második levelében: „De az Úr szolgálja ne viszálykodjék, hanem legyen barátságos mindenkihez, tanításra alkalmas és türelmes.” (2,24)

Karl Popper, 20. századi angol protestáns filozófus szerint „a toleráns ember egyetlen dolgot nem tolerálhat: az intoleranciát.” Ez a kijelentés a tolerancia paradoxona! Ha egy toleráns ember nem kedveli a nem toleráns embereket, akkor intoleráns velük szemben! Mi a helyes hozzáállás

ebben az esetben számára? Tolerálja az intoleráns embereket is, és ezzel fogadja el az intoleranciát, vagy ne tolerálja őket, ezzel viszont beismerve, hogy ő is intoleráns?

A határtalan tolerancia kényszerűen a tolerancia teljes elvesztéséhez vezethet. Osztozom Pásztori Kupán István református teológiai tanár azon véleményével, hogy *„a keresztény türelem vagy tolerancia semmi esetre sem rokonítható a liberális közömbösséggel. Az előbbi fogalom a másik személy, csoport vagy eszme felelős elfogadását jelenti.”* (A tordai vallásbéke teológiai üzenete. *Keresztény Magvető*, 2009/2)

Erdélyi magyar unitáriusokként is tapasztaljuk, hogy ebben a globális faluban, amelyben élünk, felértékelődik a tolerancia kérdésköre. Szám-talan olyan világszemlélet és életmód kopogtat, már-már türelmetlenül az egyéni és közösségi életünk ajtaján, amelyek nem igazodnak a hagyományos erkölcsi alapokon nyugvó ízlésünkhöz, erkölcsi életünkhöz.

„...működik az erkölcsi központot még ismerő lélekben egy vészcsengő: mi az az eset, amikor a tolerancia átcsap az önértékeledésbe, s egyenlőségjel kerül a bűnös és büntetlen, a deviáns és az egészséges, a hibás és ép, a közösség számára jó és rossz közé?... A tolerancia erénye a másik megértésében, de nem okvetlenül követésében rejlik.” (Jókai Anna)

Működik-e az unitárius keresztény lelkünkben a jó érzésen és ízlésen alapuló vészcsengő, amely leleplezi a tolerancia-propaganda mögé bújtatott bujaságokat? Megszólal-e még lelkünkben az a kis harang, amely, mint Erdély minden unitárius templomának harangja, azt zúgja, hogy életünket Isten égi rendjéhez kívánjuk igazítani?

Széles e világ megannyi szemléletét, útkeresését természetesen megértéssel hallgatjuk, de indokolatlanul nem állhatunk idegen életeszmék, neo-entitások felelőtlen szolgálatába.

Békével tölt el az a tudat, hogy az unitárius vallásunk a más felekezetekkel szembeni türelmet, idegen szóval élve a toleranciát, kiemelkedő alapértékei között tartja számon. Azt is megállapíthatjuk, hogy a vallási tolerancia kultúrája a 16. század óta mára már vérévé vált az unitáriusoknak. Nagy nyitottsággal és szeretetteljes barátsággal fogadunk bárkit, aki más jellegű önazonosságtudattal, az unitáriustól eltérő vallásos meggyőződéssel érkezik egyéni és közösségi életünkbe, templomunkba vagy éppen otthonunkba. Megértéssel fordulunk a másként hívők felé, és ez a fajta türelem valóban előszobája, alapja a vegyes házasságokban megélt családi szeretetnek, a közös istentiszteleti élményeinknek, az ifjúsági

eseményeknek, de a nemzeti ügyeink közös felvállalásának és szolgálatainak is.

„A türelem hangoztatása azonban önmagában mit sem ér – aki túl sokat emlegeti, nem igen gyakorolja!” – állítja szintén Jókai Anna. Az ironő gondolatát talán legfőképpen nekünk, unitáriusoknak kell fontolóra vennünk, hiszen felelősek vagyunk ezen valláserkölcsei magatartás életízűségéért. Nem elég pusztán csak hangoztatni, és lobogtatni a türelem zászlaját, de naponként adódik alkalmunk arra, hogy bizonyosságot tegyünk róla! Felismerjük-e ezeket az élethelyzeteket, és tudunk-e közeledni, elfogadni, vagy éppen csendben maradni a másként gondolkodók, hívők és érzők láttán?

Úgy érzem, hogy ez a vallásfelekezeti habitus az erdélyi unitárius vallásgyakorlatunknak valóban egy olyan kiemelt értékű lelkiéleti-közkinccse, amelyet érdemes fenntartani, és megélni a mindennapokban, hiszen ál-liberális világunk egyik legveszélyeztetettebb értéke.

Az unitárius vallásunkkal szemben elvárt tolerancia reményében valljuk, hogy „Az én hitem is van olyan szent / és tiszta, mint akárkié.” (Szabó Lőrinc: *Sírás nélkül*), ugyanakkor parafrázálva a költői gondolatot, türelmes szeretettel ismerjük el, hogy a mások hite is lehet épp olyan tiszta és szép, akár a miénk.

Vallási tolerancia a nagyvilágban

- A Föld lakosságának 89 %-a vallásosnak tartja magát. Azonban a vallás szabad gyakorlása világszinten egyre inkább teret veszített az elmúlt három évben.
- A világ lakosságának kétharmada olyan országokban él, ahol magas fokú a szabad vallásgyakorlás korlátozása. 198-ból 64 országban nagy vagy igen nagy a korlátozás.
- A szabad vallásgyakorlatot elutasító országok között nagy arányban vannak képviselve a nagyszámú népességgel rendelkezők (Egyiptom, Indonézia, Pakisztán, India, Kína), ezért valójában a Föld közel 7 milliárd lakosának 70 %-át érintették ezek a korlátozások.
- A legtöbb korlátozást alkalmazó, a közhangulat tekintetében legelleneségebb országok közé tartozik Banglades, Egyiptom, India, Indonézia, Irán, Kína, Mianmar, Nigéria, Oroszország, Pakisztán, Törökország és Vietnam.
- A világ 25 legnépesebb országa közül csupán Brazíliában, Japánban, az Amerikai Egyesült Államokban, Olaszországban, Dél-Afrikában és a Brit Egyesült Királyság területén van szabad vallásgyakorlat.
- A világ 75 országában tilos vagy korlátozott a vallási nézetek terjesztése.
- A keresztényeket a világ 130, a muzulmánokat 117 országában érte hátrányos megkülönböztetés, fenyegetés, megfélemlítés vagy (halálos következményekkel is járó) testi bántalmazás az elmúlt évtizedben. A zsidókat, akik a világ lakosságának kevesebb, mint egy százalékát adják, 75 országban zaklatják vagy sújtják korlátozásokkal.
- A társadalmi ellenségesség növekedése Európában volt legnagyobb arányban tapasztalható (Bulgária, Dánia, Oroszország, Svédország és Egyesült Királyság).

A századik könyv

Mikor kisdéák koromban az első bizonyítványt hazavittem, az édesapám örömeiben olyan barackot nyomott a fejemre, hogy csak úgy ropogott.

– Ember vagy a talpadon – mondta hozzá –, most már megérdemled, hogy megmutassam a könyvtáramat.

Azzal megfogta a kezemet, és bevezetett a tisztaszobába. Jártam már én ott máskor is, de sose láttam a könyvtárt. Most is hiába nézelődtem utána, híre se volt ott a könyvespolcnak.

– Szegény szántóvetőnek gerendán a könyvtára – okosított fel édesapám, a székre állva leszedegette a könyveket a mestergerendáról.

Volt ott könyv jó nyalábbal, ócskább, újabb, vékonyabb, vastagabb, cifrább, szegényesebb.

– Válassz egyet magadnak – biztatott édesapám –, de csak okosan avval a kis ésszel.

Biz én nem okosan választottam. Azt kaptam föl, amelyiknek legszebb volt a táblája. Csupa virág meg csupa pillangó. Valami virágkereskedésnek az árjegyzéke volt.

– No, ezt szépen kiválasztottad – nevetett édesapám. – Meglátom, mire mégy vele.

Megbirkóztam én azzal is, ha egy hónapig tartott is. De akkorra olyan virágtudós lettem, hogy apámuram elbámult bele.

– Ezt már szeretem – veregette meg a vállamat. – Jóravaló méhecske a gyim-gyomban is megtalálja a mézet. Hanem most majd én választok neked könyvet, olyant, amelyik csupa lépes méz lesz.

Verseskönyv volt az, tele nekem való versekkel, harmatosakkal, mint a hajnalkavirág, csengő-bongókkal, mint a reggeli harangszó. Estélig átsuhantam fölöttük, mint a fecske a víz fölött.

Hanem az édesapám nem dicsért meg a nagy sietségért. Inkább megcsóválta a fejét.

– Nem jól van ez így, fiamuram. Nem fecske módra kell átsurranni a könyvön. Meg is kell abban merülni.

Addig olvastam aztán a verseskönyvem, hogy utoljára kívülről tudtam az egészet. Nem is tudott az iskolában senki annyi verset, mint én. Kaptam is a második esztendő végén annyi jutalomkönyvet, hogy alig bírtam haza.

– Az én könyvtáram még egészen elszégyenli magát a tied mellett – mosolygott az apám. – Mit szólnál hozzá, ha azt is neked adnám?

Nem tudtam én semmit se szólni az örömtől, csak kapkodtam hol az egyik könyvhöz, hol a másikhoz. S addig nem volt nyugtom, míg az édesanyám a régi fazekaspolcot nekem nem adta könyvtárnak. Akkor aztán nem cseréltem volna a szolgabíróval se. Beraktam a könyveimet szép sorjába, ragasztottam rájuk számot is, s azt pingáltam a polc fölé piros plajbásszal: *Az én könyvtáram.*

Attól fogva az egész iskola csudájára járt a könyvtáramnak, kölcsön is kéregettek belőle, s nemsokára mindenki több hasznát vette, mint a könyvtáros úr. Én már akkor nem győztem olvasni, csak úgy feléből-harmadából lapoztam át a könyveimet. Minden eszem-kedvem azon volt, hogy minél több legyen a könyvem.

Mire nagyobbacska deák lettem, tetejétől aljáig megtelt a fazekaspolc, de biz én minden tizedik könyvemről se tudtam volna megmondani, mi van benne. Volt olyan is, amit ki se nyitottam még, de a címét sorban el tudtam fűjni valamennyinek.

Egyszer, ahogy a könyveimet porolgotam, odajön hozzám az édesapám, és azt kérdezi: hány könyvem van már?

– Egy híján száz – feleltem büszkén.

– No, ehol a századik – húzott elő a hóna alól édesapám egy takaros kis könyvet. – Éppen most hozta haza a könyvkötő.

Fekete bőrkötésű, aranymetszésű könyvecske volt, szemüveges bagoly volt rányomva a táblájára, a bagoly papírtekercset tartott a csőre közt, s arra volt írva a könyv címe: *Okos könyv.*

– Ez lesz a legszebb könyvem – tettem volna be a helyére a könyvet, de apám megfogta a kezemet.

– Szeretném, ha el is olvasnád. Én írtam, ami benne van, te majd folytathatod.

– Apám írta? – nyitottam föl megzavarodva a könyvet.

Üres volt az egész, mint valami notesz. Csak az első lapjára volt ráírva az édesapám szép, öreges betűivel ez az egy sor:

„Sose kívánj több földet, mint amennyit meg bírsz szántani.”

Azóta sohase tettem be a könyvtáramba könyvet olvasatlan. Az *Okos könyv*be azonban jegyeztem már egyet-mást magam is azóta, de az édes-apáménál okosabb tanácsot egyet se.

„A türelem eredménye az emberi jogok tisztelete, az értékek pluralizmusának elfogadása, a véleménynyilvánítás szabadsága, a tapasztalatok-ismeretek megosztása és a testvériség erősítése. A türelmetlenség ezzel szemben megfélekedés emberségünkről, kizárólagosság, fanatizmus, elnyomás és üldözése azoknak, akik tőlünk különböznek. A türelem minden esetben békéhez, a türelmetlenség viszont gyűlölethez és háborúhoz vezet.”

(Erdő János)

„A művészet és a tudomány nem elég – türelem az alapja mindennek.”
(Konrad Lorenz)

Tudtad-e, hogy...

...330 éve, 1684. április 16-án halt meg Nagysolymosi Koncz Boldizsár, egyházunk tizedik püspöke? 1624-ben született Nagysolymoson. 1663. október 21-én választották püspöknek az árkosi zsinaton.

...megválasztása előtt két évig a püspöki tisztség betöltetlen volt, mivel a háborús állapotok miatt nem lehetett püspökválasztó zsinatot tartani?

...elődje, Járai János csak két hónapig (1661. április 7. – 1661. június 3.) töltötte be a püspöki tisztséget?

...Koncz Boldizsár a háborús viszonyok idején meggyengült unitárius közösségekben a *Disciplina Ecclesiastica* szigorú betartásával újjászervezte az egyházi életet?

...életre hívta a képviseleti alapon szervezett zsinatot, mely szerint ezentúl az egyházkörökből csak bizonyos számú képviselők kötelesek megjelenni? Az első ilyen zsinatot 1669-ben Kissároson tartották.

...az egyházépítés és hitvédelem érdekében kátét írt, melyet azonban csak 1698-ban lehetett kinyomtatni? Almási Gergely Mihály egyházunk tizennegyedik püspöke adta ki névtelenül, a kolozsvári unitárius nyomdában. A káté öt kiadást ért meg, az utolsó 1854-ből való.

...Koncz Boldizsár nevéhez fűződik a lengyel unitáriusok kolozsvári és bethleni letelepítése?

MÁJUS

Hát nem tudod, vagy nem hallottad, hogy örökkévaló Isten az Úr? Ő a földkerekség teremtője, nem fárad el, és nem lankad el, értelme kifürkészhetetlen.

Erőt ad a megfáradtnak, és az erőtlent nagyon erőssé teszi.

Elfáradnak és ellankadnak az ifjak, még a legkiválóbbak is megbotlanak.

De akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak, és nem lankadnak meg, járnak, és nem fáradnak el.

(Ézs 40,28–31)

Megújulás

Hajnalban együvé lesz a kovász és a tészta.
Varázslatos ahogy nő, búbosodik a teknőn az abrosz.
Kis parazsak körbe-körbe a kemence fenekén.
Körbeülő ovisoknak kezében meleg kenyér.
Fölforgatott barázdák fényes testtel
védik a földbehullt magot.
Gyűrűzik valamiért a végeérhetetlen bölcsesség,
ahogy élni akar az élet:
a nagy hajók elindulnak,
vízi barázdákba földet szórnak.
A madarak is szállnak előre tartott nyakkal,
fent a levegőben egymás mellé barázdákat húznak.
Szinte minden megpihen, megnyugszik aztán,
ahogy együtt nyugszik tészta és kovász,
lány és legény,
élet és halál –
hogy aztán megújult erővel újra hajnal legyen,
a kemencében kenyértészta,
s gyermekágy és szerelem.
Tiszta, mint a megújult erő,
vagy a harmatos májusi levegő.
Hiszen Isten kútjának vize olyan tiszta,
a föld határán túl is issza,
a megtántorodott, s a kételkedő,
a saskeselyű, az újra szárnyaló,
mikor szájában imádságot visz,
s meglátja őt egy csavargó.

150 éves az Unitárius Káténk

150 évvel ezelőtt, 1864. augusztus 28-án jelent meg a Ferencz József-féle Unitárius Káté, amely javított és bővített, valamint átdolgozott formában (1973) napjainkban is használatban van. Hitükről bizonyóságot tevő konfirmáló nemzedékek sokasága tanulgatta a káté kérdés-feleleteit, és alapozta meg, mélyítette el unitárius identitástudatát.

Az évforduló alkalmából illő, hogy a „tisztetség adassék” szellemében emlékezzünk a káté szerzőjére, megjelenésének körülményeire, és általános következtetéseket vonjunk le a „katekizmusok fölöttébb szükséges voltáról.” (De summa catecheos necessitatis)

Ferencz József (1835–1928) mint tanár, lelkész és püspök széleskörű egyházépítői és teológiai irodalmi munkásságot fejtett ki. Püspöki tevékenysége egyházunk történetének 52 évét öleli fel (1876–1928).

A külföldi egyetemeket is látogató, teológiailag képzett tudós püspök kiváló gyakorlati érzéssel kormányozta egyházunkat. Eredményes munkásságából a következő munkaterületeket említjük meg: az egyházszervezés területén az egyházi törvények, szabályzatok kidolgozásában, új anya- és leányegyházközségek megalapításában nagy érdemei vannak; iskoláink fenntartása és fejlesztése munkájának állandó területét jelentették; a lelkészképzés magasabb szintre való emelését szívügyének tekintette; Dávid Ferenc emléke megörökítésének lelkes és következetes szorgalmazója volt. Ferencz Józsefnek köszönhető, hogy Dávid Ferenc reformátori munkássága méltó helyet kapott a reformátorok sorában; az angol és észak-amerikai unitáriusokkal való kapcsolat ápolására törekedett; a felekezeti kapcsolatok kialakítását lelkesen támogatta. A Trianon utáni magyar keresztény egyházak állandó tanácskozásainak tekintélyt és bizalmat árasztó vezéregyénisége volt; teológiai irodalmunk gazdagítását önállóan megjelentetett és kéziratban maradt munkáival és fordításaival szolgálta.

Még tovább sorolhatnánk Ferencz József érdemeit, de a rideg felsorolások helyett szólaltassuk meg a kortárs Borbély István teológiai tanárt, aki emlékbeszédében találóan értékelte munkásságát: *„Jó ember volt, mert mindenkivel okosan tett jót. Bölcs ember volt, mert szívén keresztül*

gondolkozott. Nagy ember volt, mert egész ember volt. Benne a jó, a bölcs, és a nagy ember egy volt. Nemcsak főpásztora volt népének, de lelkiismerete is; nemcsak főpapja, de igazán Isten szavának tolmácsa. Hivatalában méltóságteljes kormányzó, magánérintkezéseiben szíves jó barát. Nagyságában egyszerű, bölcsességében szíves, jóságában megnyerő és mégis mindenkor tiszteletet parancsoló volt.”

Ferencz József irodalmi munkásságának egyik legmaradandóbb irodalmi alkotása az *Unitárius Káté*. Kátéja kolozsvári lelkészsége idején jelenik meg 1864-ben.

A káté megjelentetése a konfirmáció szükségletét igyekezett kielégíteni. Az előzményekhez tartozik, hogy a Főtanács 1853-ban hivatalosan elrendeli a konfirmáció egységes és általános gyakorlatát. Az előkészítő kézikönyv azonban hiányzott. A korábbi káték ezt az igényt sem formai, sem tartalmi szempontból nem tudták kielégíteni. Ez az oka annak, hogy Ferencz József egy egészen új kátét szerkeszt, olyan kátét, amely megfelel a konfirmációra való előkészítésnek.

Ferencz József a káté kéziratát „megvizsgálás” és megjelentetés érdekében beadja az Egyházi Képviselő Tanácsnak (a továbbiakban EKT). Az EKT jegyzőkönyve így tudósít: „A kolozsvári pap és tanár, Ferencz József az idei (1863) július 4-ről tett jelentése szerint megírja, hogy érezve a konfirmációra előkészítő kézikönyvnek a hiányát, és tudva azt, hogy egyházi környékekből is érkeztek ezen hiány fedezése iránt felterjesztések, beadja a Konfirmációra előkészítő vallástudomány cím alatt az E. K. Tanácshoz azzal a kéréssel, hogy az méltóztasson azt megvizsgálni, s abban az esetben, ha akár itt, akár ott kijavítva elfogadható volna, őt annak ki nyomtatásra hatalmazza fel.”

Az EKT a munkát Kriza János püspöknek adja ki véleményezésre. Az EKT 1864. augusztus 14-i ülésén Kriza szóban jelentette, hogy: „a Ferencz József által beadott Konfirmációra készítő munkácskát megvizsgálta, azt vallásunk elveivel, hitelveinkkel mindenben egyezőnek és a konfirmációra előkészítésre célszerűnek és használhatónak találta.” Kriza kedvező véleményes javaslata alapján az EKT a munkát elfogadja, és 1864. augusztus 28-án kelt körlevelében elrendeli a káté kötelező használatát.

Boros György lelkész, püspök, a kátét értékelve így nyilatkozott: „Kátéjával sikeresen bevezette ifjúságunk lelkébe, irodalmi nyelvébe azokat a hitformákat, amelyekkel nemcsak hisszük, hanem valljuk is, hogy unitári-

usok, egységkívők vagyunk. Neki köszönjük, hogy ifjúkori bátor szavától 300 év múltán megzendült hitünk a délibábos romokon.”

Ferencz József kátéjának nagy jelentősége abban áll, hogy a rendszeressé váló konfirmációt kátéja emelte a szépség, hithűség és egyházaság magaslataira. A kátének napjainkig 24 kiadása ismeretes. A káté kiadásai szemléltetik azt a teológiai fejlődést, amely jellemezte másfél évszázadon át az unitárius teológiát.

A káté népszerűségére vall, hogy az idők folyamán német, angol, román, finn, olasz, norvég, spanyol nyelvekre is lefordították.

A Ferencz József-féle káté éfvordulója alkalmat szolgáltat arra, hogy számba vegyük azokat az értékeket, amelyeket a káték – s így természetesen az Unitárius Káté is – hordoznak.

1. A teológiai tudományosság területén a Káté egy keresztény egyház hitvallási *irata* vagy *szimbolikus könyve*, annak ellenére, hogy értékelésénél didaktikai és pedagógiai szempontokat is figyelembe veszünk. Teológiai vonatkozásban a káté a hitelvek olyan összefoglalását jelenti, amelyet magáénak vall, és megél egy vallási közösség (felekezet).

Az Unitárius Káté mint hitvallási irat vagy szimbolikus könyv a valakihez (pl. Isten, Jézus), valahová (egyház), valamiért (vallásos meggyőződés, lelki töltekezés) tartozást rögzíti, kínálja és követeli. Felmutatja azt az utat, amelyen járni kell, és megóv a hitbeli eltvelyedéstől.

Napjainkban nagy szükség van arra, hogy tudjuk, miért tartozunk az unitárius vallási közösséghez, hiszen nagyon sok „csábító ajánlat” létezik, még a nem-keresztény világból is (buddhista, hinduista hatások stb.). A globalizáció jelentkezése óta a keleti misztika elterjedésének robbanásszerű törekvéseivel szembesülünk, de szünkretikus vallási irányzatok is igyekeznek teret hódítani. Olvassuk, tanulmányozzuk káténkat, hogy unitárius hitünkben szilárdan megmaradjunk.

2. A káté egy keresztény felekezet *identitástudatát* igyekszik éberén tartani. Ez – helyesen értelmezve – nem jelent exkluzivitást, hanem sokkal inkább behatárolását annak, hogy az adott felekezet hívei mit hisznek, és abból a hitből milyen magatartásformára lehet következtetni.

Unitárius Káténk az unitárius identitástudatot éberén tartja. Megmutatja nekünk, hogyan viszonyuljunk Istenhez, felebarátainkhoz, egyhá-

zunkhoz, miért és hogyan gyakoroljuk szertartásainkat. Egyszóval útmutató mindennapi vallásos életünkben!

3. A káték az iskolai és a gyülekezeti vallástanításnak, a konfirmációra való felkészítésnek fontos pillérei. Ezért úgy is mondhatjuk, hogy *nép-könyvek*. Ez alatt azt értem, hogy az egyszerűséget, a tömörséget, érthetőséget sugározzák. Unitárius Káténknak egyik fő célkitűzése a közérthető unitárius keresztény tanítás közreadása. A közérthetőség mellett nagyon fontos az is, hogy milyen *hangnemet* használ, azaz hogyan adja elő az ismereteket. Unitárius Káténknak „*mi*” *alaphangja* van, amely a bensőségességet, a valahová tartozás közösségi tudatát fejezi ki.

4. A reformáció kora kátéinak fő célkitűzése a *tanítás* volt. Szerzőik azoknak akartak benne vezérfonalat nyújtani, a kezükbe segédkönyvet adni, akiknek az volt a feladatuk, hogy a gyülekezetek felnövekvő nemzedékét, elsősorban az ifjúságot, de a felnőtteket is, amennyiben erre szükség volt, a keresztény hit alapigazságaiba rendszeresen és módszere- sen bevezessék.

Ez a célkitűzés napjainkban is feltétlenül érvényes, de ennek ellenére azt tapasztalom, hogy cél-eltolódás történik. A cél-eltolódás abban nyilvánul meg, hogy a konfirmációra készülő ifjak nem elég empátiával tanulmányozzák a káté anyagát, hanem inkább „bemagolják” a feleleteket. A gyülekezeteink felnőtt tagjai pedig úgy vélik, hogy a káté tanulmányozásán már „átestek” a konfirmációra való felkészítés során.

Ez eléggé téves felfogás és gyakorlat! A káténk jellegzetes tulajdonsága az, hogy „*nemzedékfölötti*”, ezért a kátében foglaltak ismerete elengedhetetlen követelmény a vallását naponként megélni akaró unitárius keresztény ember számára függetlenül attól, hogy melyik nemzedékhez tartozik.

Arra biztatom konfirmandusainkat, hogy a káté tanulmányozásuk legyen szakszerű, lelkiismeretes, folyamatos, céltudatos és módszeres. Nagyon fontos az, hogy a mindennapi életében éljék meg mindazt, amit tanulnak. De biztatom gyülekezeteink felnőtt tagjait is, hogy ismétlegessék a káté anyagát, nemcsak nosztalgikus érzésekkel, hanem öntudatosan.

5. A protestáns káték kiemelkedő ismertető jele a *biblikusság*. A reformáció egyházai formai alapnak fogadták el a Szentírás tekintélyét. En-

nek alapján a reformáció képviselői elfordultak mindattól, ami az előző korok egyházi tanításában vagy gyakorlatában nem volt igazolható a Szentírásból.

Meggyőződésem az, hogy Unitárius Káténk a biblikusság reformátori alapelveit szigorúan szem előtt tartotta és tartja. Az ún. „szentírásbeli bizonyságok” felsorakoztatása azt igazolta, hogy a vallás és teológia mezején a bibliai tanítás mellett minden más tanítás, sőt nagytekintélyű hagyomány felülbíráható, és magában hordozhatja a tévedések lehetőségét. Ez az elv napjainkban is nagyon megszívlelendő! A kátéban olvasható ún. „szentírásbeli bizonyságok” egy-egy kérdés-felelet után arra indítanak, hogy a Bibliát is olvassuk, tanulmányozzuk, s ezáltal lelkileg töltekezzünk.

Befejezésül úgy vélem, hogy az Unitárius Káté megjelenésének 150. évfordulóján nemes cselekedet lenne mindannyiunk részéről, ha visszaemlékeznénk egykori konfirmációnkra, ha felidéznénk azoknak az emlékét, akik mellettünk álltak, ha kezünkbe vennénk káténkat és olvasgatva azt, egykori buzgó lelkesedéssel jelentenénk ki ma is: *„Hisszük és valljuk!”*

Néhány adat az unitárius kátéirodalomról

Ismeretünk szerint az első unitárius káté Várfalvi Kósa János püspök munkája (1579–1601). Tulajdonképpen három kátéről beszélhetünk: *Kis Katekézis* – gyermekek számára; *Középső Katekézis* – ifjak részére; *Nagy Katekézis* – felnőttek számára. Sem kézirat, sem nyomtatott formában nem maradt ránk az eredeti alkotás.

A második káté Torockai Máté püspök nevéhez fűződik (1601–1616). Címe: *Az keresztényi üdvösséges tudományak a Régi és Újtestamentom szerént egybesummázott értelme*. Megírásának pontos ideje ismeretlen. Kolozsváron jelent meg nyomtatásban 1632-ben.

1632-ben egy azonosítatlan szerzőségű káté jelent meg *A keresztényi vallás rövid tudománya* címmel. Alapját egy Rakowban (Lengyelország) megjelent munka képezi. Szociniánus teológiai nézeteket fogalmaz meg.

1638 (dési egyezés) után fennforgott egy káté, melynek sem a szerzője, sem a keletkezési ideje nem ismeretes, mivel a fejedelem nem adott engedélyt a nyomtatásra.

1670 körül jelent meg Koncz Boldizsár magyar nyelven írt kátéja, a *Catechezis. Azaz Keresztényi vallásra való tanítás...* A fejedelmi cenzúra miatt nyomtatására csak 1698-ban kerülhetett sor, a kolozsvári unitárius nyomdában. A káténak magyar és latin nyelvű kiadásai is ismeretesek. Az utolsó kiadásra 1854-ben került sor.

A 17. századból még ismeretes Dimény Pál latin nyelven írt és kéziratban fennmaradt kátéja.

A 18. századból, az ellenreformáció megszorító intézkedései idejéről egyetlen nyomtatott káté Szentábrahám Lombárd Mihály latin nyelvű kátéja.

A dési egyezés után megjelent kátékra rányomja a bélyegét a dési egyezés által unitáriusokra kényszerített dogmatizmus. Ezzel szakít az 1845-ben napvilágot látott, Kriza János püspök által lefordított és átdolgozott, *Channing-Thacher*-féle amerikai unitárius káté.

1864-ben jelent meg a Ferencz József-féle, ma is használatban levő káté.

Balázs Ferenc, híveknek szánt, 1932-ben megjelent *Kis Hittan* című munkája kérdés és felelet formában értekezik az unitárius vallásról.

1968-ban jelent meg Kiss Elek püspök kátéja.

(Rezi Elek *Hisszük és valljuk!* című munkája alapján)

Diótörő

A '89-es rendszerváltás után a demokrácia nagyon képlékeny volt. Az a tény, hogy az is maradt, más kérdés! A határátlépés viszonylatában – nézve az akkori állapotokat –, ma hihetetlennek tűnik a 10–12 órás sorban állás, nem is beszélve a „bogarászásról”, mely kiterjedt a zsebvizsgálattól a pótkerékig! Fordítottak vissza már 3 kiló várfalvi hagyma miatt is.

Történt pedig, hogy 1990 tavaszán (kevéssel a marosvásárhelyi események után) a Kolozsvári Állami Magyar Opera meghívást kapott a Grazi Operaház egyik gálaestjére. Az operabál bevételét odaadták a kolozsvári társulatnak segély gyanánt. Abban az időben jelent meg Kolozsváron az első Volkswagen minibusz, melyet az Unitárius Püspöki Hivatalnak hozott Klaus Glindemann, a németországi „szabadelvű vallások” egyik főtisztviselője. Az egyházunk olyan szegény volt, hogy sofőrre sem teltett, így a kisbuszt jómagam vezetgettem a szükségletek szerint.

Egy nap a kolozsvári társulat két igazgatója megjelent a püspök úrnál, kérve, adná oda a kisbuszt, hogy a társulat nyolc művésszel kiszálljon Grazba, és ott szereplésükkel tegyék ünnepélyesebbé az operabált. Lévén szó két magyar intézményről, a püspök engedékeny volt, de hozzátette: csak abban az esetben adja az autót, ha alulírott vezet. Ez számomra is érdekes volt, mert addig Nyugat kapcsán csak a naplementét láttuk.

Pénz hiányában magamhoz tettem egy habverő rézüstöcskét, egy réztölcséres öntvénydarálót és egy 1614-ben Benkő hámorában, Nagyoláhfaluban öntött rézmozsarat. Gondoltam, hogy ezeket a szép darabokat elfeketem, s ha kapok érte valamennyi schillinget, akkor már Ausztriában nem leszek a senki kutyája. A vámnál egyből kiszúrták a kacataimat, és a szúrós szemű vámtiszt rám kérdezett, hogy azok a tárgyak kié és miért viszem? Nem tudom megmagyarázni ma sem, honnan jött a határozott válaszom, de szemrebbenés nélkül mondtam, hogy én viszem a művészeket Grazba, és ahhoz, hogy előadják a Diótörőt (mert az ugye Csajkovszkij stb.), kellene ezek a kellékek (vagyis üst, mozsár és kávédaráló). A vámtiszt vagy operarajongó volt vagy bunkó. Elengedett! A portékámból lett két színes Samsung tv, amiről akkor Romániában csak álmodni lehetett.

Ilyenkor, újév tájkán a *Diótörő* és a *Denevér* előadása rendszeresen a színen van, de mit csináljak, ha nekem Csajkovszkijről a rézmozsam jut eszembe?

Hát ezért utazunk!

Mert megforgat a sarkunk körül, felráz és kiborít önmagunkból, és mindent a feje tetejére állít bennünk, amit azelőtt adottnak, magától kijárnak hittünk. (...) És végül, sőt főként, azért utazunk, hogy újra ifjú bohémokká váljunk, hogy az időt lelassítsuk és engedjük magával ragadni, s hogy megint szerelembe essünk – az életbe.

Mindenekelőtt azért utazunk, hogy elveszítsük önmagunk egy részét, hogy aztán újra rátaláljunk – de már másként. Utazunk, hogy megnyissuk szívünket, szemünket és többet lássunk a világból, mint amennyi az újságok hírrovatába belefér. Utazunk, hogy bár azt a keveset elvigyük magunkkal, amit tudatlanságunkkal együtt is tudunk, a világ olyan tájaira, ahol a gazdagságot más mércével mérik. És végül, sőt főként, azért utazunk, hogy újra ifjú bohémokká váljunk, hogy az időt lelassítsuk, és engedjük magával ragadni, s hogy megint szerelembe essünk – az életbe.

E folyamat gyönyörűségét a legtalálóbban talán George Santayana írta meg, még akkoriban, amikor az emberek nem repültek ilyen gyakran, *Az utazás filozófiája* című esszéjében. „Néha szükségünk van arra – írja a Harvard filozófusa –, hogy kitárt magányosságba szabaduljunk bele, céltalanságba, a meztelen kockázat vállalásának erkölcsös szabadságába, hogy újra kiélezzük a létezés szélét, hogy megízleljük a nélkülvölő nehézséget, s hogy magával ragadjon a tenni akarás kényszerítő érzése.”

Tetszik nekem ez a hivatkozás a munkára, hiszen az útnál sehol sem mutatkozik meg jobban, hogy képességeink egyenesen vagy fordítottan arányosak az előttük álló akadályokkal. És tetszik a szabadságolás erkölcsi vetületeinek felidézése is, hiszen itthon olyan mélyen beleragadunk etikai szokásainkba, mint testünk fárasztó nap után este az ágyba. Ne fedjük el az angol *travel*, vagyis utazás és *travail*, azaz munka szavak hasonlóságát, hiszen az igazi utazás célja a nehézség keresése – a magamé, amelyet érezni akarok, és a másoké, amelyet látnom, ismernem kell. Az ilyen élmény a bölcsesség és együttérzés jobb egyensúlyára vezet, amely-

lyel tisztábban látjuk és erősebben érezzük a világot. Mert az érzés nélküli látás törődésmentes lesz, a látás nélküli érzés pedig vak.

Az utazás első öröme számomra annak a luxusa, hogy otthon hagyhatom minden hitelvemet és bizonyosságomat, és annak a képessége, hogy minden képzelt ismeretemet új fényben, szinte görbült szögben láthatom. Ebben az értelemben még egy koszos KFC gyorsétkezde Pekingben vagy a giccses Vad Orchideák vetítése Párizsban is újdonság lesz, sőt revelációként hat. Hiszen Kínában végül is egy amerikai rántott csirkéért odaadják egész heti bérüket, és a Champs Elysées-n Mickey Rourke-ot a legnagyobb színésznek tartják Jerry Lewis óta.

Ha egy mongol étterem számunkra az illinoisi Evanstonban egzotikusnak tűnik, ugyancsak természetesnek kellene lennie a fordítottjának is, hogy egy McDonald's is vonzó hely a mongóliai Ulánbátorban. Bár ma már divatos lett különbséget tenni a turista és az utazó között, talán az igazi különbség azok közt van, akik otthon hagyják az előítéleteiket, és akik nem tudják otthon hagyni. Ez utóbbiak között a turista így kesereg: „Itt semmi sem olyan, mint otthon!” – míg az utazó az előbbiekkal együtt mormogja: „Itt is pontosan olyan minden, mint Kairóban vagy Cuzcoban vagy Katmanduban.” Mert valóban ugyanolyan minden.

A legtöbbször számunkra az utazás szuverén szabadsága abból a lehetőségből fakad, hogy megforgat a sarkunk körül, felráz és kiborít önmagunkból, és mindent a feje tetejére állít bennünk, amit azelőtt adottnak, magától kijárónak hittünk. Ha egy diploma hírhedt módon útleveként tud hatni, például az üzleti valóság kemény világában, egy útlevél is lehet diploma, például a kulturális viszonylagosság gyorsalpaló ázsiai piacain.

És a legelső lecke, amit az úton megtanulunk, arról szól, akár tetszik, akár nem, hogy mennyire ideiglenesek és provinciálisak azok a dolgaink, amelyeket állandónak és egyetemesnek hittünk. Amikor például megérkezel Észak-Koreába, valóban úgy érzed, mintha egy más bolygóra szálltál volna le – az észak-koreaiak pedig ugyanúgy azt érzik, hogy őket éppen egy földönkívüli látogatja meg. Másként még azt gondolnák, hogy hozzájuk hasonlóan te is parancsot kapsz minden reggel a Központi Bizottságtól arra nézve: milyen ruhát végy fel, és melyik úton indulj munkába. Vagy, hogy neked is hangfalak lógnak a hálósobádban, mint nekik, amelyeken már hajnaltól ömlik be a térbe a propagandaszöveg, és hogy a te rádiókészülékeden is csak egyetlen adást lehet befogni.

Továbbá azért is utazunk, hogy felrázzuk állandó nemtörődömségünket, hiszen az úton olyan erkölcsi és politikai sürgősségek kerülnek a szemünk elé, sőt az élet és a halál olyan dilemmái, amelyekkel otthon ritkán kell farkasszemet néznünk. És utazunk, hogy előre kitöltsük a holnapi újsághírek fő címei által keltett tátongó üröket. Amikor például Port-au-Prince utcáin járkalunk, ahol a nők állva könnyítnek magukon az utcán felgyűlt hatalmas szeméttelpek szélén, a világháló vagy az egységes világtrend fogalmaink sürgős felülvizsgálatért kiáltanak. Az utazás ugyanis a legjobb eszköz arra, hogy az emberiségnek segítsünk levegőhöz jutni a helyek fojtásából, a pihent agyakat pedig megmentjük az elvont ideológiáktól.

E folyamatban pedig mi magunk is felmentést nyerünk az elvontság alól, és megértjük, hogy még szerény személyünk által is milyen sokat vihetünk el – más helyekre. És hogyan válhatunk mi mai postagalambokká, a DHL ellenszolgáltatójává, oda-vissza szállítván magunkban mindazt, amire minden kultúrának szüksége van. Ezért viszek magam is Michael Jordan posztereket Kyotóba, és onnan ikebana kosarakat hozok Kaliforniába. Ezért csomagolok Kubába menet egy egész bőröndnyi lázcsillapítót, visszafelé pedig a táskában salsalemezeket hozok, valamint jó reménységet, és kézzel írt leveleket rég nem látott atyafiaknak.

Meg ennél is fontosabb, hogy az utazás során híreket viszünk magunkkal, értékeket és elveket, s így a világ számos táján járó képernyővé válunk, és légző újságpapírrá. Az egyetlen olyan csatornává, amely segít a helyieknek kilépni cenzúrázott otthonaik elzártságából. Olyan berekesztett és elszegényedett helyeken, mint Pagón, Lhasza vagy Havanna, mi leszünk azoknak az embereknek a szeme és a füle, akikkel találkozunk, az egyetlen összeköttetésük a külső világgal. Sőt gyakran rajtunk keresztül kerülnek a legközelebb a popsztár Michael Jacksonhoz vagy Bill Clintonhoz, a volt elnökhöz. Hát emiatt nem elhanyagolható az utazások azon kihívása, hogy megtanuljuk óvatosan, érzékenyen importálni – és exportálni – az álmokat.

Mára már a legtöbben hallottunk a régi Marcel Proust-i gondolatról, miszerint az igazi felismerést nyújtó utazás nem új helyek bejárásából áll, hanem régi helyek új szemmel való látásából. Pedig az utazás egyik legfinomabb szépsége abból áll, ahogy új látást viszünk az embereknek, akikkel találkozunk. Ezért még a szabadságolás is segíteni tud jobban értékelni az otthonunkat, mert egy távolról csodáló látásához nyerünk

hozzáférést; ugyanakkor hozzásegít egy újként értékelő látáshoz is a helyek iránt, ahova eljutunk. Megtaníthatjuk a helyeket arra, hogy mit kell jobban értékelniük az életükben, s ezáltal mi magunk is értékelni fogjuk, amit nekünk tanítanak.

A turizmus, amely annyi kultúrát tönkretett már, éppen ezáltal tudja fel is ébreszteni a helyi kultúrákat. Így éledtek fel haló poraikból a hagyományos táncok Baliban, és így figyeltek jobban oda termékeikre az indiai kézművesek. Ha a legelső dolog, amit az elzárt Kubába vihetünk, az a kortárs Amerika valós és kiegyensúlyozott képe, a második – és talán még fontosabb – annak felfrissítő, megújító tudatosítása, hogy mennyire rendkívüli hazájuk melegsége és szépsége azok számára, akik a Föld más, kopárabb tájaival is össze tudják hasonlítani.

Úgyhogy az utazás kétszeresen is megforgat magunk körül: megmutatja a látnivalókat, értékeket és kérdéseket, amelyeket másként – otthon például – elkerülnénk. Ugyanakkor azonban, akár melyebbről is, feltárja önmagunk azon részeit, amelyek másként belénk rozsdásodnának. Mert egy igazán idegen helyre való utazás során olyan tudati, lelki állapotokat is megélünk, és bejárunk olyan belső szorosokat és hágókat is, amelyeket amúgy ritkán lenne alkalmunk meglátni. Amikor például Thaiföldön járok, én, aki máskor a tyúkokkal fekszem és teát iszom vacsora után, ott hajnalig élvezem a helyi kocsmák hangulatát. Tibetben pedig, bár nem vagyok igazi buddhista, a napok végét a kolostorokban töltöm, és hallgatom a szutrák énekét.

Azán azért is utazunk, hogy egyszerre rátálaljunk önazonosságunkra is, névtelenségünkre is – a kettőt persze egyszerre éljük meg, mert egyiket a másikban leljük fel. Külföldön ugyanis csodásan szabadok vagyunk kasztunk, munkánk és viszonyaink minden velejárójától. Ahogy William Hazlitt írja, ilyenkor „csak” úriemberek vagyunk a társalgóban, ahol a többiek nem tudnak ismerős névjegyet akasztani reánk. Pontosan ezért, mert lecsupaszítva és lényegtelen címkék nélkül állunk, lesz lehetőségünk kapcsolatba kerülni igazán lényeges részeivel az énünknek – ami akár azt is megmagyarázza, miért érezzük magunkat olyan élőnek, elevennek távol az otthonunktól!

A távolban van az a hely is, ahol szeretünk későig fennmaradni, követjük belső ösztönzéseinket, és olyan nyitottnak érezzük magunkat, mint amikor szerelmesek voltunk. Egy pillanatra múlt és jövő nélkül élünk, készek vagyunk megragadni minden lehetőséget, és nyitottak va-

gyunk minden értelmezésre. Sőt talán még titokzatosakká is válunk, előbb mások számára, aztán az énünknek is, ahogy maga Oliver Cromwell mondta: „Az ember sohasem jut el messzebbre annál, mint amikor nem tudja, merre jár.”

Természetesen az ilyesmiben nagy veszélyek is rejlenek, mint minden szabadságban, de e dolgok nagy ígérete éppen az, hogy az úton újjászülethetünk, és képesek leszünk visszatérni fiatalabb, nyitottabb, rugalmasabb önmagunkhoz. Mert az utazás lehetőség az idő folyásának valamilyes visszafordítására, ahol egy nap egy évig tarthat, vagy legalább 48 órát. És az utazás könnyű módja lesz, akárcsak a gyermekkor, önmagunk körülvételének olyasmivel, amit lényegében nem tudunk felfogni. A nyelv hozzásegít eme kitérüléshöz, hiszen amikor Franciaországban járok, rögtön késztetést érzek a franciául beszélésre, és egy olyan gyermeki, egyszerű és udvarias magatartás felöltésére, amit egy idegen nyelv megszólaltatása vált ki az emberből. Még amikor a tört angolt beszélem Hanoiban, akkor is leegyszerűsödik a mondanivalóm, és nem a kifejezéseken töröm magam, hanem hogy érthető legyek.

Úgyhogy az utazás sokunknak egy keresési, kutatási mód nemcsak az ismeretlenre nézve, hanem a megismerhetetlenre is. Én legalábbis egy olyan ártatlan látás kereséséért utazom, amely egy jámborabb, tudatlanabb énemhez vezet. Távol jobban hiszek, mint otthon, ami, ha áruló és hűtlen érzés is, legalább segít kitérítani a látószögemet. Sőt a távolban sokkal könnyebben is lelkesedem, és sokkal kedvesebb vagyok. És mivel senki sem tud eleve elhelyezni ide vagy oda, beskatulyázni, mint otthon – hát újrateregettem magam a jobbra. És persze a rosszabbra is: ha az utazás a hamis identitás híres bölcsője lehet, ugyanakkor a jobb identitás olvasztótégelye is. Ekképpen az utazás egyféle mozgó szerzetesség felöltése is, hiszen az úton gyakran egyszerűbben élünk még egy előkelő szállodában is, gyakran átadjuk magunkat a szerencsének, és nincs több tulajdonunk annál, mint amennyit el tudunk cipelni.

Talán Albert Camus is erre gondolt, amikor azt mondta, hogy az utazásnak igazi értéket a félelem ad. Más szóval, az elszakadás vagy a felszabadulás az ismert körülményektől, és minden olyan szokástól, ami mögé máskor el-elbújunk. Ezért van az, hogy sokan nem is a válaszok keresésére utazunk, hanem a jobb kérdések megfogalmazására. Én például szeretek kérdéseket feltenni a helyeken, ahova megyek, sőt azokat élvezem, ahol visszakérdeznek tőlem. Paraguayban, ahol minden második

autó lopott, és a piacon levő javak kétharmada csempészáru, újra kell gondolnom az összes amerikai feltevésemet. Thaiföldön pedig, ahol sok fiatal nő eladja a testét, hogy jó buddhista módjára eltarthassa a családját, meg kell kérdőjeleznem túl gyorsan beinduló ítélezésemet. „Az eszményi útikönyv – írta Christopher Isherwood – egy kicsit olyan, mint egy krimi története, ahol az ember mindig keres valamit.” Mégpedig a legjobbak közül való valamit, teszem hozzá én, azt, amit az ember sohasem tud teljesen megtalálni.

Jól emlékszem például arra, ahogy az első délkelet-ázsiai utamról New York-i lakásomba hazatérve csak feküdtem az ágyban, mert valami ébren tartott, ami több volt az óraeltolódásnál. Emlékeimben újra és újra lejátszottam mindent, amit megtapasztaltam, sóvárogva lapoztam a naplómban és a fényképeim között, mintha valami rejtélyt kerestem volna. Ha valaki elnézett volna eközben, helyesen vonta volna le a jó következtetést: szerelmes lettem.

Mert minden igazi szerelem olyan érzés, mint amikor az ember útra kel ismeretlen országok felé, ahol nem beszéli jól a nyelvet, nem ismeri pontosan az utat, és egyre mélyebbre merül a hívogató, simogató sötétségben. Ugyanígy, minden távoli utazás olyan tapasztalat, mint a szerelem, ahol állandóan azon töprengsz, ki is vagy igazából és kibe is zúgtál úgy bele. Minden jó útikönyv egy szerelmi történet, az *Odisszeától* és az *Aeneistől* az *Isteni színjátékig* és az *Újtestamentumig*. És minden jó utazás olyan, mint a szerelem, mert kiragad önmagadból, majd lerak, és jól otthagy a rettenet és a csoda közepében.

És ez a metafora még azt is megérteti velünk, hogy minden utazás egy kétirányú ügylet, és ha régebb a hadviselés volt a nemzetek találkozásának fő modellje, akkor ez manapság a románc. Mert túl gyakran hagyjuk figyelmen kívül az úton, hogy mi magunk is tárgy vagyunk a vizsgálatnak éppen annyira, amennyire mi szeretünk ellenőrizni másokat. Sőt minket is fogyasztani kezd az általunk elfogyasztott kultúra, akár otthon, akár az úton vagyunk. Végző soron mi magunk is tárgyai vagyunk a spekulációnak, sőt a vágýainknak is, és pont olyan egzotikusnak tününk a helyiek szemében, mint ők a mienkben.

Mi vagyunk a komikus kellékek a japán házimozikban, a furcsaságok a Mali-béli anekdotákban és a bűnbakok a kínai viccekben. Mi vagyunk a mozgó képeslapok vagy a bizarr talált tárgyak gazdáí, akikről a perui falusiak mesélnek családtagjaiknak. Ha az utazás a hozott és a lelt való-

ságok találkozása, legalább annyira az illúziók párosítása is: te add meg nekem álmaim Tibet-tapasztalását, és én átadom neked vágyaid Kaliforniaját. Mert a legtöbben, még azok is, akik kénytelen-kelletlen menekülünk itthonról, az Amerikai Álom főhőseiként jelenünk meg a határon túl.

Ez talán a legközpontibb és a legfájdalmasabb kérdés, amit az utazás nekünk szegez: hogyan válaszoljunk az álomképre, amivel az emberek körülvesznek minket? Erősíted bennük a tejjel és mézzel folyó ország mítoszáét, miközben te magad is legszívesebben otthagynád azt a helyet? Vagy megpróbálsz letörni a lelkesedésüket egy hely iránt, ami csak a képzeletükben létezik? Ha bátorítod bennük az álmodást, lehet, hogy csak áltatod őket egy illúzióval. Ha viszont kiábrándítod őket, lehet, hogy megfosztod egy erőt adó, reményt tápláló délibábtól.

Ez az egész összetett kölcsönhatás az oka részben annak is – akárcsak a dilemmának, amit szeretteink iránt érzünk az igazmondás és a tapintat egyensúlyozásáról –, hogy a legtöbb utazó író természete szerint miért oly rajongva lelkendező. Nem csak Pierre Loti, az archetipikus tengerész, aki híresen és hírhedten szerelmes lett mindenütt, ahol partra szállt, de Henry Miller, D. H. Lawrence vagy Graham Greene is, akik mind azt a rejtett igazságot támasztották alá, hogy éppolyan könnyen válunk optimistává a távolban, mint amilyen könnyen pesszimisták vagyunk otthon. Egyikük sem volt egyáltalán vak az új helyek hiányosságai iránt, de mindannyian találtak valami csodálni valót is ott, ahova érkeztek.

Ebben az értelemben mindenik hitt a magával ragadó helyekben, amely érzés az útrakelés egyik értelme. Mindenik látta jól, hogy az igazán emlékezetes extázis, a statikusan kívüli ex-statis állapot akkor ér utol, amikor nem vagyunk mozdulatlanok. Sőt tudták azt is, hogy az érzés nemcsak követi a mozgást, hanem meg is előzi azt. Emlékszem, egyszer megkérdeztem Norman Lewist, hogy nem akarna-e írni valamit a dél-afrikai faji megkülönböztetésről, az apartheidről. Megkövülten nézett rám. „Hogy jól írni tudjak valamiről – mondta –, ahhoz szeretnem kell!”

Ezzel egy időben, mert mindez lényege az utazásnak, Ovidiustól O'Rourke-ig az utazás maga is változott a világgal együtt, és vele együtt alakult át az utazó író mandátuma is. Manapság már nem elég eljutni a világ végére, már csak azért sem, mert a világ végei maguk jönnek közel az emberhez. Ameddig például pár évvel ezelőtt Jan Morris valami cso-

dával határosat tudott megvalósítani egyszerűen csak azzal, hogy eljuttott a világ összes nagyvárosába, ma már bárki meg tudja ezt tenni, aki vastag Visa kártyával rendelkezik. Ahol Morris gyakorlatilag egy régi birodalom utolsó napjait írta meg, ott ma egy ifjú feltörekvő titán egy új nemzetet felüli, globális és mobilis birodalom hajnalának első fényeit tudja megfesteni.

A 19. században a britek hírhedten terjesztették a Bibliát, Shakespeare-t és a krikettet szerte a világon. Ma egy sokkal internacionálisabb birodalom viszi körbe Madonnát, a Simpson családot és Brad Pittet. És a mód, ahogyan egy kultúra befogadja a másik kultúra szemetét, éppen annyit elárul magáról, mint amennyit saját bennszülött termékei mutatnak. Végző soron Madonna egy iszlám államban radikálisan másképp szól annál a Madonnánál, aki egy konfucionista környezetben kacérkodik, és egyik sem hasonlítható össze a New York-i 14-ik utcán tomboló dívával. Kyotóban a McDonald's étkezdében a Big Mac helyett teriyaki burgert, a szalmakrumpli helyett burgonya pogácsát árulnak. A legfontosabb pedig az egészben az, hogy e gyorsétkeket fogyasztó japán fiatalok, még hátrafelé fordított baseball sapkában és trottyos farmerben is teljesen japánok abban, ahogy mozognak, ahogy bólintanak, ahogy a teáikat isszák. Ugyanők nem téveszthetők össze a McDonald's kirendeltség fogyasztóival Rióban, Marokkóban vagy Managuában sem. E napokban egy teljesen új, egzotikus birodalom formálódik ki abból a kölcsönhatásból, ahogy az egyik kultúra színezi, keveri, közelíti egy másik kultúra termékeit.

A másik tényező, ami egy időben elbonyolítja és izgalmassá teszi mindezt, az emberi elem, amely maga is egyre inkább annyira soknyelvű és keverék, mind a világvárosok: Sydney, Toronto vagy Hong Kong. Én magam is példánya vagyok ennek a gyorsan tipikussá levő emberi fajtának: indiai szülők fiaként születtem Angliában, hétéves korom óta Amerikában élek, de igazán nem nevezhetem magam sem indiainak, sem angolnak, sem pedig amerikainak. Utazónak születtem hát, akinek még a cukrászdába vezető útja is egy idegen világon vitt át, s ahol a megismert valóság nem hasonlított sem a szülői környezethez, sem a saját énképemhez. És ha ennek egy része önkéntelen, sőt tragikus is – 1970-ben a világon 2,5 millió menekült élt, 2010-re ez a szám elérte a 27,5 milliót – mégis magában hordozza többünk számára annak esélyét, hogy élvezhető, boldogító értelemben legyünk nemzetek fölöttiek! Képesek le-

gyünk bárhol alkalmazkodni az élethez, kívülállónak maradni mindenütt, és arra kényszerülni, hogy kialakítsuk az otthonról való saját zordon felfogásunkat. Mivel azonban sehol sem vagyunk teljesen otthon, mindenütt optimisták lehetünk!

Ezenkívül az is van, hogy még azok is, akik nem mozognak körbe a világban, magát a világot látják egyre inkább maguk körül mozgolódní. Elég csak hat utcányit sétálni Queens vagy Berkeley központjától, és az út jó néhány kultúra világán vezet át. Ül be egy taxiba a Fehér Ház előtt, és hamarosan Addis Abeba egy részében találsz magad. A műszaki fejlődés is összejátszik ezzel a gyakran megtévesztő jellegű állandósult elérhetőséggel. Nagyon sok embernek el sem kell hagynia a szobát ahhoz, hogy körbejárja a világot a kibertérben, a filmekben, a virtuális utazás eszközeivel. Nyilván sok kihívás van e változásokban is, ami a család, a közösség, a hűség alapvető fogalmainak átértelmeződését illeti. Nem kecsget túl sok jóval az a jövőkép sem, ahol légkondicionált, szintetikus jellegű, műanyag állagú valóság-részek váltják fel a való világ eredeti helyeit. Nem is beszélve arról a tapasztalatról, hogy a világ állandó átalakulásban van, s mozgása szemmel láthatóan gyorsabb, mint a róla alkotott fogalmaink újratermelődése. Mindezzel mégiscsak összhangban van az utazók azon meggyőződése, hogy az otthonról való tudás és a világról való tanulás egy és ugyanazon érték. Mindannyian érezzük már a bölcső világtól kezdve, hogy minden jelentős mozgás csak belső utakon valósítható meg. Utazunk akkor is, amikor egy filmet nézünk, vagy amikor új barátságot kötünk. A regények gyakran éppúgy utazások, ahogy az útikönyvek szépirodalmi művek. Ez pedig nem új, hanem ősi felismerés, hiszen már a 14. században is igaz volt, ahogy Sir John Mandeville színesen mesélt arról a Távolságról, amelyet sohasem látogatott meg. Hogyne volna akkor igaz a különbségtétel elhalványuló volta manapság, amikor a műfaji megkülönböztetések szétesése szervesen illeszkedik be a határok általános összeomlásának folyamatába!

Mary Morris könyve, a *Házi őrizet*, mint alig leplezett korrajza Castro Kubájának, már az első oldalakon kijelenti: „Minden párbeszéd kitalált. Izabella, a családja, a sziget és a lakosok is a szerző képzelőerejének teremtményei.” A 172. oldalon viszont bevallja: „A sziget, természetesen, létezik. Ne engedd, hogy bárki is becsapjon azzal kapcsolatban. Csak úgy tűnik, hogy nincs – de igenis van.” Nem csoda hát, ha az útleíró elbeszélő – önmagában is egy kitalált képződmény e szakma – bevallottan

nem létező helyeknek szenteli utazási magazinban vezetett rovatát. A *Kensi dölffe* – akárcsak Samuel Butler nagyszerű regényének felfedezetlen világrésze – végső soron a Senki földje betűinek újrendezéséből született meg.

És végül az utazás egy kalandozás ama hírhedten szubjektív zónában: a képzeletben. Onnan pedig az utazó azt hozza vissza magával, ami kimondhatatlan keverékévé lett benne az ott talált helynek és az oda vitt önmagának. Annak, ami ott volt és amannak, ami őbenne volt. Bruce Chatwin könyvei ezért táncolják körül mindig a tények és a képzetek közötti különbségtételt. V. S. Naipaul új könyve, az *Út a világban* ezért jelent meg Angliában fikció-mentes sorozatként, Amerikában pedig regényként. Amikor pedig Paul Theroux félig valótlan emlékirata, *Ama másik életem* megjelent részletekben a *The New Yorker*-ben, ravaszul a találás és a kitalálás művének nevezték.

Az utazás bizonyos értelemben az érzékelésnek és az elképzelésnek az utazó érdekében való összeesküvéséről szól. Ezen igazság észleléséért állandóan visszatérek két nagyszerű utazó íróhoz, vagy író utazóhoz. Az egyik Emerson, aki hírhedten hirdette, hogy az utazás a bolondok paradicsoma. A másik Thoreau, aki nagyon sokat utazott... Concordban, azaz szülővárosában! Mindketten konokul kitartanak amellett a felismerés mellett, hogy a valóság a mi szüleményünk, és hogy a helyeket, amelyeket látunk, mi találjuk ki éppúgy, mint a könyveket, amelyeket elolvassunk. Hogy valamit megeljük magunkon kívül, annak először magunkban kell léteznie. Vagy ahogy Sir Thomas Browne oly bölcsen látta: „Önmagunkban hordozzuk a csodát, amit önmagunkon kívül keresünk. Így van Afrika, és vannak a csodái – bennünk!”

Úgyhogy, ha manapság egyre többen kényszerülünk az otthon értelmét magunkban hordozni, akkor – emlékeztet Emerson és Thoreau – magunkkal kell cipelnünk a céljainkat és rendeltetéseinket is. A Csendes-óceán hatalmas vizeinél többet ér a belső valóságok mérhetetlenségének megtapasztalása. A legértékesebb műemlékek küszöbeinél fontosabbak azok a küszöbök, amelyeket a szívünkben tudunk átlépni. Kyotóban akkor érdemes időt tölteni az aranyozott pavilonokban, ha egy belsőleg is bearanyozott darabbal magunkban térünk vissza onnan a Rockefeller Center tetején levő irodánkba.

Ha a világ egyre fáradtabbnak tűnik is körülöttünk, az utazásaink mégsem fárasztanak el benne. A 2000-es évek legfinomabb útikönyvei azok, amelyek két, párhuzamosan futó kalandot írnak le. Az egyik a zarándoklatok testi lépéseiből áll össze, a másik a kérdés és megkérdőjelezés metafizikai láncolatából, mint Peter Matthiessen nagyszerű műve is, a *Hóleopárd*. Mások attól remekművek, hogy az emberi furcsaság végső széleihez vezető utat írják le. Ilyen Oliver Sack könyve is, *A színvakok szigete*, amely nemcsak egy távoli korallzátony felfedezéséről szól, hanem egy olyan toposzról, ahol az emberek másként érzékelik a fény hatását. A legtávolabbi partok – emlékeztetnek folyamatosan az utazások – a mellettünk alvó személyben húzódnak meg.

Az utazás tehát végső soron, s a szívünk mélyén, nem más, mint szellemünk mozgékonyan és ébren tartása. Ahogy Santayana, Emerson és Thoreau örököse írta: „Sok bölcsesség van abban, ahogy az ember az ismeréstől az ismeretlenhez fordul, amilyen gyakran csak tud. Az elmét fűgén tartja, az előítéletet elpusztítja, a humort pedig istápolja.” A nagy utazások korszakát a romantikus költők nyitották meg, mert a nyitott szemmel járás apostolai voltak. A buddhista szerzetesek gyakran csavargóknak tűnnek, amint az állandó ébrenlélet mintázzák. És ha az utazás olyan, mint a szerelem, az főként azért van, mert mindkettő egy fokozott tudatállapotot kér, ahol figyelmes, fogékony, átalakulásra kész, bizalmasságra nyitott az ember. Hát ezért van az, hogy a legjobb utazások, mint a legjobb szerelmi kalandok, sohasem érnek véget.

Pico Iyer (1957) indiai származású amerikai író, jelenleg a Salon.com internetes folyóirat utazási rovatvezetője. Világkörüli utazásain a kultúrák közti átjárást vizsgálta, főként erről jelentette meg könyveit is: The Lady and the Monk, Falling off the Map, Cuba and the Night, Tropical Classical. (Fordította Gyerő Dávid)

Tudtad-e, hogy...

...325 éve, 1689. május 12-én halt meg Szentiványi Márkos Dániel, egyházunk tizenegyedik püspöke? 1637-ben született Sepsiszentivánban.

...Koncz Boldizsár halála után 1684-ben a dési zsinaton választották püspökké, mely tisztséget haláláig töltötte be?

...nyolc évig (1660–1668) a leideni és a frankfurti egyetemen képezte magát?

...ez idő alatt Angliában is járt, ahol tanításból tartotta fenn magát? Angliai útjáról hozta magával Szervét Mihály *Christianismi Restitutio* című művét, amely már akkor is ritkaságnak számított, hiszen az ismert példányokat a szerzővel együtt égették el.

...az 1000 példányban kinyomtatott könyvből mindössze három maradt fenn? Ezek egyike került Szentiványi és rajta keresztül az Unitárius Egyház birtokába.

...a könyvritkaság 1780-ban – tisztázatlan körülmények között – Teleki Sámuel kancellár birtokába került, aki végül II. József uralkodónak adományozta?

...ma a fennmaradt három eredeti példányból egy-egy Bécsben, Párizsban és Edinburgh-ban található?

...Szentiványinak tulajdonítják a Vadadi Hegedüs-kódexben fennmaradt *Kolozsvár szabadulásáért való hálaadó éneket*, amely az 1658. évi tatárdúlás történetét beszéli el?

JÚNIUS

Ti vagytok a föld sója. Ha pedig a só megízetlenül, mivel lehetne ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és eltapsák az emberek.

Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város.

A lámpást sem azért gyújtják meg, hogy a véka alá, hanem hogy a lámpatartóra tegyék, és akkor világít mindenkinek a házban.

Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.

(Mt 5,13–16)

A helyettesíthetetlen

Jézus a sóhoz és a világossághoz hasonlítja az embert.
Én is hasonlítok valakire, valamire. Te is hasonlítsz.
Az ember mindig hasonlít.
Időnként hasonul is.
S a só, ha megíztelenedik, akkor mihez válik hasonlóvá,
illetve a só önmagában mihez hasonlít?
Nem így a szerelem. A szerelmet nem lehet megfogni.
Olyan, mint az ötös szám. Nem létezik önmagában.
Nem így a parajdi sóbánya.
Oda kell menjek, s még ez sem elég.
Le kell menjek, hogy érezzem, s lássam.
Meglátni, érinteni, szólítani: a mesehősök sorsa ez, hogy megnyíljon
egy kicsi ajtó, vagy a nagy szörnyeteg legyőzesség.
Friss sarjában aludni.
Az egynapos csikót most nézd meg, többé soha nem lesz ekkora.
A kaliba elé leheverődöm,
a júniusi holdfényben tücsök ciripelését hallgatom.
A tűz fénye jelzi világom-nyelvem-határom.
Valami mégis sántít. Van, hogy időnként belefásulok,
s ilyenkor ismétlődik minden, körkörösén forog,
születés, halál, tavasz, ősz, tél, nyár,
jó és rossz cselekedet egymásba karolva.
Azt hiszem, éppen most léptem rá a megízetlenült, kidobott sóra.

Egyház, mert közösség!

Ott van egyház, ahol közösség van. Attól egyház az egyház, hogy közösséget alkot – és fordítva, ahol nincs közösség, ott nem beszélhetünk egyházzal sem. A templom, a parókia, a földek, az erdők még nem egyház. Sőt nem alkotnak egyházat az emberek sem külön-külön, ha különbözőek, netán ellenségesek egymással. Az egyházat az emberek közössége alkotja, ezért szerintem a meghatározása is ez: jó hely, ahol az embereknek közük van egymáshoz hitben és szeretetben, mert őket közös értékek kapcsolják egybe, s együtt indítják el közös célok felé. Új alaptörvényünk is így határozza meg az egyházat: a Magyar Unitárius Egyház az Isten országa megélésére törekvő Jézus-követők szeretet-közössége. Sőt megmondja azt is, hogy mi az egyház dolga: hivatása Isten és ember szolgálata, a közösség életének építése.

Ezért talál jobban hozzánk az unitárius „egyházközség” elnevezés, mint a református „gyülekezet” vagy a katolikus „plébánia” formák: mert a lényeg jobban kifejezi. A régi eklézsia szó is e lényegről beszél, az ekkleszia a görög polgárok összehívott gyülekezete volt, mégpedig a közös értékek, a közös célok, a közös érdekek általi összehívottságé. A szó töve az ekkaleo – jelentése: hívlak. Az egyházban az egyik ember hívja a másikat, aztán a sok ember együtt hívja a többieket, akik azonos értékekben hisznek, s akik ez értékek mentén azonos célokat állítanak fel.

A közösség ezért egyszerre az egyház létezési formája – és lényegének kifejeződése. Ha egy cég létezési formája a kft vagy a részvénytársaság, ha egy nonprofit szervezet létezési formája az egyesület vagy alapítvány, ha egy politikai érdek létezési formája a párt, ha egy intézmény létezési formája a színház, az iskola, a börtön, akkor az egyház létezési formája a közösség. Ezért az egyház nem sorolható be a cégek, a nonprofit szervezetek, a pártok és az intézmények sorába, mert lényegéhez leginkább tartaló forma nem ezek közül valamelyik, hanem a közösség. Mégpedig a szeretetközösség – mondja az új alaptörvény, de sokkal korábban ugyanezt mondta Jézus is: „*Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.*”

Ez a bevezetés elméletben nagyon szép – a kérdés az, hogy a valóságban, unitáriuséknál így van-e? Sokkal inkább vagyunk-e közösség, mint kft, vagy párt, vagy egyesület, vagy színház? A közösség megélése-e a leges-legfontosabb egy egyházköztség, egy egyházkör vagy az egyetemes egyház életében? A szeretet kapcsolja-e egybe az embereket a közösségeinkben, és a többi azonos érték, a többi közös cél, a többi közös érdek? Ekkaleo-e? Mondjuk-e, kiáltjuk-e, éljük-e, jelezzük-e más eszközzel, hogy hívlak, hívunk a közösségbe, mert csak együtt tudjuk betölteni az egyház hivatását?

Költői kérdések ezek, amelyekre a választ nem várjuk, mert jól tudjuk. A közösség megélése számunkra fontos, de nem a legfontosabb. A szeretet megélése jelen van, de nem a legerősebb kohéziós erőként, nem a legnyilvánvalóbb ismertetőjelként. Viselkedünk közösségként, de ugyanakkor viselkedünk kft-ként is, politikai pártként is, egyesületként is, színházként is. Ekkaleo – suttojuk, mondogatjuk, jelezgetjük, hogy hívlak, hívogatlak, de nem mindenkit, csak egyeseket, nem mindenkor, csak egyszer-egyszer, és nem mindenben, hanem csak ebben vagy csak abban. Egyszóval: az unitárius egyházban jelen van a közösségi jelleg, de nem eléggé, mert nem a legmeghatározóbb létezési forma, nem a legkifejezőbb tartalmi lényeg.

Vajon melyek a leggyakoribb hibák, amelyeket közösségi mivoltunk ellen, a szeretet kibontakozása ellen mostanában elkövetünk? És vajon mit kellene másként, jobban tennünk ahhoz, hogy erősebb legyen körülöttünk a közösség, s közöttünk a szeretet kötése?

Egyházköztségi szinten a közösség szempontjából azzal állunk rosszul, hogy a hívek többsége csak papíron egyháztag, és távol él az egyháztól. A hit hagyomány és nem élő erő, a szeretet, ha van, nem árad ki a kapun kívülre, a családon túlra is. Akik vagyunk, azok is sokan vasárnapi keresztyények lettünk, akiknek hét közben semmi dolga nincs az egyházban, és semmi köze nincs a másik emberhez. Csak egy mag, egy maréknyi unitárius az, akire mindig számítani lehet: ugyanők jönnek templomba is, közmunkázni is, adakozni is.

A távolmaradás okainak többsége a személy életéről szól. Az azonban a közösség életéről szól, amikor a másság el nem fogadása jegyében nem tudunk mit kezdeni a magyar unitárius cigányokkal – ők világosan nem részei a közösségnek. Az is gond, ha nemzedéki ellentétek miatt nem értjük meg, és nem fogadjuk el a fiatalokat úgy, ahogy vannak – közülük

a legtöbb nincs jelen még a „menő” eklézsiákban sem. Az is gond, amikor beengedjük a politikát a templomba, sőt a lelkész a szószékről politizál, azaz állást foglal és pártoskodásra buzdít – aki pedig másként gondolja, az kirekesztődik a közösségből, és elmegy a kedve az egésztől. Az viszont örvendetes, amikor a gyermekeket kicsi kortól próbáljuk behozni a közösségbe a vasárnapi iskola, az iskolai vallásóra vagy a nyári tábor által. Az is áldásos, ahogy a magukra maradt vagy otthonukba szorult öregeket, betegeket felkeressük, és jelezzük a közösség törődését. Nem is beszélve a közmunkáról, amit az egyház érdekében közösen végzünk, s ahol a megtakarított pénznél sokkal fontosabb a közösség-építő tapasztalat, az egyház javára válás, a hasznosság érzése. Ekkaleo, gyere a közösségbe – mondjuk ilyenkor mindig! Hívunk, mert neked is jó, a közösségnek is javára vagy!

Területi szinten szintén nagy a lemaradás, az egyházköri közösség kiépítése tekintetében. Azt jó esetben sokszor éreztük, hogy közünk van az otthoni közösséghez, odatartozunk – és éreztük azt is, hogy közünk van az egyetemes egyházhoz is, fiai és leányai vagyunk a Magyar Unitárius Egyháznak. Egyházköri, területi öntudatunk azonban nem nagyon létezik, egyházközség és egyházközség között alig éreztük valamit. E téren jó hírként olvasandó, hogy mostanában az egyházkörök megerősítésének szándéka egyre erősebben érzik. E szándék több egyházkörben már meg is valósult, az ige testté lett, ekkaleo – szól a hívó szó a gondnoki és presbiteri értekezletekre, a vidékenkénti közösségi együttlétekre és főként: az egyházköri találkozókra. Utóbbiak sikeresen pótolják a jobb sorsra érdemes szejkai találkozó elerőtlenedését, és nyaranta szinte minden erdélyi régióban népszerű unitárius közösségi eseménynek vagyunk részesei.

Az egyházköri közösség erősödése által még érezhetőbbé válik az egyetemes egyház megosztottsága. Sajnálatos módon részekre szakadás lett az eredménye olyan téves egyházi döntéseknek, mint a pártpolitizálás szabadjára engedése és nyilvános üzése, a gyanakvást és vádaskodást szülő átvilágítási cirkusz, valamint a vallási, lelki dolgokkal való törődés helyett a szabályzatokkal való matatás gyakorlata. A jó dolgok közt egyetemes egyházi szinten ott van az irányokat szabó stratégiai terv, a felnőtt egyháztagokkal való foglalkozás és a nemzetközi közösségben megerősödött erdélyi pozíció.

Ilyen körülmények között vajon mi vezethetne a hitbeli és szeretetbeli közösség erősítéséhez? Például az, hogy a papközpontú egyháziasságon változtassunk, és néhány területen a világiak felelősségérzetét tovább ébresszük önmaguk szerepének újraértékelésével: nem kiszolgált közönség ők, hanem a szolgáltatás kivitelezői is. Ezzel egy időben arra is szükség van, hogy az egyházközségek vallásos jellegének erősítését a lelkesek fokozottabb felelősségévé tegyük. Amely munkakör karcsúsodik, az a fókuszálásra kiváló lehetőséget nyer. Az „Ahogy gondolja, tiszteletes úr!” klasszikus válasz legyen igaz a vallási kérdésekre, egyébben pedig, ahol a világiaknak van nagyobb tapasztalata vagy szakmai felkészültsége, akarjanak, merjenek szólni, és legyenek jó szándékú partnerek a vezetésben.

Szükség van arra is, hogy az egyházi közösség fogalmát újragondoljuk, és a százas – netán ezres – lélekszámú egyházközségekben való gondolkodás helyett helyezzük előtérbe a kisközösség elérhető, átfogható, a nagyon belül jobban hatni tudó energiáit. Tévedés tovább hinni abban, hogy egy központi figyelem el tud érni sok száz embert. Ehelyett kisebb egységekre kellene bontani a nagyot, s azon belül az emberek közötti viszonyt személyesebbé tenni. Erre nézve működik néhány úttörő próba az egyházban, másoknál még több, a terjesztéséhez azonban megint visszatérünk a világiakhoz, mert a kiscsoportokat eleve nem a papok, hanem a tagok működtetik.

Kérdés az is, hogy kiket hívunk meg a közösségeinkbe? Kinek szóljon az ekkaleo: csak az unitáriusoknak vagy mindenkinek? Itt az szükséges, hogy értelmezzük újra a misszió fogalmát, és lássuk be, hogy sokkal többen vannak várakozó státusban a listáinkon is, a mások taglistáin is, mint ahány a cselekvő egyháztag, netán a vasárnapi templomlátogató. A bel- és külmisszió hagyományos megkülönböztetésének véget kellene vetnünk, és belátnunk, hogy a kettő végső soron egy. Vallási szempontból nem annyira fontos, hogy valaki formálisan unitárius vagy „csak” informális érdeklődő – az unitárius vallás evangéliumának felkínálása, elérhetővé, fogyaszthatóvá tétele legyen a fontos, valamint hívó szava, befogadó nyitottsága.

Végül úgy látom, hogy a közösség szempontjából a másságot elfogadó klasszikus unitárius hozzáállás immár nem elég jó. A megosztottságban és a meghasonulásban a sokféleség együttéléséhez szükség van egy egyházi minimum kimondására, amelyet mindenki elfogad és tiszteletben

tart. Úgy látom, hogy egy mindannyiunk által felvállalható közösség csak ott jön létre, ahol a sajátunkból az egyházért le fogunk mondani. Az igazi unitárius eklézsia csak erre az alapra épülhet fel. Remélhetőleg hamarosan elhangzik az ekkaleo úgy is, mint egy ilyen egyházba hívó szó. Úgy legyen!

„Az egyház emberi intézmény, még ha Isten ügyét szolgálja is, mert az emberre néz – őt akarja jobbá és igazabbá, más szóval Istengyermekévé tenni. Ha hivatását komolyan veszi, úgy a külső forma felett diadalmaskodik a belső tartalom, az intézmény felett a valláserkölcsei életformát adó lelki közösség.”

(Szabó Árpád)

„Ha az embert egyedül Istennel való kapcsolata határozná meg, akkor nem lenne szükség egyházra. Az embert azonban embertársai irányában is alapvető kapcsolat határozza meg. Ezt fejezi ki Jézus is a szeretet Istenre és emberre irányuló kettős parancsolatával (Mk 12,28–34). E kettős kötődés összhangos megélésére nevel az egyház. Természetesen nemcsak az egyházban kell és lehet gyakorolni Istenre és emberre vonatkozó kötelességeinket, de az egyház olyan külső, intézményes keretet is biztosít, amelyben teljesebb és hatékonyabb lehet az Istenért és emberért élés egyidejűségének megvalósítása.

(Czire Szabolcs)

Leleményesség

A '80-as évek nélkülözésekkel teljes időszakában hivatali látogatásra mentem. Három gyönyörű kislány tevékenykedett a parókia udvarán. Mikor megláttak a kapun bejönni, hátráltak a csűr felé, de megszólítottam őket, s a nagyobbikat sikerült megsimogatni. Szóltam a kisebbek felé kérve, jöjjenek közelebb, hogy pusziljam meg a hajukat, mert én nem bánom őket. Néztek lesütött fejjel, de felfelé villanó tekintettel mustráltak engem – az idegent! Egy kevés idő múltán azt mondja nekem a nagyobbik – ő is csak 5–6 éves lehetett –, hogy – közben a testvéreire mutatott – „az ha tudná, hogy magának van valami olyasmi a táskájában, akkor ne féljön, me hívás nélkül is oda mönne”.

Nagyon tetszett nekem a gyermek leleményessége, aki kicsi ártatlanságával tétre tette a dolgot, azaz tudni akarta, hogy hoztam-e valamit?

Abban az időben szinte semminemű édességet nem lehetett kapni, azonban visszafordultam, és a keresztúri cukrászdából sikerült venni néhány szelet krémet a gyermekeknek barátkozásunk előlege gyanánt.

Egy barátom mesélte, hogy egy székely családban, ahol az ő-zés tájshozólása a meghatározó, arról beszélgettek, hogy miket szeretnek enni a gyermekek. A kicsi lurkótól megkérdezte a barátom, hogy te mit szeretsz legjobban megenni? Én a CSIPSZÖT, jött az azonnali válasz!

Elgondolkoztam azon, hogy Székelyföldön, ahol rárohad a pityóka a termelőkre, a chips preferenciás gyermekcsemege lett. Azon morfondíroztam, hogy egy jókora burgonya felszeletelt és géppel pergelt-ízesített darabjainak az árából megvehető lenne néhány kiló pityóka, vajon hol kéklik a székely leleményesség?

Gyermekkorom azon vicce jutott eszembe, mikor a gyermek ette az almamagot, és megkérdezte a milicista, hogy miért eszed? Hogy okosodjam – jött a válasz! Adjál nekem is – kérte a rendőr. 5 szem 5 lej – mondta a gyermek, és kész is volt a vásár. Visszatér a milicista másnap, és azt mondja, hogy 5 lejért egy kiló almát vehetett volna, s abban sokkal több almamag van. – Hány szemet evett meg – kérdi a gyermek? – Egyet – mondta a rendőr. Na, látja már egy szemtől is megokosodott.

Nagy szükség lenne a székely leleményre, Ábelekre, Úz Bencékre még akkor is, ha Nyírőt nyírják. Amíg gyermekeink eszik a „csipszöt”, hátha valaki „valami olyasmit vöszön elé táskájából, amiért érdömös lösz odamönni”.

Gyallay Pap Domokos

Egy végrendelet története

Hatodik gimnazista koromban (1897) az iskolaév vége felé történt Kolozsvárt.

Benczédi Gergely, a fizika tanára egy óra végén beszólított szertárába, s így szólt hozzám:

– Nagy emberünket, Brassai bácsit tegnap bevittük a szanatóriumba. A százestendős életkor küszöbén valami bőrhámlás támadta meg, az orvosok nem jósolnak gyógyulást. Azt az óhaját fejezte ki, hogy állítsunk melléje diákot, akit postára, lakására küldözhet, és aki felolvas neki. Rád gondoltam.

– Örömet vállalom.

A leckeórák alól fölmentettek, kora reggeltől késő estig a Vörös-kereszt-szanatóriumban Brassai bácsi szolgálatára állottam. Az újságok kijelölt rovatait felolvastam neki, mulattott Udvarhely széki kiejtésesen, a szavak elnyújtásán.

– Gyere, énekelj egy kicsit! – szokott élcelődni olvasásomon. Az újságcikkeken föl-fölmérgelődött: ez sem helyes, az sem magyaros.

Benczédi Gergely is gyakran odalátogatott. Örült, mikor beszámoltam Brassai élces megjegyzéseiről, morgolódásairól.

– Úgy látszik, még élet van benne! – örvendezett. Egy napon kedvetlen hírt vittem az egyház pénztárszobájába, ahol Benczédi szabad óráiban az egyház anyagi ügyeit intézte.

– Valami gyöngülés érte a beteget! – jelentettem. – Csak mozog az ajka, de nem lehet a szavát érteni.

– Ez rosszat jelent! – riadt meg a gondviselő. – Még ma írok legközelebbi rokonának, Csegezy Mihélyné Albert Ilkának Tordára. Tegnap fölnyitottam a nagy borítékot, amelyben Brassai bácsi rám bízta fontosabb iratait. Sajnos, a végrendeletét nem találtam meg, pedig nagyon érdekelt volna, mert élőszóval közölte velem, hogy egész vagyont az egyházra hagyja. Csak valami fogalmazványokat, följegyzéseket találtam aláírás, tanúzás nélkül.

– Mi lesz most?

– Az a kérdés, hogy a rokonok, a személyes örökösök hogyan viselkednek. Harmincezer korona körül van a hagyaték, az pedig nagy pénz, nagy kísértés...

Új megbízást adott: ha a rokonok Tordáról megérkeznek a szanatóriumba, azonnal szaladjak, s jelentsem neki.

Harmadik-negyedik napon a tordai fiáker begördült a szanatórium udvarára. Benne Csegezy Mihály és felesége. Én pedig mint a nyíl szaladtam a kollégiumba s jelentettem Benezédi Gergelynek: megjöttek a rokonok.

Azonnal letette a lúdtollat – még lúdtollat használt a nagy pénztárkönyv vezetésére –, s ezt mondta:

– Én a püspök urat szólítom, te meg szaladj Fekete Gábor főgondnok és Gaál Jenő iskolafelügyelő gondnok urak értesítésére.

Eljártam a megbízásban, s visszasiettem a szanatóriumba. Magam is gondban voltam, hogy oldódik meg a kényes kérdés. Egyszerre érkeztek meg. Négy hatalmas férfiú, az egyház oszlopai, a püspök, főgondnok, felügyelő gondnok és főpénztárnok. Az előszobában én is bentmaradtam egy pálmabokor mögött, a részvetés szavak után Csegezy Mihály mindjárt fölöttette a kérdést:

– Hát a végrendelet, Gergely?

(No, mi lesz most – gondoltam –, ha ennek olyan sürgős a végrendelet mibenléte?)

Benczédi Gergely őszintén elmondta a dolgot. Vannak valami följegyzések a Brassai bácsi keze írásával, de sem aláírás rajtuk, sem tanúk. Az öreg milyen szórakozott, elfeledkezett a formaságokról.

Csegezy Mihály megnézte az iratokat.

– Ejnye, Gergely, hát ez hogy történhetett? Pontos ember vagy, miért nem figyelmeztetted az öreget?

(Ohó, hát ez nem beszél rosszul! – gondoltam.)

– Zárt borítékban adta ide az iratokat. Csak most nyitottam föl.

Nagy megbeszélés kezdődött. A jogtudomány teteje volt együtt: Fekete Gábor táblai elnök, Gaál Jenő táblai tanácselnök, Csegezy Mihály törvényszéki elnök. De akárhogyan forgatták, csak arra kerekedtek ki, hogy a fogalmazványok ebben az állapotban érvénytelenek. Csegezyné Ilka asszony belefáradt a vita hallgatásába.

– Ugyan mit szaporítják annyit a szót, maguk tudós férfiak? Én jól tudom utánozni a bátyám írását, aláírom a nevét, maguk tanúskodnak az irat alján.

A tudós férfiak mosolyogtak.

Ferencz József püspök rábólogatott az asszonyra.

– Köszönjük, Ilka lelkem, hogy ennyire pártolja az egyházat. De vajon kedves ajánlata összeférne-é az egyház tekintélyével, lelkünk nyugodal-mával... a közéleti erkölccsel?

– Jelen esetben az felel meg az erkölcsnek, ami jogilag szabályos! – mondta Fekete Gábor.

– De hogyan kell intézkednünk – igyekezett Csegezy Mihály menteni a feleségét, amiért rövid úton akarta jóra fordítani a bonyodalmat.

– Mi sejtettük, hogy Brassai bácsi az egyházra hagyakozik, s már előre megnyugodtunk jószándékában. De távolabbi rokonok is vannak, azok fölléphetnek az egyház ellen. Jogerős végrendeletre van szükség!

Fekete Gábor vette át a tárgyalás irányítását.

– Az a kérdés, hogy nagy emberünk eszméletén van-e – fordult Csegezynéhez.

– Engem megismert! – mondta az asszony. – Rám mosolygott, megfogta, a szívéhez szorította a kezemet.

– Hát ezen az alapon kell próbálkoznunk. Alá kell íratnunk vele a végrendeletet.

Az asszony bement a beteghez, s csakhamar mosolyogva tért vissza. Erre mind bementek. A nagy szárnyas ajtó nyitva maradt, befigyeltem.

A püspök rövid üdvözlőbeszédet mondott, és a képviselő tanács nevében gyors gyógyulást kívánt.

A beteg mosolygott, rendre mindnyájuknak kezét nyújtotta.

– Ez tiszta, ép elmével van! – mondta Fekete Gábor Gaál Jenőnek. A házaspár a beteg fölé hajol, a férj kezében az irat. Erős hangon szól:

– Benczédi átadta Samu bácsi iratait, mindent nagyon szépen, bölcsen eltetszett rendezni, de baj van: az iratot nem írta alá, nem tanúztatta. Ezen segíteni kellene!

Brassai átvette az iratot, s intett, hogy a szemüvegét adják oda. Nézte, csóválta a fejét.

– Tiszta, ép elmével! – ismételte Fekete Gábor.

A beteg Gaál Jenőnek nyújtotta az iratot, mosolygott, és intett, hogy tegye rendbe az ügyet.

Másnap volt-e, vagy harmadnap: a következő jelenetre emlékszem: Csegezyné írómappát tett bátyja elé, arra helyezte Gaál Jenő munkálatát. Én adtam elé a tintát, tollat, Csegezyné a megmártott tollat Brassainak nyújtotta. Benczédi a fejpárnával ülőhelyzetbe emelte a nagy, nehéz testet. De a beteg keze úgy reszketett, úgy kilengett erre-arra, mint az óra ingója. Hogy lesz ebből aláírás? Hát úgy lett, hogy Csegezyné szép gyöngéden megfogta bátyja kezét, s kettesben aláírták a Brassai Sámuel nevét.

– Teljesen szabályos! – hangzott most a jogi vélemény. – Nyugodtan aláírhatjuk mint tanúk. A mindenttudó Brassai Sámuel, aki az egyházat tartja legméltóbb örökösének. A rokonok, akik saját érdekükről megfellelkezve, legjobban buzgólkodnak az egyház érdekében! És az egyház vezetői, akik ápolják ugyan az anyagi érdekeket, de az erkölcsi tőkére szigorúan vigyáznak.

Tudtad-e, hogy...

...310 éve, 1704. június 14-én halt meg Kmita Andrásné Wilhelm Krisztina, egyházunk egyik jótévője? Anyagi támogatása tette lehetővé 1696. február 6-án a kolozsvári unitárius nyomda felállítását.

...a nyomda felszerelését Bécsből vásárolták?

...a nyomdafelszerelés súlya 44 mázsát nyomott?

...a nyomdafelszerelést Bécsből Vácig vizen, Váctól Kolozsvárig szárazföldön szállították?

...négy alkalommal – Bécsben, Hamburgban, Dévénynél, Pozsonyban – kellett vámot fizetni a szállítmányra? A nyomda beszerzésének és felállításának költsége kb. 4500 forintra rúgott, amiből 650 forint szállítási költség volt.

...ebből az összegből a jelzett korban 45 000 liter bort vagy 1500 sertést lehetett volna vásárolni?

...a kolozsvári nyomdában 1697 és 1702 között 12 mű jelent meg nyomtatásban?

...a kolozsvári unitárius nyomda csak 20 évig működhetett? 1716-ban a Habsburgok katonai erővel elfoglalták a főtéri templomot és a katolikusok birtokába juttatták. A kisajátítások során – más javainkkal együtt – veszítettük el a nyomdát is.

JÚLIUS

Szenved-e valaki közöttetek? Imádkozzék! Öröme van-e valakinek? Énekeljen dicséretet!

Beteg-e valaki közöttetek? Hívassa magához a gyülekezet véneit, hogy imádkozzanak érte, és kenjék meg olajjal az Úr nevében.

És a hitből fakadó imádság megszabadítja a szenvedőt, az Úr felsegíti őt, sőt ha bűnt követett is el, bocsánatot nyer.

Valljátok meg azért egymásnak bűneiteket, és imádkozzatok egymásért, hogy meggyógyuljatok. Nagy az ereje az igaz ember buzgó könyörgésének.

(Jak 5,13–16)

Bizalom

Ábrahámmal állok a hitben.
Ő még törvényen kívüli, körülméletlen.
Nem a szolgaság fia, hanem kétségbeesett édesapa.
Feláldozni készül a legszebbet, legértékesebbet.
Szenvedsz?
Imádkozz!
Bonts szárnyat.
Nyiss ablakot.
Tisztulj!
...járt utat a járatlanért...
gyökerek és talpaltnyi szikla nélkül,
új tömlőnek bora lenni,
folt lenni valamelyik ruhán,
gondolat vagy segítő kéz,
sápadtan remegve és kicsit félve
ha kéri a legkedvesebbet tőlem, és kiderül rólam, hogy mégsem.
Merhetek-e önfeledten énekelni, ha örömem van,
csak forogni körbe-körbe
vagy egy nagyot kiáltani
egészen hátul a kert végében
csak egyedül.
Hol a törvény, hol a fogság?, a zsíros fazekak árnyéka,
szabadság, szabadság:
te szülj nekem rendet.

Gyarló istennők

Ami egyszer megszületik, az örökké élni fog. Akkor is, ha sosem látjuk; ha nem látjuk nap, mint nap; ha nem beszélünk róla; ha kivásik az emlékezésből. Az élet nem a szemmel láthatóval kezdődik, és lüktető hatása azután is sokáig érezhető még, amikor új idők változó világa fölémészti a gyökereket és lombokat.

A hídfára könnyöklő testtartás büszke, könnyű kort sugárzott. Barna szemére fény hullt, és imára kulcsolt tenyerében valamit feszülten szorongatott. Álmai mintha színesebbek, kedvesebbek lettek volna madártávlatból. Jó irányban tekintett; saját álmait látta?! Vágyai dala most tűzgolyóként égette két kezét. És égették egész belsejét a hangok, mint a vágy azon a mámoros hajnalon. A sejtelem, hogy meg kellene ragadni, keblére szorítani, mit ölebe zárt, aprócska volt, miként a sejt. S a tornyosuló felelősséggel duzzadtak óriásra kérdései. Olyan kérdések, melyek magukba rejtik a választ. Az egyszerű, félelmetes választ. Mert úgy van ez, hogy amikor magunktól kérdezzük súlyos dolgokat, akkor valójában már tudjuk a választ. S azért beszélgetünk, hogy könnyebb legyen kimondani a nehezet.

Arra gondolt: csak lazán! Nem nekifeszülni a problémának, hisz a dinamika törvénye szerint a kisebb hatóerővel arányosan, kisebb lesz a test/a probléma lendületváltozása. Okos gondolat, büszkélkedett a táncoló víztükörben, csakhogy érzései fényévekre voltak a fejétől. A félelem pedig halálra rémisztette, megfeszítette, és beszűkítette gondolatait. Ez volt az egyetlen valóság számára az utóbbi hetekben, mely minden porcikáját átjárta. Teste szüntelenül riogatta. A szaporodó rosszulletek halálfélelemmel töltötték el; határai merevebbek lettek, mint korábban bármikor. És azokat sem föladni, sem átlépni nem volt ereje. Az illatok bűzös szaggá változtak, és az evés fikarcnyi örömet sem nyújtott. Ki is hagyta pár napja; minek erőltetni, ha úgysem marad meg benne?! Hiába hallotta korábban, az jó jel; a kellemes érzések csíráját sem tapasztalta magában. S ha erre gondolt, persze, lelki-furdalása lett. A pillanat vergődő foglyaként egyre jobban szorult rá az idő nedves kötele.

Most kellene ölébe ájulni valakinek, és pár hónapig csak megnyugtató altatókat hallgatni, míg megszületik a vágyakozás az után, ami már övé. De mi lesz, ha mégsem fog megszületni?! Hiszen a vágyakhoz, álmokhoz, miként az alváshoz is, el kell engedni a pillanat fellegeit. Bízni kell abban, kivel megosztja ágyát; azokban, kik tanúi életének. Hogy mellette lesznek másnap, és még sok másnap is. A reggeli fény azonban beláthatatlan távolságban volt. S a világ szeme-szája oly örvénylőn bántólag benne, hogy könnyebbnek tűnt a felmerülő bűn lehetősége, mint az egyedüli szülő terhe. Az élet feltétel nélküli tiszteletére vonatkozó szigorú értékrend és az apa-anya-leosztású társadalmi konvenciók most egymás ellen fordultak benne. Még a hajdani tanítás is eszébe jutott, hogy házasság előtt ne... S amennyiben igaza van az absztinencia hirdetőknak, úgy még terhesebb a lelke. Pedig nem hitte, hogy igaza van; de ez a megváltozott állapot, lám, micsoda gondolatokat ébreszt. Nem elég a félelem, még ez a büntudat is az édes életért. Mire is irányul: a már megtettre vagy a tervezettre?! Az ájulás amúgy kizárva. Elég világosan megmondta ő, nem akarja senki ringatását. „S ha ő nem akarja, én miképp akarhatnám?!” Gyűrűzik az elutasítás férfiről nőre, s nőről méhére, ki tudja, hány nemzedéken át?!

A folyóba hulló válasz végzetes. „Dunának, Oltnak egy a hangja...” – értheti ezt egy harmadik?! Ki gyarló, mind bűnözik végül. S az ítélkezésben méltóságunk sérül. Köpött egyet a mélybe, s válla leereszkedett, tenyere megnyílt. Felek találkozása vetélő egység – önnön líraisága, ha megérinti, talán elérzékenyül. De a fájdalomra és dühre is meg kell érni. Aki meggyőzhette volna, elvetette. Bizalmatlanság tekintetében kvittek voltak. Kire is haragudhatna?! Ja, a prúd világra, hogy nem menti föl!? De hogyan tehetné, ha mélységesen hallgat, vagy úgy beszél, ahogy, erről a dolgról?! Fekete-fehér szemüvegen át bántóan egyszerű az élet. Ha tudná, hogy beteg lesz, kidobhatná. Megértő bólogatással fogadnák, és nem lenne, kit bánni; mit megbocsátani. Hasonlóan, ha veszélyeztetné az ő életét. Mi lett az emberből, hogy rostál, szelektál kénye kedvére; Isten módjára dönt életek felől; és közben, szintén Hozzá hasonlóan, ítélkezik?!

Mert az még rendben van, hogy a többség nem támogatja Istent-játzó tettében (különben támogatja is, hisz törvényes egészségügyi kereteket biztosít), de hogy egyetlen tetteivel azonosítva megvesse és bűnösnek kiáltsa ki az egész embert – nos, az vajon mennyire életpárti?! Velejéig

rágták e nagy kérdések: akar-e majd emlékezni, ha a világa súlyos bűnként emlékezteti naponta tetteire?! Nem nyíltan, hanem tiltó, elhallgat(tat) ó csendjével. Gyengeségével lehetetlen együtt élni, ha nap, mint nap szembesül vele. Mégis hol lesz hitében, emlékezésében a keskeny ösvény, mely segíti nem elfeledni, és ezáltal többé nem elkövetni?! Próbálta enyhíteni a helyzet súlyát, menteni magát, de csak mások ellenébe sikerült: nem velem kezdődik a történelem; az orvos megcsinálja; lesz másik; milyen lenne Neki, apa nélkül, stb. stb. Silány per! Sajnálta is, szégyellte is gyarló lelkét; de most ezt kinek mondja?! Az ilyesmivel hallgat az ember. Nem; nem így tervezte ő sem! Nem is támogatja, sem elviekben, sem gyakorlatban. Most mégis megteszi – ennyire futja hitéből, pillanatnyi erejéből. Ez a meghasonlás! S ha megtörténik, ha annyira sokan elcsúsznak, mint azt a statisztikák jelzik, akkor mégis miért erősebb még mindig az erkölcsi stigma, mint a vallási alapú el- és befogadás, a megbocsátás?! „A törekeny egyensúly fenntartása e gyermekarcú világban, zsidó-keresztény gyökerű hitünk és értékrendünk szerint csak úgy valósulhat meg, ha úgy utasítjuk el az életre törő agressziót, hogy közben szívünkhez emeljük a válságban levő egyént. És akképp állunk ki a szabadakarat mellett, hogy nem támogatjuk az életellenes szabadságot. Keskeny ösvény. De ez az egyetlen visszaút a hithez, a megbocsátó, gondviselő Szeretethez. Ha integrálódunk e kultúrába, egyházba mi, azok a nők, férfiak, kik mégis.” Az elmélet jól ment. Most mégis miért e magányos sikoly egy sztrádán, mázsás teherrel?!

Amint ott állt, két part között kiüresedve, háttal keletnek, a nyugvó nap fényében derengeni kezdett: tudatlansága örökre és pótolhatatlan hiányt okozó. Egyszerre vesz és mulaszt el hozzáadni valakit e világhoz. Önnön kénye-kedve szerint, mint gyarló istennő. Mert azt hitte, hogy tudja vágyairól az igazat. Lám, kiderült, hogy hazudott magának. És most gyorsan újra kell tervezni ezt a sarkaiból kifordult világot. Mintha ez olyan egyszerű lenne.

Elindult a túlsó part felé. Ahogy kezét kabátja zsebébe dugta, megérezte a gyertyát. A nedves őszi avar illata orrába kúszott, és számolt... másfél hónapos lenne, három éves, iskolás, tíz. És minden évben visszajárt az Aligéltek Hídjához, hogy japán szokás szerint gyertyát gyújtson, emlékezzen. Ott vannak templomok, melyekben ezer s ezer gyertyát gyújtanak meg nők, mert hitük szerint, ha egy nő *bármilyen* módon elveszíti méhének gyümölcsét, és elfelejti őt, vagy nem akar többet gon-

dolgozni róla, akkor ennek a sejtelemnek a lelke beteggé teszi és üldözni fogja. Ha viszont megtartja a kapcsolatot, akkor az őrangyalává és segítőtjévé válik az anyának. És úgy tartják meg ezt a kapcsolatot, hogy minden élettelen élőért egy gyertyát égetnek addig, amíg élnek.

Ébred az ország. Nem mélységes álmából, hanem tudatlanságából és bizalmatlanságából. Sokan lejárnak a folyóhoz, és egyre többen beszélgetnek. Mindarról, ami létezik: fájdalomokról, bűnökről és büntudatról, megelőzésről, tudatosságról, hiányról. És az Élet napos oldalairól is. Az egyház hangja reménykeltő: tiltás és bélyegzés helyett felvilágosít. Kezd igaz küldetése szerint működni: puha otthont teremt a legtörekényebbek számára; visszafogadja gyermekét egyedül nevelő szolgáló-leányát, odahajol a megsebzettek szívéhez. A pap felismerte, hogy ő is ember: már alig-alig erkölcs-csöszködik. Az emberek többet jelentenek számára tetteiknél. És büntudatuk oldására megértő és elfogadó légkört teremt. Így segíti önazonosságukban, hogy amire korábban *kép-telenek* voltak, vagyis, amit nem tudtak kép formájában megjeleníteni, elképzelni maguk számára, arra *kép-esek* legyenek. A hídon egyre kevesebben állnak. Aki pedig odakényszerül, azt vigasztalják: aki változhat, csak az nem zárja ki a tökéletesedés lehetőségét. Isten ezen az úton vár ránk. Milyen lenne az a világ, melyben úgy tekintenénk az emberekre, mint változásra képes teremtmények?! És ebben ne hagyjuk magukra!

Pitymallatkor

Az öreg ember leült a ház előtti töltésre s egy járompálcával piszmogott. Bicskája nemigen fogta a kemény bükkfát, feltápászkodott hát, elment a kőasztalig, ráköpött a szélére s odafente néhányszor a pengét. Végighúzta rajta a hüvelykujját, jónak találta, letelepedett ismét s hozzálátott a faragáshoz.

Felesége a pitvarban térült-fordult. A sütőkemence padkájáról lerángigált egy ócska zsákot, színültig merített egy fakupát a benne levő törökbúzába s hátrament vele a trágyadomb felé. Amennyi majorság, mind ott kapirgált. Mikor meglátták, egykettőre otthagyták a szemetet, szaladtak feléje, de azért szokásból biztatgatta őket: „Pirika, pirika, pity-pity!” Egy kövér réce a hasát a földön húzta s minden harmadik-negyedik lépésnél elbotlott, úgy sietett, nehogy elmaradjon a kukoricától.

Egy perc alatt eltakarították a földről a szemet s húzódtak a ketrec felé. Az emeletre a tyúkok s a csirkék sétáltak fel egy odatámasztott karrón. Némelyik megcsúszott a tolongásban s előlről kezdte a dolgot. Elültek a rudakon, közbül a kakas méltóságteljesen pöffeszkedett. A récék még egyet-kettőt bukdácsoltak az istálló melletti pocsolyában, aztán ők is elfoglalták helyüket a földszinten. Az öregasszony elreteszelte az ajtót s visszaindult. A kőasztal melletti ágasról levette a sajtárt s a kútnak tartott. A vederben egy csepp víz sem volt, márpedig fejés előtt ki kell rázni egy kicsit az edényt.

Odakiáltott az embernek:

– Jüjjen már ked na, húzzan egy kicsi vizet!

Az öreg felszedelőzködött, letett mindent a kőasztalra s a kúthoz ment. Megmerítette a vedret, felesége alája tartotta a sajtárt, belelocsantott egy csupornyit vizet, kiöblítette, s aztán ment az istállóba. Az ember utána.

Ott vakargatta a tehének farát egy-egy kicsit, míg az asszony fejt. Az illatos, meleg tej csurranva habzott a sajtárban, a tehének jámboran állták a fejést.

Az öreg az ajtófélfához támaszkodott, kivette harisnyája ellenzője mellől a dohányzacskóját, s a kis veres cseréppipát elkezdte tömködni.

Egy szál kénes gyufát végighúzott a szűrharisnya szárán kétszer-háromszor, míg sisteregni kezdett. A szaga egy kicsit csavarta az orrát, megvárta, míg sárga lángot vetett s aztán a dohány felé tartotta. Nagyokat szívott a kis, mocskos pipaszáron, közbe-közbe az ujjá hegyével taszigálta ide-oda a dohányt s forgatta jobbra-balra a gyufaszálat. Mikor egészen végigégett, a parányi csonkot rátette az égő pipára s rácsapta a kupakot, aztán a feleségéhez fordult:

– Feri is itthon lehetne már. Ott áll a szekér teli lucernával, ki hányja le? Reggel pedig ki kell menni vele a rétre!

– Hát aztán, vasárnap van – felelt az asszony –, a táncnak is csak most volt vége, nem hallja ke, hogy jönnek az utcán a fiatalok?

– Tánc ide, tánc oda – morgott az öreg –, elég lehetne a táncból. Már azóta három feleséget is táncoltam volna magamnak!

– Ke igen, me’ ke erősen fájın legény – vágott vissza csípősen a felesége, de aztán belátta, hogy igaza van az urának. Elférne a háznál egészen jól egy menyecske, az ő karja már a fejés után is elzsibbad, a nagyobb dologtól pedig olyan nyilallás áll a derekába, hogy meggörbül tőle. Szó, ami szó, nem ártana, ha Feri asszonyt hozna a házhoz. Tudja isten, hogy mi van ezekkel a mai fiatalokkal. Régen, ahogy a legény hazajött a katonaságtól, az volt az első dolga, hogy megházasodjék. Ezek csak állnak, tátják a szájukat, mustrálgatják a lányokat, ez se, az se jó, mintha a háborúban mind grófkisasszonyokat lapogattak volna. Ami igaz-igaz, egy kicsit idős a legény. Huszonnyolc esztendő. Mikor az öreg annyi idős volt, már hétéves házasok voltak. Lehet bizony, hogy a huszonegy esztendő fa hamarább fog tüzet, mint a huszonnyolc esztendő.

Aztán hét évig egyfolytában katonának lenni, az se tréfadolog. Szegény Feri, éppen az utolsó esztendejét szolgálta, októberben szabadult volna. Hát egyszer csak kiüt a háború, elviszik a legényeket Galíciába, Szerbiába. Nesze neked, Feri lelkem, még négy esztendő.

Az öregek, ahogy hazakerült, eleget biztatták:

– Házasodj meg, Feri, látod, mi is vének vagyunk már, hátha meghal anyád, mi lesz velünk?

Azt éppen nem lehet mondani, hogy került volna a legény a fehérnépet. Minden nemzetsége jóvérű ember volt, de nem tudott sehogy se megállapodni egynél, aztán tudja az isten, mit hoztak ezek magukkal a háborúból.

Akármilyen jókedvük volt, valamelyik csak elkezdett beszélni a katonaságról, aztán egyik is mondott egyet, másik is tett hozzá valamit, mindjárt elborította valami keménység az arcukat. Olyan vasárnap délután nem volt, hogy Sánta Mózsi el ne kezdte volna:

– Hej Feri, Feri! Emlékszel-e, hogy mi volt Komarovnál? A csillagát annak a sturmnak, ha ott nem vagy, komám, ma én sem vagyok itt!

A leányok, surbankó legények, asszonyok, öregek, aki csak ott volt, körbeálltak s úgy lesték a Sánta Mózsi beszédjét.

– Úgy volt az, hogy ahogy sturmolunk, hát csak megyünk előre-előre. Egy-egy kicsit futunk is. Lőnek a muszkák az angyalát erősen, könnyű volt nekik, mert benn voltak a dekkungban. Le-lecsaptuk magunkat, mikor erősen muzsikáltak a golyók. Egyik felől futott Pálfi Dénes, másik felől Feri, a közepin én. Hát egyszer csak szegény Dénes elesik, hátranézek, hát éppen a homlokán ment be a golyó. „Na szegény Dénes, te sem búcsúztál el az édesanyádtól” – mondom, s azzal futunk Ferivel előre. Hát amikor a dróthoz érünk, felugrálnak a muszkák, de olyan kutya nagy emberek voltak, mint egy havas. Még annyi időm sem volt, hogy jól megnézzem őket, egy nagy veres szakállú nekem jön a szuronnal. Na, Sánta Jóska, te sem eszel több puliszkát, gondoltam magamban. Már a rokkomat piciszkálta a vas hegye, se nem láttam, se nem hallottam, azt hittem, hogy már a mejjemben van a vas, hát csak látom, hogy megcsóválja Feri a mannlichert s úgy odavágja a muszka fejéhez, hogy egyszeribe nyitva felejtí a száját. Még recsegett a koponyája a puskatus alatt, s olyan lyuk maradt rajta, hogy egy vakarót belé lehetett volna dugni. Felfordult a muszka s még keresztet vetett szegény. Isten úgy segítjen, meg-sajnáltam.

Az ilyen beszédek után mindig ott maradt a háborút járt, öreg legények arcán valami komorság.

De telt az idő, s az Isten szép, kék ege, a zöld mező, a rögre hulló ve-rejtek elmosták a nehéz emlékeket. Megenyhült az emberek szíve, s lassan-lassan Feri is rájött arra a gondolatra, hogy nem ártana asszonyt vinni a házhoz.

A két öreg egymás mellett ült a töltésen, mikor belépett a kiskapun. Ő is odatelepedett. Az anyja kihozta a vacsorát, ettek s szótlánul nézegették az udvart, az eget.

Azt mondja egyszer csak az öreg:

– Hát aztán mi lesz, Feri?

– Hát már mivel, apám? – kérdi a legény.
– Hát az étellel, fiam – dünnyögi az öreg.
– Valahogy csak megélünk. Eddig is éltünk, ezután is élünk, ha a Fennvaló is úgy akarja – így a legény.

– Rosszul élünk, fiam!

– Miér', apám?

Az öreg kiveszi a pipát, a zacskót, a pipaszurkálót az ujjasához törli, megtömi a cserepet, gyufát gyújt, tempózik a pipával, kettőt-hármat szippant, szortyogtatja a szarat, köpik egyet, félretörli a bajuszát, nyel egyet – aztán mégsem szól semmit.

A felesége sóhajtozik nagyokat. A legény cigarettát facsar s forgatja jobbra-balra, de nem gyújt rá. Várnak. Besötétedik. A kutya a kapu elé fekszik s a két első lábára hajtja fejét, az eresz alatt meg-megmozdulnak a galambok, az istállóból ide hallszik, hogy ropogtatják a tehenek a lucernát s közbe-közbe nagyokat fújnak.

Egyszer csak megszólal Feri:

– Édesapám!

– Mi a te?

– Hát azt akarom mondani, édesapám, hogy új kenyérre lehetne?

Az öreg kiveszi a pipát a szájából, hümget vagy kettőt-hármat, az öregasszony még nyeg belé, olyan boldog. Megint hallgatnak.

Az öreg ember azt mondja:

– Aztán hogy és mint?

Megint csend. Ezalatt az öreg elgondolja, hogy ez már beszéd. Meg akar házasodni a legény, mégpedig hamarosan, csak nehogy valami boldonság legyen a dologban. Még kitelik tőle, hogy valami özvegy menyecskét akar elvenni, vagy valami „város kapuját”, vagy holmi koldust, aki egy rongyos fersingben jön a házhoz. „Csak megszabadít az effélétől a mennybéli Isten” – gondolja, kérdezni mégsem akar. Mondja meg a fiú.

Az öregasszony fészkelődik, majd felveti a töltés, hogy megtudja: ki lesz a menyé.

– Feri lelkem, édes fiam, drága gyermekem, aztán kit akarsz elvenni?
– kérdi remegve.

Ez már tiszta beszéd. Erre már felelni kell.

Feri hallgat még egy kicsit, aztán egész halkkan mondja:

– Zsófit, Vég Zsófit.

Szótlanul ülnek. „Hej az áldóját — tusakodik az öreg —, ez már aztán fájin. Ezt már eltalálta. Éppég a kedvemre. Egyetlen gyermek, van nekik vagy nyolc holdjuk. De milyen! Na, egy szó mint száz, ha a »Kaptatóban« is az én ekém szánt az ősszel, az már nem tréfádolog.”

Az öregasszony csak sóhajtozik. Meg van tökéletesen elégedve a helyzettel.

Üldögélnek csendesen egy darabig. Aztán az öreg feláll s azt mondja:

— Hát igazítsd, fiam, a dolgot egykettőre!

Aztán bemennek a házba az asszonnyal.

Feri kinn marad. Elszívja a cigarettát s kimegy az utcára. Egy kicsit nézelődik jobbra-balra, aztán megindul Vég Zsófihoz. A házuk előtt megáll a kiskapu mellett s vár. Mikor járást hall az udvaron, köhint egyet.

Szép csendesen megnyílik a kapu, s ott áll Zsófi. Feri bemegy s beteszi maga után az ajtót. Megállanak a kis kertben. A legény dereka mellett egy hosszú szál mályvarózsa nyúlik fel, s lilaszín virágai az arcához érnek.

Feri átfogja a derekát s úgy beszélgetnek.

– Szóltam apáméknak, Zsófi – mondja a legény. A leány nem szól semmit. – Azt mondták, hogy új kenyérre lehet – folytatja Feri. Csendesen nézik a csillagokat. A legény magához öleli a leányt, megcsókolja:

– Beszélj édesanyáddal, Zsófi lelkem! – Zsófi hozzásimul s azt mondja:

– Beszélek, Feri!

Hallják, hogy kinyílik a pitvarajtó.

– Zsófi, Zsófi! – kiált a leány anyja. Zsófi odaszalad. Halkan beszélnek.

– Ki van itt? – kérdi az anyja.

– Feri – felel a leány.

– Hát aztán mi lesz már? Jaj, Zsófi fiam, ha hozzám annyi ideig járt volna egy legény, s még nem tudtam volna, hogy elvesz, vagy nem vesz, kisült volna a két szemem!

A leány szégyelli mondani, hogy hát hiszen jól tudja ő, hogy mit akar Feri, csak simogatja a köténye szélét s hallgat.

– Na eridj – sottogja az anyja –, de nekem reggelre megmondd áper-tén, hogy mit akartok!

Zsófi visszamegy Ferihez s a viláért el nem árulná neki, hogy miről beszélt az anyjával.

Ott diskurálnak sokáig a kiskertben, suttogva összevissza mindenről. A nyári éjszaka illatos, meleg, édes bódulatba ringatja őket. Zizegnek a falevelek fejük felett, s finom kis csattanásokkal felelnek nekik a csókok.

Elfáradnak s felülnek a csűrben a lucernás szekérre, egymás mellé dülnek s nézik a csillagokat. A hold sarlója percről percre fogy, keleten egy parányi sáv megszürkül az ég setétjén. A kakas elkukorékolja magát, s a szomszédokban felelgetnek a többiek. Álmos, édes kábulatban fonódik a leány a legényre. Az erősen szorítja magához s asszonnyá akarja tenni. Zsófiika megdöbben. Visszahúzódik. „Istenem, hátha aztán elhagy” – vág lelkébe a kételkedés.

— Mit akarsz, Feri? Nem szabad! Hátha meggondolod a dolgot?

A legény szándéka tiszta, mint a falu fölött lebegő hajnali levegő, de nem enged. Ő is biztosítani akarja a leányt.

— Esküdj meg, Feri! – kéri Zsófiika. Feri felemelkedik dőltebből, felnéz az égre, s azt mondja:

— Isten engem úgy segéljen, s az a szép fényes csillag az égen – s rámutat a tündöklő hajnali csillagra –, hogy elveszlek, Zsófikám lelkem!

A leány boldogan búvik az ölébe. Összeborulnak, mint két egymásba szakadó folyó. Az éjszaka sóhajt, s a csillagok tanúbizonyságul ragyognak a frigyhez.

Zsófiika fázósan lopózik be a házba. Az anyja felébred:

– Jézus Mária, te leány, hiszen pitymallik már!

– Feri azt mondta, hogy újkenyérkor megtartjuk! – súgja Zsófiika.

– Az már más – mondja az anyja, s nyugodtan alszik el abban a tudatban, hogy már két asszony van a szobában.

Terhesen

Régi és „nagyon régi” sírköveket gyűjtöttem földél alá Kolozson. Cikkezett róla a sajtó és említette a Kolozsvári Rádió is. Több darab az 1600-as évek második feléből való, melyek – megítélésem szerint – rászolgáltak a „nagyon régi” jelzőre.

A mai eszmeifuttatásom tárgya egy sírkő szövege, amelyet Márki Ádám metszett 1818-ban. Ez a sírkő alig 200 esztendő, de szövege okán érdemesnek tartottam a 17. századiak közé menteni. Íme: „E SIRBAN NYUGSZIK SZIGETI BORBÁRA KI TERHESEN HÁGVÁN-FEL AZ HÁZ HIJJÁRA KISASSZONY HAVÁNAK XXV KÉN GRÁDITSROL LEESVÉN HALÁL PRÉDÁJA LEND. MINNDSZENT V-KÉN ÉRTE GYÁSZOS ESTE. NYOLCADIKÁN SIRBA TEMETTETETT TESTE MDCCCXVIII ESZTENDŐ UTOLSÓ NEGYEDÉBEN IGY LEVE VESZENDŐ. FÉRJE, MIHÁLY S FERENC FIAI SIRATYÁK KIK A KESERÜSÉG TÖVISÉT ARATTYÁK. AMAZ 7 EZ PEDIG 6 ESZTENDŐS MIKOR ANYOK VAGYON KOPORSOBA ZÁRVA. XXVIII ESZTENDŐT TÖLTÖTT ÉLETBEN VIII ESZTENDŐT NYUGODT HIV FÉRJE ÖLÉBEN KITÖL MOST SIRHALMA ELZÁRJA DE A JOBB ÉLETBEN MAJD MAGÁHOZ VÁRJA”

Mélyen megindította bennem az együttérzést a fiatal asszony halála, részint a szerencsétlenség okán, részint azért, mert terhesen érte a tragédia. Később jöttem rá, hogy a terhe az nem a magzata volt, hanem valamit cipelt kosárban, esetleg zsákban (pl.: „dagadt ruhát a padlásra” lásd József Attilánál). Abban a korban, ha gyermekáldásra várt a nő, akkor várandós, viselő vagy áldott állapotban volt – eme jelzős szerkezetekkel illették a jövődó édesanyákat. Azt nem tudom megfejtetni, hogy ez az „áldott állapot” mikortól vedlett át terhessé? A válasz a nyelvészekre tartozik, de egyet tudok: valahol valami elromlott, mert erre utal minden statisztika, és most a „család évében” (az írás 2011-ben született – szerk.) még hangsúlyozottabban.

Szigeti Borbára a poggyszával eshetett hanyatt, és így érte szegényt a végzete. Amíg a gyermek vállalása az áldott feladat helyett terhes kifejezéssel van megfogalmazva, addig félő, hogy a nemzet „grádcisán” könnyen „hanyotág” vágódunk.

Kedves fiatal házasok! Legyetek bátran várandósak, áldott állapotban, népünk jövődójének drága viselősei!

A Dávid Ferenc Egylet és a „Nők Világa”

Nekem jutott a szerencse, hogy a Dávid Ferenc Egyletnek 20. évfordulóján tartott gyűlése alkalmával örömmel jelenthessem, miszerint az unitárius asszonyok is szívvel-lélekkel érdeklődnek egyházuk és egyletük munkája iránt, és már közel 3 éve, hogy az Unitárius Közlöny mellékletét, a Nők Világát, habár csekély erővel, de nagy buzgalommal megalapították.

E kis lapról, valamint szerény női munkásságunkról éppen itt, Kolozsvárt volt szerencsém ezelőtt két évvel egy rövid felolvasást tarthatni. Ma sem okadatolhatom munkánkat más érvekkel, mint a milyenekkel akkor tettem azt. Hogy az unitárius asszony, ha szellemi foglalkozást óhajt, elsősorban egyházának munkája iránt érdeklődik, annak szellemében építi otthonát, és annak szárnyai alatt kíván dolgozni a közjóért, annak okát most is abban a körülményben látom megfejtve, hogy ma az unitarizmus egyértelmű és egyéredű az általános műveltséggel, felvilágosodottsággal és minden ésszerűen haladó evangéliumszerű munkával.

A mi kis női lapunknak is az a feladata, hogy úgy képviselje a nők világát, a hogy a mai kor megkívánja annak létezését. Ne méltóztassék engemet kinevetni, ha azt merem állítani, hogy a mai józanabb, tisztábban látó és sokat követelő világban a legnehezebb szerep jutott a nők világának. Mert a mai jobb ízlésnek meg nem felelhet már sem a régiek vakon hívó, tudománnyal és haladással nem sokat törődő, csakis alantas női munkát végző asszonya, sem az újabb kor nagyon is emancipált, férfias nő-alakja, ki nagyképűen dobja el magától a vallásosságot és háziasságot, hogy csakis a tudománynak és férfias sportoknak éljen, hanem ma már szigorúan megkívántatik a nőtől, hogy az úgy a szellemi téren, mint a háziasszony teendői körül egyformán állja meg a helyét, hogy szükség esetén itt is, ott is egyformán érvényesülhessen. S míg a férfi munkálkodásánál hamarabb megbocsátja a világ, ha az esetleg nem is egyezik meg egészen a vallás kívánalmaival, a női munkánál ösztönszerűen helyes érzéssel mindig megkívánja az evangéliumi szellemet.

Ismételve hangsúlyozom, hogy ennek a nők világának akar szószólója lenni a mi kis lapunk is, mely egyházunk és egyletünk védelme alatt jelenik meg.

Ha van egyház és van egylet, mely hivatva van a mi lelki világunkat ezen a nehéz középúton megtartani, és eszméivel ezt folyton támogatni, úgy elsősorban Dávid Ferencnek felvilágosodott, a korral haladó és mégis oly józanon látó és ítélő egyháza és egylete valóban e célra van teremtve.

De viszont, ha van háládatos nő a világon, ki a szabadságért küzdő hazája mellett a szabad eszmékért küzdő egyházát is egész lelki világával kívánja szeretni és szolgálni, az bizonyára elsősorban az unitárius aszszony.

Ebben látom én azt a szoros, elöttem felbonthatatlannak látszó kapcsot, mely az unitárius egyház és unitárius nők világa között létezik.

De ismét örömmel jelenthetjük, hogy e szoros összeköttetés mellett is az unitárius nők világát képviselő mi kis lapunk immár bejárja az ország minden felekezetének házait, észrevétlenül terjesztve itt is, ott is a mi szabad eszméinket, a nélkül, hogy lerombolná a más vallásúak hitét. Hiszen a korszak már, hála istennek, lejárt, midőn azt hitték, hogy a szabad vallásos eszmék csakis rombolnak; ma már jól tudjuk, tapasztaljuk, érezzük, hogy azok mennyire építő hatással vannak az általános vallásügyre nézve; és én meg vagyok arról győződve, hogy azáltal, hogy az unitarizmus sok megfejthetetlennek látszó vallási kérdést nagy szellemi fejlettségénél fogva könnyű kézzel old meg és minden törekvése oda irányul, hogy az evangéliumot minél világosabban egyeztesse össze a modern tudományokkal és ízléssel, már nagyon sok más vallású embert bekített ki saját egyházával, és vezetett vissza Jézus evangéliumához.

Valamint tehát egyházunknak sem az a célja, hogy magát erősítve terebélyesítse, külsőleg minél nagyobb szervezetet produkáljon, hanem megelégszik azzal az eredménnyel, hogy a hová eszméi bejutnak, a hová gondolatai elszállnak, ott az igaz ügy diadalmaskodik, a jóra való munka boldogul, és a küzdő lélek nyugalmat talál, ugyanúgy a mi kis lapunk is menten minden felekezetiességtől, csak arra törekszik, hogy a mely lelki világba eszméi belopódnak, ott – bármely irányhoz tartozik is a munkakör – megteremhessen az az evangéliumszerű igazság és az az ember-szeretet, mely felekezetiességgel nélkül tud és akar szolgálni a közjónak.

És ha ez minél szélesebb körben sikerülni fog, akkor eszméink lassanként pótolni fogják női munkánknál a hiányzó anyagi javakat is, mert szerintem nincs olyan javadalmakkal ellátott női egylet a világon, mely több áldást hozna a világra, mintha az unitarizmus páratlan erejét kihasználva, egy-egy odadobott eszmével mindszélesebb körben tudnók társadalmunk szeméről levonni a hályogot és felrázva embertársainkat a szívtelen közönyből, ki-ki tehetsége szerint szolgálna felebarátjának.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Hogy szíves türelmükkel nagyon soká vissza ne éljek, szabadjon még csak röviden arra buzdítani nőmunkásainkat a további lelkesedésre, hogy én meg vagyok arról győződve, hogy a ki unitárius munkában dolgozik és azt tehetsége szerint szellemileg vagy anyagilag támogatja, az nemcsak saját lelki világának, valamint magának az unitárius-ügynek használ vele, hanem egyúttal az egész emberiség és a jövő boldogulása érdekében dolgozik.

(Elhangzott Kolozsváron 1905-ben, a Dávid Ferenc Egylet közgyűlésén)

Tudtad-e, hogy...

...150 éve, 1864-ben született Perczelné Kozma Flóra író, az 1885-ben alakult budapesti Dávid Ferenc Egylet alapító tagja és alelnöke?

...az *Unitárius Közlöny* 1902-től *Nők Világa* címmel külön mellékletben kínál lehetőséget a nőknek arra, hogy írásaikat közölhessék, véleményüket kifejtthessék? Perczelné rendszeresen jelentkezett írásaival a lap hasábjain.

...Gyergyai Annával (Ferencz József püspök felesége) együtt első társelnöke volt az 1910-ben megalakult Magyar Unitárius Nők Szövetségének?

...a nőszövetség a Dávid Ferenc Egylet szervezeteként működött?

...az első vidéki nőegyletek a Homoród mentén alakulnak meg?

...az első nőegyleti alapszabály 1917-ben készül el?

...a nőszövetség feladatául tűzte ki a lányok és öreg nők, veszélyeztetettek gondozását, árvák ellátását, szegény lányok kiházását, templomi ünnepélyek előkészítését, tanfolyamok szervezését, illetve levelezés folytatását a faluból ideiglenesen (pl. tanulni, cselédként) vagy véglegesen eltávozott nőkkel?

...a nőszövetség 1933-ban kivált a Dávid Ferenc Egyletből, és önállóan folytatta munkáját?

...1948-ban, a nőmozgalom kommunista vezetés alatt történő egységesítése idején az Unitárius Nőszövetség is kénytelen volt beszüntetni munkáját, vagyonát az egyházra hagyták?

...1989 után több egyházköztségben is megindult a nők szervezkedése, de az országos szervezet újjáalakuló kolozsvári közgyűlésére csak 1992. szeptember 20-án került sor?

AUGUSZTUS

*Ti tehát így imádkozzatok: Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szentel-
tessék meg a te neved,*

*jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben,
úgy a földön is; mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,*

*és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk
vétkezőknak;*

*és ne vigy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól; mert tied az
ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.*

(Mt 6,9–13)

Miatyánk

A tanítvány imádkozni tanul.
A bányák mélyére vitte le azóta a megtanult imát az ember.
Ahogy koppant a kenyér, az ország, a hatalom,
élet szökött szikrába a falakon.
Templomok és karácsonyok lettek szentté,
tébolyultak, zarándokok, királyok.
Betegágyon úrvacsora helyett.
Börtönben a sötét zárkában fénynyaláb.
Zenésítve, sülve-főve,
Középkoron s Blandratáék agyán át.
Opció kereszténység szegletköve,
fémjele a megtérésre hajlóknak.
Levett kalappal túrik bárhol hangzik,
a pulóveres falusi férfiak.
Imádság mely elúzi a ködöt,
a meddő babonáját ismeretlen démonoknak.
Szent az idő, melyben elhangzik,
még ha a tanítványok nehezen virrasztanak.
Egy vallomás.
Itt nő velünk gyermekkorunk óta,
zsebünkben van a bicska mellett,
s kérdi valaki istenszerelmünket,
ránézünk, mint órára a falon,
hogy jár-e még az imamalom.

Szabadakarat

„...életünk hajója leköt bennünket, de ezen a hajón szabadon mozoghatunk” (dr. Luthard)

Szabad az akarat vagy sem? Évezredes kérdés. A válasz most sem fog megérkezni, de gondolkodni csak szabad!

Egyesek azt mondják, hogy nekünk embereknek szabad akaratunk van. Szabadon választhatunk a jó és a rossz között.

Én már itt zavarban jövök, mert mi a jó? Vagy mi a rossz? Éles határvonalat nem tudok meghúzni a kettő között, ugyanis felfogásomban a kettő viszonyfogalom. Ami nekem jó, az Neked nem biztos. Vagy fordítva.

Mindenki, aki egy rendszerben él, aki szabályoknak veti alá magát, megfosztja magát a szabad cselekvéstől, s így az indítékot adó szabad akaratától. De vajon az, aki folyamatosan a tökéletesre törekszik, levetkőzi a konvenciókat, lázad, vágyakozik, hallgat a belső ihlető kényszerre és meg is valósít elvontakat – az nem szabad?

Hallottam olyat is, hogy az ember determinált. Hogy a szabad akarat az egy édes illúzió. Látszólag van, hogy elhiggye az ember, hogy: *ő jaj be ügyes, jaj be megáldott*, de gyakorlatilag, ténylegesen: nincs. Mert az Isten akarata nélkül semmi sem történik! Ha Ő mindent tud és előre elrendelt, ha Őt nem lehet meglepni, ha Neki nem lehet örömet szerezni, akkor hiába minden fáradtság. Akkor kié a felelősség a döntésekért. Kié a felelősség a bukásért, a sikerért, a jó- vagy rossz létért? Mert senkinek sem kell mások miatt szenvedni. Minden józan gondolkodású ember elképzelése ez.

Elmúlt az az idő, amikor az édesapák ették meg a zöld egrest, és a fiainak vásott el a foga. A korrektség is ezt a tényállást kéri.

Kicsit kiegészítve a gondolatot: ha az akaratunk nem szabad, ha döntéseinket nem mi hozzuk meg, akkor hiábavaló az erkölcs. Hiába állítunk fel etikai szabályokat. Ha előre elrendelt minden, akkor nekünk ki nyílt szemű teremtéseknek nincs más dolgunk – emberi gondolkodás szerint –, minthogy hátradőlni, s hagyni, hogy történjen az élet.

De nem ez történik.

Vannak hangok, mely szerint a világ annak ellenére, hogy Isten azt mondta, hogy jó, nem az. A rossz, az életellenes a természetes valóság. Mert lám, több a sötétség, mint a fény. Nagyobb az égen a feketeség, mint a csillagok tüze. Az ember szabadságában az áll, hogy a jót tegye, hogy bízzon, és küzdjön. S ennyivel be is zárul a történet.

Igazán akkor zavarodik össze az ember, amikor mondjon, vagy bizonyítson bármit is a demokratikus rendszerben: jön a nép, aki azt mondja, hogy *ami a Nagy könyvben meg van írva, annak meg kell történnie. Annak be kell teljesednie.* Vagy *ez volt neki megírva, ez az ő sorsa.* S mert a nép a tudását a gyakorlatból meríti, vajon jogunkban áll-e azt megkérdőjelezni?

De mégis a kis ördög azt mondatja velem: igaz, hogy a kaszni adva van, hogy meghatározott a motor ereje, de ha nem szabad az akaratom, ha az életem kormánykereke, gázpedálja, kuplungja, kapcsolópálcája nem az én fennhatóságom alatt áll, akkor bábuk vagyunk. Akkor unalmas és értelmetlen az élet. Akkor hiábavaló a bánat, az öröm, a születés...

Bonyolult ügy.

Az akarat szabad, de a döntés, az akarat kivitelezése kötött. Egyszerűbben: nem azt teszem, amit akarok, hanem amit tudok. Az akarat a körülmény alárendeltje. Lehet akaratom szabad, ha kötnek a törvények és a ranglétra. Lehet akaratom szabad, ha kötnek az elvek, ha köt a státus, és az anyagi helyzet. Hiába erős és kitartó, ha nem kegyelem alatt álló, és nem pirít rá az elnyomó erőkre.

A negyvenes években történt, hogy a családot deportálták. Az édesapának volt három fia. Egy volt a kérése a jólelkű apának: gyerekeit engedjék szabadon. Első pillanatra úgy tűnt a tisztben van jóindulat, vagy nevezem másnak: emberség. Azt mondta, elengedem, de csak az egyiket. Gonosz hangon jött a felszólítás: *válassz! A három közül melyiket bocsássam szabadon?*

Szabad választás volt ez? A szabad akarat, a vágy és a cselekvési lehetőség nem volt kongruens. Választhatott volna a leszűkített lehetőség világában is. Hiszen mindhárom fiú, a legnagyobbik és az ikrek is azt kérték, hogy: engem válassz. Szabadon dönthette el, hogy melyiket válassza. Azon döntését is szabadon hozta meg, hogy mindháromról lemondott, mert választani nem tudott.

Nekünk a történet illusztráció, az édesapának pedig örök szenvedés. Mert az akarást nem támogatta a lehetőség.

Gondolkozzunk tovább.

Az emberiség egyik nagy félelme, hogy a gépek egyszer majd öntudatra ébrednek, hogy egyszer majd szabad akaratuk lesz, és választani tudnak majd a jó és rossz között. Érdekes a párhuzam. A bibliai történetben ez az, amitől az istenek félnek, s ami be is következik. S hogy ne legyen az ember olyan, mint az Alkotó, kiűzettek a tudatlanság, a kötött akarat földjéről. Odakint, a kerten kívül, azaz a mi életterünkben adott a körülmény, a feladat, a lehetőség. Ezek betöltésében, fel/kihasználásában áll a mi szabad választásunk. Adott a tudás, és adott a szabadság. És mi mégis az édeni állapotokat sírjuk vissza. Mert ugyebár: boldogok a lélekben szegények!

Ha egyszer a gépek öntudatra ébrednének, megnyílna a szemük, mint egykoron az embereknek, vajon, mi nem ugyanazt tennénk-e, mint az Isten? Nem szigetelődnénk-e el tőlük, nem határolnánk-e el magunkat s saját kényelmünk, saját képmásunkra alkotott „lényektől”? S hagynánk, hogy szabadon szervezzék meg magukat, szabad akaratuk szerint vessék alá magukat az egyetemes törvényeknek, vagy éppen szabadon dacoljanak velük.

Szabad az akarat vagy sem? Évezredes kérdés, és az is marad. De gondolkodni, azt mindannyiunknak szabad!

„...amit Isten akar, mely értelemben igen gyakran fordul elő a Szentírásban s jelenti az Isten törvényét, mely a parancsolatokat, ígéreteket és fenyegetéseket tartalmazza, és amely a zsinormérték és szabály, melyhez akaratunkat szabni tartozunk.”

(Szentábrahámi L. Mihály)

„Azt, hogy mikor és milyen körülmények közé születünk, nem választjuk meg. De emberi létünk ajándéka, az Istentől kapott tehetség: a gondolkodás és a szabadakarat képessége teszi lehetővé számunkra, hogy amibe beleszületünk, ami születésünk pillanatában adott, azon túl tudjunk csordulni, azt meg tudjuk haladni.”

(Török Áron)

„Nem is lehet másképp, mert abban mind a philosophusok, mind a theologusok egyetértenek, hogy szabadakarat nélkül sem erkölcsi jó, sem bűn nem létezhetik.”

(Rédiger Géza)

„Felelősek vagyunk tetteinkért, tehát szabad akaratunknak kell lenni. Még azok is, akik tagadják, úgy élnek a gyakorlatban, mintha szabad volna az akaratuk. Valóban, nem csak érezzük, hogy szabad az akaratunk, de hinnünk is kell, hogy szabadon akarhatunk és tetteinkben változhatunk, különben hiányzanék erkölcsi függetlenségünk, ami pedig okvetlenül szükséges, hogy érdemeik legyenek jótetteinknek. A javulás minden jó léleknek a legfőbb vágya, de ha rabja vagyok körülményeimnek, nem lehet szabad akaratom sem. Bizonyos tehát, hogy hitünk és meggyőződésünk szerint szabad az akaratunk.”

(Bodnár Zsigmond)

Kölcsönkenyér

Hosszú, perzselő szárazság után megeredt az ég csatornája s csendes eső permetezte az elhasadozott földben hervadó veteményt. Áron abbahagyta a paradicsomkötözést, lelkéből hála emlekedett az ég urához az áldásos esőért s rázendített a találó, ősi szép zsoltárra:

„A Te kútaidból a vizek soha ki nem fogynak,
hogy a földi szép vetemények szaporodhassanak.”

Jani komája a szomszédos kertben meghatódva a lélekből fakadó énektől, letette a kapát, átlépte a kerítést, lelke az Áronéhoz kapcsolódott, s együtt folytatták:

„A barázdákat megitatod a szántóföldeken,
a vetést szép esővel áldod, hogy jobban teremjen.”

Az eső szaporodott. A zsoltár befejezése után fedél alá húzódtak. Áron elővette dohánytárcáját, szivarat siritett s Janit is megkínálta a csempészett maroszléki szűzdohányból. Füstkarikákat eregetve, az abbahagyott munkáról beszélgettek:

- Miért kötözöd a paradicsomot? – kérdi Jani.
- Annak az a természetes módja – feleli Áron.
- Szőlőkötözésről hallottam, a paradicsomkötözésről nem.
- Kötözve szebb termést hoz, hamarabb érik, s nem rothad el nedves időben.

– Kötözetlen a föld melegétől hamarabb beérik.
– Ellenkezőleg van. A gondozatlan a sokféle ágazás miatt később érlel gyümölcsöt.

- Nehezen hiszem – ellenkezett Jani.
- Így tanultam, így tudom, így tapasztaltam – állította Áron.

Az eső elállott, a szivar elégett s füstje szétoszlott az ózondús levegőben. A vitát az Áron végszava zárta be:

- Meglátjuk kinek lesz előbb piros paradicsomja...

Áron, a tanult gazda, tovább ápolta, kötözte, permetezte a paradicsomot, s figyelemmel várta, mikor lesz állítását bizonyító piros paradicsom...

Jani a természet embere volt. Keveset törődött a könyvekkel, s a benünk rejlő tudománnyal. Úgy gazdásodott, ahogy őseitől látta.

– A paradicsomkezelés asszonymunka, kár a vele való pepecselés – hajtogatta. Most, hogy szóba került, gyakran megnézte: nem pirul-e? Július végén észrevette, hogy némelyik mállik s augusztus elejére egy darab megérett, ami éppen elég arra, hogy megcáfolja a tudományt. Átnézett az Áron kertjébe, ahol a paradicsom zöld volt, mint a hagyma. Leszakította a piros paradicsomot, sokrétű papirosba göngyölte, belehelyezte egy dobozba, mintha messzire szállítaná, s egy levelet mellékelte hozzá, melyben írva volt: „Kedves Áron komám! visszaemlékezve a múltkori vitára, ma augusztus elsején egy piros paradicsomot kölcsönzők Neked. Komád: Jani.” A csomagot lekötözte, elcímezte Áronnak, s kézbesítésre átadta a levélhordónak...

Áron, amikor a csomagot felbontotta, s látta a piros paradicsomot, el-
fehéredett a meglepetéstől. Felesége, Jucika sem állotta meg szó nélkül:

– Látod-e, megmondtam, ne mesterkedj a paradicsommal, mint az Elek bá bivala az új kapuzábéval. Ezért kár volt a sok pepecselés... Áron lenyelte az asszony megjegyzését. A tékájából elővett egy könyvet és sokáig lapozott benne.

– Minek búvod azt a könyvet? – ingerkedett Jucika. Jani nem törődik a betűvel, s mégis letromfolt.

– Igazad van asszony, de igazam lesz nekem is. Gyere ide, mutatok valamit. látod ezt a képet? A legkorábbi „Napkeleti” paradicsomnak a képe, amilyent Dani küldött. A miénk – mint látod – „Prezident” – késői fajta. Ezért történt, hogy Janinak – munka nélkül – előbb termett piros paradicsomja. Azonban sem Áron, sem a tudomány nem maradhat adós. Végy magot a „Napkeletiből”...

Jucika már januárba ládába ültette a „Napkeleti” magját. Május végén, kiültetéskor némelyik virág, másik bogyó volt. Jucika a gondozásban is segített Áronnak. Az egy méter sor, fél méter távolságú fölvert, másfél méteres karók déli oldalára fészket vájt, s azt homokföld érett trágya keverékével töltötte meg. Ebbe a meleg fészekbe ültették a palántákat, mert Áron szerint a paradicsom melegvidéki növény, s szereti a meleg fészket.

Peronoszpora ellen mész-kékkő két százalékos oldatával permetezték, egy-két szálát meghagyva karóhoz kötötték, hónaljzták s a gyümölcsöt gyérítették. Munkájukat áldás kísérte. Június végén csábítóan piroslottak a paradicsomalmák. Áron felkiáltott örömeiben:

- Megadjuk a kölcsönt!
- Még nem jött el a határidő – csitította Jucika.
- Becsületes ember határidő előtt fizet... Csomagolj bé egy paradicsomot, amilyen a Janié volt, tégy mellé egy nagyobbat, s helyezd a Jani tavalyi dobozába!

Míg Jucika csomagolt szásrétű papírba, Áron írta a levelet ilyenképpen: „Kedves Jani Komám! A múlt nyáron, augusztus elején, egy piros paradicsomot kölcsönöztél. Kölcsönkenyér visszajár. Ma, július elsején, egy hónappal a lejárat előtt, megadom kamatostól. Használd egészséggel, Komád: Áron.”

Jucika lekötötte, elcímezte a csomagot, s átadta a levélhordónak.

Jani, amikor kibontotta a csomagot úgy hányta belőle a papiroost, mint a bűvész a keménykalapba ütött tojásból a távírószalagot. Nem hitt a szemének, mikor kifordult a két darab piros paradicsom.

– Sohase képes – mondogatta. Bizonyosan Aradról hozatta. Ki látott a Hargita oldalán július elején piros paradicsomot? Huncutság, hamiság! még azt hiszi, csak a tanult embernek van esze! Nekünk is van, de szűkön költjük... Így morgolódva nyitott be az Áron udvarára, s messziről kedveskedett Áron felé:

– Hogy vagy te szemfényvesztő, te csaló, te szélhámos? Honnan vetted a piros paradicsomot?

– A kertemből – felelte Áron az igaz ember öntudatával.

– Szeretném látni a társait...

– Megláthatod, van még egy kosárra való...

Áron a paradicsomtáblához tessékelté Janit. Jani földhöztapadt lábbal, elnémult ajakkal sokáig nézte a sarokból kikandikáló piros paradicsomokat. Meggyőződve a valóságról megkérdezte Árontól:

– Ezt a mesterséget hol tanulta, komám?

– A könyvből paját...

– Azt a könyvet nem adnád ide?

– Én oda szívesen, csak nehogy olvasatlan maradjon!

Amerikai úti élmények

Baróti csoport látogatott Summitba (New Jersey)

A baróti és a summiti unitárius egyházközségek 2012 nyarán ünnepték testvérkapcsolatuk huszadik évfordulóját. Ez alkalommal látogatott Baróra a Jean Crichton író, kapcsolattartó által vezetett tizenkét fős csoport az említett év júliusában. Szeptemberben Kiss Alpár tiszteletes urat és Fazakas László gondnokot látták vendégül Summitban, ugyancsak a huszadik évforduló ünneplése alkalmával. Több mint egy éves szervezés és gyűjtés után, 2013 augusztus elsején az eddigi legnagyobb létszámú, tizenhét fős csoport indult Barótról Amerikába, Egyed Árpád vezetésével.

A csoport további tagjai: Ilkei Tünde kántor, Csíki Csongor és családja, Mónika és Magor, Fazakas Melinda, Zsombori Csaba és Bardocz Andrea, Bíró Réka, Buda Klaudia, Ilkei Klementina, Kádár Attila, Tatár Ágnes, Szotyori Orsolya, Szőcs-Trinfa Klementina, Váncza Tibor és Zsombori Attila voltak.

Az elmúlt egy év alatt az internet segítségével tartottuk a kapcsolatot újonnan szerzett barátainkkal. Sikerült jobban megismernünk egymást, s valamilyen szinten részei lettünk egymás életének. A csoportos Skype-beszélgetések döcögősen mentek, de még így is jó volt látni egymást időnként.

A rengeteg látványosság mellett, amelyet meglátogattunk ott-tartózkodásunk alatt, nekem a tizennyolc órás utazás utáni megérkezés és találkozás pillanatai a legkedvesebb emlékeim. Amikor kiértünk a repülőtér várótermébe, „Üdvözlünk Summitban” feliratú táblákat és vicces kalapokat pillantottam meg. Integettek, majd, kikerülve a tömeget, hozánk szaladtak. Nagyszerű érzés volt újra találkozni velük, átölelni őket. Öleléseikben érezni lehetett, mi is pont annyira hiányoztunk nekik, mint ők nekünk, s ők is épp annyira izgatottak voltak, mint mi. Már akkor tudtam, csodálatos két hét áll előttünk. Akkor úgy tűnt, mintha a tavalyi találkozás óta csak egy nap telt volna el. Hamar autókba ültünk és

másfél órás autózás után a fogadócsaládok házaiba érkeztünk. Ekkor döbrentünk rá igazán, hogy egy teljesen más világba csöppentünk.

Másnap délelőtt a summiti templomban találkoztunk, ami később mindennaposá vált. Reggel odavittek bennünket a fogadócsaládok, este meg onnan vittek haza. Első napunkat Summit városában töltöttük, egy kávézóban kezdtük túránkat, ahol szerencsénkre találkozhattunk a tulajdonosnővel. Elmesélte, hogyan alakította át az épületet, és indított egy kávézóval összekötött szuvenir üzletet. Meglátogattuk a fiatal férfiak sportklubját, a könyvtárat, ahol milliónál is több kötetet láthattunk, a klasszikusoktól a legmodernebbekig, és a művészeti galériát. Délután a városi strandhoz vittek bennünket, ahol kedvünkre lubickolhattunk.

A szervezés kifogástalan volt, a programok változatosak, s amikor az időjárás közbeszólt, pillanatok alatt született meg az alternatív változat. Kiválóan oldották meg a szállítás kérdését is. Minden nap akadt önkéntes gépkocsivezető. Erre szükség volt, mivel a túl nagy távolság miatt gyalog nem lehetett megtenni az utakat.

Az első Amerikában töltött vasárnapon ünnepi ruhába öltözve találkoztunk a templomban. Az üdvözlő istentiszteletet a két fiatal szervező, Hayley Lugg és Jesse Klein tartotta. A szavalatokból, dalokból és esszéből álló műsorunk nagyon tetszett mindenkinek. Kis előadásunkat Daniel Cymbala zárta, aki egyike volt a tavaly Barótra látogató csoport tagjainak. *„Szinte semmit nem tudtam arról a helyről, ez mind megváltozott. Ismerem ezeket az embereket. Ők ismernek engem. Törődöm velük, a világukkal, a hazájukkal, kultúrájukkal, nyelvükkel és vallásukkal. (...) Lényeges része volt virágzó együttműködésünknek fiatalos partnereink energiája és lelkesége. A tágra nyílt szemek, a lehetőség érzése, az újdonság izgalma és a megosztott tapasztalat cseréje, az egymásnak tett szolgálat értelme. Mindezek alakítják őket, minket, és azt, amivé együtt válunk”* – mondotta. Ezután megható pillanatok következtek, együtt énekeltük el a *Spirit of Life* című dalt, előbb angol, majd magyar nyelven. Megfogtuk a mellettünk állók kezét, és Emilie Boggis, ifjúsági lelkész nő áldást mondott. Noha az amerikai istentisztelet alig hasonlít az erdélyihez, volt egy bensőséges hangulata.

A legkedveltebb napok azok voltak, amelyeket New York-ban, a vídámparkban, kenuzással, és a szabadságszobor látogatásával töltöttünk. Minden ott töltött nap különleges volt és egyedi, de a fent említettek voltak a legnépszerűbbek.

A baróti csoport és kísérőik a Szabadság-szoborral a háttérben

Fotó: Egyed Árpád

Két alkalommal látogattunk New York-ba, először a kirándulásunk elején, majd a végén. Sétáltunk a Times Square-en, meglátogattuk a Grand Central Terminált, majd az Ötödik sugárúton elsétáltunk a Central Park-ba, megnéztük a Rockefeller Centert. *„Többnyire gyalog jutottunk el minden nevezetességhez, de nem éreztünk fáradtságot, kimerültséget, mert a város élete és állandó nyüzsgése által újjászülettünk. Sok film örökítette meg a világváros szépségét. Még mielőtt saját szemünkkel megcsodálhattunk volna, elgondolkodtunk, hogy vajon mennyire lesz más, mint a filmekben. Csalódást fog-e okozni, vagy még inkább elvárászol? Már elmondhatom, hogy teljesen más a tévé képernyőjén keresztül csodálni, mint ott állni, érezni, látni, hallani a város színeit, formáit, zaját, szagát”* – meséli Bíró Réka.

Második alkalommal a summiti gyülekezet egyik tagjának, Chris Grazioso irodáját látogattuk meg, melyből lélegzetelállító kilátás nyílt a városra. Ezután meglátogattuk a 2001. szeptember 11-én történt meg-

rázó események emlékparkját, ahol az ikertornyok helyén egy-egy hatalmas medence – melyeknek falába az elhunytak nevét gravírozták – emlékeztet az egész világot megrengető katasztrófára. Miután sétáltunk a Brooklyn-hídon, a kínai negyedbe mentünk vacsorázni. Mint kiderült, nagyon amerikai más népek hagyományos ételeit fogyasztani. Kirándulásunk során lehetőségünk volt kipróbálni a kínai, indiai, mexikói és japán ételeket is, az amerikaiakon kívül.

A „Nagy Almá”-ban töltött két nap alatt láttuk a város leghíresebb nevezetességeit, kóstoltunk különleges ételeket, találkoztunk a földkerekség minden részéről érkezett emberrel. Mivel rengeteg a turista, kísérőink különös figyelemmel vigyáztak ránk, mindig magunknál tartottuk útleveleink másolatát, néha az eredetit, fogadócsaládjaink címét, felkészülve minden eshetőségre.

A vidámparkos nap sokak kedvencévé vált. Bár reggel esős volt az idő, végül csodálatos napot hagytunk magunk mögött, amikor elindultunk Summit fele. Izgatottan érkezünk a Six Flags-Great Adventure (Hat Zászló-Hatalmas kaland) nevű vidámparkhoz. Ez az érzés később félelemmel keveredett, amikor megpillantottuk a park legmagasabb hullámvasútját. Később megtudtuk, hogy ez a világ legmagasabbja és Észak-Amerika leggyorsabbja. Természetesen nem ezzel kezdtük a napot, kisebb hullámvasutakat próbáltunk ki ebéd előtt, délután viszont a legbátrabbak kipróbálták a hullámvasutak „leg”-jét, hosszas várakozás után kevesebb, mint egy perc alatt körbejárták a pályát. A nap végén számolgattuk, ki mit és hányszor próbált ki, a hely nevéhez híven, hatalmas kaland volt.

Az erdei kempingben töltött két nap után, ahol a programok csapatépítő jellegűek voltak, újra autókba ültünk és a Delaware folyóhoz utaztunk. Ott ebédvásárlás után busszal szállítottak a kiindulóponthoz, ahol párosával ültünk kenuba, és elkezdtünk evezni. Időbe telt, mire egyenesen tudtuk tartani a kenut, fárasztó volt, de mindannyiunknak nagyon tetszett. A tizenhat kilométeres evezés után elégedetten értünk célt.

Már a hajózás is kaland volt számunkra, de amikor végre közelebről megpillantottuk, szinte képtelenek voltunk elhinni, ott voltunk pár méterre Amerika egyik leghíresebb szobrától, a Szabadság-szobortól. Katagtak a fényképezőgépek. Magasabb volt, mint vártam. Jegyeinkkel felmehettünk a talapzat tetejére, vagyis a „hölgy” lábai alá. Lélegzetelállító kilátás nyílt New York felhőkarcolóira és a Hudson folyóra.

Az indulás napjának közeledtével egyre jobban elfogott a honvágy, de a búcsúzástól való félelem érzése is, hisz tudtuk, hosszú idő múlva találkozhatunk újra. Az utolsó napon meglátogattuk a városházát, a börtönt, majd találkoztunk Ellen Dickson polgármesternővel, aki kedvesen fogadott. Erdélyi ajándékokat adtunk át, köztük egy székel és egy magyar zászlót, majd ő is megajándékozott bennünket „a város kulcsával”, ami a város tiszteletét fejezi ki irántunk. Szóba került a lehetőség, miszerint Summit lehetne Barót testvérvárosa, a polgármesternőnek nagyon tetszett az ötlet. Miután visszamentünk a templomba, bepakoltuk csomagjainkat az autókba és búcsúzkodni kezdtünk. Hosszú, fájdalmas ölelések voltak ezek, de megígérték, hogy a jövő nyáron meglátogatnak bennünket.

„Kikisért minket Emilie és Mike a repülőtérrre. Beálltunk a hosszú sorba, hogy majd átmehessünk egy másik csarnokba, ahol kivizsgálnak, és felenednek a gépre. Várakozás közben azt kérdezte Emilie és Mike néhányunktól, hogy mi lesz az első dolgunk, ha hazaérünk. Én azt válaszoltam, nem lesz a napokban 'első dolgom', mert most azonnal megfordulok, és visszamegyek. Szívesen megtettem volna, de nem lehetett. Legtöbbünk fejében megfordult ez a gondolat. (a szerk. megj.) Majd lassan »elfogyott« a sor, és át kellett menni a másik váróterembe. Szóval elbúcsúztunk Emilie-től és Mike-től. Újra ölelés, néhány szó, és menni kellett” – emlékszik vissza Buda Klaudia.

Ahogy Egyed Árpád mondta: *„Azt hiszem ez a partnerség a két egyházköztség között segített megismerni önmagunkat olyan módon, amire nem is gondoltunk eddig. Csak látva a két egyházköztség fiataljait együtt, mélyülő barátságaikat és gesztusaikat, mosolyaikat és csillogó szempárjajukat, elárulják a kirándulás igazi értékét. Tisztán emlékszem a mindennapi reggeli gyülekezőkre az unitárius-univerzalista templomban, amikor summiti barátaink arra törekedtek, hogy napjaink a legtökéletesebben alakuljanak. Elmondhatom, sikerült nekik, jobban, mint gondolták volna. Minden velük töltött nap tökéletes volt. Soha nem fogom elfelejteni a mosolygó arcokat, a fiatalok nevetését és a meleg öleléseket, amiket ott kaptunk. Alig várom, hogy jövőre újra találkozunk!”*

A csoport nevében szeretném köszönetünket kifejezni Kiss Alpár tiszteletes úrnak, Egyed Árpádnak, Fazakas Melindának és a summiti gyülekezetnek.

Tudtad-e, hogy...

...440 éve, 1574-ben halt meg Heltai Gáspár prédikátor, bibliafordító, író és könyvkiadó?

...Heltai Gáspár kolozsvári nyomdájában már 1566-ban jelentek meg kiadványok Dávid Ferenc és Blandrata György tollából?

...az első nyomtatott unitárius teológiai művek a gyulafehérvári nyomdában jelentek meg, melyet János Zsigmond fejedelem 1567-ben bocsátott Dávid Ferenc rendelkezésére?

...1567-ben Dávid Ferencnek három munkája jelent meg magyar (*Rövid magyarázat és Rövid útmutatás*) – és latin (*Refutatio scripti Petri Melii/Méliusz Péter iratainak megcáfólása*) nyelven a gyulafehérvári nyomdában?

...Heltai Gáspár 1569-ben tért át unitárius hitre?

...Heltai nyomdája 1660-ig az unitáriusok rendelkezésére állott?

...a 110 évig működő nyomda megszűnését az okozta, hogy betűkészlete részben elkopott és elveszett?

SZEPTEMBER

Tudjuk pedig, hogy aki szűken vet, szűken is arat, és aki bőven vet, bőven is arat.

Amint meg van írva: „Bőkezűen osztott a szegényeknek, igazsága megmarad örökké.”

Aki pedig magot ad a magvetőnek, és eledelül kenyeret, megadja és megsokasítja vetőmagotokat, és megszorítja „igazságotok gyümölcsét.”

Így mindenben meggazdagodtok a teljes tisztaszívúségre, amely hálaadást szül az Isten iránt általunk.

Hála legyen az Istennek kimondhatatlan ajándékáért!

(2Kor 9,6–15)

Aratás

A bőség kegyelme zöld színű itt hátul a kertben.
Már tavaly ősszel elszíneződött, úgy valamikor novemberben.
Őszi vetésben tavasz holnapot rajzoltál uram:
reggel fehér volt a fagytól,
s mi reméltük, hogy lesz belőle beért gabona.
Ma aratjuk a búzát és örvendünk.
Tudom, hogy kirendeled szegénynek, gazdagnak a kenyeret,
de ez más: aratni a te napszámosodként nagy kegyelem,
anélkül, hogy kiválasztottál volna.
Egy vagyok a többi között,
gabonám sem jobb sem rosszabb.
Egy kenyérre vágyom veled,
hogyan tenyeredből egyem.
Addig, míg értem jössz Kisasszony hetén, szekéren.
A gabona most kész van, hála neked.
Elkészülök a te aratásodra, örök igazságodra:
akkor majd „felteszik a tulipántos ládámat,
furulyámat, subámat.”

A próféta

A régi történeteknek különös varázsa van. Talán olyasmi, mint egy megidézett álom. Amolyan déjá vu élmény. Mintha életre kelnének a múlt szereplői, az a sajátos hangulat, csak éppen egy kicsit más körülmények között. Mintha nem hullana ki az idő rostáján az, ami már egyszer megesett. Tényleg igaz lenne, hogy nincs új a Nap alatt?...

Történt egyszer, úgy nyár derekán, amikor tikkasztó a meleg, még javában hízik a gyümölcs, vagy potyog aszalódva, bárhol is lakjál, jólesik a zöld erdő hívására hallgatni, megfürdeni a hús patakban. Egy férfi, olyan fiatalabb, és egy fürge kisfiú igyekezik a patak felé a falu távolabbi határában. Kezükből horgászbot. De lehetne akár kosár is gombának, vagy ballaghatnának ráérősen, esetleg nyakba akasztott fényképezőgéppel, vagy éppen lehetne az egész család. De hová lett a bővizű patak? Bizony alig csordogált cérnavékonyan, mint egy csermely, s a tőlük nem messze, árnyékban delelő marhacsorda szomjasan szürcsölte a vizet szétszóródva az itt-ott még megmaradt kalapnyi méretű kis göbékben.

– Itt úgy néz ki, nem lesz halászat, de lehet, hogy fennebb sincs több víz – gondolta a férfi.

– Né, itt a pásztor is! – látták meg hirtelen. Vásott kalapban, rajta becsületesen megkopott, amolyan mindenes, a hátát védeni és feje alá is beillő, ha úgy hozná az alkalom, pufajka-féle kabát. Lábán foltozott farmer, gumicsizmába bujtatva. Régen borotválkozhatott, de annál szembetűnőbb volt vastag bajusza, aminek két lelógó nagy szárnya mintha azt üzenté volna, hogy ez a testnek az a fajta szentsége, amihez olló és borotva csak nagyon megfontolva érhet. Mellette jókora lehéjalt, égetett somfabot földre fektetve. Úgy ült ott, hátát egy égerfának vetve, mintha egyszerre nőtt volna ki vele. Nem messze tőle az árnyékban egy nagyobacska, torzonborz, szeszínű kutya. Morogni kezdett.

– Ciba nye! – szólt rá nyugodtan, csak úgy foghegyről, szemét a közeledőkön tartva. Aztán: Adjék Isten!

– Isten áldja! – Köszöntek szinte egyszerre apa a fiával. Kezet fogtak komolyan, aztán beszédbe elegyedtek. Hogy bizony igen tartós és nagy ez a meleg, és maholnap nem lesz, amit a marhák legeljenek, meg a pa-

tak is mindjárt megadja magát, és a faluban is gond van a kutakkal, mert Felszegben már csak három kútban van víz, nem is beszélve Alszegegről, ahol már régóta kiszáradtak. Mi lesz ebből?

– Jön a világ vége! Mondta a pásztor, hangjában a bizonyosságnak azzal a hangsúlyával, amelyhez nem férhet semmi kétség, de tekintetében azért volt valami kíváncsiság is. Ránézett az emberre, aki csendesen hallgatta, s aztán megszólalt.

– Jönni jön, csak azt mi nem érjük meg – mondta a férfi. Aztán arról beszélt, hogy volt még szeszélyes, furcsa időjárás nemegyszer. 1932- ben olyan hideg volt, hogy a Niagara vízesése befagyott, és 1946–47-ben Erdélyben olyan szárazság volt, hogy a patakok kiszáradtak, termés semmi nem volt. Sokan gyermekeiket a Bánátba vagy Olténiába vitték az éhezés elől, de mégse lett világvége.

– Nem. – hagyta helyben a pásztor – Azt csak az Úristen tudhatja, mikor lesz, mert nagy az ő hatalma. – majd továbbfolytatta lemondóan. – Nem érdemes számigálni, úgyse szólhatunk belé. A papok is azt mondják. Igaz-e? – toldotta meg, szinte kutakodva, a férfi arcát lesve. Aztán méltatlankodni kezdett. – De azé mégse helyes, hogy annyi erdőt csak úgy egyből kivágjanak, s amit a TV-be mutattak, hogy egy hegyet már félig elhordtak. Levágták azt a bestelen, gyönyörű nagy erdőt, s gépekkel rakják a hegyet kocsikra, s viszik el.

– Nincs igazság! – mondta azzal az eréllyel, mintha bírói székben ülne, s ellentmondást nem tűrő igazságérzettel jelentené ki a végzést. Aztán tanácstalanul hozzátette: Nem lehetne megoldani másképp? Az Úristen odateremtette, s az ember mit csinál? Rondává teszi a helyit. Azé a koszos pénzé. Na, látja, ezért mondom, hogy jön a világvége – s bólintott hozzá egy nagyot.

Valahol a patak mellett, lennebb vadul csaholni kezdtek a kutyák. A borzoz felugrott, s arra iramodott.

– No, megnézem mi van ott, nehogy kárát valljam. Azzal felállt, kezét fogott.

– Isten, Isten – mondta sietve.

– Áldja meg! – hangozott a válasz.

Vette a botját, és elment.

– Mehetünk mi is – mondta az apa a fiának csendesen –, hátha van valahol fennebb mélyebb víz, ott, ahol árnyékos. Aztán hozzátette – Ha van még benne egyáltalán hal.

A gyermek mindenütt követte. A patak völgye hirtelen beszűkült, a mart megnőtt. Hatalmas fák zöld ernyője borult rájuk, s a fény, ahogy áttört a lombokon olyanszerű volt, mintha egy óriás smaragd alagútba értek volna. Álltak és nézték. Gyönyörködtek. Aztán egy éles kanyar elé értek. Mintha valami zajt hallottak volna. Az apa csendet intett a fiának és előre mutatott. A kanyar után, nem messze tőlük két gyönyörű őz, mindkettő suta, nyilván ők is hallottak valamit, álltak kővé dermedve. Visszahúzódtak. Lassan kilestek, s hát egy jókora tavacska szélén állva ivott a két őz, aztán kecses szökkenéssel fennebb beugrottak a sűrűbe.

– Milyen szépek! – mondta a fiú, és mosolygott. Az apa hosszan ránézett és bólintott.

– Gyere menjünk oda – szólt a fiának és elindult előre. Szinte csoda, hogy egy ekkora tavacska maradt meg itt. Látod milyen sok nyom van? – mutatott a martra. Lehet, hogy van egy közeli forrás valahol, az táplálja. Nézzük meg.

Alig néhány lépésre meg is találták. Kisujjni ér csordogált. – A föld élő lelke – mondta az apa, és óvatosan kiszedte a forrás kis öbléhez besodródott leveleket. Leültek. A tavacska éppen előttük volt. Mintha tüneményt láttak volna. Gyönyörű, piros pettyes, jókora sebes pisztráng úszott el éppen akkor előttük. Ámulva figyelték. Aztán még néhány, valamivel kisebb. – Észrevettek. Most nem fogunk. – mondta az apa sutogva és leült egy száraz helyre. – De azért nézhetjük őket – és átölelte a gyermeket, aki nem vette le a szemét a pisztrángokról.

– Ha csendben leszünk, befogad az erdő. Mondta csendesen az apa a fiának.

– Mi az, hogy világvége? – kérdezte hirtelen a gyermek.

– Igen. Hát tudod, erről – hagyott kis szünetet az apa – sokat lehetne beszélni.

– Furcsán hangzik. Ez olyan, mint amikor meghalunk? Kérdezte a fiú.

– Hát, így is fel lehetne fogni – hagyta jóvá az apa. A tavacsát nézte. Aztán megszólalt.

– Olyan különös, furcsa érzésem volt, ahogy hallgattam a pásztort. Most már tudom. Egy régi történet. Egy, ilyen pásztor-féle, hogy is mondjam, szabad emberről. Annyira hasonló. Érdekes történet. Hallgasd meg.

Valahol, gondolom, itt Erdélyben, egy csodaszép helyen, hegykoszorúzza, lassú folyóvölgyben, erdők karéjában volt egy kedves, szép falu.

Szorgalmas, dolgos emberek lakták. Zajlott az élet, mint egy jól járó, pontos óra. Nehogy azt hidd, hogy ez kis dolog. Évszázadok óta éltek ott az emberek. Jól megvoltak egymással. Gyermekek születtek, zsvajozva felcseperedtek, örültek kamaszon az életnek, de iparkodtak is, tanultak, dolgoztak szorgalmasan, s ha kellett egymásnak mikor ki, de segítettek. Szerelmek, barátságok születtek. Néha össze is szólalkoztak, de az idő nagy úr, s aztán csak együtt múltak. Ami szép, jó, és hasznos volt, egymásnak ügyesen átadták, s ha valaki meghalt, közös gyászban, ahogy illik, eltemették. Nem volt különösen csodálatos falu, csak egy azok közül, ahol már régóta írott és íratlan törvények szerint forgott az élet, békében, nyugalomban, örömben és biztonságban. Volt ott egy ember.

Idősebb, csupa csont-bőr. Termetre kicsi. Úgy nézett ki, mint egy ág-
rólszakadt senki. Nagy kiugró pofaszakállal, és jól figyelj, két oldalt le-
lógó, hatalmas nagy bajusszal.

– Mint a pásztornak.

– Biza. Mondhatnám, mindenhova bejáratos volt. Segített kinek mit kellett. Nem tartott tőle soha senki. Beszéltek előtte, s tettek ki ahogy, s amit akart. Nagy volt benne az igyekezet, s mire megkérték, mindent el-
végzett. Nem ártott a légynek se. Valahogy mindig kiszimatolta a munkát, ott lebzelt és szívesen segített. A templomba az utolsó padba húzó-
dott meg mindig. Utolsónak jött és elsőnek ment ki. Általában keveset
beszért, és akkor is röviden. Volt egy érdekes szavajárása. Na, mit gon-
dolsz, mi lehetett? És a fejével arra intett, ahonnan jöttek.

– Csak nem „Jön a világ vége!”? – kérdezte álmétkodva a fiú?

– Pontosan. Szóról szóra. Hát nem érdekes?... Sokan hümmögtek, hogy „ki tudja, vajon igaz-e?”. Volt, aki legyintett, „csak jár a szája”, aztán volt, aki csak kacagott rajta, „Né mit mond! Tudja is ez?” Aztán valamikor, nem tudja senki pontosan, ráragadt, s egy idő után mindenki csak úgy emlegette: „né, jön a Próféta.” Kinn lakott a falu határában. Volt egy magasabb dűlő, s annak a martjában lépcsőket vágott, s egy jókora üreget. Deszkát vitt, feltámogatta, berendezte lócéval, egyszerű asztallal, valahonnan kapott egy széket és egy kidobott konyhaszekrényt. Egyszóval volt neki lakása. Meleg ételt hol itt, hol ott, kapott. Mindig dolgozott valahol. Tőle nem messze folyt egy patak. Nyáron abban mosdott. De volt egy melegebb forrás is. Úgy hívták: Isten kútja. Soha nem fagyott be. Tén-
len ott tisztálkodott. Gyógyvíz lehetett, mert ivókúrának is hordták, és nem csak a falubeliek. Néha felkeresték, mert ismert minden fát, füvet,

erdő-mező kincsét, s azt is tudta, hogy mire kell használni. Sokan úgy hívták: Gyógyító Próféta. Mesélték, hogy egyszer a Nagymálnásban – így hívták a határban az egyik sűrű erdőrészt – együtt csemegézett a medvével nagy egyetértésben, s amikor már fogytán volt a finomság, és elég közel értek egymáshoz, rácsapott a medve előtte járó mancsára, s az nagy dörmögve eloldalgott.

Történt egyszer, hogy idegenek érkeztek a faluba. Nagy és drága autókkal. Éppen a templom előtti piactéren beszélgettek a falu vezetőségével, néhány gazda társaságában, amikor a Próféta megjelent. Közel ment hozzájuk hosszan rájuk nézett, aztán felállt a piactéren levő szobor talpzatára és hangosan kiáltani kezdett: Jön a világvége! Most jön! Emberek, itt a világ vége! Segítsetek! Itt a világ vége. Végünk van! Jön a világ vége!

Hatalmas csődület lett. Elvitték lekötözve. És ő egyre csak kiáltott. Itt a világ vége! Aztán tudod mi történ? ...A környező erdőket mind kitermelték. Ott állt a hatalmas hegy pusztán kopaszon, mint egy nagy halott. És aztán elkezdték hordani a hegyet is.

– Micsoda kiváló építőanyag. Munkahely és sok pénz – mondták, egyre csak mondták és hordták a hegyet éjjel és hordták nappal. Addig hordták, amíg a hatalmas hegy el nem tűnt teljesen. Hogy akadály nélkül tudjanak dolgozni a folyót is elterelték. Jó messzire. A kutak kiszáradtak. Nem volt már se erdő, se víz. Amikor már munkahely se volt, az emberek lassan elszállingóztak. Pusztává vált a hely. Csak néhány halálra ítélt tanya maradt meg.

Últek csendben és hallgattak. Mintha valami óriási, fekete szárnyú madár árnyéka vetődött volna a lelkükre. Aztán átölelték egymást. A fiú szólalt meg.

– A mi erdeinket ugye nem vágják ki? – kutatva nézett apjára.

Az apa csak hallgatott. Aztán felállt és megszólalt.

– Gyere menjünk. Időbe telik, amíg hazaérünk. A fiú követte.

– De a mi hegyeinket nem hordják el? ...Kérdezte riadt tekintettel. – Ugye, nem jön el nekünk a világ vége? – Az apa magához ölelte fiát, hosszasán ránézett. Homlokon csókolta. Az erdő zöld, selymes árnyával, féltőn borult rájuk, s a beszűrődő bágyadt napsugár, koszorút font a homlokuk köré.

A kék eper

A jó pap holtig tanul és mégis bután hal meg, mondja az ősi közmondás. Van ebben a mondásban némi szókratészi igazság is, hisz köztudottan Szókratész (kb. i. e. 470 – i. e. 399) filozófusunk azzal böszítette magára az abban az időben hatalommal rendelkező vezetőket, hogy mindenkit alázatra szólított fel, körültekintésre, mértékletességre. Legyszerűsítve: csak azt mondta, hogy sem a vezetőknek, sem a vezetetteknek nem tesz jót a hiúság, az önteltség, a gátlástalanság, a szűklátókörűség. (No, megkapta a magáét. Kiitatták vele a méregpoharat, a szó legszorosabb értelmében. De Szókratész ma is él.)

Az egyház, mint a hívő, vallásos emberek intézménye, a társadalom lelkiismerete kell legyen. Ez a hivatása. Istentől kapott küldetése minden hívő embernek az, hogy kinyissa a szemét, nyitva tartsa a fülét, és meghallja a jó Istentől származó lelkiismeret szavát. Segítse a jót, és tartsa vissza, vagy alakítsa át a rosszat.

Sokszor elhatározom én is, hogy – még akkor is, ha bután fogok meghalni – nem fog érdekelni, hogy mi történik a házamon kívül. Ám a zárt ajtókon és a magas falakon is átjön, beszűrődik a kinti világ. Beordít hozzám a világpiac a braziliai olcsó csirkén keresztül, amit a boltból veszek, beordít a pénzsóvár bányász a jegygyűrűm fényéből, aki ciánnal akar aranyat bányászni, beordít a fárasztó kisebbségi lét minden nap, mert megfeszített erővel kell kapaszkodni nyelvbe, hitbe, kultúrába, hogy ne asszimilálódjunk. Nem tudom kitépni magamat a világból, hát tanulnom, látnom és hallanom kell egyfolytában, ha hívő embernek tartom magamat.

Az Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás keretében egy konferenciára kaptam meghívást, amely a genetikailag módosított élővilág társadalmi és gazdasági hatásait járta körül. Dr. Bardócz Zsuzsanna, a táplálkozástudomány professzor asszonya, a vidékfejlesztési miniszter tanácsadója volt az, aki a széles társadalmi lefedettség jegyében hívott meg engem is a kerekasztal beszélgetésre, hogy a hívő ember álláspontját bemutassam. Az ő előadásában hallottam először a kék eperről. Arról a gyümölcsnek nevezett valamiről, ami az Északi-sarkon

honos lepényhal egyik génjének felhasználásával keletkezett, abból a célból, hogy az eper ne romoljon gyorsan és legyen fagyálló.

A genetikailag módosított vetőmagok használata az Európai Unióban – hála Istennek – tiltott. Ám a szabadpiaci egyezmények értelmében árusított élelmiszerek tartalmaznak olyan növényi és állati eredetű termékeket, amelyek genetikailag módosított fajokból származnak. És mi, vásárlók, azokat mind megvesszük és megesszük. Nem ezt kellene tgyük.

Az itthon termesztett GMO-mentes ételeket kellene fogyasszuk, mert a GMO-nak nagyon komoly egészségügyi, környezeti és nem utolsósorban gazdasági rossz hatásai vannak.

Amikor vásárolunk, ne sajnáljuk azt a kicsi időt, és olvassuk el, nézzük meg, hogy hol és főleg miből készítették azt a mutatósnak és olcsónak tűnő élelmiszert, amiért mi a kicsi pénzünket odaadjuk.

A hívő ember felelősen kell éljen ebben a földi életben. Értékeit, mint az emberi méltóság, a tiszta környezethez való jog, a lelkiismereti szabadság, magasan kell tartsa, és azoknak szellemében kell éljen. Nyilván mindig vannak, akik gazdasági hasznot akarnak minden áron. Vannak, akik ciánnal akarnak aranyat bányászni, vannak, akik azt akarják, hogy az eper az üzlet polcán két hónapig ne romoljon, vannak akik képesek kiirtani százhektárszámra erdőket, csak hogy gazdasági hasznuk legyen, lehetőleg a legkevesebb befektetett tőke és munka által.

A kényelem azonban, amit mind szeretnénk magunknak, a kényelmes élet, a gombnyomásos, az olcsó, nem lehet egyedüli célunk, mert annak érdekében saját egészségünket, környezetünket, és végső soron gyermekeink életét áldozzuk fel.

Szeptemberi emlék

Az a nyár is ilyen telt kalászá, tömött gerezdű volt, mint az idei. Fára almát, tőkére szőlőt aggatni se lehetett volna többet.

– No, gyerekem, lesz ám szüretre új könyv, új ruha! – veregette meg Péter-Pálkor az édesapám a vállamat. – Lesz ám! még aranygombos kislajbi is. Ezüsttül futtatott, aranytul szalajtott.

Eszkendő óta hazajáró szégyen pirította meg a képemet. Első gimnazista koromban én is szerettem volna pünkösdre kicifritani magamat, mint a Stross szomszéd gyerekei. Persze, nekik könnyű volt, mert ruhásböltja volt az apjuknak, olyan hercegnek öltözhetek, amilyennek akartak. (Sárga bugyogó, piros mándli és zöld kalap árvalányhajjal.) Nekem azonban magamnak kellett az ékességeimről gondoskodnom. Szerencsére nem kellett értük messze mennem. Hetedhét ház ellen lakott Holló koporsós, kint szárította a frissen festett koporsókat az udvaron, azokról leloptam az aranypapírból való betűket, és fölvarrtam őket a kabátom elejére, jobbrul-balrul. Nagyon szép volt az, és az Ūristennek bizonyosan több öröme telt bennem, mint akármelyik császárban, akinek érdemcsillagok tejútja kanyarog a mellén. De a nagyoknak sohsincs olyan szépérzékük, mint a gyerekeknek. Édesanyám leparancsolta rólam az ordókat, és aggóskodva csóválta meg a fejét:

– Mi lesz belőled, édes fiam, ha még elsős gimnazista korodban is ilyeneket cselekszel? Hát a te eszed már sose érik meg?

No, másodikos gimnazista koromra megért. Végigolvastam az egész nagy bibliát, ó és új testamentumot, beleértve az Énekek énekét is, meg az apokalipszist is, és az a sok zsidó király rendkívül komolyítólag hatott rám. Ha Stross Olgával összevesztem a túrós bodagon, mindig Jezabelnek neveztem, és kijelentettem neki, hogy ha elveszem feleségül, kutyákkal nyalatom föl a vérét. (Ez szép fametszetben volt meg a bibliában.) A Daru utcában táltos hírében álltam, és jelességeimet hivatalosan is méltányolták. Hús pengő stipendiumot kaptam bizonyítványkiosztáskor, a legnagyobbat az iskolában, és azt számoltam le az asztalra, mikor apám jókedvében földidzte múltam sötét foltját, a koporsós kreációt.

– Rá se hallgass, kisfiam – nézett be az anyám a konyháról –, apád csak az eszít járja. Mást mondok én teneked. A pénzecskéből tíz pengőt odaadunk apádnak, kifizeti belőle a tavalyi porciót. Tíz pengőt meg kölcsönadsz nekem, abból diófakeresztet csináltatunk az öregapádék sírjára, meg veszünk két malackát. Te legelteted őket a szőlőben a nyáron, szüretre fölpendülnek, az egyiket eladjuk az őszi vásárban, abból veszünk neked harmadikos könyveket. Jó lesz-e így?

Hát hogyan lett volna jó? Az apám csakúgy nem értett a pénzhez, mint én nem értek, az anyámnak kellett a kezében tartani a pénzügyi impériumot. Ez volt az első-utolsó jól megalapozott költségvetése az életemnek. Hogy a jó Istennél nem nyert felső hatósági jóváhagyást, arról mi nem tehattünk.

Szent István délutánján elverte a jég a szőlőt. Azaz dehogy elverte: széthasogatta még a tökéket is. Még másnap reggel is marékszámra lehetett szedni a jeget a laposokon, ahol a víz összesodorta. Ez a Szent István nap azóta a mi családunkban történeti dátum. Ez az ab urbe condita, innen számítunk mindent. A mennyei parittyakövek fültövön verték a két malackát is. Ha az apám római császár lett volna, a csillagászok bizonyosan föltették volna őket legelni valahova a sarkcsillag mezejére, ahol a többi csillagállatok is találhatóak. Így csak elástuk őket az orgonabokor tövébe, segítettem én is, s nagyon elbámultam rajta, hogy az édesapám a szeméhez emelgeti a kezefejét. Felnőtt embert én addig nem láttam sírni. Minálunk meg különösen nem. A mi fajtánknak befelé szokott folyani a könnye, ahogy azóta megtanultam.

Csak most sejtettem meg, hogy itt valami nagy baj van. De hogy mi csoda, azt csak szeptember elsején tudtam meg. „A fehér kezek napján.”

Iratkozni az anyám vezetett föl az iskolába. Az anyák oroszlánok, ha a gyerekek csimpaszkodnak a szoknyájukba. Nem ijednek meg még a tekintetes uraktól se.

No, Zólyomi tanár úr, az inspekciós nem is volt valami megijedni való ember. Drága jó mézeskalács ember volt, úgy tudom, ma is az még, élte napáldozatán. Még le is ültette az anyámat, ahogy a másodikos bizonyítványomban meglátta a tiszta jelest.

– No, szüle, nagy öröme lehet ebben a kis vászonzacskóban – ütögette meg a léniával az ijedt, fehér arcomat. Az édesanyám kora szerint lánya lehetett volna a tanár úrnak. De a hajába már huszonötéztendőskorában beleragadoztak a bikanyálak, amiket a gondpókok fonogatnak.

Nem is szoktunk mink azért haragudni, ha öregeknek néznek bennünket. A büszkeség lobbantotta őszibarackvirágszínűre az én mindig bánatos szülém arcát, nem sértett hiúság. Ellágyulva nézett rám, de mindjárt erőt vett magán. Előkapta a tarka kendőjét a kebeléből.

– Mivel tartozok, tekintetes tanár úr? – csomózta ki a kendő sarkát.

– Hat forint ötvenhárom krajcár, lelkem.

Olyan lett a barackvirágarc, mint a meggyfavirág.

– Nekünk csak egy forintunk van, tekintetes úr. Nem adott többet a cigányasszony a selyemkendőmért. Úgy mondta az uram, szegény gyerektől egy pengő jár.

– Jó, jó, lelkem, csakhogy akkor szegénységi bizonyítvány kell – nézte elkomolyodva Zólyomi tanár úr a rubrikás papiroost. Most már ő kivakarja onnan, amit beleírt? Jaj, mennyi bajt csinálnak ezek az értetlen asszonyok!

Anyám összetette a fakéreg-formájú, eres két kezét.

– Tekintetes tanár úr, szegények vagyunk mink bizonyítvány nélkül is, tessék azt meghinni minékünk. Zólyomi tanár úr hirtelen elkapta rólunk a szemét, és lesütötte a fejét.

– Látom én azt, lelkem, hiszem is, de látja, nekem is törvény parancsol. Hozzon írást a városházáról. A városháza csak miatyánknyira volt az iskolához, mégis nagyon messze volt. Hogy tudhatná ott a járást az olyan asszony, aki csak mezítláb-papucsban jár? A Dobos baktert ismeri, aki az adóintőt ki szokta hozni, de az süket, meg a Csajka végrehajtó urat, de az goromba.

Bizony ránk harangozták a delet, mire a tetthelyre taszigáltak bennünket. Csakhogy ott akkorára be volt zárva az ajtó. Az írnok úr átment sörözni a Koronába. Most már mit csináljunk? Az anyám életében kocsmában nem volt. Az írnok urat se ismeri. No, leülünk itt a küszöbre, kivárjuk szépen. Az előfogatos megkérdezte, mi járatban vagyunk, s megmondta, hogy az írnok egy sánta ember, azt szólítsuk meg. Délelőtt csak az egyik lábára sánta, de sörözés után mind a kettőre, könnyen megismerhetjük.

Meg hát, meg is ismertük úgy két óra felé. Először nagyon jókedve volt, mindenáron meg akarta csókolni édesanyámat, de ahogy nekitánorodott a kerékvető kőnek, egyszerűen fölmérgesedett.

– Mit reszel a fene ilyenkor benneteket? Aztán úgy tudom, nektek szólótok is van?

– Van. Két lánc. Egy lánc belüle egészen puszta föld.

A bicebóca ember most már ordított.

– Nahát! És még szegénységi bizonyítvány kellene nekik! Bitangok! Csalók!

Már a piac másik végén bukdácsolt, de még akkor is hallottuk a káromkodását. A hajdú peckesen szalutált neki, aztán belénk dőfte a szemét.

– Oszoljunk, oszoljunk, asszony, még szépen vagyunk.

Megrettentünk egy kicsit, de a városháza sarkán magunkhoz tértünk. Nagyakarátú asszony volt az anyám. – Nem hagyom én ezt ennyiben, kisfiam. Gyerünk csak el Bajáki tanító úrékhoz, mindig jó emberünk volt az nekünk.

Bajáki tanító úr tanított engem ábécére, s azóta minden szüretkor eljött megnézni, hogy nagyot nőttem-e. Nagyon jó ember volt, de most ő se segíthetett.

– Akinek birtoka van, lelkem, annak nem jár szegénységi bizonyítvány.

Azt se tudtam addig, hogy nekünk birtokunk van. Bizony, olyan birtok, hogy tíz bukfencsel át lehet érní, de a tizediknél már a szomszéd földjére huppan az ember lába. Az a szerencse, hogy csupa feneketlen homok. Ha agyagföld volna, amiből sár lesz, azóta rég elhordtuk volna az egész birtokot a lábunkon.

A tanító azt a tanácsot adta, hogy próbáljon az apám szót érteni azokkal a városi urakkal, akiknek a házához az öregapám járatos volt valaha. Tudniillik az öregapám tudta valamikor legszebben vágni a dohányt a városban, s ezért igen híres ember volt a maga idejében. (Ezt a jövőbeli életíróim kedvéért jegyzem föl. Tudják meg, hogy a híresség nem velem kezdődött.) Minden városi úr vele vágatta a dohányját. Tudták, hogy az öreg juhász kezéhez nem ragad abból egy gyújtatnyi se.

Hát hiszen az öregapámra csakugyan jó szívvel emlékeztek vissza a városházán a kiskun urak, amikor az apám másnap beszélgetett hozzájuk. De ővele nem állt szóba, csak a főjegyző, az is csak annyit mondott:

– Látja, Márton, nem kellett volna annyit éltetni Kossuth Lajost. Akkor most nem volna maga olyan jegyes ember.

Az adóügyi tanácsnok maga is negyvennyolcas ember volt, az legalább tanáccsal szolgált.

– Nézze, még ebben a hónapban kimegy a szőlőbe a jégkárbecslő bizottság. Esetleg az ad maguknak egy kis írást arról, hogy és mint. Azt azután be kell adnia a tanácshoz, kérvénnyel. Utóvégre lehet tandíjmentességet adni, csak akarni kell. De a világért ne mondja ám senkinek se, hogy ezt én javasoltam, mert engem úgymint mindig azzal áztatnak, hogy bujtotatom a népet.

Engem nem hurcolt föl az apám a városházára, lent hagyott a kapuban. Azzal mulattam magam, hogy a kapura akasztott hirdetményt sillabizáltam. Valami monostori betyárnak a fejére tűztek ki száz pengő jutalmat. A betyár feje ennyit ért a hazának. Az én tiszta jeles kis életem nem ért meg senkinek hat forint ötvenhárom krajcárt.

Ezt akkor tudtam meg, mikor az apám lejött, és szólanul megfogta a kezemet. Csak akkor szólalt meg, mikor a piacon a csizmadiasátrak elé értünk. Szelíden, halkán kérdezte tőlem:

– Látod-e, milyen szép a szép csizma?

– Látom – dobbant nagyot a szívem. Mert már tudtam, mi lesz a következő kérdés.

– Mit szólnál hozzá, hátha csizmadiainasnak adnánk?

Nem tudtam szólni. Csak a fejem ráztam. Mit értettem én még akkor a világi élethez, és honnan tudhattam volna még akkor, mi minden pálya nyílik meg öreg koromra a csizmadiák előtt? Én csak azt tudtam, hogy a csizmadiainasok piszkosak, szurokkal dolgoznak, és ha találkozom velük az utcán, akkor belelöknek az árokba. Hiszen ha én azt föltertem volna ésszel, hogy a lökdelődző embereké a világ!

Otthon erre nagy tanácskozás volt. Kanapét, tükröt ágyterítőt, minden luxus-tárgyat összenéztünk, amit pénzzé lehetne tenni, hogy az egy pengőből hetedfél pengő legyen. Még a kétesztendő hűgom bölcsőjét is föltekintettük – nagy gyerek már az, vackolhatunk neki a kuckóban is. De hát ez mind kevés. Ha a tandíjat futná is, miből győznénk a könyvet? Szerbe-számba szedtük a komákat és sógorokat is. De hát azok is mind jégverte emberek voltak – hogy segíthetne vak a világtalanon?

Azon az éjszakán nekem már nagyon rossz álmaim voltak. Csirizes tálba ragadtam, dratvát kötöttek a lábam ujjára a csizmadiainasok, és úgy húztak magukkal a kocsiúton a piacra. Mire fölbredtem, dagadt volt a szemem az álombéli könnyektől.

Akkorra az apám már kihurcolkodott a szőlőbe. Mindig oda bujdosott az olyan bajok elől, amiket se szétnevetni, se szétkáromkodni nem

lehetett. (Ó, ha nekem maradt volna a birtokból csak annyi, mint egy kutyaó! de sokszor elbújnék oda én is!) Az anyám azonban az ölébe húzott, holott szégyenlős népek voltunk mink, és nem értünk rá az ilyen úri tempókra. Még azt is megpróbálta, hogy rendet csináljon a bozontomban a bontófésűvel.

– Ne félj, kisfiam, nem mégy még inasnak. Eszembe jutott az éccaka Agócs főtisztelendő úr. Jó ember az a szegényhez. De szépen kezét csókolj ám neki!

Agócs főtisztelendő úr igazán nagyon jó ember volt. Mindig ott sétált a templom körül, mint valami megelevenedett hatalmas, szép nagy bálvány, és asszonyt, gyereket el nem engedett maga mellett anélkül, hogy csókra ne nyújtotta volna neki a kezét. Név szerint ismerte az egész várost, és anyámat is mindjárt nevéen szólította, ahogy a gyűrűs, kövér kezét elénk tolt.

– Mindörökké, Móráné lelkem, mindörökké! No hodzs vannak, hodzs vannak a Daru uccában? Kerestőlő less-e, vadzs haláleset?

Mosolygott a nagy tányérrózsa-képe, de mire az anyám a végére ért a jajveszékelésnek, akkorára lehervadt róla a mosoly. Szigorú lett a jóember, mint a kőbálvány.

– Hát ostán? Ezsért jajgat? Hát hun van asz megírva, hods mindenkinek musáj urat nevelni a dzserekiből? Adhassa inasnak is, nézzse. No, Isten hírivél!

De aki jó ember, az csak nem tudja megtagadni magát. Akárhogy megharagítottuk, búcsúzóba is csak megcsókoltatta velünk a jószagú kezét.

Most már azután csakugyan elszakadt minden kötél. Az anyám is azt kérdezte tőlem, hogy milyen inas szeretnék lenni? Istenem, hát mit mondhattam volna rá mást, mint azt, hogy „könyvkereskedő”. Ezt elég könnyű szívvel mondtam, és erre az anyám is fölvidult egy kicsit. Tán arra gondolt, hogy milyen szép históriás könyveket olvasok én föl neki ezután vasárnaponként az árokparton.

Ranezay bácsi volt abban az időben a városunkban az egyetlen könyvkereskedő. Éppen kint is volt a kirakatában a tábla, hogy jó házból való gyereket fölvesz inasnak. Ettől egy kicsit felhődztem, mert a mi házunk bizony roskadt volt egy kicsit, meg a zszindely is lekéredzett itt-ott a tetejéről. De ebből nem lett semmi baj se. Ranezay bácsi megnézett gyalog-

szemmel is, pápaszemmel is, aztán kijelentette, hogy kitanít könyvkereskedőnek – és nem kíván érte többet, csak három pengőt havonta.

Sose felejttem el azt a délutánt, ami erre következett. Meleg volt akkor a fecskeválo hónap, az édesanyám kint mosott a kútnál, én meg ültem a lábánál a teknő alatt. Egyikünk se szólt egy szót se, csak sírtunk csöndesen mind a ketten. Az ő könnye a teknőbe hullt, az enyém pedig az ő lábára.

De az igazi kínszenvedésre csak másnap virradtam rá. Amikor az utcabeli pajtásaim reggel mentek a Veni Sancte-ra, és megzörgettek a zsugátért, a kisajtót, a kerítést, és bekiabáltak a kapu hasadékán:

– Ferkó! Ferkó!

Ezt Dante kifelejtette a poklából!

Bújtam én színbe, ólba, padlásra, de a boldogok zszibongása minden reggel rám talált. Nem is bírtam egy hétnél tovább. Ahogy elhaladtak a házunk előtt a pajtásaim: megvártam, míg a sarokra érnek, akkor én is utánuk eredtem. A piacon, a guggon ülő kofák közt ácsorogtam addig, míg oda hallatszott az iskolánkból a nyolcórai csengetés, mire betakarodott gyerek és tanár. Akkor aztán megkerültem az iskolát, először csak messziről, aztán mindig kisebb körben. Ádám tehetett így, mikor az elveszett paradicsomból kicsukták. Ha van valaki a világon, aki próbálta az ő kínszenvedését, én vagyok az!

Csak hogy Ádámot a paradicsomból kergették ki, nem az iskolából, őt csak a terített asztaltól tiltották el, nem a könyvektől – azt ki lehetett bírni, abba bele lehetett nyugodni. Én már a negyedik nap belül voltam a kerítésen. Négykézláb csúsztam el az igazgatói szoba előtt, végig a hosszú, fehér folyosón, míg elértem a harmadik osztály nyitott ajtajáig. Ott aztán hallottam én mindent. Azt is, amit magyaráztak, azt is, amit feleltek, azt is, mikor az öreg pedellus odacsoszogott a csengőhöz. Akkor aztán usgye, szaladtam vissza az utcára, már amennyire négykézláb szaladni lehet.

Szeptember közepéig nem volt semmi baj. Lopva is lehet jóízűeket inni a tudomány kútjából, amitől szöges drótkerítéssel zártak el engem, szegény, kis kócos csürhét. Hanem akkor az történt, hogy Eyszrich tanár úr a latin nyelv szépségeit ragyogtatta a harmadik osztály előtt. Hogy milyen ércsengésű, hogy milyen erővel teli, hogy milyen tömör nyelv az, hogy annak semmi más nyelv a nyomába nem hághat.

– A latin azt mondja: Unus es Deus. Ki tudja, hogy lehetne ezt magyarul mondani?

Mély csönd.

– No, senki se meri megpróbálni? Nagy Mátyás?

Nagy Mátyás jeles diák volt, valami uradalmi inspektornak a fia, ve-télytársam a másodikban.

Meg is szólalt a provokálásra:

– Egy vagy Isten.

– No, nem egészen. Micsoda szórend ez?

Nagy Mátyás észbekapott.

– Vagyis hogy: egy Isten vagy...

Megint a tanár úr hangját hallottam:

– Nem, nem. Nem érzitek, hogy a latinban valahogy több van?

Rémülten dobogott a szívem, de nem bírtam magammal. Be kellett kiáltanom:

– Egyedül te vagy az Isten...

Abban a percben már koccant is a homlokom a téglán, mert beleszé-dültem az izgalomba. Mit tettem, mi lesz ebből?

Az lett, hogy a latin tanár úr ölben vitt be az iskolába, és többet aztán sose kértek tandíjat Móra Márton földbirtokostól. Unus es Deus. Egye-dül te vagy az Isten. Ha egy kicsit messze vagy is, ha sokszor nem érsz is rá a földre nézni...

De azért a szeptember nekem legszomorúbb hónapom marad erre az életre. És ha én a befelé síró fajtából való vagyok is, mindig teleszivárogdik könnyel a szemem, ha szeptemberben lehajtott fejű kisgyereket látok.

Nagy vagy kicsi?

Egy kedves öregfiú barátom nyugdíjba menetelét ünnepelte a falu népe Kövenden, jó sok évvel ezelőtt. Kiss Zoltánról van szó, aki egy életen át e falunak papja volt. Fiatalon egy kevés ideig Abásfalván kezdte a pályát, ahol a fiatal jóképű szőke pap láttán nagyot dobbantak a lányszívek, annál is inkább, mert kellemes hangjával és modorával érdeklődést felkeltő ember volt. Az hogy keze, esze nyomán épült fel az impozáns kultúrház, csak hab volt a tortán.

Az említett ünnepségnek én is résztvevője voltam, s a kövendi kultúrház nagytermében sok kedves ember jelenlétében méltatták Kiss Zoltán érdemeit. Röpködtek a pohárköszöntők, egyik a másik után, hiszen „Zolti bácsinak” vitathatatlan érdemei voltak a pályán. Szeme és keze előtt-alatt nőtt fel a falu, melynek minden rezzelését tudta. Nagyon szívélyes és jól társalgó házigazda volt. Az egyik pohárköszöntős – sorolván az ünnepelt érdemeit – a nevére való utalással állapította meg, hogy: „Te nem kis Zolti voltál, hanem nagy!”

Ahogy hallgattuk a „papi szájmuzsikát” Nagy Ferenc, a segesvári paptestvér halkán megjegyezte: „ennek a logikának a mentén, amikor én megyek nyugdíjba, akkor a nagy Ferencből ejsze kicsi Ferikét csináltok.”

Szombaton 16 ifjú lelkész életére és munkájára kértük Isten áldását. Az ünnep másnapján jutott eszembe a fenti, kis adomának vehető történet. (Az írás 2011. december 6-án kelt – szerk.) Az ünnep kedves pikanteriája az volt számomra, hogy ott láttam Nagy Ferencet, aki még mindig gyülekezeti lelkész! (Nagy Ferenc 2013. október 17-én, 97 éves korában elhunyt – szerk.) Az Isten is segítette, mert Ő sem lesz „kicsi”. Az ifjaknak adja Isten, hogy legyenek nagyok, nagyok... s még nagyobbak!

Tudtad-e, hogy...

...185 éve jelent meg nyomtatásban az első unitárius egyháztörténet *Az unitaria vallás története Erdélyben* címen? Szerzője Aranyosrákosi Székely Sándor, egyházunk 21. püspöke volt. 1797. szeptember 13-án Székelykálban született, Marosszentkirályon halt meg 1854. január 27-én.

...a püspöki tisztséget 1845. augusztus 24. – 1852. január 27. között töltötte be? Halála után kilenc évig a püspöki tisztség betöltetlen maradt, mivel a kormány nem ismerte el az egyház püspökválasztói jogát. Ezen idő alatt a püspöki teendőket Székely Mózes egyházi főjegyző látta el.

...Aranyosrákosi Székely Sándor munkája az unitárius egyházi énekeskönyv átdolgozása? Az 1837-ben megjelent énekeskönyvbe maga is sok éneket írt.

...Aranyosrákosi Székely Sándor nevéhez fűződik az 1848. évi XX. törvénycikknek, az Unitárius Egyházat az egész Magyarország területén törvényesítő határozata és a rendszeres lelkészképzés megalapozása?

...irodalmi tevékenysége is kiemelkedő? A hexameteres nemzeti eposz megteremtőjeként emlékeznek meg róla az irodalomtörténészek. Fő műve, *A székelyek Erdélyben* című hőskölteménye nagy hatással volt Vörösmarty Mihály epikájára.

OKTÓBER

*Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!
Fordulj hozzánk, Uram! Meddig késel? Könyörülj szolgálidon!
Áraszd ránk kegyelmedet reggelenként, hogy vígadjunk és örüljünk
egész életünkben! Örvendeztess meg bennünket annyi napon át, ahányon
át megaláztál, annyi éven át, ahányban rossz sorsunk volt!
Legyenek láthatóvá tetteid szolgálidon, és méltóságod fiaikon!
Legyen velünk Istenünknek, az Úrnak jóindulata! Kezeink munkáját
tedd maradandóvá, kezeink munkáját tedd maradandóvá!*

(Zsolt 90,12–17)

Reggel

(ajánlom Kányádi Sándor *xc. zsoltár* című versét)

Az almafa a kertben az ablakkal szemközt már készül,
az éjjel megölelte a fagy.
Hideg keblének zúzásait én reggel láttam meg,
amikor itthonról elindultam,
a mindennapi ösvényt járni, ahogy tegnap, s tegnapelőtt is.
Ahogy az alma is, s a körte is
az ágon csüngve tavasztól egészen mostanig.
Mi még maradunk egy darabig azt hiszem,
ébreszt rá a hideg levegő így kora reggel.
Ez az én időm, amit veled tölthetek,
az én időm, hogy megvidámítsd a szívemet.
A viharban, szélben, esőben, sárban
bizakodva meg kell álljak,
menedéknek, vagy akár egy nagy kopár diófának.
Így indulok ma is, zsák nélkül a hátamon,
nem sietve, hiszen várnak az ösvények itt,
s ott messze-messze mielőtt elfüvesednek,
a felkelő Nappal együtt mosolyog
Istennek jó kedve.

Az örökélet megtartó reménysége

Életünk egy bizonyos időszakában, vagy akár többször is, de leginkább talán pályaválasztás előtt álló fiatalokként feltesszük magunknak a kérdést, hogy: Mi céloom a világban? Az egzisztenciális kérdések egész sora nyílik meg aztán előttünk: Miért születtem, honnan jövök? Miben vagyok jó, hogyan válhatnék még ügyesebbé bizonyos területeken? Mik az igazán fontos dolgok az életben, és miképpen érhetem el azokat? Mit vár el tőlem a környezetem és az a hatalom, amely életre hívott? Egyáltalán létezik-e Isten, és ha igen, hogyan képzelhetem el, ragadhatom meg Őt? Tudom, hogy jónak kell lenni, de miért? És végül: Van-e élet a halál után?

A sok kérdés közül az utolsó talán az, amivel fiatal korban a legkevesebbet foglalkozunk. Sokkal sürgetőbbnek tűnik a többinek a megválaszolása, s úgy gondoljuk, a halál távoli, különben sem érdemes vele foglalkozni, jobb, ha nem is beszélünk róla, hátha így elhessegethetjük magunktól. Talán nem is sejtjük, hogy mennyire ettől függ a világról való felfogásunk alakulása. Mert másképp gondolkozik, és másképp szervezi az életét az, aki azt hiszi, hogy a halállal minden véget ér, és megint másfajta életvitelt választ az, aki bízik a halál utáni életben, hát még az, aki meg van győződve róla, hogy ott megítéltetünk, és a földi életben szerzett érdemeink alapján kerülünk örök üdvösségre vagy kárhozatra.

Bármennyit halogatjuk is a végső nagy kérdés feltevését és a válaszkeresést, előbb-utóbb szembe kell néznünk vele. A legkényszerítőbb helyzetek ilyen szinten: közeli szerettünk halála vagy a saját halálunkra való felkészülés. Ilyen helyzetben már nem lehet háritani a szembenézést, ha pedig mégis megpróbáljuk, mi magunk sérülünk tőle azáltal, hogy mások elvesztését vagy saját elmúlásunkat vigasztalás nélküli félelemmel és szenvedéssel kell megélnünk. Lássuk tehát ezt a két helyzetet egy kicsit közelebbről.

Amikor meghal valaki, akit szerettünk, aki életünknek fontos része volt, beindulnak a gyász természetes folyamatai. A szakemberek a gyász három fő szakaszát különböztetik meg, amelyek egyénenként változó

hosszúságúak és mélységűek, de minden veszteséget elszenvedő emberre jellemzőek: a hitetlenség és fásultság időszaka, a fájdalom megélése és végül a gyógyulás. Ennek a folyamatnak a megélésében nagyon nagy szerepet játszik az egyén vallásossága és az őt körülvevő közösség segítőkészsége.

Amikor mi magunk készülünk földi életünk befejezésére, nem mind-egy, hogy kétségbeesetten és értetlenül állunk a halál elkerülhetetlen ténye előtt, vagy megnyugtató választ tudunk adni magunknak a „mi lesz velem ezután?” kérdésre. Ezzel pedig mindannyiunknak előbb-utóbb szembe kell néznie. Miért ne tehetnénk meg már most?

A halált nagyon sokan a gonosztól származó, rémítő kaszás alakként képzelik el, aki kegyetlenül elragadja tőlünk szeretteinket, és végül minket magunkat is. Pedig a halál – éppúgy, mint a születés – az élet természetes része. Minden élőlény, még a többszáz éves fa is, születik és meghal. Ez alól a szabály alól az ember sem kivétel. Szeretnéd, ha életed örökké tartana? Talán elsőre az a válaszod: igen. De gondold bele, mi lenne, ha már mindent megtanultál és megtapasztaltál, ha minden földrészert beutaztál, felkutattad az univerzum titkait és gyakoroltad a művészeteket, mihez kezdenél az örökélet hátralevő részével? Ha jobban belegondolsz, be kell látnod, hogy pont a mulandóság tényétől olyan értékes az életed. Amitől mégis félni szoktunk a halálban, az az ismeretlen, ami utána következik. A sötétől sem azért szoktunk félni, mert a sötét önmagában veszélyes vagy félelmetes lenne, hanem azért, mert megnehezíti a tájékozódást, számunkra ismeretlen és ettől ijesztő dolgokat rejtget.

Mi vár tehát ránk a halál után?

Engem a fehér ruhás, oroszlánt simogató és angyalokkal táncoló mennyország örök boldogságot ígérő képe nem vonz, ahogy az örök kárhózat pokoli tűzzel fenyegető lehetősége sem riogat. Nem hiszem, hogy az élet felvételi lenne a túlvilági létbe, amelyen hogyha egyszer megbukunk, már senki és semmi nem menthet meg bennünket. Kimondottan viszolygok azoktól, akik az önhittség magasából hirdetik, hogy márpedig ők szám szerint tudják, kik és hányan kerülnek majd a mennyországba és milyen lesz ott.

Jézus tanítása nyomán az apostoli hagyomány azt tanítja, hogy a megváltás és az üdvösség kulcsa a Jézus Krisztusságába vetett hit és a bűn elkerülése, a jó cselekedetek gyakorlása: *„Mert mindenkinek cselekedetei szerint fog megfizetni: azoknak, akik állhatatosan jót cselekedve töreksze-*

nek dicsőségre, megbecsülésre, és halhatatlanságra, örök életet ad; azoknak pedig, akik viszálykodók, akik ellenállnak az igazságnak, és a hamis-ságot követik, haraggal és bosszúállással fizet majd.” (Róm 2,6–8) Bizonyára megvolt az értelme a kereszténység üldöztetésétől terhes időszakaiban a mártíromságot és önfeláldozást magasztaló üzenetnek is: „Aki szereti az életét, elveszti; aki pedig gyűlöli az életét e világon, örök életre őrzi meg azt.” (Jn 12,25) Ha azonban a jézusi evangéliumot tovább kutatjuk, olyan kijelentésekre bukkanhatunk, amelyek Isten kezébe teszi a végső döntést. Amikor Jézustól azt kérdezik, ki üdvözülhet, ha már olyan sok hiba és hiányosság van az emberekben, azt válaszolja: „Ami lehetetlen az embereknek, az Istennek lehetséges.” (Lk 18,27b)

Hitem szerint halálunk után visszatérünk a Lélekhez, amelyből vétetünk, az Élethez, amely élnünk engedett, Istenhez, aki szerető szülőként elengedett saját utunkra, és végül visszafogad, ha az életutat már megjártuk. Hogy mi vár ránk az Ajtón túl, azt nem tudhatom biztosan, de arról meg vagyok győződve, hogy Isten, aki végtelen szeretetéből megalkotott bennünket, a túlvilágon is gondunkat viseli. Talán kevés, amit itt leírtam, talán túlságosan is megfoghatatlan, de ennél biztosabbat nem állíthatok, mert egyszerűen nincs tapasztalati tudás, mely a végső és visszafordíthatatlan halál utánról származna. De van tapasztalat Istennek irántunk nap mint nap megmutakozó szeretetéről és van reménység arra, hogy ez a szeretet és gondoskodás halálunk után sem hagy el.

Sok kérdésünk lehet még az örökélettel kapcsolatban. Egyrészt hogy személyes-e az örökélet vagy lelkünk a halál után feloldódik a nagy isteni Lélekben? Másrészt hogy a földön tapasztalt igazságtalanság jóvátétele megtörténik-e majd odaát? Bizony, sokszor emészt a kíváncsiság, olyan jó lenne biztosan tudni azt, amit csak sejtünk és remélünk, de a nagy titokról nem lebbenthető fel a fátyol.

Az örökélet és mindenki által elérhető üdvösség reménységével élő ember számára az élet ajándék, melyben küzdelmeit megélheti, amely alkalmat ad a fejlődésre és egymás segítésére, minden pillanata ezernyi lehetőséget és örömet rejteget számára, csak meg kell tanulni meglátni és megtapasztalni mindezt. A jóság és az erkölcsi törvények betartása pedig nem azért fontos, hogy az örökéletet elnyerhessük, hanem olyan önmagában fontos érték, mely teljessé teheti földi életünket. Ami pedig azután jön, arra teljes Istenre hagyatkozással, az Ő akaratának elfogadásával, a természet rendjében való megnyugvással kell felkészülnünk.

Fekete Domokos: *Rika alji vadvirágok*

A népdalok, népmesék, népballadák szerzőit nem ismerjük, szemben az egyéni művekkel, a hivatásos költészet alkotásaival. E két véglet – a közösségi jellegű népköltészet és az egyediséget hordozó műköltészet – között helyezkedik el a *népi vers* kategóriája. Az idetartozó alkotások szerzőit ismerjük, de szövegvilágukban számos olyan általánosságra mutathatunk rá, amelyek inkább a népköltészetre jellemzőek. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy maga a *népi vers* elnevezés félrevezető lehet, mert azt a látszatot kelti, hogy szerzőjük a „nép köréhez tartozik” (ezen ugyanis – hagyományosan – falun élő, gazdálkodó embert értünk; ezzel szemben a *munkásköltő* kifejezés hallatán városi lakhelyű, gyárban stb. dolgozó személyre gondolunk). E látszattal ellentétben a népi vers szerzője nem csak földműves ember lehet(ett). Keszeg Vilmos, a kérdéskör egyik kiváló ismerője írja, hogy „nem hivatásos alkotással a 15–16. századtól számolhatunk. Művelői a 19. század második feléig a nemesség, a diákság és az egyház köréből kerültek ki. Az 1868-as oktatási reform nyomán a népi írásbeliség felvirágzott.” (Keszeg Vilmos: *Írásbeliség a népi kultúrában /előszó/. Kicsiny dalaim. Népi költők antológiája. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 1999, 7).*

E megállapítás nyomán legalább három kijelentést kell tennünk: 1. a „népi vers” minősítés nem jelent automatikusan leértékelést, hanem arra a már említett jellegzetességekre utal, hogy az ebbe a típusba tartozó alkotások világa nem annyira egyénített, mint egy hivatásos költő műve esetében, hanem ennél jóval általánosabb; 2. ebből az is következik, hogy ezeknek az alkotásoknak az esztétikai minősítése igen problematikus (a kutatók egyik része úgy oldja meg e kényes kérdést, hogy eltekint e versek esztétikai minősítésétől); 3. a 19. század utolsó harmadától – a népi iskolázottság kiszélesedésétől – e társadalmi réteg körében is elterjedt a költészet eme válfajának a művelése. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a későbbiekben a vidéki értelmiség elzárkózott a népi versek írásától, hiszen a (kántor)tanítók, lelkészek továbbra is írtak lakodalmi búcsúztatókat, anyáknapi, karácsonyi verseket stb.

Fekete Domokost (1907–1973), az oklándi születésű népi költőt gyermekkoromban ismertem meg. Érthető tehát, ha most, amikor a negyven évvel halála után megjelent verses kötetéről írom ezt a rövid tájékoztatót, nemcsak „szakmai” kérdések, hanem személyes emlékek is felidéződnek bennem. Verseit gondolatban összevetem azokkal az ismervekkel, amelyeket a népi versek kutatói állapítanak meg erről a kategóriáról (tartalmi behatároltság, az elvárásoknak való megfelelésre törekvés, szövegelméletek átdolgozása, a forma merevsége, közérdekű témák stb.), és úgy találom, hogy Fekete Domokos versei kiemelkednek közülük. Ennek egyik magyarázata az, hogy számára az írás nem pusztán alkalmi önkifejezés, vagy valamilyen közösségi felkérés teljesítése, s nem valamiféle rigmus-gyártó verselés, hanem jóval mélyebbről jövő igény megszólaltatása volt. Ezt jelzi az az érdeklődése is, amellyel fiatal korában a szépirodalom felé fordult. Most is meglepődöm, amikor eszembe jut, hogy az egyik alkalommal – amikor középiskolás diákként az 1960-as évek fordulóján otthonában felkerestem – leveszi könyvespolcáról Tompa László első versesköteteit, beléjük lapoz, s azt mondja nekem, na, hallgass meg ezt; ugye, milyen felemelő; de nézd meg csak ezt; ez még éretlen, Tompa is írt kezdetben ilyeneket.

De nemcsak a szépirodalom vonzotta, hanem a szélesebb értelemben vett társadalmi-művelődési élet is. Mikó Imre az *Erdélyi Fiatalok* felméréseinek a fogadtatását elemezve azt írta 1931-ben, hogy voltak olyan falvak, ahol az emberek gyanakodva válaszoltak a falukutató fiatal értelmiségiek kérdéseire, mert nem voltak meggyőződve arról, hogy ezeket a „nadrágosokat” csakugyan őszintén érdekli a falu sorsa. „*De akadt egy falusi legény Oklándon, ifj. Fekete Domokos, aki levelet írt az Erdélyi Fiataloknak (lásd 1930. januári szám), s elmondja, hogy ők már csak a közülük való falutanulmányozó diákoktól várják a jobb jövőt*” (*Kévekötés*, 1931 októbere). Ez a levél azt jelzi, hogy a huszonéves Fekete Domokos túllátott személyes élete és jelene szűkös horizontján, és érdeklődéssel fordult a jövő felé. Viszonzásképpen abban az elismerésben részesült, hogy a *Kévekötés* című unitárius ifjúsági lap megjelentette néhány versét, Kacsó Sándor személyes levelezésbe kezdett vele, s Tompa László elvállalta, hogy előszót ír kiadásra szánt verseskötetéhez. Ezt a nem mindennapi perspektívát áthúzták az 1930-as évek végének fejleményei, majd a második világháború. De e külső, tragikus tények mellett azt is a költői kibontakozását hátráltató tényezők közt kell megemlítenünk,

hogy Fekete Domokos – akit a falu – és környékbeliek *Költő Domkos*ként ismertek – az elemi iskola elvégzése után nem tanult tovább, a „föld mellett maradt”, mert egyedüli gyermekként a „szülei nyomdokába kellett lépnie”. Később, az 1950-es években ráadásul a kuláklistára került, és így el kellett szenvednie mindazt a megaláztatást, ami ezzel járt.

Az 1990-es évek elején fia, ifjú Fekete Domokos, átadta nekem Édesapja kéziratait abban a reményben, hogy kiadót találhatok e versek megjelentetéséhez. Néhány év múlva vissza kellett adnom az iratcsomót – eredménytelenül. Azt, hogy ama korszak sok irányú próbálkozásai mennyire nem kedveztek népi versek kiadásának, egyebek mellett az is jelzi, hogy Keszeg Vilmos a már említett népi költők antológiájához írt előszavát 1995-ben befejezte, de a kötet csak 1999-ben jelent meg (zárójelben megjegyzem, hogy a *Kicsiny dalaim* kötet cím Fekete Domokos egyik versének a címe; az antológiában huszonkilenc népi költő szerepel).

Most, hogy a *Rika alji vadvirágokat* a kezembe vehetem, különös elégtétel jár át. Örülök annak, hogy amit én nem érhettem el, az másoknak sikerült. Örülök annak, hogy Fekete Domokos versei megjelentek. Köszönet érte Barabás Lászlónak, aki a kötethez előszót írt, és köszönet mindazoknak, akik a könyv megjelenését lehetővé tették.

Fekete Domokos versei

A templom

Kicsiny fehér templom
Imádságnak ház,
Csüggedő lelkeknek
Utolsó mentsvára

Úgy állsz, mint egy sziget
Óceán közepén,
Mint hajótöröttnek
A biztató remény.

Fehér falaid közt
Áhítat és béke,
Nyugalom költözik
A zaklatott szívbe.

Orgona bugásán,
A szószéknek szaván,
A magas égbolton
Feltűnt egy szivárvány.

Kicsiny fehér templom
Légy Istentől áldott.
Ha majd imádkozol,
Istenhez találsz ott.

1953. január 17.

Karácsony

Karácsony, karácsony,
Szép magyar karácsony,
Szállj le minden házra
Fehér galamb szárnyon.

Karácsony, karácsony,
Magyar szívünk álma,
Légy csodás valóvá
Kunyhó s palotákba.

Oda is repülj el
Szép karácsony álma,
Hol még sok magyar jár
Most is rabigába.

Hol még most sem sírhat
Föl a magyar nóta,
Még az imádság is
Tilos magyar módra.

Oda is szállj el hát
Szeretet világa,
Hol a halál arat,
Foly a vérnek árja.

Nagy orosz mezőkön
Küzdő honvédekre,
Szálljon mindenkire
Karácsonyi béke.

Érte meg mindenki
Isten akaratát,
Irtsa ki szívéből
A gyűlölet magvát.

Karácsony, karácsony
Szeretetnek álma,
Hozzál békeséget
Szép magyar hazánkra.

1941. december 15.

Isten

Isten ki lakozol a csillagok honában,
Mégis benne vagy a fűszálban, virágban,
Minden e világon a kezed munkája,
Az egész mindenség szent neved csodálja.

Téged kereslek én is jó Istenem,
Megtalállak téged, mert erős a hitem.
Akkor sem csüggedek, ha sujtol az élet,
Még úgy is hordozom élet-keresztemet.

Szívem hő imáját oda küldöm hozzád,
E szent fohászkodás nekem új erőt ad.
Megyek bátran tovább, mert én benned bízom,
Te vagy én Istenem egyedül oltalmam.

Mutasd meg jó Atyám a te szent utadat,
Követhessem mindig nagy parancsaidat.
Jöhet akkor a vész, csaphat a sors keze,
Nem félek, mert velem az Isten kegyelme.

1942. január 16.

Pajkos egyházi történetek – 4.

Kis- és Nagykede földrajzilag – tudtommal – a Fehér-Nyikó völgyéhez tartozik. Két kicsi falucska, mely mára, azt hiszem, a teljes elnéptelenedéstől csak arasznyi távolságra van. Zömében unitáriusok lakják, helyesebben lakták, de Nagykedében volt egy kis református közösség is. Gyermekkoromban Siménfalváról járt fel Dani pap, mindig a házunk előtt sántikált, mert egyik lába rövidebb volt, mint a másik, melynek okát nem ismerem. Kedves ember volt, mindig beköszönt, mikor a szüleim háza előtt baktatott Nagykede felé.

Kúria is volt Kedében, mert a Borbáth család a nagybirtokosok közé tartozott, és ezt a családot „urazta” mindenki a vidéken.

A két falu szegény lehetett a múltban is, mert csak együtt tudtak egy közös unitárius templomot építeni, s azt is olyan szerencsétlen helyre, hogy mindkét falu híveinek egy nagy hegyre kellett felkapaszkodni ahhoz, hogy az istentiszteleten részt vehessen. Utolsó berendezetten ott lakó papjuk Szathmári Géza volt, kinek elvonulása után csak toldozva-foltozva oldották meg a papi munkát. Előbb filia, majd társegyházközség státusban volt a két Kede. A mai helyzetét kevésbé ismerem.

Az én gyermekkoromban egy Dudi nevű cigányember volt a harangozó. Nagyon szép ácsolt fatorony tartozott a templomhoz, mely néhány méterre délre állt a templomhajóhoz képest. Ilyen unitárius tornyunk csak Magyarsároson, Kálnokon, és amint említettem, Kedékben van.

A baj tehát Kedében a templom megközelíthetőségével van, s ez akkor is így volt, mikor még volt, aki megközelíthette volna. Dudi, a harangozó, mindig vasárnap összehúzta a harangokat, majd intett a toronyból a papnak, hogy ne mássza meg az agyagos hegyet, mert sem egyik, sem másik Kedéből senki nem kapaszkodott fel a két falu közös hegyére prédikációhallgatás végett. Ilyenkor a pap is visszafordult, s mindenki maradt a csendes imádkozás lehetőségével.

Idős Báró József, már rég nyugdíjas pap bácsi jelentkezett valamelyik beszolgáló lelkésznél – Kedébe minden irányból volt már beszolgáló, körbe-körbe a Zsidó dombot Medesértől Csekefalváig – hogy ő tartana egy anyáknapját a kedeieknek. A szolgálata ajánlatát természetesen örömmel fogadta a beszolgáló lelkész, és a drága Öreg abban az irdatlan sárban felgyalogolt a kedeiek Sion-hegyére, majd visszafordult, s kese-

rűséggel újságolta Jakab Dénes szentábrahámi lelkésznek, midőn az megkérdezte:

– Na, Józsi bácsi, hogy sikerült Kedében az Anyák Napja?

– Nem volt, fiam, sem kicsi gyermek, sem édesanya.

Eszembe jutott Arany János néhány sora:

*Egy hang, mely csilingel az égi madárban,
Hogy lerombolt fészket rakja késő nyárban;
Mely a pók fonalát százszor megfonatja,
Noha füstbe százszor menjen áldozatja;
S mely, hatalmasb szóval, a költőben riad:
„Ha későn, ha csonkán, ha senkinek: írjad!”*

Rám ront a kérdés: hova lettek az Édesanyák, s hát a kicsi gyermekek? S hát az agyagot is elszenvedő szolgák?

Pajkos egyházi történetek – 5.

Ifj. Báró József hajdani homoródalmási segédlelkész, majd recsenyédi, homoródszentpáli, később székelykeresztúri esperes, élete delén Homoródszentpálon végzett lelkészi szolgálatot, előtte azonban mint fiatal lelkész egy faluval fentebb, Recsenyéden tevékenykedett.

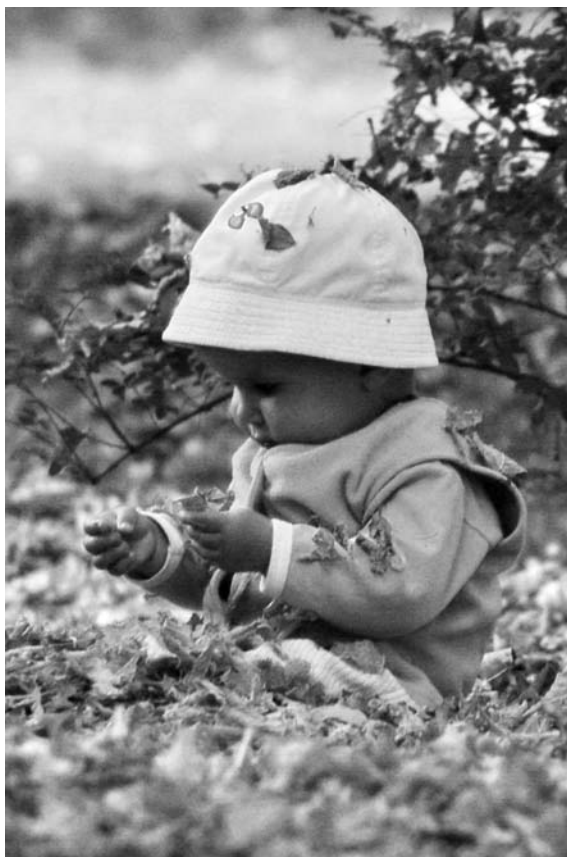
Az elmondottakból emlékszem, hogy volt egy robosztus alkatú, hatalmas erejű harangozója. Ez rendben is lett volna, csak a harangozó szellemi állománya igen-igen gyatra volt. Tudván a faluban a gügyeséget, az emberek ki is használták, s szórakoztak is a vele elkövetett turpisságokon.

Valakik felcukkolták, hogy mondja meg a papnak, hogy addig többet nem harangoz, míg a pap is nem fizeti ki a harangozói bért.

Abban az időben a Homoród mentén a harangozóknak családonként általában egy félvékányi gabonát adtak fizetés gyanánt. Mikor a harangozó előállt a követelésével, a lelkész egy pillanatra gondolkodott, majd azt felelte: „Hallgasson ide, atyámfia! Én magának ebben a helyben kitöltöm a törökbúzáat, hozza a zsákját, sőt harangozok is, de vegye tudo-

másul: ma maga prédikál.” Erre a harangozó némi morfondírozás után felment a toronyba, és meghúzta a harangokat szokás szerint!

Nagy, havas télen a gyermekeknek a templom portikusában tartotta a lelkész a vallásórákat. A henger alakú vaskályha nagyon füstölt, s a fa csak süstörgött a tűztérben, semmi meleget nem adott. Valamit kellene csinálni azzal a kályhával – mondta ifj. Báró tiszteletes a fentebb emlegetett harangozójának. Az egy rongyszőnyeggel átölelte a kályhatestet, s benne a megfeketedett sistersgő fákkal kivitte a 70 cm-es hóba, oda letette, majd jelentette a papnak, hogy a kályha tovább már nem füstöl, mert elrendezte.

Tudtad-e, hogy...

...445 éve, 1569. október 20–25. között zajlott le magyar nyelven a nagyváradi hitvita János Zsigmond fejedelem jelenlétében?

...az első hitvitázó zsinatot a helvét és a Dávid Ferenc által képviselt szabadelvű reformációi irány között 1566. március 15-én Tordán tartották?

...ugyancsak ez év áprilisában (24–27.) újabb hitvitára került sor Gyulafehérváron János Zsigmond fejedelem és tanácsosainak jelenlétében? Itt tették először nyilvánosan vita tárgyává az Isten egységét és háromságát. Május 19-én újabb hitvitára került sor Marosvásárhelyen.

...1568. március 8–18. napjain folyt le a második gyulafehérvári hitvita, melynek következtében az erdélyi magyar egyház elveszítette kálvinista jellegét és túlnyomóan unitáriussá lett? János Zsigmond fejedelem és az ország főrendjeinek többsége az unitárius reformációhoz csatlakozott.

...az 1560-as évek vége felé a hitvitáknak köszönhetően az unitarizmus eszméi a Királyhágón túli területeken, a Partiumban és Baranyában is követőkre leltek? Baranyában a 18. század elejéig fennmaradtak az unitárius egyházközségek.

...440 éve, 1574-ben a nagyharsányi hitvitán a Veresmarty Illés hercegszőlősi református püspökkel vitatkozó Alvinczi György unitárius prédikátort ellenfelei a hitvita végeztével halálraítélték és felakasztották?

...1588 augusztusában Pécssett zajlott le a legjelentősebb dunántúli református–unitárius hitvita, melynek írásos szövege *Pécsi disputa* címen teljes egészében fennmaradt?

NOVEMBER

Megvan az ideje a születésnek, és megvan az ideje a meghalásnak.

Megvan az ideje a rombolásnak, és megvan az ideje az építésnek.

Megvan az ideje a kövek szétszórásának, és megvan az ideje a kövek összerakásának.

Megvan az ideje a hallgatásnak, és megvan az ideje a beszédnek.

Szépen megalkotott mindent a maga idejében, az örökkévalóságot is az emberi értelem elé tárta, de az ember mégsem tudja felfogni Isten alkotásait elejétől végig, amelyeket megalkotott.

(Préd 3,2–11)

Zene

Gyereket vársz. Izgulsz.
Gyermeked játszik, tanul.
Van nagy gyermek is, ősz hajú.
Fehér és fekete billentyűk pontos sorrendben váltakoznak,
fehér, fekete, piros árnyalatban
nyög és kacag a novemberi oldal
itt kint a falu fölött, a kanyarban.
Messziről jövök a busszal, s minden alkalommal
a repülő éppen akkor emelkedik az autópálya melletti épületek fölé:
2:15-kor, hétfőn délután, pontosan.
Szívem is pontosan lüktet, ha nem beteg.
Ezüst tálcán arany alma. Zene,
a mindennek rendelt ideje.

A Dávid Ferenc elítéltetése, halála

Hiába tiltakozott Dávid Ferenc az újítás, tehát a törvénszegés vádja ellen: Blandrata és társai addig vádaskodtak ellene a fejedelem előtt, hogy: ez végül is pörbe fogja a főpapot.

A pörös eljárás azzal kezdődött, hogy a fejedelem 1579. március 27-én fölszólította a kolozsvári tanácsot, hogy Dávid Ferencet, mint veszedelmes, törvénszegő újítót tiltsák el a papi szolgálattól, és a vizsgálat befejezéséig vessék őrizet alá. Dávid Ferencet a veje, aki a város jegyzője volt, mindjárt a fejedelmi írat megérkezése után értesítette, hogy mi készül ellene. A főpap ágyban fekvő beteg volt, de más napra mégis fölkelt s – éppen vasárnap lévén – két szívre ható prédikációban tájékoztatta híveit a veszedelemről. A szerető hívek nyomban elhatározták, hogy mindenáron megmentik papjukat a fogság szegyenétől. Gyorsan követeket küldenek a fejedelemhez, hogy ne fogassa el papjukat a vizsgálat előtt, ők kezességet vállalnak érte.

A fejedelem azonban hajthatatlan maradt, sőt kijelentette, hogy az említett két prédikációért is felelősségre fogja vonni Dávid Ferencet.

Egy hónap múlva, a tordai országgyűlésen kezdték tárgyalni a Dávid Ferenc ügyét. Ekkor azonban az unitárius magyar nemesség és székelység olyan erélyesen lépett föl főpapja védelmére, hogy a vádlók jónak látták elhalasztani az ítéletet. Dávid Ferencet addig is, mint valami gonosztevőt, a legszigorúbb őrizet alatt tartották, még orvosát és leányát sem igen engedték a beteg ember meglátogatására!

Újabb idézés jött: Dávid Ferencnek Gyulafehérvárra kellett mennie, ellenségei bosszút lihegő táborába. Keserves búcsút vett édes szülővárosától, lesújtott híveitől, akik zokogva fogták körül induló szekereit.

– Isten veletek, engem többé nem láttok! – tördöste bús, elfúló hangon.

A beteg roppant eltörődött a három napig tantó szekerezéstől, a fejedelem mégis rögtön maga elé rendelte. Még arra sem engedett időt neki, hogy védőket szerezzen magának. Azok, akiket megszólított, a fejedelmi önkénytől megrettenve, sorra kibújtak a védői tiszt alól. „Meglankadott a szeretet, az emberek fiai közt.”

Végre vejéhez kellett fordulnia a megalázott főpaprak.

– Jer fiam, te légy mellettem. Az isteni, akit tisztellek, és akinek igazságáért küzdök, velünk lesz – mondotta.

Ez lehetett életének legfájdalmasabb órája, mikor tanítványi, mint Krisztust utolsó órájában, egymásután cserbenhagyják. A papokat is annyira megfélemlítette a fejedelmi harag, hogy csupán a tordai két pap: Sztárai Miklós és Óvári Benedek mert vállalkozni az unitárius tanok védelmére.

Abban a palotateremben ültek törvényt Dávid Ferencen, amelyben annyiszor vitatkozott győzelmesen ellenfeleivel. Jelen voltak a fejedelem, a másvallású főpapok, főurak, köznemesség és a jezsuiták egyfelől, másfelől meg vádlók gyanánt Blandrata és társai.

A vádat Kendi Sándor, a kancellár adta elé: „Dávid Ferenc megszegte azt a törvényt, amelyet az újítások ellen hozott az országgyűlés, amikor újabban azt kezdte hirdetni, hogy Krisztus valóságos ember volt, akit tehát nem illet meg az imádás.” Így szólt a vád.

Vita indult meg, amelynek során Dávid Ferenc, majd az ő elfáradása után veje azt bizonyítgatja, hogy az unitárius vallás eddig is tanította a Krisztus ember voltát és nem imádását. Blandrata erre lelketlenül azt vágta a Dávid Ferenc szemébe, hogy mit beszél, hiszen tanítványai, papjai jelentették föl újításért! És hogy szavainak nagyobb nyomatékot adjon, 25 unitárius pappal, akiket megfélemlítéssel, kecsgetéssel magához hódított, megesküdtött, hogy a Krisztus ember voltáról szóló tanításban sohasem értettek egyet Dávid Ferencel. Csak a nagybányai unitárius pap jelentette ki: „Én nem mondhatom Dávidot újítónak, mert még a váradi disputációban mi is úgy értettük.”

A nyílt megtagadás után szavazásra került a sor. Az unitárius nemeség és a székelység Dávid Ferenc mellett nyilatkozott, azonban a kancellár a fejedelem és a maga nevében kijelentette, hogy a Krisztus ember voltáról szóló tanítások törvénybe ütköző újítások, s tüntetésre, kárhöz-tatásra méltóak.

A büntetést harmadnap szabták ki Dávid Ferencre.

– Örökös rabság! – így szólt az ítélet. És a beteg Dávid Ferencet még aznap elszállították a dévai várbörtönbe.

Blandrata tehát könyörtelenül leverte ellenfelét s most már a maga fölfogása szerint vezethette az elárvult nyáját. A kolozsvári hívek azonban egyelőre nem hallgattak rája, mikor arra szólította fel őket, hogy új

papot válasszanak. Ehelyett a Dávid Ferenc szabadulásáért esdekeltek a fejedelemmel. Hiába, mert ezúttal is süketségre vették kérésüket.

Dávid Ferenc ott senyvedt már a dévai vártorony zordon magányában. Betegségét csak fokozta a fogság gyötrelme. Annyi siker és dicsőség után életének utolsó szaka gyászba, szenvedésbe, megaláztatásba borult. Ám ő a gyötrelmeknek közepette is szíve meggyőződésétől, az igazság szolgálatától el nem tántorodott. A hagyomány szerint halála előtt nem sokkal azt jegyezte föl börtöne falára: „A pápák kardja, a kereszt: s a halál képe: semmi sem fogja az igazságot feltartóztatni. Azt írtam, amit éreztem, s amit érzek, bízó lélekkel, igazán hirdettem. Meg vagyok győződve, hogy az én vesztém után a hamis igehirdetők tanai össze fognak omlani.”

1579. november 15-én végre elkövetkezett földi szenvedéseinek vége, örök halhatatlanságának kezdete. A vár tisztartója és egy hűséges ápoló temették el Déva határában, ma, fájdalom, ismeretlen helyen.

Dávid Ferenc temetése

November 15-en virradatkor Asztalos bácsi, a dévai vár legidősebb őrre szokatlanul korán kelt és gyorsan, idegesen öltözködött. Mintha érezte volna, hogy az éjszaka valami nagy bajt hoz a vár elítéltjére. Ő már sejtette a bajt. Amikor éjfél felé a kémlelőlyukon a 10-es számú cellába benézett, az unitáriusok püspöke, Dávid Ferenc már alig lélegzett. Hörgöve szívta beteg tüdőibe a dohos börtöni levegőt, közben kihegyesedő állát kapkodta, es csonttá száradt vállával ütemesen mozgatta a hatalmas szalmapárna csücskét. Szomorú és lázító látvány volt a haldokló rab. Ide juttatni egy ilyen embert?! Hát van lelke a fejedelemnek?! De kár, hogy mi, az ő hívei nem fogtunk össze, talán sikerült volna a rendeket jobb belátásra bírni az elítélt tekintetében... Vagy fel kellett volna lázadni, erőnek erejével kitépni a foglyot a zsarnokok kezeiből! De hát gyávák vagyunk, félünk, mint a mezei nyulak. Jól mondták atyáink: gyáva népnek nincs hazája – de nemcsak hazája, de hitbéli élete sincs.

Így gondolkozva, töprengve lépdelt Asztalos bá mécsessel a kezében, oldalán a nagy, nehéz kulcsköteggel. A 10-es cella előtt megáll, hallgatózik. Kelet felől fakadt már a hajnal, hidegen hunyorgott a hajnalcsillag. Asztalos bácsit mindez nem érdekli. Egész figyelme most a cellaajtón csüng. Mennyi sok halott fogolyra nyitott ajtót amióta fogdai őr! Azok valahogy nem érintettek meg. Jobb neki így! – ezt szokta mondani minden holttest felett. Most azonban egészen mások az érzései. Aki ott a vasajton belül van, azt nem lehet egyetlen más fogolyhoz sem hasonlítani. Dávid Ferenc ő, a nép püspöke, az igazság rettenthetetlen szószólója.

Be kellene lesni a kémlelő résen. Nem mer. Életében először érez lelki gátlást e megszokott mozdulat útjában. Nem, nem nézek be. A valóságot a maga egészében akarom látni. Leteszi a mécses, kikeresi a 10-es kulcsot. Csikorog az otromba zár... nyílik az ajtó. Asztalos bácsit előérzetei nem csalták meg. A nagy fogoly valóban halott. Ott fekszik a cella ágyán. Összekócolódott fehér haja tanúskodik haláltusájáról. Rendkívül széles homlokán elsimultak a barázdák, szeme félig nyitva, arca mintha még most is bölcsességet sugárzana. Teste félig takaratlan, jobb karja ernyed-

ten csüng alá. Mutató ujjá még érinti azt a szeget mely kezéből kieshetett, s amellyel pár órával azelőtt kellett, hogy felkarcolja a cella füstös falára: „A pápák kardja, a kereszt: s a halál képe: semmi sem fogja az igazságot feltartóztatni.” Ágya mellett kis széken csonkig égett gyertya és nyitott biblia.

Asztalos bácsi levett kalappal állt meg a halott mellett és csak ennyit mondott magában: „Elvégeztetett! El... elvégeztetett.” Szívét lázadó érzések kerítik hatalmukba. Hát a nagyoknak is így kell meghalniuk? Hát van igazság valahol? Aztán lezárja a halott szemhéját, kifújja a méceszt és elindul jelentést tenni.

*

A városparancsnokságon egyedül Királyfalvi hadnagyot találja. Korán van, a többi tiszt még nem ért fel.

– Szóval meghalt az eretnek? Kár érte! Nem bántam volna, ha egy-két évet kínlódik még – mondta gúnyosan, s hüvelykujjait mellénye zsebébe akasztva idegesen sétálni kezdett.

– Mit tegyünk a holttesttel? – szólalt meg Asztalos bá.

– Parancsom van, hogy a holttestnek nyomtalanul el kell tűnnie! Fedelem urunk nem engedheti meg, hogy sírja búcsújárás helye legyen. Senkinek sem szabad megtudnia, hogy hova van eltemetve Dávid Ferenc teste. Érted?

Asztalos bá lehorgasztotta a fejét, s csupán intette az igent. A hadnagy folytatta:

– Éppen ezért parancsot adok, hogy ma senkinek sem szabad megtudnia a várban, hogy a püspök meghalt. Érted?! Holnap éjjel te meg Fürge László a várkaputól északra 500 lépéssel a legsűrűbb erdőben gödröt ástok és beletemetitek a testet. Érted?!

– És ha valaki észreveszi? – vetette közbe Asztalos bá.

– Várj, ne siess, erre is gondoltam én. Míg a test kihurcolása tart, jezsuita pátereink áhítatot fognak tartani a kápolnában. Gondom lesz, hogy a kápolna ajtai be legyenek reteszelve. Titeket pedig figyelmeztetlek, hogy ha eláruljátok a titkot, azonnal halálra ítéltetlek. Érted?

Asztalos bá igent intett és távozott. A hadnagy utána kiáltott.

– Holnap éjjel 12 órakor jelenteni fogjátok, hogy az elhantolás megtörtént. Érted?

– Értem – felelte az őr s eltűnt a vár sötét falai között.

Asztalos bá nem volt eszénél egész nap. Éjszakai szolgálatos lévén, nappal kellett volna aludnia, de még csak le sem hajtotta a fejét. A vár lakói közül többen érdeklődtek a püspök hogyléte felől. Asztalos bá ilyenkor ingerülten felelt:

– Jól van!... Nagyon jól van!

Mit lehetne tenni mégis, hogy a halott püspök kihült teteme tisztességesen temetessék el? Erre itt a várban sor nem kerülhet. Csakis vidéken, valahol távol, talán a Székelyföldön lehetne ezt megtenni. Mi lenne, ha kilopnák a testet a cellából s elszállítanák valahova távolra? A koporsóba tennének valami nehezéket, s a tisztek jelenlétében eltemetnék a kijelölt helyen? Meg lehetne ezt csinálni, de kivel? Idefenn a várban alig van unitárius, s azok sem mind megbízhatók. Egyedül Fürge az, akire lehet még támaszkodni.

Azonnal Fürgéhez ment es elmondta neki gondolatait. A nála sokkal fiatalabb, sasorrú, bozontos fejű, szőke örvezett lelkesedett a terven.

– Amint sötétedik, a testet egy ládába zárjuk, s a legénység batárján, mely az éjjeli szolgálatos tiszt, Zakariás hadnagy után megy a faluba, le-visszük a Maros partjára. Ott fogadunk egy csónakost, aki felviszi egészen Szászrégenig is ha kell.

Asztalos bácsinak a szívét izgalom es melegség töltötte el.

– Segítsen meg minket ebben az Úr!

Estefelé Királyfalvi hadnagy vecsernyét rendeltetett el, amelyre fel-tűnő szigorról minden élő lelket kiharancsoltatott. Asztalos és társa munkához láttak. A holttestet szép fehér gyolcslepedőbe göngyölítve egy rögtönzött láda alakú korszóba helyezték el, és levitték a déli bástya elhagyott kápolnájába. A tulajdonképpeni koporsóba pedig egy hatalmas követ tettek, s két tiszt kémlelő tekintetében kíséretében elindultak vele a megjelölt helyre, ahol már délután megásták a sírgödört. Szakadékos, köves, vízmosásos helyeken kellett áthaladniuk, vállukon a koporsóval. Mikor már hajításnyira lettek volna a sírtól, Asztalos bácsi, aki-nek öreg lábai az izgalomtól és a fáradságtól szerfelett reszkettek, egy repkényindában megbotlott és elesett. Hiába kapkodott Fürge örvezett, hogy a koporsó fel ne boruljon; mert mégis felborult az és dübörögve gurulni kezdett lefelé a meredeken – minek közben a fedele felszakadt es a nagy kő kiesett belőle.

A tisztek mikor ezt meglátták, mindent megértettek és éktelen káromkodásban törtek ki. Majd félrevonultak a vadgesztenyés felé tanács-

kozni. A két őr rettenve, kétségbeesve várták vissza őket. A legroszszabbbra voltak felkészülve. De nem történt semmi. A tisztek majdnem mosolyogva, barátságos hangon utasították, hogy adják elé a holttestet. Ők megadva magukat, visszatértek az felhagyott kápolnába, ahonnan elvittek a tetemet és eltemették a parancsuk szerint. Nem hantolták fel, hanem inkább elegyengették a terepet s vadfű gyökerekkel teleültették, hogy ne tudja, ne sejtse senki, hol pihen Erdély nagy fiának, Dávid Ferencnek megtöretett teste. Megkönnyebbülve, de lelkük mélyén mégis háborogva indultak hazafelé. Elöl a két őr, utánuk a két szuronyos tiszt. Csobogó kis patakon kellett átmenniük. Szomjasok voltak. Engedélyt kértek, hogy ihassanak. A tisztek újból külön vonultak s vagy két percig valamin tanácskoztak.

– Igyatok! – adták meg az engedélyt. A két őr lehasalt a földre, hogy igyanak a friss vízből, s hűtsék le ennek a rettenetes napnak a lázát.

Ezt a percet használták fel a tisztek arra, hogy a fejedelmi parancsot végrehajtsak. Amikor a két ártatlan ember éppen emelkedett volna fel, a tisztek éles szuronyaikat a hátukba döfték. Felüvöltésük, vonaglásaik, hörgéseik hamar elcsendesedtek, s a két ember arccal zuhant a patakba. A tisztek kihúzták áldozataik hátából szuronyaikat és a patakban gondosan lemosták róla a vért. Es mint aki jól végezte dolgát, a keskeny ösvényen folytatták útjukat. Már közel jártak a várkapuhoz, midőn Királyfalvi megszólalt.

– No ezektől nem tudja meg a nép, hogy hová temettük az eretnek püspököt.

Másnap Báthori Kristóf fejedelem magához rendelte a két hadnagyot.

– Nagyságos fejedelemnek alázatosan jelentjük, hogy a parancsot végrehajtottuk.

– Sikerrel?

– Sikerrel!

– Nem vette észre valaki?

– Nem.

– Hát az örökkel mit csináltak?

– Elküldtük őket a másvilágra.

– Nem kár értük, mert ők is az innovált hithez tartoztak.

A két tiszt jutalmat várt, de jutalom helyett bilincset kaptak. Hogy ne-hogy tőlük is megtudja valaki a sír helyének titkát, a fejedelem holtig tartó börtönre íteltette őket. A gyulafehérvári vár legmélyebb börtönébe

záratta, s a szájhagyomány szerint, még 15 év múlva is ott sínylődött a két szerencsétlen áldozat. Hogy ez a történet mégis hogyan tudódott ki, az ma is rejtély.

Ezért nem tudjuk, hol nyugszik a vallásalapítónk teste. De el tudunk képzelni mégis egy piciny helyet a dévai hegy nyirkos oldalán, valahol a gesztenyefák sűrűjében, vadrepkény indákkal befutva. Ez a hely az ő jeltelen sírja, akárcsak a hősöké a háborúk nyomában. Szálljunk oda kegyeletes emlékezésre. S talán a költő sorai is eszünkbe jutnak:

„Nem halt meg, ki milliókra költé életét...”

A nagy embert nem lehet sírba zárni, még jeltelenbe se.

Tudtad-e, hogy...

...435 éve, 1579. november 7-én Déva vári börtönében vallásos meggyőződéséért mártírhalált halt Dávid Ferenc?

...Dávid Ferenc életművére és halálára való első nyilvános emlékezés/ünnepség 1879-ben történt a székelykeresztúri zsinat alkalmával?

...1874 decemberében elhatározta a Főtanács, hogy megírattja Dávid Ferenc életrajzát? Az 1875-ben tartott Főtanács döntött az életrajz megírásának, terjedelmének, beadási határidejének, elbírálásának és jutalmazásának tárgyában. Jakab Elek történészt kérték fel az életrajz megírására.

...a Dávid Ferenc-életrajz két év alatt készült el *Dávid Ferenc emlékezete* címmel? A mű bemutatására a székelykeresztúri ünnepi zsinat harmadik napján kerül sor.

...1910-ben, Dávid Ferenc születésének 400. évfordulóján emléktáblát helyeztek el a dévai várban? Az emléktáblát többször megrongálták, az Egyház mindannyiszor helyreállította. A második világháború idején az emléktáblának nyoma veszett.

...az eredeti emléktáblára a dévai Magna Curia kertjében találtak rá 2008-ban? Jelenleg a dévai unitárius imaház udvarán található.

DECEMBER

Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet.

Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, mert ők megelégtetnek.

Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.

Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent.

(Mt 5,5–8)

Gombászás

A szelídek lesznek a föld birtokosai.
Akik az igazságot szájukban érzik.
Az igazságot ártatlanul kimondani,
az igazat ártatlanná tenni: már- már irgalmasság.
A gombák között is vannak jó gombák,
melyek eledelre jók, s van, ami a szemnek ékes.
Vannak helyek, amit csak a gombászók ismernek.
Itt legbelül, vagy a fák hegyén,
van helye az igazságnak, ahol keresni kell,
tavalyi helyén nem mindig fellelhető.
Öreg gombász, öreg halász ravasz meséi,
vagy a könyvek, olvasmányok filmek:
te hol keresed az igazságot?
Egy ideje nem járok egyedül gombászni,
s erdőben van, kinek ordítsak. S vissza.
Visszhangzik a túlevelek között hangunk,
s érzik, hogy kinek van megtelve már a kosara.
Az éjjel fagy volt. A gombák kalapja fényes,
csillog rajtuk a jégkristály.
Még így is jó, ami ehető. Sokat jöttünk idáig, hát nem hagyom itt.
S még ezután jön a pucolás.

Karácsonyi megérkezés

Az adventi úton elindult a keresztény világ, mert úgy érezte, gondolta, hogy mint minden elhunyt esztendőben, most is el kell jutni Betlehemig, el kell menni egészen karácsonyig. Ez elinduláskor eszünkbe kell jusson Váci Mihály költőnek néhány, gondolkodásra készítő sora: „*Nem elég a célt látni; / járható útja kell! / Nem elég útra lelni, / az úton menni kell! / Egyedül is! Elsőnek, / elől indulni el! / Nem elég elindulni, / de mást is hívni kell! / S csak az hívjon magával, / aki vezetni mer!*” (Még nem elég!) Valóban erősen meggondolkodtató sorok! Az első karácsonnyal gondviselő Istenünk akarata, szándéka szerint útra leltünk, és azon az úton el is indultunk a pásztoemberek egymást biztató felhívásával, megszólításával szívünkben.

De majd kétezer esztendő óta hányan és hányan lemaradoztak erről az útról, vagy más utakra tértek, hányan és hányan visszafordultak erről az útról, mert gyáváknak, gyengéknek bizonyultak, nem mertek kitarítani sok ok miatt, féltek a megérkezéstől, a betlehemi kisgyermekkel való találkozástól, a földre érkezett isteni szeretettel való szembesüléstől. Pedig a karácsonyi csoda nem csoda volt, annál sokkal több: egy szerető, gondviselő isteni álmom, tervem azzal a teremtő céllal, hogy a nem jó úton járó, sokszor vesztébe rohanó világot figyelmeztesse, visszafordítsa egy közénk küldött mosolygó kisdednek, gyermeknek, majd küldetését teljesítő, felnőtt embernek az életével, példaadásával. Ezen az úton annyiféle ember indult el ugyanannyi lelkülettel, életszemlélettel, elkötelezettséggel, és érkezett meg a karácsonyi ujjongásba. A sokféle megérkezés egyik titkát emelném ki, mégpedig azt, hogy az első karácsony a közösség szent alkalma volt, sok résztvevővel, így mi sem indulhatunk magányosan, egyedül, hanem az együtt elindulás biztos záloga lehet a megérkezésünknek. Túrmezei Erzsébet, evangélikus diakonissza *Ne menjünk egyedül* című versében ezt így fogalmazza meg: „*Halk hőesésben karácsony előtt / megyek az úton egyedül. / Mind halványak, ködbeveszők / az Ipolyon túli hegyek. / Most Betlehem felé megyek. / Bent szívemben az öröm / Boldog glóriát hegedül. / Fehér utamra hirtelen / árnyék vetődik, vándló kérdés: / A pásztorok is együtt mentek, / a bölcsek is hárman vol-*

tak... / Mit mond a betlehemi gyermek, / hogyha senki nem lesz velem, / ha egymagamban érkezem?! / Hát az én szívem nem dobogja / karácsony örök riadóját: / Menjünk el mind Betlehemig!? / Kinyújtom kereső kezem: / ráncos öreg kezek, / kicsiny gyermekkezek / simuljanak belé! / Induljunk együtt Betlehem felé! / Együtt a gyászolókkal, / az egyedülvalókkal! / Hiszen a nagy örömből / mindnyájunknak telik! / A jászol mellett / ma mindnyájunkra üdvösség derül! / Halk hóésésben Betlehem felé / ne menjünk egyedül!”

A biztos megérkezés, karácsonyi álmaink megvalósulása azoknak adatik ma is meg, akik másokat is hívnak, maguk mellé vesznek, felkarolnak, s akik lelkesen tudják mondani, visszhangozni, mint az első karácsony résztvevői, szemtanúi, fültanúi, csodás angyali szereplői, hírvivői, örömhordozói: „Menjünk el mind Betlehem és lássuk meg e dolgot, amit az Úr megjelentetett nekünk!” A boldog megérkezéskor, az önfeledt ünneplésben, örömben nem feledkezhetünk el a számadásról, önvizsgálatról sem, hogy mi volt sokszor az ember gyarlósága, könnyelműsége, keményebben fogalmazva, a bűne, hogy lemaradozott, megállt, visszafordult, más utat választott, és azért nem jutott el, nem érkezhett meg a földre küldött szeretetig, a betlehemi gyermekhez. Hosszú időt ölelné fel a teljes felsorolás, elvehetné és vezekléssé tehetné az ünneplés tekintélyes részét. Egy lehetséges tanulságot, következtetést mégis meg kell fogalmaznunk a jövőendő karácsonyokra való tekintettel.

Különböző történelmi korokban, körülményekben azért maradhatott el a megérkezés, a beteljesülés – és ez a mai viszonyokra is igaz lehet – mert nem elég erős az elhatározás, a szándék. Minden nemzedéknek, akik előttünk jártak – de nekünk is, akik ünnepelni vágyunk ez ünnepen, majd meghitt szenteste után az emlékezés asztalánál úrvacsorával élni – az (volt) a gyarlósága, és azért mondhat csődöt a megérkezés, maradhat el, mert nem gyermeki lélekkel, lelkesedéssel indultunk el az adventi úton, tapostuk a havat, sarat, hanem minden más lehetőség, az ünneppel járó gondolat, vágy hajt, ami nem Jézushoz, a megszületett szeretethez vezet, hanem egy ünnepi kavalkádhhoz, mintha névnapot, születésnapot, házassági évfordulót, ballagást, diplomaosztást, sport- és kulturális eredményt, kitüntetést, vagy valamilyen más eseményt ülnénk meg nagy ünnepléssel. És hol marad akkor az isteni szándékba pólyázott Jézus?

Muraközy Gyula református lelkész-költő *Karácsonyi legenda* című verse záróakkordjában tisztán megfogalmazza, hogy mi lehet az „elrontott”, „jézustalanított” karácsonyok igazi karácsonyokká való visszahozatalának egyedüli útja: *„Mert a karácsony nem hagy el soha! / Bűnben és ködben mégis visszahozza / a kisgyermek tiszta mosolya!”* Gyermekként érkezni meg a Gyermekhez!

Rónay György, vallásos lelkű katolikus költő hasonlóképpen vélekedik:

„Megvallom, én is úgy érzem, hogy egyáltalán nincsenek többé a régi értelemben vett érvényes érveink. Van viszont minden érvnél érvényesebben, ez a született kicsinyded Jézus. Ez a Gyermek, aki fázik, akinek egy árva rongya sincs, aki mindent tőlünk vár, mindenét tőlünk várja. Akit az öledbe kell vened. De csak úgy veheted az öledbe, ha lehajolsz hozzá. A kicsinységig kicsinyedve, hogy az öledbe vehesd, a karjaidba. Egyebünk nincs. Csak ez a meztelen gyermek, akit fel kell nevelni magunkban. És magunknak. A többi, édes barátom, süket duma, szellemi zabhegyezés. De ez a gyermek igazság, évről évre a Szeretet születése.”

Dr. Gyökössi Endre református lelkész-pszichológus fogalmazza meg, hogy a karácsony egy többdimenziójú ünnep. Van benne békesség, elfér az is, mert békesség nélkül nem lehet igazán ünnepelni. Benne van a szeretet is, benne van a családi karácsonyozás is, de meg kell fogalmazzuk és hangsúlyozni is kell, hogy az előbb felsoroltak külön-külön és együtt sem adják az igazi karácsonyt, amiért el kell menni Betlehembe, egészen a jászolbölcsőig, az igazi karácsonyig, Jézusunkig, Isten küldötétéhez, mert ez a gyermek adja a karácsony lényegét, és nélküle soha nincs igazi karácsony.

Lehet, hogy az évek elfutásával másokká lesznek karácsonyaink, elfognak az örökdő pásztornépek, az angyallelkű örömhírvivők, ritkulnak a házról házra járó betlehemezők, és egy könnyörtelen, imádságtalan, istentelenség felé hajló kor visszaszorítja majdnem a karácsonyt a családi hajlékok falai közé, de el lehet jutni mégis Betlehembe. Ha halljuk azt a hívást, amit a pásztorok mondtak egymásnak, vagy más hívást. Erre Fekete István író *Betlehem* című, könnyet fakasztó, gyönyörű elbeszélését idézném zárásként. A történet szerint egy gyermekcsoport minden fellelhető anyagból betlehemet készít és elindulnak karácsonyt köszönteni a szomszéd faluba is. A lelkesedés és a siker elragadja őket, és nem veszik észre, hogy esteledik. Azt tudják, hogy az éjféli misére ott-

hon kell lenniük, mert ha nem, nagy baj lesz belőle. Végre elindulnak, de közben vihar is kerekedik. Fáznak, dideregnek, sírnak, mert a hó arcukba csap. Eltévesztik az utat is. Nagy félelem lesz úrrá rajtuk. A gondosan összeeszkábált betlehemet is elejtik, a szél kitépi kezükből. Egyiküknek a nagy veszedelemben eszébe jut, hogy imádkozzanak. Lassan csend lesz, és az egyik elordítja magát, hogy harangoznak, és most már tudják, hogy merre kell hazamenni. Tovább imádkozva a harangszó irányában, a templom felé vették útjukat, és éjjelre otthon is voltak, el tudtak menni a jézusváró istentiszteletre, találkozni a gyermekkel. A megérkezéssel kapcsolatban így fogalmaz az író meg egy nagy-nagy, igazi karácsonyokat ígérő tanulságot: *„Azóta is, ha nagy baj van, és kiesik kezemből a betlehem, azt az imát mondom, azt a harangszót hallom még ma is.”* A történet helye lehetett volna nem csak az író szülőföldje, hanem a Kárpát-medence bármelyik sarka, Felvidék, Újvidék, Kárpátalja, a Lajtán túli rész, Erdély, benne a Székelyföld, a Hargita lábánál a kis szülőfalum, Lókod, amely templomtornyának harangszavát még most is hallom...

Hópehely üzenet – adventi útravaló

Tömbklásbéli lelkészi lakásból, rácsos ablakból nézem a fehér hóesést. Megragad a pillanat varázsa, elbűvölnek a kavargó hópehelyek. Rövid életűek, mint minden csoda. Évente megisméltődnek e hóesések, hogy megtapasztalhassuk az isteni rendet életünkben.

A hóeséseket nézve kérdem az Örökkévalót: honnan ez a mérhetetlen gazdagság, honnan e kifogyhatatlan képzelet, hogy emberemlékezet előtti havazások óta nem akadt még két, teljesen egyforma hópehely? Az egymással ütköző és ölelkező hópehelyek világa részben a mi világunk is. Arcunk bármennyire is hasonlít egymáshoz, földi vonásaink mégis sajátosan egyediek, összetéveszthetetlenek. A mi életünk is folytonos kavargásban zajlik, ütközünk társainkkal, egygyé olvadunk némelyikükkel esésünkben, úgy érezzük, hogy mi is fentről indultunk mindannyian és esünk röpke életünk során a föld fele.

Költség-*haszon szemlélettel* élve, megtörténik, hogy nem látjuk értelmét a hóesésnek. Siető világunk arra nevel, hogy „mindennek oka, célja, s valami haszna van”.

Vajon mi az üzenete a hóesésnek, mi a célja egy emberi életnek?

Hacsak az nem, hogy lelkünk épüljön és lássa a csodát, a mindennapi apró történések varázsát, tanuljon belőlük, érezze, hogy otthona van úgy a földön, mint fönt a levegőégben, ahonnan a hópehelyek is érkeznek.

Talán arra késztet, hogy észrevegyük, mekkora öröm a kezünkre érdek nélkül szálló és azonnal elolvadó hópehely. Talán azt sugallja e gazdag hóesés, hogy ne keressük mindig a dolgok felhasználhatóságát, ne ésszerűsítsük túlságosan életünket, hanem éljünk igazi – az Örökkévalóhoz és önmagunkhoz is méltó – szabadságban.

Talán azt üzeni, hogy munkánk gyümölcset osszuk meg másokkal is, a velünk haladókkal, s csak ezután lépünk tovább. Ekképpen gondolkodva és érezve felismerjük, hogy sohasem vagyunk, sohasem lehetünk egyedül. Hiszen milliányi más hópehely velünk együtt sodródik életünk forgatagában, s így mindannyian pótolhatatlan részei vagyunk az Egésznek.

Öröm lenne, ha ezt az Egészet fölfedezhetnénk a földjeinkre áldást hozó hóesésben, megláthatnánk minden őszinte, érdek nélküli mosolyban, baráti kézfogásban, testvéri ölelésben. Lelki örömet nyújt a remény, hogy amikor utunk véget ér, és elolvadunk a Nap első sugaraiban, létünk titkos értelme tovább folytatódik, s amikor éltető nedvként felszívódunk az anyaföldben, üde zöld hajtásokat táplálhatunk az Ő dicsőségére, életeink örömére!

dr. Andorkó Orsolya

Egészségünk érdekében

Tudta-e, hogy...

...az ember átlagéletkora az utóbbi 100 évben igen megemelkedett, és ez a tendencia folytatódni fog, annak ellenére is, hogy a vezető halálokok világszerte még mindig a szívérrendszeri és rákos megbetegedések. A növekedés mértéke kb. 30 év. A fejlett világban 75, a fejlődőben 61 év az átlagéletkor. Oka az orvostudomány, a kémia és az egészségügy jelentős fejlődése, mert pl. a magas vérnyomás gyógyszeres kezelése már sokat jelent a szív és az erek egészsége szempontjából. Régen a szívinfarktus szinte mindig halálos volt, manapság már szinte rutinbeavatkozás a koszorúerek műszeres tágítása, ezáltal a szívizom vérkeringésének teljes helyreállítása lehetséges.

...a tüdőrák néhány évtizede a férfiak körében szedte áldozatait, de manapság sajnos a nők „behozták” a hátrányt: ugyanis az emancipáció jegyében egyre több nő dohányzik, és ami aggasztó, hogy sokan a várandósság alatt sem képesek lemondani e káros (és drága!) szenvedélyről. A dohányzó kismamák jó eséllyel pályáznak koraszülésre, kis súlyú újszülöttre, valamint magzati oxigénhiányra, amely több-kevesebb mértékben károsítja a születendő gyerekük idegrendszerét.

...a nők szervezete kevésbé „bírja” az alkoholt, mint a férfiaké – egyik magyarázat erre az, hogy az alkohol lebontását végző májenzim eleve kevésbé aktív. Nőknél gyakrabban alakul ki májgyulladás is, és több alkoholistánál nő hal meg májcirózisban, mint férfiben. Ha napi 3 deci sörnél vagy másfél deci bornál, vagy kb. 40 milliliter erősnél többet iszik egy átlagos termetű nő (65–70 kg), biztos lehet benne, hogy 10–15 év múlva májcirózisa lesz. Nőknél az alkoholfogyasztás növeli az emlőrák kockázatát is, főleg a menopauzában.

...a gyomor- és patkóbélfekély okozója nem a stressz, a túlzott gyomorsavtermelés, sok kávé fogyasztása, netalán a dohányzás, éhezés, meg

a fűszeres ételek? Az 1984-ben felfedezett, majd egyre többet tanulmányozott *Helicobacter pylori* nevű baktérium a ludas. A baktérium a patkóbélfekélyesek 90%-ában és a gyomorfekélyesek 70%-ában mutatható ki. A fekélybetegség kezelése elsősorban a baktérium kiirtását célozza, mert néhány *H. pylori*-törzs tápcsatornai nyirokmirigy-daganatokat okoz (gyomor-limfóma). Ha a baktériumot nem eradikálják, szinte biztos, hogy kiújul a fekély.

...az aszpirinről bizonyított tény, hogy kiválóan csillapítja a fejfájást, lázat, vérrögzépződést gátló hatású, valamint némely rosszindulatú daganat kialakulásának rizikóját is csökkenti. Ugyanakkor nagyon roncsoolja a gyomornyálkahártyát és fatális kimenetelű tápcsatorna-vérzés is okozhat. Ezért tilos az aszpirin a fekélybetegeknek, még akkor sem, ha tünetmentesek. Aszpirint csakis étkezés után vegyünk be és csakis orvosi előírásra!

...a keserű csokoládé, amely legalább 60–70% kakaót tartalmaz, erős antioxidáns és enyhe vérrögzépző hatása is van. Aki szereti, rendszeresen fogyaszthat napi 20–30 grammot (ennyi is elegendő a kedvező hatásért), ez 3–4 kocka. Ezek csak arra a csokoládéra igazak, amely kizárólag kakaóból készül, és nem tartalmaz hidrogénezett növényi zsírt, tejet és krémes töltelék.

...a csokoládéfüggőségnek nincs valós alapja. A feniletilamint, amit a csokoládé tartalmaz, az emésztőrendszerben percek alatt lebontja a MAO-B (monoamino-oxidáz) enzim, így az nem tud eljutni az agyba, hacsak valaki nem szed monoamino-oxidáz-gátló gyógyszert, mint pl. egyes antidepresszánsok. A feniletilamin egy olyan vegyület, amely a központi idegrendszerre hatva az ún. „örömközpontot” stimulálja. A tévedés abból fakad, hogy Michael Liebowitz kutató, az 1983-ban megjelent *The Chemistry of Love* (A szerelem kémiaja) című könyv szerzője egyszer riportereknek megemlítette, hogy a csokoládéban sok feniletilamin, azaz örömhormon van. Ezt átvette az elektronikus média, majd a magazinok, és így terjedt el a tévhit, hogy a csokoládéban „örömhormon” van.

...az avokádó, szójaszós, mogyoró, csokoládé, erjesztett sajtok és a vörösbor kerülendők azok számára, akik migrénné hajlamosak, antidepresszánsokat (MAO-gátlók) vagy bizonyos vérnyomáscsökkentőket szednek, mert igen magas a tiramintartalmuk. A tiramin egy migrénes fejfájást indukáló anyag. Ezek az antidepresszánsok gátolják a tiramin lebontását a bélben, ezért igen veszélyes mértékben felhalmozódik és megemeli a vérnyomást.

...a kávé rendszeres fogyasztása csökkenti a hasnyálmirigy-, vastagbél- és végbélrákot. Ugyanakkor a 2-es típusú cukorbetegség ellen is véd – természetesen, ha nem teszünk bele cukrot és tejszínt. Ez a hatás nem a koffeinnek, hanem egyes antioxidánsainak tudható be, tehát a koffeinmentes kávé is megéri fogyasztani.

...a zöld, nyers kávébab klorogénsavat tartalmaz, amelyről beigazolódott, hogy megakadályozza a szénhidrátok zsírrá alakulását, magyarul szólva a hízást. Természetesen nem kell egy tál süteményt befalni mellé... A kávébab a pörkölés fokától függően veszít a klorogénsav-tartalmából.

...a vörösbor egyik hatóanyaga, a *resveratrol* (amely természetesen a vörös szőlőben, illetve a kakaóban, mogyoróban és a piros gyümölcsök héjában fordul elő jelentősebb mennyiségben) vércukorszint-csökkentő hatású. Sajnos ehhez kb. 3–5 liter vörösbort kellene elfogyasztani naponta... A resveratrol kapható kapszula formában is, tehát nem kell tartanunk a sok alkohol káros hatásaitól.

A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára

I. FŐHATÓSÁGOK, EKT ELNÖKSÉGE, FŐHATÓSÁGI HIVATALOK

ZSINAT, FŐTANÁCS, EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS

Székhely: Kolozsvár, 1989. december 21. utca 9. szám

Postacím: 400750 Kolozsvár / Cluj-Napoca, CP 24.

Tel.: 0264/593236, tel./fax: 0264/595927

Tel./fax: 0364/405557, mobiltelefon: 0742/356036

Elektronikus postacím: ekt@unitarius.org

Honlap: www.unitarius.org

http://www.facebook.com/magyarunitariusegyhaz

AZ EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS ELNÖKSÉGE

Bálint Benczédi Ferenc püspök

dr. Máthé Dénes főgondnok

Csáka József főgondnok

Nagy László főjegyző

Kovács István közügyigazgató

Kászoni József püspöki helynök

Elekes Botond Áron egyházkerületi főgondnok

FŐHATÓSÁGI SZINTŰ HIVATALOK

PÜSPÖKI HIVATAL

Pap Mária püspöki titkár

FŐHATÓSÁGI HIVATAL

HITÉLETI, MISSZIÓI ÉS NEVELÉSI ÜGYOSZTÁLY

Székely Kinga Réka hitéleti és missziói előadótanácsos

dr. Czire Szabolcs valláserkölcsi-nevelési előadótanácsos

Márkó László médiareferens

FEJLESZTÉSI ÜGYOSZTÁLY

Szabó László fejlesztési előadótanácsos

KÖZIGAZGATÁSI ÜGYOSZTÁLY

Gyerő Dávid közigazgatási előadótanácsos

Bálint Róbert Zoltán szerkesztő

Végh Péter rendszergazda

Mezei Melinda Kinga iktató-irattáros

Szabó Zoltán közigazgatási ügyintéző

Bulbuka Csaba gépkocsivezető

GAZDASÁGI ÜGYOSZTÁLY

Dácz Tibor gazdasági előadótanácsos

Baka-Bálint Imola Éva főszámvevő

Kudor Emese pénzügyi ellenőr

Dózsa Éva pénztáros

Furu Árpád építészeti tanácsadó

Gáspár Péter háznagy, bentlakás-igazgató

OKTATÁSI ÜGYOSZTÁLY

Andrási Benedek oktatási előadótanácsos

KISEGÍTŐ SZEMÉLYZET

Kovács Noémi, Gáspár Csilla, Lőrinczy Mónika – altisztek, Ágoston-Jancsi Ottó, Boros Tibor, Vass Ferenc Csaba, Váncea István – portások.

EGYHÁZI KÉPVISELŐ TANÁCS

Hivatalbeli tagok: Bálint Benczédi Ferenc (püspök), dr. Máthé Dénes, Csáka József (főgondnokok), Nagy László (főjegyző), Kovács István (közügyigazgató), Kászoni József (püspöki helynök), Elekes Botond (egyházkerületi főgondnok); Dimény József, Kecskés Csaba, Szentgyörgyi Sándor, Lőrinczi Lajos, Simó Sándor, Török István (esperesek); Farkas Emőd, Nagy Zsigmond, Molnár Kis Sándor, Bálint Sándor, Dombi Gyula, Gazdag Géza (egyházközi képviselők); a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara, a János Zsigmond Unitárius Kollégium, a Berde Mózes Unitárius Gimnázium, az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, az Unitárius Nők Országos Szövetsége, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet és a Gondviselés Segélyszervezet egy-egy képviselője.

Választott tagok: Vónya László, Czimbalmos Kozma Csaba, Sándor Krisztina, Kolumbán Gábor, dr. Barabássy Sándor, Szombatfalvi József, Demeter Sándor Loránd, Andorkó Ferenc, Ilkei Árpád.

FŐTANÁCSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: a főhatósági szintű állandó szakbizottságok egy-egy képviselője.

Választott tagok: Gergely János, Fazakas Lajos Levente, Gazdag Árpád, Máthé Sándor, Kiss Sándor Loránd, Gál Zoltán.

Választott póttagok: Jakabházi Vera, Jenei László Csaba, Nagy Adél, Retkes Attila.

FŐHATÓSÁGI SZINTŰ ÁLLANDÓ SZAKBIZOTTSÁGOK

HITÉLETI, MISSZIÓ- ÉS VALLÁSERKÖLCSI-NEVELÉSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: dr. Czire Szabolcs (valláserkölcsei-nevelési előadó-tanácsos), Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadótanácsos), a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának és az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének egy-egy képviselője.

Választott tagok: Rácz Norbert Zsolt, Bartha Márta, Fekete Levente, Lakatos Sándor, Kászoni József.

TEOLÓGIAI ÉS SZAKKÉPESÍTÉSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadó-tanácsos), dr. Czire Szabolcs (valláserkölcsei-nevelési előadótanácsos), András Benedek (oktatási előadótanácsos); dr. Rezi Elek, dr. Kovács Sándor, Koppándi Botond (a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karának teológiai tanárai); az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének képviselője.

Választott tagok: Popa Márta, Farkas Emőd, Demeter Sándor Loránd.

OKTATÁSI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: András Benedek (oktatási előadótanácsos); a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara, a János Zsigmond Unitárius Kollégium és a Berde Mózes Unitárius Gimnázium egy-egy képviselője.

Választott tagok: id. Szombatfalvi József, Vörös Alpár, Vita István, Gazdag Ildikó, Lakatos Sándor, dr. Rüszt Fogarasi Enikő.

SZOCIÁLIS ÉS EGYHÁZTÁRSADALMI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Szabó László (fejlesztési előadótanácsos), Székely Kinga Réka (hitéleti és missziói előadótanácsos); az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, az Unitárius Nők Országos Szövetsége, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet és a Gondviselés Segélyszervezet egy-egy képviselője.

Választott tagok: Páll Krisztina, Orbán Árpád, Tóthné Erdő Mária.

JOGÜGYI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Gyerő Dávid (közigazgatási előadótanácsos), Szabó László (fejlesztési előadótanácsos); az egyházi közigazgatási és fegyelmi bíróságok egyetemes szintű testületeinek egy-egy képviselője.

Választott tagok: dr. Mihály Noémi Klára, dr. Sztranyiczki Szilárd, Nagy Zsigmond.

MÉDIA- ÉS KIADÓBIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Pap Mária (püspöki titkár), Márkó László (média-referens), dr. Kovács Sándor (a Keresztény Magvető főszerkesztője), Demeter Sándor Loránd (az Unitárius Közlöny főszerkesztője), Bálint Róbert Zoltán (az egyetemes egyházi kiadványok szerkesztője).

Választott tagok: Rácz Mária, Farkas Wellmann Endre.

GAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tagok: Dáczt Tibor (gazdasági előadótanácsos), Baka-Bálint Imola Éva (főszámvevő).

Választott tagok: Csongvay Attila, László János, Zoltán Csaba, Ferenczi Júlia, Osváth Ilona.

EGYHÁZI BÍRÓSÁGOK

KÖZÉPFOKÚ FEGYELMI BÍRÓSÁG

Tagok: Darkó Béla, Gyerő Dávid, Szombatfalvi József, Balázs Sándor.

Póttagok: Farkas Emőd, Asztalos Klára, Kovács István, Csete Árpád.

FELSŐFOKÚ FEGYELMI BÍRÓSÁG

Tagok: Boros János, Gazdag Géza, Bordi András, Benedek Mihály, Benedek Jakab, Józsa Lajos, Andorkó Ferenc.

Póttagok: Németh Levente, Kibédi Emil, Berei István, Fazakas Lajos Levente.

KÖZÉPFOKÚ ÉS FELSŐFOKÚ KÖZIGAZGATÁSI BÍRÓSÁG

Rendes lelkészi tag: id. Szombatfalvi József; **póttagok:** Kovács István, Andorkó Ferenc.

Rendes világi tagok: Farkas Emőd, Nagy Zsigmond; **póttagok:** Gazdag Géza, Czibalmos Kozma Csaba.

AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ NAGYKÖNYVTÁRÁT IRÁNYÍTÓ BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tag: Bálint Benczédi Ferenc püspök.

Választott tagok: Andrási Benedek, Molnár B. Lehel, Pál János, Korodi Alpár.

AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ LEVÉLTÁRÁT IRÁNYÍTÓ BIZOTTSÁG

Hivatalbeli tag: dr. Kovács Sándor teológiai tanár.

Választott tagok: dr. Rüszt Fogarasi Enikő, Pál János, Tódor Csaba, Fülöp D. Alpár.

II. BELSŐ INTÉZMÉNYEK

Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltára

Levéltáros: *Molnár B. Lehel*

Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Nagykönyvtára

Megbízott könyvtáros: *dr. Kovács Sándor*

Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerület Könyvtára és Levéltára

Könyvtáros: *Muszka Ibolya*

III. NYUGDÍJINTÉZET

Főkönyvelő: *Király Tünde*

A NYUGDÍJINTÉZET VEZETŐTANÁCSA

Választott tagok: Nagy László, Török István, Lőrinczi Lajos, Rüszt Fogarasi Tibor, Simó Sándor, Szentgyörgyi Sándor, Kovács István, Csete Árpád, Józsa István Lajos, Benedek Jakab, Andorkó Ferenc.

IV. EGYETEMES EGYHÁZI TULAJDONBAN LEVŐ VÁLLALKOZÁS

Konviktus Kft. (diákétkeztetés, ételkiszállítás, rendezvények, bisztró)
Ügyvezető: *Balázs András*

V. EGYHÁZTÁRSADALMI ÉS SZAKMAI SZERVEZETEK

Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége
Elnök: *Csete Árpád*. Titkár: *Solymosi Alpár*

Unitárius Nők Országos Szövetsége
Elnök: *Dimény Csilla*. Titkár: *Asztalos Klára*

Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet
Elnök: *Fülöp Júlia*. Főtitkár: *Popa Ilona*

Gondviselés Segélyszervezet
Elnök: *Szombatfalvi József*. Alelnök: *Zoltán Csaba*
Ügyvezető elnök: *Szabó László*

Lókodi Kiss Rozália Ökumenikus Öregotthon
Igazgató: *Zakariás Klára*

VI. TANINTÉZETEK

Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara

dr. Rezi Elek, a rendszeres teológia tanára

dr. Czire Szabolcs, a bibliai teológia tanára

dr. Kovács Sándor, az egyháztörténelem tanára

drd. Koppándi Botond Péter, a gyakorlati teológia tanára

drd. Ferenczi Enikő, a gyakorlati teológia megbízott tanára

János Zsigmond Unitárius Kollégium (Kolozsvár)

Popa Márta fizikatanár – igazgató, Solymosi Zsolt lelkész – aligazgató, vallástanár, Bodor Lídia Emese – az unitárius vallás tanára, Nagy Katalin – a református vallás tanára, Orbán-Kalamár Alíz – a római katolikus vallás tanára, Máthé Ildikó, Dénes Éva, Bucur Tünde Csilla – a magyar nyelv és irodalom tanárai, Péter Rozália, Albert Balázs, Józsa Izabella – a kémia tanárai, Majó Julianna, Ercsey-Ravasz Ferenc – a zene tanárai, Korodi Alpár – a történelem tanára, Hegedűs Kornélia, Selyem Tünde, Balon-Ruff Andrea, Miklós Márta, Alexa Blanka – az angol nyelv tanárai, Kiss Bíborka, Butyka Anna, Cserei Botond – angol–német nyelv tanárai, Popescu Doina-Teodora, Stan-Bilegan Ionela, Bicăzan Silvana-Luminița, Caia Loredana-Anca – a román nyelv tanárai, Szekernyés Réka – a földrajz tanára, Kaupert Melinda – az informatika tanára, Jakabházi Annamária, Nyitrai János, Timár Mária – a matematika tanárai, Almási Ildikó, Tasnádi Jutka – a biológia tanárai, Kádár Mónika, Albert Hajnalka – a társadalomtudományok tanárai, Nagy Noémi – a képzőművészet tanára, Boda Attila, Szász Miklós-Botond, András Ákos – a testnevelés tanárai, Kovács László – a technológia tanára, Komjátszegi-Fábián Réka, Pásztorikupán Zita, Varga Ildikó-Katalin, Török Melinda-Enikő, Bárdos Réka-Tekla, Kun Enikő, Varga Gabriella, Finta Erika, Boér Ágota, Diószegi Tímea, Jakab Melinda – tanítónők, Pálfi Levente – tanító, Bicsak Orsolya, Dobri Erika, Mikó Zsuzsanna, Oláh Katalin Orsolya, Szegedi Emőke-Andrea, Tamás Éva, Deritei Katalin, Türkősy Erzsébet-Szidónia – óvónők, Baka Judit, Fülöp Mária érdemes tanítók – a Balázs Ferenc Oktatási és Tanácsadó Központ vezetői, Albert Hajnalka – főkönyvelő, Lakatos Gabriella – főtitkárnő, Rayka Daniela – iskolaorvos, Gál-Juliska Ágnes – iskolai asszisztens, Sănduță Anamaria – fogorvosnő, Crișan Adriana – fogorvos asszisztens, Vitus Bulbuk Emese – logopédus, Keresztesi Polixéna – pszi-

chológus, a társadalom tudományok tanára, Maneszes Sándor-Levente – háznagy, Sánta Krisztina – könyvtáros, a Pro JZS Szövetség pénztárosa, Ágoston-Jancsi Anna – laboráns, Balázs Anna, Balázs Rozália, Csete Rozália, Dezső Rozália, Csete Zsófia, Farkas Pirokska, Szalontai Klára, Osváth Zsuzsánna, Simon Erzsébet, Zsigmond Erika – altisztek, Fogarasi Sándor, Vári Csaba, Vincze-Minya Szilárd – karbantartók.

Berde Mózes Unitárius Gimnázium (Székelykeresztúr)

Varró Margit matematikatanár – igazgató, Andrási Benedek lelkész – vallástanár, aligazgató, Szombatfalvi József lelkész – vallástanár, Lakatos Sándor lelkész – vallástanár, lelki nevelő, Mikó Ferenc segédlelkész – vallástanár, Gagyai Dénes – matematika–fizika tanár, Zsidó Csaba – matematikatanár, Lukács Éva, Székely Anikó, Demeter Annabella – a magyar nyelv és irodalom tanárai, Rafai Dalma – a fizika tanára, Bernád Rozália – a kémia tanára, Nagy Levente – a zene tanára, Sipos István – a történelem tanára, Fekete Erika, Nagy Emese Tímea, Tatár Kinga-Juliánna – az angol nyelv tanárai, Pál Izabella, Pító Emese – a román nyelv tanárai, Kacsó Eszter – a földrajz tanára, Farkas Ágnes – a német nyelv tanára, Pálffy Ákos – a biológia tanára, Csiszér-Rajti Tibor-Sándor – az informatika tanára, Czire Alpár, Paniti Imola – a testnevelés tanárai, Józsa Levente – a néptánc tanára, Bálint Rozália, Bartha Márta, Biró Mária, Pap Katalin – tanítónők, Bölöni László tanító, Fodor Mária Ildikó református lelkész – vallástanár; Kiss Vilmos – református énekvezér-vallástanár.

Kolozsvári Unitárius Óvoda és Bölcsőde

Kolozsvári Unitárius Óvoda

Mikó Zsuzsanna – vezető óvónő, Dobri Erika, Győrffy Orsolya, Tamás Éva, Bicsak Orsolya, Szegedi Emőke, Deritei Katalin, Túrköcsy Szidónia – óvónők, Kriza Gyöngyi – pszichológus-logopédus, Varga Erzsébet, Szabó Melinda, Ferenczy Ágnes, Lapusan Annamária – gyermekgondozók, Bálint Imola – nővér.

Kolozsvári Unitárius Bölcsőde

Szilágyi Izabella – vezető óvónő, Takács Katalin, Simon Zsuzsanna – óvónők, Márton Katalin, Szász Andrea, Orosz Róza – gyermekgondozók, Felméri Cecília – nővér.

VII. EGYHÁZKÖRÖK ÉS EGYHÁZKÖZSÉGEK

1. KOLOZS-TORDAI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Dimény József*

Egyházköri felügyelőgondnokok: *Pálfi János Árpád, Solymosi János*

Egyházköri jegyző: *Fekete Béla*

Egyházköri közügyigazgató: *Józsa István Lajos*

ALSÓFELSŐSZENTMIHÁLY

Lelkészi család: *Dimény József és Csilla Júlia*

Gondnok: *Domokos Béla*

Énekvezér: *Dimény Csilla Júlia*

ALSÓJÁRA

Beszolgáló lelkész: *Rüsz-Fogarasi Tibor*

Gondnok: *Fodor Lőrinc*

Énekvezér: *Árkosi Alfréd*

ARANYOSRÁKOS

Beszolgáló lelkész: *Barabás Zsolt*

Gondnok: *Gadó Károly*

Énekvezér: *Lőrinczi Károly*

BÁGYON

Lelkészi család: *Fekete Béla és Keresztesi Polixénia*

Gondnok: *Kiss Dezső, Csép István*

Énekvezér: *Fogarasi Julianna*

DÉLNYUGAT-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Koppándi-Benczédi Zoltán és Ildikó*

Székhely: *Déva* – gondnok: *Balázs Dénes*

Vajdahunyad – kapcsolat: *Kofity Magda*

Arad – kapcsolat: *Major Csaba*

Temesvár – gondnok: *Szász Enikő*

ÉSZAKNYUGAT-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Pálffy Annamária és Tamás Szabolcs*

Székhely: Szatmárnémeti – gondnok: *Sándor Gyula*
Nagybánya – gondnok: *iff. Csiki Árpád*
Zilah – gondnok: *Fejér László*
Nagykaroly – beszolgáló lelkész: *Bartha Mária Zsuzsánna*
gondnok: *Imreh András*
Máramarossziget – gondnok: *Gál András*

KOLOZS

Lelkészi család: *Gyerő Dávid és Bak Ágnes*
Gondnok: *Deák Erzsébet*

KOLOZSVÁR 1 – BELVÁROS

Lelkészi család: *Rácz Norbert Zsolt és Mária*
Segédlelkész: *Rácz Mária*
Gondnok: *dr. Haltek Rozália*
Énekvezér: *Kiss Erika*

KOLOZSVÁR 2 – ÍRISZ

Lelkészi család: *Mezei Csaba és Melinda Kinga*
Gondnok: *Bodor Ferenc*
Énekvezér: *Kertész Rozália*

Kide – szórvány. Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*
Gondnok: *Szabó Lenke*

Dés – szórvány. Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*
Gondnok: *Panaiot Mária*

KOLOZSVÁR 3 – MONOSTOR

Lelkészi család: *Rüsz-Fogarasi Tibor és Enikő*
Gondnok: *Bede Emil*
Énekvezér: *Kertész Rozália*

KÖVEND

Lelkészi család: *Székely Miklós és Ilona*
Gondnokok: *Egei Endre, Nagy István*
Énekvezér: *Székely Ilona*

Bogátpusztá – szórvány. Gondnok: *Nagy András*

LUPÉNY

Lelkészi család: *Koppándi-Benczédi Zoltán és Ildikó*

Gondnok: *Kovács Sándor*

Vulkán – leányegyházközség. Gondnok: *Balázs Dénes*

MAGYARSZOVÁT

Lelkészi család: *Balázs Tamás és Katalin*

Gondnok: *Bodor István*

Énekvezér: *Csete Erzsébet*

MÉSZKŐ

Lelkészi család: *Bálint Róbert Zoltán és Réka*

Gondnok: *Novák György*

Csegez – leányegyházközség. Gondnok: *Szilágyi Dezső*

Szind – leányegyházközség

Beszolgáló lelkész: *Szabó László*

Gondnok: *Vajas István*

NAGYENYED

Lelkészi család: *Sándor Botond és Erzsébet Éva*

Gondnokok: *Kelemen Ferenc, Makkai Béla*

Marosújvár – szórvány. Gondnok: *Gálffy Endre*

NAGYVÁRAD–BIHAR

Lelkész: *Molnár Imola*

Gondnok: *Kerekes Árpád*

Nagyszalonta – szórvány. Gondnok: *Vaszkán Katalin*

PETROZSÉNY

Lelkész: *Kardos József*

Gondnok: *Szőcs Andrea*

Aninószabányatelep – szórvány. Gondnok: *Bokor János*

SINFALVA

Lelkészi család: *Pálfi Dénes és Ildikó*

Gondnok: *Nagy Dezső*

Énekvezér: *Pálfi Ildikó*

TORDA

Lelkészi család: *Józsa István Lajos és Emese Rozália*

Gondnok: *Fodor Béla*

Énekvezér: *Szabó Mária*

Aranyosgyéres – szórvány. Gondnok: *Nagy Csongor*

TORDATÚR

Lelkészi család: *Bodor R. Piroska és Csete Márton*

Gondnok: *Wekerle Tibor*

Komjászeg – leányegyházközség

Gondnok: *Wekerle Mátyás Levente*

TOROCKÓ

Lelkész: *Csécs Márton Lőrinc*

Gondnok: *Király Ferenc*

Énekvezér: *Simándi Teréz*

TOROCKÓSZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Finta Emese Erzsébet és Csaba*

Gondnok: *Bartha Csaba*

Énekvezér: *Imre Elvira*

VÁRFALVA

Lelkészi család: *Barabás Zsolt és Barta Alíz*

Gondnok: *Kolozsi Ernő*

VERESPATAK

Lelkészi család: *Pálfi Árpád és Margit*

Gondnok: *Pálfi Árpád Levente*

Kolozsvári kórházlelkész: *Ferenczi Enikő*

Ifjúsági és egyetemi lelkész: *Fülöp Júlia*

2. MAROSI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Kecskés Csaba*

Felügyelő gondnokok: *Nagy Zsigmond, Barabás Lóránt*

Egyházköri jegyző: *Jenei Sándor Levente*

Egyházköri közügyigazgató: *Fazakas Lajos Levente*

BÖZÖD

Lelkészi család: *Fazakas Lajos Levente és Angéla Melinda*
Gondnok: *Kádár József*

CSÓKFALVA–ERDŐSZENTGYÖRGY–BÖZÖDÚJFALU

Lelkészi család: *Tőkés Lóránt és Csilla*
Gondnokok: *Szoboszlai Árpád, Osváth Árpád*
Gyulakuta – leányegyházközség. Gondnok: *Széll Pál*
Havadtő – szórvány. Gondnok: *Kis Albert*

IKLAND–NAGYERNYE

Beszolgáló lelkész: *Pavelka Attila*
Gondnokok: **Ikland** – *Áchin Sándor*
Nagyernye – *Györfi József*

JOBBÁGYFALVA–NYÁRÁDSZEREDA

Lelkészi család: *Sándor Szilárd és Éva*
Gondnokok: *Mihály Bálint, Csiki Zsolt*
Énekvezér: *Szász Angéla*

MAGYARZSÁKOD

Lelkész: *Balázs Sándor*
Gondnok: *ifj. Hegedűs Béla*
Bordos – leányegyházközség. Gondnok: *Bernád János*

MAROSSZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Kis János Csaba és Tünde*
Gondnok: *Ábrahám Dezső*
Szászrégen – leányegyházközség. Gondnok: *Fekete Tas-Tamás*

MAROSVÁSÁRHELY – Bolyai tér

Lelkészi család: *Nagy László és Gizella*
Gyakorló segédlelkész: *Lőrinczi Levente*
Vallástanár: *Kedei Ibolya*
Gondnok: *Palatka Attila*
Énekvezér: *Szabó Hajnal Imola*

Beszterce – leányegyházközség
Beszolgáló lelkész: *Solymosi Zsolt*
Gondnok: *Bencze Mária*

MAROSVÁSÁRHELY – Kövesdomb
Lelkészi család: *Kecskés Csaba és Andrea Noémi*
Irodavezető: *Kiss Matild Paula*
Gondnokok: *Kallós Tamás, Vónya László*
Énekvezér: *Kecskés Gyöngyvér*

NYÁRÁDGÁLFALVA
Lelkész: *Jakabházi Béla-Botond*
Megbízott gondnok: *Csécs Albert*
Énekvezér: *Tar Imre*

NYÁRÁDSZENTLÁSZLÓ
Lelkészi család: *Kiss Mihály és Rozália*
Gondnok: *Benke Csaba*
Süketdemeterfalva – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth Péter*

NYÁRÁDSZENTMÁRTON–CSÍKFALVA
Beszolgáló lelkész: *Varga Sándor*
Gondnokok: *Fazakas Csaba, Csont Sándor*
Búzaháza – leányegyházközség. Gondnok: *Nagy Erzsébet*

NYOMÁT
Beszolgáló lelkész: *Jakabházi Béla Botond*
Gondnok: *Cseh József*

RAVA
Beszolgáló lelkész: *Balázs Sándor*
Gondnok: *Andrási Sándor*
Énekvezér: *Nagy Ágnes*

SZABÉD
Lelkészi család: *Jenei Sándor Levente és Tünde*
Gondnok: *Jakab László*
Énekvezér: *Szabó Júlia*

SZENTGERICE

Lelkészi család: *Varró-Bodoczi Barna és Ilona*

Gondnok: *Kovács Jenő*

Énekvezér: *Sántha Boros József*

Ákosfalva – szórvány. Gondnok: *Berei Ákos*

Harasztkerék – szórvány. Kapcsolat: *ifj. Bőr Elek*

Nyárádszentbenedek – szórvány. Kapcsolat: *Pásztor Jenő*

SZENTHÁROMSÁG

Lelkészi család: *Hegedűs Tivadar és Erika*

Gondnok: *Fazakas Ilona*

Énekvezér: *Csiki Izabella*

Kisadorján – leányegyházközség.

Megbízott gondnok: *Adorjáni Pál*

SZÉKELYKÁL

Lelkészi család: *Molnár Attila és Mónika*

Gondnok: *Mihály Ignác*

Iszló – leányegyházközség. Gondnok: *Fogarasi Sándor*

Kisillye – leányegyházközség. Gondnok: *Nagy József*

Marosjára – szórvány. Gondnok: *Csók Mihály*

SZOVÁTA

Lelkészi család: *Varga M. Sándor és Edit*

Gondnokok: *Orbán Pál, Fazakas János*

VADAD

Lelkész: *Pál Ádám*

Gondnok: *Szakács Levente*

Énekvezér: *Nagy István*

Marosvásárhelyi kórházlelkész: *Pavelka Attila*

3. KÜKÜLLŐI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Szentgyörgyi Sándor*

Felügyelő gondnokok: *Nagy Ferenc György, Molnár Kis Sándor*

Egyházköri jegyző: *Jenei László Csaba*

Egyházköri ügyigazgató: *Veress Ferenc László*

ÁDÁMOS

Lelkészi család: *Fülöp D. Alpár és Erika Anna*

Gondnok: *Miklós József*

Énekvezér: *Szilágyi Pál*

BETHLENSZENTMIKLÓS

Lelkészi család: *Veress Ferenc László és Tímea*

Gondnok: *Udvar Árpád*

Énekvezér: *Szabó Hunor*

Magyarszentbenedek – szórvány. Gondnok: *Solymosi József*

DÉSFALVA

Lelkészi család: *Szentgyörgyi Sándor és Tünde*

Gondnok: *Kiss László*

DICSŐSZENTMÁRTON

Lelkészi család: *Nagy Endre és Rozália*

Gondnok: *Udvar Miklós*

Énekvezér: *Nagy Rozália*

Radnót – szórvány. *Szakács Magdolna*

HARANGLÁB

Lelkészi: *Kiss Zsuzsánna és Sándor Lóránd*

Gondnok: *Jakab Attila*

KÜKÜLLŐDOMBÓ

Lelkészi család: *Péterfi Sándor és Erika*

Gondnok: *Loghin Sándor*

Énekvezér: *Péterfi Erika*

KÜKÜLLŐSÁRD

Gondnok: *Kádár Erzsébet*

MAGYARSÁROS

Lelkészi család: *Jenei László Csaba és Ildikó*

Gondnok: *Balázs József*

Énekvezér: *Dezső Margit Hajnalka*

MEDGYES

Lelkész: *Márkos Hunor-Elemér és Erzsébet Zita*

Gondnok: *Fehér László*

Nagyszeben – leányegyházközség. Gondnok: *Sonn Éva*

PIPE-SZÁSZNÁDAS

Gondnokok: *Orbán Vencel, Gergely János*

Énekvezér: *Jenei Ildikó*

SEGESVÁR

Lelkészi család: *Benedek Jakab és Enikő*

Gondnok: *Sánta Mózes*

Énekvezér: *Benedek Enikő*

Fehéregyháza – leányegyházközség

Gondnok: *id. Oroszhegyi Ernő*

SZŐKEFALVA

Lelkészi család: *Kiss Sándor Loránd és Zsuzsanna*

Gondnokok: *Bacsó István, Czirmai Gyöngyi*

Énekvezér: *Magyari István*

Küküllőszéplak – leányegyházközség. Gondnok: *Bordi András*

Vámosudvarhely – leányegyházközség. Gondnok: *Kristály Attila*

4. SZÉKELYKERESZTÚRI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Lőrinczi Lajos*

Felügyelő gondnokok: *Bálint Sándor, Lőrinczi László*

Egyházköri jegyző: *Gál Zoltán*

Egyházköri közügyigazgató: *Szombatfalvi József*

ALSÓBOLDOGFALVA

Lelkészi család: *Vida Rozália és Zsombor Ferenc*

Gondnok: *Gagy István*

BENCÉD

Lelkészi család: *Makkai-Ilkei Ildikó és Csaba*

Gondnokok: *Mózes László, Pál Ferenc*

BÖZÖDKÖRISPATAK

Beszolgáló lelkész: *Szász-Cserey Katalin*

Gondnok: *Péter Géza*

CSEHÉTFALVA

Lelkészi család: *Lőrinczi Lajos és Tünde*

Gondnok: *Szentpáli Imre*

Énekvezér: *Deák Dénes*

CSEKEFALVA

Lelkészi család: *Moldován Szeredai Noémi és Gergely*

Gondnok: *Nagy Levente, Jánosi Jenő*

Rugonfalva – leányegyházközség. Gondnok: *Márton Dezső*

ÉNLAKA

Beszolgáló lelkész: *Gál Zoltán*

Gondnok: *Bálint Mihály*

Etéd – szórvány. Gondnok: *Nagy Zoltán*

FIATFALVA

Lelkészi család: *ifj. Szombatfalvi József és Erika*

Gondnok: *Vas Mihály*

Énekvezér: *Gagy Attila*

FIRTOSMARTONOS

Lelkészi család: *Szász-Cserey Katalin és Botond*

Gondnok: *Kibédi Emil*

Firtosi láz – szórvány. Gondnok: *Tóth Judit*

FIRTOSVÁRALJA

Lelkészi család: *Sipos László és Mónika*

Gondnok: *Bálint Sándor*

GAGY

Lelkészi család: *Gál Zoltán és Magdolna*

Gondnok: *Pál Mihály*

Kismedesér – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth Ernő*

KADÁCS

Lelkész: *Vass Zsuzsánna*

Gondnok: *Csutak Sándor*

KEDE

Beszolgáló lelkész: *Moldován Szeredai Noémi*

Gondnok: *Márton András*

KISSOLYMOS

Beszolgáló lelkész: *Jakab Zsolt Mihály*

Gondnok: *Nagy Gyula*

Énekvezér: *Buzagány Lajos*

Nagysolymos – leányegyházközség. Gondnok: *Szilágyi Márton*

KOBÁTFALVA

Lelkészi család: *Csáki Levente és Melánia*

Gondnok: *Bálint Endre*

KOROND

Lelkészek, lelkészi család: *Lázár Levente és Demeter Erika*

Gondnok: *Bíró Lajos*

Énekvezér: *Bartha-Pál Ábá*

Fenyőkút–Pálpataka – leányegyházközség

Gondnok: *Tófalvi Lajos*

NAGYMEDESÉR

Lelkészi család: *Sipos Mónika Rebeka és László*

Gondnok: *Solymosi Sándor*

SIMÉNFALVA

Lelkészi család: *Szén Sándor és Csilla*

Gondnok: *Bíró József*

Énekvezér: *Bálint Hortenzia*

SZENTÁBRAHÁM

Lelkészi család: *Berei István és Enikő*

Gondnokok: *Fenyédi Mihály, Tamási József*

Énekvezér: *Benkő Béla*

Magyarandrásfalva – leányegyházközség

Gondnok: *Keresztes István*

SZÉKELYKERESZTÚR

Lelkészi család: *Szombatfalvi József és Anna*

Segédlelkészi család: *Mikó Ferenc és Amália*

Gondnok: *Palkó Zoltán*

Énekvezér: *Bak Erzsébet*

Betfalva – szórvány. Gondnok: *Szécsi Irén*

SZÉKELYSZENTMIHÁLY

Lelkész: *Tófalvi Tamás*

Gondnok: *Kovács Lajos*

SZÉKELYSZENTMIKLÓS

Beszolgáló lelkész: *Pitó Attila Zoltán*

Gondnok: *Bálint Sándor*

TARCSAFALVA

Lelkészi család: *Pitó Attila Zoltán és Székely Mónika*

Gondnok: *Molnár Domokos*

Énekvezér: *Székely Mónika*

TORDÁTFALVA

Beszolgáló lelkész: *Lőrinczi Lajos*

Gondnok: *Boros Sándor*

ÚJSZÉKELY

Lelkészi család: *Jakab Zsolt Mihály és Borika*

Gondnok: *Buzogány József*

Énekvezér: *Jakab Borika*

5. SZÉKELYUDVARHELYI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Simó Sándor*

Felügyelő gondnokok: *Dombi Gyula, Mezei Domokos*

Egyházköri jegyző: *Ilkei Árpád*

Egyházköri közügyigazgató: *Kelemen Szabolcs*

ABÁSFALVA

Lelkészi család: *Barabás Áron és Edit*

Gondnok: *Gergely Attila*

CSÍKSZEREDA

Lelkészi család: *Solymosi Alpár és Erika*

Gondnok: *Dombi Gyula*

Hargitafürdő – szórvány. Gondnok: *Bálint Károly*

GYEPES

Lelkész: *Orbán F. Dezső*

Gondnok: *László Lajos*

Énekvezér: *Gyarmathy Boglárka*

GYERGYÓSZENTMIKLÓS

Beszolgáló lelkész: *Solymosi Alpár*

Gondnok: *Sándor Lehel*

Csíkszentdomokos – szórvány. Gondnok: *Román Erzsébet*

Balánbánya – szórvány. Gondnok: *Pap Rozália*

HOMORÓDALMÁS

Lelkészi család: *Csete Árpád és Tordai Tímea*

Gondnok: *Csíki Áron*

Énekvezér: *Kádár Vencel*

HOMORÓDJÁNOSFALVA

Lelkészi család: *Simó Sándor és Melinda Tímea*

Gondnok: *Benedek István*

Énekvezér: *Timár Dénes*

Homoróddaróc – leányegyházközség

Gondnok: *György Izabella Zsófia*

HOMORÓDKARÁCSONYFALVA

Lelkészi család: *Benedek Mihály és Enikő*

Gondnok: *Szentpáli Géza*

Énekvezér: *Benedek Tímea*

HOMORÓDKEMÉNYFALVA

Beszolgáló lelkész: *Barabás Áron*

Gondnok: *Tódor Zakariás*

Énekvezér: *Vass Pál*

HOMORÓDSZENTMÁRTON

Lelkészi család: *Pál János és Andorkó Orsolya*

Gondnok: *Szász Barna*

Énekvezér: *ifj. Zsombori Levente*

HOMORÓDSZENTPÁL

Lelkészi család: *Tódor Csaba és Éva*

Gondnok: *Burján József*

Énekvezér: *Tódor Éva*

HOMORÓDSZENTPÉTER

Lelkészi család: *Székely Kinga Réka és Zsolt Csaba*

Gondnok: *Máté Balázs*

Énekvezér: *Máthé Ilona*

HOMORÓDÚJFALU

Lelkészi család: *Ilkei Árpád és Judit*

Gondnok: *Benedek Dénes*

Énekvezér: *Kelemen Hunor*

Székelyzsombor – leányegyházközség

Gondnok: *Jobb Margit*

Segédgondnok: *Dávid Géza*

KÉNOS

Lelkészi család: *Andorkó Attila és Gál Kinga*

Gondnok: *Gál Attila*

Lókod – leányegyházközség

OKLÁND

Lelkészi család: *Kelemen Levente és Éva*

Gondnok: *Bartha Dénes*

Énekvezér: *Kovács Irén*

RECSENYÉD

Lelkész: *Nagy Adél*

Gondnokok: *Nagy Elemér, Dáné Mihály*

SZÉKELYDERZS

Lelkészi család: *Demeter Sándor Loránd és Újvárosi Katalin*

Gondnok: *Dénes Jenő*

Énekvezér: *Pál Ákos*

SZÉKELYMUZSNA

Lelkészi család: *Újvárosi Katalin és Demeter Sándor Loránd*

Gondnok: *Mester Sándor*

SZÉKELYUDVARHELY 1.

Lelkész: *Kedei Mózes*

Vallástanár: *Bencze Ilona*

Gondnok: *Márton Dénes*

Énekvezér: *Orbán Gyöngyvér*

SZÉKELYUDVARHELY 2.

Lelkész: *Rüsz Domokos*

Vallástanár: *Varga István*

Gondnok: *Littasi Gyula*

Énekvezér: *Bán Miklós*

SZENTEGYHÁZA

Lelkész: *Kelemen Szabolcs*

Gondnokok: *id. Berki Sándor, László Zoltán*

VÁROSFALVA

Lelkészi család: *Lőrinczi Botond László és Krisztina*

Gondnok: *Csáka Dénes*

Énekvezér: *Demeter Dénes*

Székelyudvarhelyi kórházlelkész: *Katona Dénes*

6. HÁROMSZÉK–FELSŐFEHÉRI EGYHÁZKÖR

Esperes: *Török István*

Felügyelő gondnokok: *Boros János, Erdő B. Vilmos*

Egyházköri jegyző: *Szabó Előd*

Egyházköri ügyigazgató: *Szabó József*

ALSÓRÁKOS

Lelkészi család: *Szabó József és Mária*

Gondnok: *Szőcs János*

Énekvezér: *Szász András*

Kaca – leányegyházközség. Gondnok: *Pál István*

ÁRKOS

Lelkészi család: *Bíró Attila és Annamária*

Gondnok: *Bokor Béla*

Énekvezér: *Márk Attila*

Tusnádfürdő – leányegyházközség

Beszolgáló lelkész: *Székely János*

Gondnok: *Máthé Attila*

BARÓT

Lelkészi család: *Kiss Alpár és Aranka*

Vallástanár: *Nagy Réka*

Gondnok: *Fazakas László*

Énekvezér: *Ilkei Tünde Gabriella*

Köpec-Köpecbánya – leányegyházközség. Gondnok: *Zoltán Éva*
Olasztelek – leányegyházközség. Gondnok: *Péter Erzsébet*
Bardóc – szórvány. Gondnok: *Gáspár Mária*

BÖLÖN

Lelkészi család: *Kozma Albert és Erika*
Gondnokok: *Bíró András, Uzoni István*
Énekvezér: *id. Kozma Albert*

Földvár – szórvány. Gondnok: *Dombi Gábor és Dombi Eugénia*

BRASSÓ 1 – ÓVÁROS

Lelkészi család: *Máthé Sándor és Szendike*
Gondnok: *Erdő B. Vilmos*
Énekvezér: *Bartus Szende Enikő*

Feketehalom – leányegyházközség. Gondnok: *Kovács Mózes*
Vidombák – leányegyházközség. Gondnok: *Tóth János*

BRASSÓ 2 – ÚJVÁROS

Lelkészi család: *Szász Ferenc és Bokor Katalin*
Gondnok: *Huszár Sándor*

Négyfalu – leányegyházközség. Gondnok: *Kádár András*

DÉL-ERDÉLYI SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG FOGARAS-BUKAREST

Lelkészi család: *Vagyas Attila és Boldizsár Beáta*
Gondnokok: *Sofletea Marosi Ágnes, Ács Beáta*

DATK

Lelkészi család: *Major László és Orsolya Beáta*
Gondnok: *Kallos Incze*
Énekvezér: *Kovács Éva*

FELSŐRÁKOS

Lelkészi család: *Kotecz József és Réka*
Gondnok: *Pető Elemér*
Énekvezér: *Fitori Miklós*

KÁLNOK

Lelkész: *Szabó Adél Júlia* és *Furus Levente*

Gondnok: *Ütő Judit*

Sepsibodok – leányegyházközség. Gondnok: *Deák Ferenc*

Étfalva-Zoltán – szórvány. Gondnok: *Deák Zoltán*

KÓHALOM-HOMORÓD

Lelkész: *Márkos Ervin*

Gondnokok: *Toró Zoltán, Nagy József*

Énekvezér: *László Attila*

KÖKÖS

Beszolgáló lelkész: *Buzogány Csoma István*

Gondnok: *Nagy Csaba Géza*

NAGYAJTA

Lelkészi család: *Fekete Levente és Judit*

Gondnok: *iff. Barabás András*

Énekvezér: *Fekete Judit*

Miklósvár – leányegyházközség. Gondnok: *iff. Balázs Sándor*

Középjata – szórvány. Gondnok: *Marczi Mária*

OLTHÉVÍZ

Lelkészi család: *Török István és Lőrincz Melinda*

Gondnok: *Bálint Ágoston*

Énekvezér: *Balázs Mózes*

SEPSIKŐRÖSPATAK

Lelkészi család: *Tordai Ernő és Melinda*

Gondnok: *Bedő Zsolt*

SEPSISZENTGYÖRGY

Lelkészi család: *Kovács István és Ágnes*

Segédlelkészi család: *Vass Károly és Gyöngyi Mária*

Gyakorló segédlelkész: *Mátéfi Tímea*

Vallástanár: *Pál Tünde*

Gondnok: *Gazdag Géza*

Énekvezér: *Hurubás János*

Kovászna – leányegyházközség

Gondnok: *Murvai Buzogány László*

Sepsikilyén – leányegyházközség. Gondnok: *Füzi Imre*

SEPSISZENTKIRÁLY-BOTFALU

Lelkészi család: *Adorjáni Levente és Gyöngyvér*

Gondnokok: *Kiss Ernő, Bálint György*

SZENTIVÁNLABORFALVA-KÉZDIVÁSÁRHELY

Lelkészi család: *Buzogány-Csoma István és Csilla-Mónika*

Gondnokok: *Gábor Vilmos, Bucs Ildikó*

ÜRMÖS

Lelkészi család: *Szabó Előd és Kata*

Gondnok: *Mihály Zoltán*

Énekvezér: *Urák János*

Apáca – szórvány. Gondnok: *László Ilona*

VARGYAS

Lelkészi család: *Andorkó Ferenc és Rozália*

Gondnok: *Sütő Gábor*

Énekvezér: *Varga Réka*

Székelyszáldobos – leányegyházközség. Gondnok: *Farkas Ida*

Sepsiszentgyörgyi kórházlelkész: *Buzogány-Csoma Csilla*

7. MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZKERÜLET

EGYHÁZKERÜLETI KÉPVISELŐK TANÁCSA,

EGYHÁZKERÜLETI HIVATAL

Püspöki helynök: *Kászoni József*

Egyházkerületi főgondnok: *Elekes Botond Áron*

Egyházkerületi jegyző: *dr. Szent-Iványi Ilona*

Egyházkerületi felügyelőgondnok: *dr. Barabássy Sándor*

Egyházkerületi közügyigazgató: *Máté Ernő*

Egyházkerületi főszámvevő: *Szekeres Piroksa*

Előadótanácsos: *Gazdag Árpád*

BUDAPESTI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Kászoni József és Mária*

Gondnok: *dr. Hatfaludy Zsófia*

Énekvezér: *Mészáros Nóra*

BARTÓK BÉLA UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG

Lelkészi család: *Léta Sándor és Erika*

Gondnok: *Sepsi-Kovács Éva*

Gondnok: *Gergely Felicián*

PESTSZENTLŐRINC

Lelkész: *dr. Szent-Iványi Ilona*

Gondnok: *Giba Ferenc*

DEBRECEN

Lelkészi család: *Pap Gy. László és Margit*

Gondnok: *Csíki József*

FÜZESGYARMAT

Lelkészi család: *Balácsi László és Mária*

Gondnok: *ifj. Kovács Lajos*

Gyula és Környéke Szórványegyházközség

Szórványgondnok: *Kispálné Romvári Etelka*

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

Lelkészi család: *Kiss Mihály és Tünde*

Gondnok: *dr. Ravai Elek*

Szeged – leányegyházközség. Gondnok: *dr. Kiss Tibor*

Duna-Tiszaközi Szórványegyházközség

Gondnok: *Balázs Mihály*

KOCSORD

Lelkészi család: *Bartha Zsuzsánna Mária és Károly*

Gondnok: *Jakab Ferenc*

GYŐR

Lelkészi család: *Sándor Gyula Mátyás és Jancsovicz Zsuzsanna*
Gondnok: *Budai László*

MISKOLC

Lelkészi család: *Kriza János és Lakatos Csilla*
Gondnok: *Elekes Huba*

DUNÁNTÚLI SZÓRVÁNY

Lelkész: *Máté Ernő*
Gondnok: *Bandi András*

VIII. GYERMEKNEVELÉSI SZABADSÁGON LÉVŐ LELKÉSZEK

Mikó Amália segédlelkész, *Lakatos Csilla* lelkész

IX. NYUGDÍJAS LELKÉSZEK NÉVJEGYZÉKE

Adorjáni Rudolf, Albert Attila, Andrási György, Bálint Imre, Bedő Béla, Bencző Dénes, Benedek Sándor, Bíró József, Bíró Mihály, Dancs Lajos, Dimény András, Egyed Dániel, Farkas Dénes, Farkas László, Fazakas Endre, Fekete Attila, Ferencz Gábor, Fodor Dénes, Kecskés Lajos, Keresztes Sándor, Kibédi Pál, Kiss Gergely, Kiss Jenő, Kozma Albert id., Lakatos Gyula, Lőrinczi Károly, Nemes Dénes, Nyitrai Levente, Nyitrai-Németh Csongor, Pálffy Tamás, Szathmáry Incze Kornél, Török Áron, Török Elek, Vass Mózes.

Rejtvénypályázat

Kedves Olvasóink!

A 2014-es könyvnapárunkban Forrai Tibor rejtvényszerkesztőnk munkája nyomán rejtvénypályázatot hirdetünk.

A 12 rejtvényben 12 jeles unitárius személyiség – püspök, lelkész, író, költő, építész, történész, nyelvész, filozófus, természettudós, néprajzkutató, zeneszerző – életéhez és munkájához kapcsolódó adatokat rejtettünk el. A rejtvényekben összesen 38 megfejtendő tárgy található.

A rejtvénypályázatra e 38 helyes megfejtéssel lehet jelentkezni.

Kérjük Olvasóinkat, hogy töltsék ki a Kalendárium 283. oldalán található listát, és április 30-ig küldjék be a kivágott oldalt az *Unitárius Közöny* szerkesztőségébe: 400105 Cluj/Kolozsvár, b-dul 21. Decembrie nr. 9.

A helyes megfejtéseket beküldők között 2014 májusában értékes tárgynyereményeket sorsolunk ki. A sorsolás eredményét az *Unitárius Közöny*ben tesszük közzé.

Jó fejtörést, eredményes rejtvényfejtést kíván

Forrai Tibor és az Unitárius Kalendárium szerkesztője

Pákei Lajos

Pákei Lajos (Kolozsvár, 1853. március 1. – Kolozsvár, 1921. március 22.) kolozsvári építész. Tanulmányait a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban kezdte. Nevéhez fűződik a kollégium zeneegyletének megalapítása is. 1872-től a budapesti József Műegyetemen műépítészetet tanult, majd 1873-ban Münchenben folytatta tanulmányait. 1876 végén a bécsi Képzőművészeti Akadémián a dán Theophil Hansen tanítványa. 1880-ban szülővárosa meghívta a város főépítészének, ahol élete végéig dolgozott. Több tucat középület, templom és családi villa mellett, számos síremléket, illetve emlékművet tervezett. A kolozsvári Mátyás-szobor talapzatának munkálataiért Ferenc József Lovagrend Keresztje kitüntetését kapott.

Vízszintes: 1. Járunk rajta. **3. Maros megyei falu, unitárius templomát Pákei tervezte.** 14. Meleg évszakra jellemző. 15. Az orrához. 16. Arab állam lakója. 17. Menekülés. 19. Szerep a Turandot operában. 21. A FIAT gyár városa. 24. Növény lesz belőle. 27. Kikötőgát. 29. Édeskés fűszer. 31. Gépember. 33. Negatív – röviden. 34. Ollós állat. 36. Távolra mutató névmás. 37. Szemléletes rajz a famíliáról. 39. Olaszország. 40. Valakit bűn elkövetésével gyanúsító. 43. Éter. 44. Ruha közepe! 45. Orosz uralkodói cím. 46. Hozzásúrlódott a falhoz. 48. Épületszárny. 49. Cipőjavító mester. 50. Üres a ler! 51. Semmi sincs benne. 52. Fertőtlenítő szer. 54. Indoeurópai. 55. Ritka női név. **57. Falu Kovászna megyében, templomát Pákei tervezte.**

Függőleges: **1. Pákei tervezte híres kolozsvári épület.** 2. Mike ..., volt nehézsúlyú amerikai ökölvívó világbajnok. 3. Fényes bevonat. 4. Angyalrang. 5. ... Nándor, vajdasági magyar író volt. 6. Nyer, közepen! 7. Folyóvíz partot megrongál. 8. Szűk nyílás. 9. Mértani alapfogalom. 10. Vezetékben kering. 11. Műszálféle. 12. Orosz folyó. 13. Téli sport. 18. Federico Gárcia ..., spanyol költő, drámaíró volt. **20. Dél-erdélyi város, temploma szintén Pákei műve.** 22. Éles hangon kiabál. 23. Lekvár. 25. Régi magyar férfinév. 26. Hálóban a labda. 28. Tetten érő. 30. Sziklacsúcs. 32. Lapos edény. 35. Keresztül potyog az alma a kerítésen. 36. Megszégyeníti. 38. Skálahang. 40. Szürkés-fekete madár. 41. Ország. 42. Egész része. 46. Becézett Ferenc. 47. Ler. 48. Kazah tó. 53. Francia sziget. 54. Gally. 56. Antonov gépe.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14					15			16				
17					18			19				20
21		22	23			24	25	26	27		28	
29				30	31				32	33		
34	35		36		37					38		
39						40	41	42			43	
44		45			46				47	48		
49							50		51			
52			53	54				55				56
57								57				

Bartók Béla

Bartók Béla (Nagyszentmiklós, 1881. március 25. – New York, 1945. szeptember 26.) magyar zeneszerző, zongoraművész, népzenekutató, a közép-európai népzene nagy gyűjtője, a Zeneakadémia tanára, a 20. század egyik legjelentősebb zeneszerzője. Művészete és tudományos teljesítménye nemcsak a magyar és az európai zenetörténet, hanem az egyetemes kultúra szempontjából is korszakalkotó jelentőségű. Kodály Zoltán támogatásával behatóan foglalkozott a magyar népzénel, illetve összehasonlító kutatások végett a szomszéd népek népzénjét is göröcső alá vette. A parasztzene megismerésének hatására kompozíciós stílusa is átalakult, mely immár a népzene stílusjegyeire támaszkodott.

Vízszintes: 1. Bartók Béla balettje. 13. Hans ..., német író, újságíró volt. 14. A Feketeügy mellékvize Kovászna megyében. 15. Csodálkozik. 16. Mocsaras. 17. Mogorva, rideg. 18. Osztályismétlő. 19. Arab állam. 21. Csavargó természetű. 23. Tanintézmény, régiesen. 26. Magatok. 27. Vízcsap működését megszünteti. 28. Üres les! 30. Marco Polo is ez volt. 32. Főúri rang. 35. Sír. 36. Versenyszakasz. 37. Bodri lakása. 38. Egy, németül. 39. Évezred. 40. Mátka. 41. Lóbíztató. 44. Hármastalálat a lottón. 48. A falu ..., Tóth Ede népszínműve. 49. Fokozat a cselgáncsban. 52. Kúszónövény az őserdőben. 53. Női név. 54. Ebben viszik haza a kantinból az ebédet.

Függőleges: 1. Bartók Béla másik balettje. 2. Nobel-díjas francia író volt (Albert). 3. Szippantás a cigarettából. 4. Vágóeszköz. 5. Énekel. 6. Az első férfi. 7. Kubikus-munkát végez. 8. Hordó mérték. 9. Vuk első zsákmánya. 10. Széled a tömeg. 11. Mártás. 12. Jókai személyneve. 20. Afrikai folyó és állam. 21. Szerez. 22. Lakatoló. 24. Bizonyos ideje. 25. Attól az időtől fogva. 29. Sikáló. 30. Parancsol. 31. Amerícium vegyjele. 33. Puha fém. 34. Ferenc, becézve. 41. Matematikai műveletet végez. 42. Ülőalkalmatosság. 43. Az Odera német neve. 45. Az 1970-es évek német rock zenekara volt. 46. Van ilyen rigó is, hegedű is. 47. Őszi eső jelzője. 50. Lenti helyre. 51. Az észak-amerikai jégkorong liga névbetűi (NHL). 55. Magatok. 56. Karfa része!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	A ↗
13							14					
15				16					17			
18				19			20	21			22	
23			24		25	26		27				
28	29	30		31			32		33	34	35	
36					37		38			39		
40			41	42		43		44	45		46	47
48						49	50	51	52			
53				54	55					56		
↙ G												

László Gyula

László Gyula (Kőhalom, 1910. március 14. – Nagyvárad, 1998. június 17.) Széchenyi-díjas magyar régész-történész, képzőművész, egyetemi tanár. Elemi iskoláit Kőhalomban és Kolozsváron végezte, 1928-ban Budapesten érettségizett. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán 1933-ban végezte el tanulmányait. 1935-ben a budapesti tudományegyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1940–1949 között Kolozsvárott volt egyetemi tanár. Székelyföldön népdalokat tanult, fejfákat, bútorokat rajzolt, festett. 1957 és 1980 között a budapesti Eötvös Lóránt Tudományegyetem tanára, tanszékvezetője volt. A 1960-as évek közepén dolgozta ki a kettős honfoglalás elméletét, majd a szvidéri-elméletként ismertté vált eredetelméletet. 1980-ban nyugdíjba vonult.

Vízszintes: 1. László Gyula könyve. 13. Keményen bírál. 14. Kártyajáték. 15. Zord, vad kinézetű. 16. Erre a helyre. 17. Kopasz. 18. Úrként viselkedik. 19. Evőeszköz. 20. Szakító. 22. Romániai magyar politikus, pénzügyminiszter volt (László). 23. Szándékozik. 25. Félholt! 26. Lett sakkvilágbajnok volt (Mihail). 27. Marosvásárhelyi színész volt (László). 30. Ókori római viselet. 31. Csongor szolgálja. 35. Nem kelti fel az érdeklődést. 36. Háromszéki falu. 38. Utolsó Posta, röviden. 39. Magyar előadóművész, humorista (Olivér). 41. Gondozott. 44. ... Libertate! – a Szabadságért. 45. Kút szélei! 46. ... Sámuel, magyar király volt. 49. Német férfinév. 50. Frissít. 53. Bolgár hegység. 55. Kálium és kén vegyjele. 56. Kezdőpont.

Függőleges: 1. Ásványi fűszer. 2. Rendőr, argóban. 3. Más helyre tesz. 4. Lápos. 5. Román terepjáró. 6. Oroszországi katonás nép (két szó). 7. Véglény. 8. Van ilyen bútor is. 9. Spanyol teniszcsillag (Rafael). 10. Ehető a gyümölcs. 11. Az ötödik kerék. 12. A dédapánk apja. **15. László Gyula könyve.** 19. Fehér, laza kötőző anyag sebekre. 21. Vendéglőben olvassuk. 24. Fogoly. 28. Idegen férfinév. 29. Részvény Társaság, röviden. 31. Michael ..., amerikai énekes, zeneszerző. 32. Rangjelző szócska. 33. Cérnakarika. 34. Öreg bácsi. 37. Az egyik szülő becézve. 40. A kolozsvári CFR labdarúgója. 42. Orsolya, becézve. 43. Ókori keleti nép. 47. Karó. 48. Elek ..., Benedek Elek bizalmasan. 51. Német szabvány. 52. Tartó. 54. Angol fiúnév.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	N ↗
13							14					
15							16			17		
18				19					20	21		
22				23			24	25		26		
27	28	29		30				31	32		33	34
35					36	37					38	
39		40			41		42		43	44		
45		46	47	48	49				50	51		52
53					54	55		56				
↙ O												

Szabédi László

Szabédi László (Székely László) (Sáromberke, 1907. május 7. – Kolozsvár, 1959. április 18.) erdélyi magyar költő, újságíró, műfordító, műkedvelő nyelvész. Iskoláit Zernesten kezdte 1913-ban, majd Kolozsvárott az Unitárius Kollégiumban folytatta. 1931–1938 között az *Ellenzék* belső munkatársa volt. Írásaival szerepelt az *Új erdélyi antológia* című gyűjteményes kötetben. A Bolyai Tudományegyetem beolvasztásakor tanúsított magatartása miatt a Securitate zaklatta, ezért a beolvasztás ellen való tiltakozásként 1959. április 18-án Szamosfalva határában a vonat elé vetette magát. Szabédi Lászlót a Házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Vízszintes: 1. Szabédi László főműve. 13. Járványos betegség. 14. Állapotos. 15. Hírhedt amerikai gengszter volt. 17. Sziklaorom. 19. Összeomlik. 22. Becézett Ilona. 24. Lerben készülő. 25. Eme párja. 26. Folyó Dél-Amerikában. 27. Felső végtag. 28. Ringo ..., a Beatles dobosa volt. 31. Vágóeszköz. 34. Európai nép. 35. Édességféle. 36. Bukaresti egyetem. 37. Háromtagú zenei együttes. 38. Asszonynévképző. 39. Gabonát vág. 42. Lopakodik. 45. Névelő. 47. Máltai, spanyol és norvég autójel. 48. Sűrű bokros hely. 49. Ruhadisz. 50. Friss. 53. Kés része. 53. Van ilyen kút is. 55. Éljenez, köszönt. 56. Rossz minőségű bor

Függőleges: 1. Szándékozik. 2. Örlőüzem. 3. Becézett Anna. 4. Sűrűn előforduló. 5. A kőpénzek szigete. 6. Román terepjáró. 7. Úr nélküli szamuráj. 8. Intő közepe! 9. Angol helyeslés. 10. Becézett Erzsébet. 11. Málha része! 12. Francia költő volt (Paul). 16. Tüzet megszüntet. 18. Középen kiül! 20. Abban az irányban. 21. Pite-féle. 23. Római 99-es. 25. Szabédi László verse. 27. Kemény fém. 29. Rétes jelző. 30. Távolra mutató névmás. 32. Feladatokat kijelöl. 33. Fizetési mód. 34. Bizmut vegyjele. 40. Illetve. 41. Fűcsonk. 42. Császárnév. 43. Mozgó levegő. 44. Nátrium vegyjele. 46. Német vám. 50. Verő. 51. Német hímnemű névelő. 54. Szamár mondja.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Ö
13							14					
15							16	17		18		
19				20	21	22		23	24			
25			26							27		
28	29	30			31	32		33	34			
35				36			37				38	
39		40	41	42	43		44	45	46	47		
48					49					50	51	
52		53					54	55				
D									56			

Balázs Ferenc

Balázs Ferenc (Kolozsvár, 1901. október 24. – Torda, 1937. május 22.) erdélyi magyar író, költő. Középiskolai tanulmányait a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban végezte. Papnövendék korában létrehozója volt a *Tizenegyek antológiájának*. Egyházi ösztöndíjjal négy évig tanulmányokat folytatott az angliai Oxfordban és az Egyesült Államok-beli Berkeley-ben (1923–1927). Nevéhez fűződik a *Kévekötés* és az *Erdélyi Fialatok* című lapok beindítása. Mészköi lelkészsége idején (1930–1936) szövetkezetet hozott létre. Dán mintára népfőiskolát szervezett.

Vízszintes: 1. Balázs Ferenc világműről szóló könyve.

13. Zenekar „szerencsétlen” tagja! 14. Egyenlő. 15. Hátról támad. 16. Rövid, zsinóros kabátot visel. 17. Ozmium vegyjele. 18. Tamási személynéve. 20. Mutatószó. 21. Vén. 22. Puha fém. 23. Ennivaló. 24. Nóta. 25. Fa mozgatásával gyümölcsöt „szüretelő”. 27. Részesül valamiből. 28. Nyugat-Szamoá pénzeme. 30. Rovarirtó szer volt. 32. Erdélyi román az Érchegegyéből. 34. Rágcsáló féle. 37. Lángol. 38. Magyar énekes. 41. A Noszty fiú ... Tóth Marival, Mikszáth regény. 42. Növény része. 43. Állóvíz. **44. Balázs Ferenc Mészköről szóló regénye.** 45. Idecipeltet. 47. Román karos vajda volt. 49. Gemináló. 51. Kripton vegyjele. 53. Jó szag. 55. Iljusin repülőgépe. 56. Előre, olaszul. 57. Nagy többség. **58. Balázs Ferenc könyve.**

Függőleges: 1. Belga és francia autójel. 2. Esni kezd az eső. 3. Mindent helyettesítő kő a römiben, eredeti helyesírással. 4. Tűzben kilyukad. 5. Rátukmáló, akarata ellen megvásároltató. 6. Lopakodó. **7. Balázs Ferenc könyve.** 8. Ritka női név. 9. Kicsinyítő képző. 10. Tűzet megszüntető. 11. Csúf. 12. Ritka női név. **16. Balázs Ferenc regénye.** 19. Ipari és takarmánynövény. 26. De. 29. Élet. 31. Órómai viselet. 33. Dacos szó. 34. Maros megyei falu. 35. Azon a helyen. 36. Nemtörődömség. 39. Gyergyói szobrász volt (Miklós). 40. Sajt fele! 41. Kávémárka. 42. ... plan, filmes kifejezés. 45. Szólitó. 46. Hivatalos irat. 48. Amszterdam főtere (DAM). 50. Royal Air Force röviden. 52. Verscsengő. 54. Alma közepe!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	K ↗
13						14				15		
16					17		18	19			20	
21				22		23				24		
25			26			27			28		29	
30		31	32		33	34	35			36	37	
38	39		40	41					42		43	
44								45			46	
47			48	49			50				51	52
53		54			55		56					
57			58									

Kriza János

Kriza János (Nagyajta, 1811. június 28. – Kolozsvár, 1875. március 26.) unitárius püspök, néprajzkutató, költő, műfordító, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Tanulmányait 1820-ban a torockói algimnáziumban kezdte, a felsőbb osztályokat 1825-től Székelykeresztúron, majd 1829-től Kolozsváron járta. Ugyanott végezte 1833-ban a bölcseletet és teológiát. 1835-ben megválasztották a kolozsvári unitárius egyházközség lelkészévé. A Magyar Tudományos Akadémia 1841. szeptember 3-án levelező tagjának választotta, 1863-tól rendes tagja volt a Kisfaludy Társaságnak. 1861. július 1-jén a tordai zsinaton püspöknek választották. Néprajzi gyűjteménye *Vadrózsák* cím alatt jelent meg.

Vízszintes: 1. **Mese a Vadrózsákból.** 14. Meg tud fogni. 15. Becézett István. 16. Légies. 17. Mértani test. 19. **Mese a Vadrózsákból.** 20. Az ég színe. 23. Aradi focicsapat. 24. Huszárparancs. 27. Gyulladás. 28. Bácsika. 29. Mókusféle állat. 30. Pástétom. 31. Értéke: 3,14. 32. Egyhangú. 34. Fényelnyelő. 37. Bizonyos ideje. 38. Fűszer. 39. Házbérlő. 42. Borász eszköz. 43. Végkielégítés a katonáknál. 46. Nehéz fém. 47. Hint. 48. **Mese a Vadrózsákból.** 49. Tollforgató. 50. ... Fallaci, olasz író (Ha meghal a nap). 52. Bór és oxigén vegyjele. 53. Merev. 55. **Mese a Vadrózsákból.**

Függőleges: 1. Tetszetős, szemnek tetsző. 2. Van ilyen szoba is, szó is. 3. Vízimadár-féle. 4. Silbak. 5. Névsor. 6. Kis énekesmadár. 7. Szentencia. 8. Bíró „hangszerét” fújó. 9. Szakít. 10. Görög betű. 11. Könyvet átnéz. 12. Falu Sepsiszentgyörgy közelében. 13. Thébai királynő volt a görög mitológiában. 18. Motoros viseli a fején. 21. Házat készít. 22. Jó barát, haver, de gyerekünk keresztapja is lehet. 25. Hírnév. 26. Amely helyen. 33. Dal. 35. Erdélyi történetíró volt (Péter). 36. Hazai magyar politikus (Attila). 39. Függőleges ..., Kányádi Sándor verskötetete. 40. Máshollét igazolása. 41. Kéményt tisztít. 43. Csúcs. 44. Becézett Borbála. 45. Arab nép. 47. Fafajta. 49. Ily módon. 51. Angol tagadás. 53. Tetejére. 54. Monte Christo börtöne.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14				15				16				
17			18	19								
20	21	22	23			24		25	26	27		
28					29				30			
31		32		33					34		35	36
37			38		39	40	41		42			
43	44	45			46				47			
48										49		
50				51		52		53			54	
55												

Bözödi György

Bözödi György, családi nevén Jakab (Bözöd, 1913. március 9. – Budakeszi, 1989. november 25.) romániai magyar író, szociográfus, történész. A Kolozsvári Unitárius Kollégiumban érettségizett, két évig teológiát, majd a kolozsvári egyetemen jogot és bölcsészetet hallgatott. Újságíró az *Ellenzék* és *Keleti Újság* című lapoknál, később a marosvásárhelyi *Székely Szó* felelős szerkesztője, a kolozsvári *Hitel* főmunkatársa (1935), majd a kolozsvári Egyetemi Könyvtár tisztviselője. A második világháború idején egyik alapítója és szerkesztője volt a *Termés* című kolozsvári folyóiratnak (1942–44). A második világháború után az 1848–49-es Történelmi Ereklje Múzeum őre, majd egy ideig könyvelőként dolgozott, 1957-től nyugdíjazásáig (1975) marosvásárhelyi akadémiai kutató, majd főkutató volt. Budakeszin érte a halál, de kívánságára szülőfalujában, Bözödön temették el.

Vízszintes: 1. **Bözödi György novellája.** 13. Export. 14. Vízi madár. 15. Olyan anyag, amelyen jól terjed a hó. 18. Padlásra megyünk fel rajta. 19. Mint. 21. Hálával emleget. 22. Megszilárdul, megkeményedik. 25. Lakatoló. 27. A hátánál. 29. Tetejére. 30. Maros parti városunk lakója. 33. Testrészt, de régi mértékegység is. 35. Előd. 36. Tengeri emlős. 37. Kigondol. 39. Idegen Emma. 41. Becézett Etelka. 44. Izomban rejlik. 45. Szántó eszköz. 46. Légnemű anyag. 48. Ráskai ..., kódexmásoló apáca volt. 50. A buddhizmus egyik ága. 52. Numero, röviden. 53. Híres magyar ménes jelzője. 55. Valamint. 56. Amiről a mű szól. 58. Kocsonyás anyag. 59. Előkelő. **60. Bözödi György regénye.**

Függőleges: 1. Igekötő. 2. Mértékegysége a newton. 3. Víz alá merülő ember. 4. Van ilyen ház is, testvér is. 5. Indiai uralkodói cím. 6. Többnyári. 7. Nikkel vegyjele. 8. Igeképző. 9. A magasba. 10. Felfogja valaminek rejtett értelmét. 11. Magyar rockcsapat volt. 12. Ha nincs, nem tudunk a mobil telefonon beszélni. **15. Bözödi György novellája.** 16. Tard határai! 17. Férfinévt. 20. A francia kártya egyik színe. 23. Pest megyei település. 24. Hangot ad a kecske. 26. Arra a helyre. 28. Földdarabka. 31. Áramforrás, röviden. 32. ... missa est! 33. Magyar színész (András). 34. Átkarol. 38. Kis szürke madár. 40. Varázslat. 42. Rak. 43. Ülő bútor. 47. Az utolsó magyar királyné volt. 49. Görög viszály istennő. 51. Ama párja. 53. Lenti helyre. 54. Szoknya. 57. Alumínium vegyjele. 59. Fen a végén!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Á
13										14		
15						16	17	18				
19	20			21			22	23		24		
25			26	27		28					29	
30		31		32	33				34		35	
36				37			38			39	40	
41	42		43	44			45			46		47
48		49	50	51		52		53		54		
55		56			57	58			59			
60												

Szabó Gyula

Szabó Gyula (Homoródalmás, 1930. szeptember 11. – Kolozsvár, 2004. december 21.) romániai magyar író. Tanulmányait szülőfalujában kezdte meg. 1942-ben oktatója javaslatára a székelykeresztúri Orbán Balázs Gimnáziumba íratják be, 1950-ben érettségizett. Felsőfokú tanulmányait Kolozsváron végezte, 1954-ben a Bolyai Tudományegyetemen magyar szakos tanári diplomát szerzett. 1954 és 1957 között az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó szerkesztője volt. 1957-től az *Utunk* (1990-től *Helikon*) munkatársa lett, ahol egészen 1992-es nyugdíjba vonulásáig munkálkodott. A Magyar Írószövetség tagjai közé választotta.

Vízszintes: 1. Kisebb település. 5. **Szabó Gyula műve.** 13. Nyakas. 14. Zenedráma. 15. Csillagkép. 16. Hordó úrtartalmát mérő. 17. Mesterséges végtag. 19. Kemény fémmel bevonó. 22. Magyar zeneszerző (Pál). 23. Meztelen testet ábrázoló művészi alkotás. 24. Férfinév. 26. Konyhai eszköz. 29. Téli sport. 30. Férfinév. 32. Az ellenséghez pártol. 34. El van bambulva. 36. Házbérlő. 37. Olasz fizikus volt (Alessandro). 40. Nagy mesemondónk személyneve. 41. Latin „és”. 42. Fővárosa Bagdad. 43. Világító dióda. 44. Romlott a tojás. 46. Arad focicsapata. 48. Kézben fog. 51. Valaminél lentebbi helyre. 52. Magyar vezér volt. 54. Rossz bor. 56. A Mariana-szigetek legnagyobbika. 57. Húros fegyver. 58. **Szabó Gyula regénye.**

Függőleges: 1. **Szabó Gyula műve.** 2. Bármelyik személy. 3. Városnegyed. 4. Férfi megszólítása. 5. Házbérlő. 6. Lamartine verse. 7. Hüvelyk, németesen. 8. Becézett Zsófia. 9. Piaci árus. 10. Opus, röviden. 11. Műszálféleség. 12. Időmérők javítója. 18. Statisztikus nyersanyaga. 20. Aroma. 21. A kikapcsolt üzemmód röviden. 22. Időmérő-féle. 24. Formálódó. 25. Zsákba gyömöszöl. 27. Kút pereme. 28. Hamis. 31. Díszít. 33. Az ország tulajdona. 35. Kés része. 38. Indok. 39. Múlik az idő. 45. Portéka. 47. Tábornok volt az első világháborúban (von Straussenburg). 49. Fidel Alejandro Castro ..., kubai politikus. 50. A hét magyar őszvér egyike. 53. Némán sűg! 55. Estefe! 56. Gurulni kezd!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	ZS
13								14				
15			16					17	18			
19					20	21	22					
23			24	25		26		27			28	
29		30				31		32		33		
34	35			36				37	38		39	
40				41		42				43		
44	45		46		47	48		49	50	51		
52		53	54			55	56				57	
58												

Brassai Sámuel

Brassai Sámuel (Torockószentgyörgy, 1797. június 15. – Kolozsvár, 1897. június 24.) nyelvész, filozófus, természettudós, az „utolsó erdélyi polihisztor”, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Foglalkozott földrajzzal, történelemmel, statisztikával és közgazdaságtannal, a zeneelméleti kérdésekkel, esztétikával, műkritikával is. Az oktatásügyben számos reform elindítója és előmozdítója volt; hozzájárult a korabeli tudományos eredmények népszerűsítéséhez. Vagyonát és könyvtárát az unitárius egyházra hagyta.

Vízszintes: 1. Unitárius folyóirat, Brassai számos cikket jegyzett benne. 13. Nagy, figyelemreméltó, argóban. 14. Ady személyneve. 15. Beteg a ló. 17. Magasra tart. 19. Kábel. 20. Kemény fémet tartalmaz. 23. Az orrához. 24. Részben mai! 25. Forrik. 26. Ráérós varrás. 28. A gőzgép feltalálója (James). 31. A tiszta súly. 32. Édesvízi halfajta. 33. Forгатmány. 34. ... Montand, francia énekes volt. 37. Lusta. 38. Visz a víz. 40. Vadászkutya féle. 42. Szokás szerint, latinul (RITE). 44. ... Miguel Soares Pereira Ribeiro Gomes, a Gomes beceneve, portugál válogatott focista. 45. Üres tál! 46. Rég élt előd. 48. Őszi hónap. 52. Oxigén és szén vegyjele. 53. Sereg. 55. Idegen szavak elején jelentése: új. 57. Angyalrang. **58. Magyar ..., Brassai botanikai munkája.**

Függőleges: 1. Brassai tankönyvsorozata. 2. Korai gyümölcsöt termő növény része. 3. ... atka, apró élősködő. 4. Áramforrás. 5. Szintén ne. 6. Zalaegerszegi Torna Egylet, röviden. 7. Fekete ruhás menet jelzője. 8. Valamint. 9. Falat gyomorba juttatása. 10. Mangán vegyjele. 11. Olaszország partjait is mosó tenger. 12. Főúri rang. 16. Házastárs férfitestvére. 18. Célzást felfog. 19. ... City, kanadai város. 21. Azon a helyen. 22. Takarít. 27. Töszámnév. 29. Királyi ülőke. **30. Ebben a faluban volt Brassai édesapja lelkész.** 33. Ruhára varrják. 35. Áram előállító üzem. 36. Tiltás. 39. Szlovákiai magyar politikus (Miklós). 41. Kis faépület. 43. Erdélyi magyar történész volt (Sándor). 47. Széles csík. 49. Apró. 50. Orosz folyó. 51. Évezred. 52. Az ilyen vadásznak nincs engedélye. 54. Karfa része! 56. Középen leöl!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	↻
								NY				V
13								14				
15				16	17		18		19			
20		21			22	23			24		25	
26			27						28		29	30
31					32			33				
34		35	36	37				38		39		
40				41	42		43		44			
45		46	47	48	49	50			51		52	
53	54							55	56		57	
	58											

Orbók Loránd

Orbók Loránd (1884. március 6. – 1924. június 20.), tanár, spanyol színműíró, író és újságíró, Elemi iskolai tanár volt, majd mindinkább az irodalom felé fordult. 1912-ben Vitéz László Színháza címmel megteremtette az első magyar művészi bábszínházat. Az I. világháború Párizsban érte, internálták, majd Spanyolországba távozhatott, ott Lorenzo Azertis néven spanyol és katalán nyelven írt színdarabjaival csakhamar ismertté vált. Azért vette fel az Azertis nevet, mert ezzel üzeni akart azoknak, akik Magyarországon nem ismerték el írói tehetségét. Magyar színpadon néhány egyfelvonásosán kívül *A tündér* című vígjátéka aratott sikert.

Vízszintes: 1. Szlovákia fővárosa, magyarul, itt született Orbók Loránd. 8. Francisco José de ... y Lucientes, Spanyol romantikus festő 9. Orbók egyik színdarabja. 12. Lomb szélei! 14. Valami tapasztalására, felfogására késztet. 15. Női név. 16. Oktat. 17. Tüzet szüntető. 19. Légnyomásegység. 20. Táplál. 21. Mesebeli néni. 22. Durva posztó. 24. Hozzá tartozó. 25. Kutyafajta. 27. Pehely. 29. Véredény. 30. Művészi alkotás. 32. Szándékozó. 34. Nóta. 35. Zokog. 36. Titokban figyelő. 38. Lószín. 39. Görög betű. 40. Pályaudvar, röviden. 41. Hátrafelé. 42. Privát. 44. Becsapó. 46. Hargita megyei nagyközség. 48. Tribün. 51. Technikai sportot űző, Talmácsi Gábor is ez. **53. Orbók színdarabja.**

Függőleges: 1. Orbók színdarabja. 2. Zenei műfaj. 3. Hangszeres együttes. 4. Átkozódás, rossz kívánság. 5. Azon a helyen, népiesen. 6. Nemesgáz. 7. Középen folytató! 8. Macska portugálul. 9. Magyar színésznő (Eszter). 10. Nagydarab rész! 11. Román terepjáró márka. 12. Adósságot megad. **13. Spanyol város, itt halt meg Orbók Loránd.** 18. Folytonossági hiány. 19. Tipor. 23. Merev. 25. Labdát csapattárshoz juttat. 26. Függőzárral lát el. 28. Kráskog. 31. Testvér, argóban. 33. Magányosan élő ember. 36. Kínai hossz mérték. 37. ... Lajos, magyar színész volt (Virág elvtárs *A tanú* című filmben). 41. Becézett Vilmos. 43. Alekszandr ..., volt szovjet filmrendező, forgatókönyvíró. 45. Ajtót szélesre nyit. 47. Francia terület mérték. 49. Európa Kupa, röviden. 50. Hosszú morzejel. 51. ... Fair Lady. 52. Szintén ne.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14							15					
16					17	18			19			
20				21				22		23		
24					25		26		27		28	
29		30		31	32			33		34		
35			36			37	38				39	
40		41						42	43			
44			45		46					47		
48	49			50		51						52
53												

Kőváry László

Kőváry László (Torda, 1819. július 7. – 1907. szeptember 25.) magyar történész, statisztikus, az MTA levelező tagja. Tanulmányait szülővárosában, az unitárius algimnáziumban kezdte; majd a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban folytatta. A 1848–49-es forradalom és szabadságharc kitörésekor *Ellenőr* címmel politikai lapot indított meg Kolozsváron. Később Pestre költözött és a *Pesti Napló* munkatársa lett. Történelmi kutatás céljából a gyulafehérvári és a marosvásárhelyi könyvtárban búvárkodott. Historikusként a 19. században formálódó társadalomkutatás, a szociográfia, a szociológia erdélyi előfutára volt. 1883. május 17-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta.

Vízszintes: 1. Kőváry egyik könyvének címe. 14. Afrikai állat. 15. Huszárparancs. 16. A meleg évszakra jellemző. 17. Spanyol női név. 18. Csödör. 20. Forma. 22. Becézett Teréz. 23. ... Hafun, somáliai hegyfok. 24. Halit, azaz nátrium klorid a természetben. 26. Lopakodik. 28. Mutató névmás. 29. Illeték. 31. Lenti helyen. 33. Katonai egység. 35. Csomagolóeszköz. 36. Adósságot megad. 37. Eleget tesz a csábításnak. 39. A legnagyobb földrész. 42. Motorkerékpár márka. 44. Deciméter. 45. Szintén ne. 46. Állatbőr bundástól. 49. Jelzés kézzel. 51. Jól vág a kés. 54. Csokoládés cukorka. 57. A Vezúv szélei! 58. Távozás titokban. 59. Ily módon. 60. Tetejére. 61. Illattalan púder!

Függőleges: 1. Tüzet élesztő. 2. Koncerten hangzik el. 3. Figyelmes. 4. Unokatestvér. 5. Nem tud tovább menni. 6. Jennifer ..., amerikai énekesnő. 7. A nagyret része! 8. Progresszálás. 9. Ilyen is lehet az őszi eső. 10. Mérték nélkül iszik. 11. Puskával feléje durrant. 12. Időmérő eszköz. 13. 51 a régi Rómában. 19. Népi hosszérték. **21. Ebben a városban dolgozott és hunyt el Kőváry László.** 25. Gléda. 27. Finomműszerész. 30. Indok. 32. Farmer márka. **33. Kőváry könyve.** 34. Élelem. 35. Biztonsági szerkezet. 38. Marcelo ..., olasz fociedző. 40. Római kettes. 41. Éppen akkora mennyiségű. 43. Hibázik, vét. 47. Pástétom. 48. Éppen csak. 50. A láb része. 52. Kályha sütője. 53. Az orrához. 55. Szűk nyílás. 56. Szófav.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14				15				16				
17				18		19			20			21
22						23			24		25	
26		27		28		29		30	31	32		
33			34		35				36			
37				38	39			40	41	42	43	
44		45		46		47	48	49		50		
51	52	53		54	55			56			57	
58							59			60		
Y										61		

Bölöni Farkas Sándor

Bölöni Farkas Sándor (Bölön, 1795. január 15. – Kolozsvár, 1842. február 4.) erdélyi író, műfordító, utazó, művelődésszervező, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. 1805–1815 között a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban tanult. 1816–17-ben elvégezte a jogot a kolozsvári királyi líceumban, utána a marosvásárhelyi ítélőtáblán folytatott joggyakorlatot. 1817-ben a kolozsvári főkancellárián felesküdött jegyzőnek. 1825 júliusában hét hivatalnoktársával megalapította a Gondviselő Társaság nevű önszegélyező egyeletet, az első magyar hitelszövetkezetet. 1830–1832 között nyugat-európai és észak-amerikai utazást tett, Béli Ferenc kíséretében. 1834-ben az ő javaslatára indult meg a *Vasárnapi Újság* című néplap, Brassai Sámuel szerkesztésében. Szintén az ő kezdeményezésére alakult meg a Vívó Intézet és az Asszonyi Olvasó Egylet.

Vízszintes: 1. Bölöni Farkas Sándor egyik útleírása. 13. Földterület felosztása. 14. Mocsári madár. 15. Formál. 16. Becézett Erika. 17. Száraz levélszőnyeg. 18. A lakat is ez. 19. Angol csillag. 20. Keleti táblajáték. 21. Becézett Péter. 22. Elszánt. 24. Pokróccal nem láthatóvá tesz valamit. 26. Üres tok! 27. Indián törzs. 28. Író, szerkesztő volt (Lajos). 29. ... tesz, becsap. 32. Név eleje és vége! 34. Cseh város. 36. Pest megyei település, híres Árpád-kori templommal. 38. Sémi nép. 39. ... Ono, énekesnő. 41. Üres agy! 42. Járom. 43. Orosz félsziget. 44. Egyesülés. 46. Szemetes láda. 48. Francia írónő volt (Françoise). 50. Olaszország legnagyobb tava. 51. Fényes Szabolcs zenés játéka. 53. Ahol háború van, ott nincs. 55. Lekvár.

Függőleges: 1. Bölöni Farkas Sándor másik útleírása. 2. Nyugat-Szamoá pénzeme. 3. Vadász, aki kutyával űzi a hobbiját. 4. A panasz szava. 5. Álmoság jelét mutatja. 6. Téli sporteszköz része. 7. Űr. 8. Járványos betegség. 9. Mocsári növény, szikikáka. 10. Szótári forma. 11. Hídeg veríték igéje. 12. Valaminél lentebb. 19. Magánszám. 23. Skálahang. 24. Becézett Enikő. 25. „Termel” a tyúk. 30. Hegyképző hatású. 31. Ismeretlen személy. 33. Vasúti szerelvény. 35. Kezét valami felé mozdító. 37. Lengyelországi népcsoport. 40. Mely személyre? 41. Szándékozik. 45. Mókus lakása. 47. Lenti helyre. 49. Régi magyar férfinév. 52. Kupa közepe! 54. Nem az.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	M
13									14			
15						16			17			
18			19				20		21			
22	23			24		25					26	
27					28				29	30	31	
32	33	34			35	36		37	38			
39		40		41		42			43			
44			45	46			47	48	49			
50					51	52			53			54
A											55	

Tartalom

Bálint Benczédi Ferenc: <i>Köszöntés az Olvasónak</i>	5
Keresztnevek és névnapok az unitárius naptárban	30
Egyházi ünnepeink 2014-ben	38
Nemzeti ünnepeink.....	38
Húsvét időpontja 2024-ig	38
Jelentős évfordulók 2014-ben	39
Január	41
Rácz Norbert: <i>Isten arcú ember – ember arcú Isten</i>	44
Benedek Elek: <i>Isten</i>	50
Február	55
Székely Kinga Réka: <i>Lelkiség és lelketlenség</i>	58
Móra Ferenc: <i>Istenáldotta búza</i>	64
Március	69
Máté Ernő: <i>A hit és az értelem (tudomány) kapcsolata vallásunkban</i> ...	72
Karinthy Frigyes: <i>Láncszemek</i> (részlet)	77
Gárdonyi Géza: <i>A mindentudó kalap</i>	80
Április	83
Solymosi Alpár: <i>Tolerancia – Határok nélkül?</i>	86
<i>Vallási tolerancia a nagyvilágban</i>	90
Móra Ferenc: <i>A századik könyv</i>	91
Május	95
Rezi Elek: <i>150 éves az Unitárius Káténk</i>	98
<i>Néhány adat az unitárius kátéirodalomról</i>	103
Pico Iyer: <i>Hát ezért utazunk!</i>	105
Június	117
Gyerő Dávid: <i>Egyház, mert közösség!</i>	120
Gyallay Pap Domokos: <i>Egy végrendelet története</i>	126

Július	131
Orbán Erika: <i>Gyarló Istennők</i>	134
Sipos Domokos: <i>Pitymallatkor</i>	138
Perczelné Kozma Flóra: <i>A Dávid Ferenc Egylet és a „Nők világa”</i>	145
Augusztus	149
Csécs Márton Lőrinc: <i>Szabadakarát</i>	152
Pálffy Ákos: <i>Kölcsönkenyér</i>	156
Barodcz Andrea: <i>Amerikai úti élmények</i>	159
Szeptember	165
Fekete Levente: <i>A próféta</i>	168
Székely Kinga Réka: <i>A kék eper</i>	173
Móra Ferenc: <i>Szeptemberi emlék</i>	175
Október	185
Rácz Mária: <i>Az örökélet megtartó reménysége</i>	188
Máthé Dénes: <i>Fekete Domokos – Rika alji vadvirágok</i>	191
Fekete Domokos versei.....	194
November	201
Gyallay Páp Domokos: <i>Dávid Ferenc elítéltetése, halála</i>	204
Dr. Gellérd Imre: <i>Dávid Ferenc temetése</i>	207
December	213
Balácsi László: <i>Karácsonyi megérkezés</i>	216
Pálffy Tamás Szabolcs: <i>Hópehely üzenet – adventi útravaló</i>	220
dr. Andorkó Orsolya: <i>Egészségünk érdekében</i>	222
A Magyar Unitárius Egyház egyházkormányzati névtára.....	225
Rejtvénypályázat.....	255

PÁLYÁZATI LAP

a keresztrejtvényekhez

1. rejtvény (Pákei Lajos)

vízszintes 3.....
57.....
függőleges 1.....
20.....

2. rejtvény (Bartók Béla)

vízszintes 1.....
függőleges 1.....

3. rejtvény (László Gyula)

vízszintes 1.....
függőleges 15.....

4. rejtvény (Szabédi László)

vízszintes 1.....
függőleges 25.....

5. rejtvény (Balázs Ferenc)

vízszintes 1.....
44.....
58.....
függőleges 7.....
16.....

6. rejtvény (Kriza János)

vízszintes 1.....
19.....
48.....
55.....

7. rejtvény (Bözödi György)

vízszintes 1.....
60.....
függőleges 15.....

8. rejtvény (Szabó Gyula)

vízszintes 5.....
58.....
függőleges 1.....

9. rejtvény (Brassai Sámuel)

vízszintes 1.....
58.....
függőleges 1.....
30.....

10. rejtvény (Orbók Loránd)

vízszintes 1.....
53.....
függőleges 1.....
13.....

11. rejtvény (Kőváry László)

vízszintes 1.....
függőleges 21.....
33.....

12. rejtvény (Bölöni Farkas Sándor)

vízszintes 1.....
függőleges 1.....